

Міністерство освіти і науки України

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Український державний університет науки і технологій
Національний університет біоресурсів та природокористування України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

V ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
з міжнародною участю

«СТВОРЕННЯ, ОХОРОНА, ЗАХИСТ І КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

Присвячено Міжнародному дню інтелектуальної власності

м. Київ, 26 квітня 2022 р.

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2022

C77 Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, (26.04.2022, м. Київ) : ел.збірник / Упоряд.: В.С. Парненко – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 379 с.

Присвячено Міжнародному дню інтелектуальної власності

Опубліковано тези доповідей, у яких розглянуто актуальні питання створення, охорони, захисту та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Рекомендується науковцям, державним службовцям, підприємцям, юристам, викладачам, студентам та аспірантам, а також усім, хто цікавиться реальними та потенційними тенденціями і проблемами створення, охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності у сучасних умовах.

У конференції взяли участь провідні експерти та вчені наукових установ і навчальних закладів, представники зацікавлених державних органів і громадських організацій.

Матеріали подано в авторській редакції.

Оргкомітет конференції не несе відповідальність за зміст тез, а публікація матеріалів в цьому збірнику не означає, що оргкомітет підтримує чи не підтримує думку авторів.

Збірник тез розміщений за посиланням <https://km.kpi.ua/nauka/tezy-dopovidej/tezi-2022/>

Оформлення обкладинки В. С. Парненко (v.parnenko@kpi.ua)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету Менеджменту та маркетингу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Протокол № 10 від 30.05.2022 р.)

© Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2022

© Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, 2022

©Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2022

©Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2022

©Український державний університет науки і технологій, 2022

©Національний університет біоресурсів та природокористування України, 2022

©Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022

© Колектив авторів, 2022

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ! ВІТАЄМО ВАС!

Висловлюємо Вам подяку за участь у V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності», присвяченій Міжнародному дню інтелектуальної власності.

Вже третій рік поспіль ми не можемо зустрітися очно. Спочатку ковід, тепер війна, але, незважаючи на це, Ви підтримали цю конференцію. Наша географія розширилась, а ще до нас долучились, як учасники з зон активних бойових дій так і закордонні учасники.

Будемо вдячні за зауваження - вони допоможуть нам вдосконалитись.

Наш лозунг: Інтелектуальна власність - шлях до безпеки та благополуччя!

Тримаємо стрій! Чекаємо на Вас у наступному році!

З ПОВАГОЮ ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ:

Пасічник В. А.	Голова програмного комітету, д.т.н., професор, проректор з наукової роботи КПІ ім. Ігоря Сікорського
Дорошенко О. Ф.	Член програмного комітету, к.ю.н., судовий експерт, директор НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
Кравченко М. О.	Член програмного комітету, д.е.н., професор, декан факультету менеджменту та маркетингу КПІ ім. Ігоря Сікорського
Гришко І. А.	Член програмного комітету, к.т.н., доцент, в. о. директора механіко-машинобудівного інституту КПІ ім. Ігоря Сікорського
Цимбаленко Я. Ю.	Член програмного комітету, к.д.у., доцент, декан факультету соціології і права КПІ ім. Ігоря Сікорського
Юрчишин О. Я.	Член програмного комітету, к.т.н., доцент, директор Департаменту інновацій та трансферу технологій КПІ ім. Ігоря Сікорського
Войтко С. В.	Член програмного комітету, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки КПІ ім. Ігоря Сікорського
Маріц Д. О.	Член програмного комітету, д.ю.н., доцент, завідувач кафедри інтелектуальної власності та приватного права КПІ ім. Ігоря Сікорського
Білоусова Н. О.	Член програмного комітету, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного та трудового права КНЕУ ім. Вадима Гетьмана
Дорожко Г.К.	Член програмного комітету, к.т.н., заступник директора НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
Кодинець А.О.	Член програмного комітету, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Орлюк О. П.	Член програмного комітету, д.ю.н., професор, в. о. директора ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академік Національної академії правових наук України
Петренко В. О.	Член програмного комітету, доктор технічних наук, заслужений діяч науки і техніки України, професор, професор кафедри інтелектуальної власності та управління проектами Українського державного університету науки і технологій
Піддубний О. Ю.	Член програмного комітету, д.ю.н., доцент, завідувач кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів та природокористування України
Ромашко А. С.	Член програмного комітету, к.т.н., доцент, доцент кафедри конструювання машин НН ММІ, КПІ ім. Ігоря Сікорського
Яворська О. С.	Член програмного комітету, д.ю.н., професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗМІСТ

Секція 1. Патентна справа в Україні.....	9
Андрощук Г. О. Аналіз світової винахідницької та патентної активності 2021 року (глобальний патентний ландшафт).....	10
Войтко С. В. Юрчишин О. Я. Створення й охорона об'єктів права інтелектуальної власності в форс-мажорних умовах.....	20
Гутник А. З., Сомов Д. О., Кузнєцов Ю. М. Використання генетико-морфологічного підходу при створенні об'єктів права інтелектуальної власності.....	23
Капіца Ю.М. Реформа державного управління у сфері інтелектуальної власності та інновацій в умовах зовнішніх загроз.....	27
Кузнєцов Ю. М. Пропозиції щодо підвищення винахідницької діяльності в Україні.....	32
Секція 2. Охорона та експертиза об'єктів інтелектуальної власності.....	35
Андрощук Г. О., Работягова Л. І. Винаходи, створені з використанням штучного інтелекту: законодавче регулювання.....	36
Аралова Н. І. Інформаційні методи підтримки для дослідження вартості об'єктів інтелектуальної власності.....	45
Білоусова Н.О. Питання чинності прав інтелектуальної власності, які підлягають реєстрації.....	49
Верес Шомоши Марианн, Косенко А. П., Перерва П. Г. Зачем защищать интеллектуальную собственность?.....	55
Дмитренко В.В. Про регулювання відносин щодо співіснування торговельних марок.....	62
Когут Н. Д. Правові підходи щодо визначення плагіату у різних видах творів....	68
Мінченко Н. В. Деякі аспекти експертизи торговельних марок, які є назвами лікарських засобів.....	72
Паш Я. В., Білоусова Н.О. Особливості правового статусу торговельних марок із репутацією...78	
Ромашко А.С., Горська К.О., Поладько О.М., Крикун Н.П.	

Окремі об'єкти права інтелектуальної власності та їх перегляд.....	84
Шимпф Карин, Маслак М. В., Перерва П. Г.	
Управление охраной интеллектуальной собственности на промышленном предприятии.....	88
Шишка Р. Б.	
Зміни в авторському праві: тенденції та очікування.....	95

Секція 3. Захист прав інтелектуальної власності: світовий та вітчизняний досвід..... 99

Бойчук І.О.	
Авторське право: використання зображення в інтернет-просторі.....	100
Гурбанова Н.Н.	
Захист прав інтелектуальної власності у доменних спорах.....	103
Жихарев О.С.	
Порушення патентних прав: світовий та вітчизняний досвід.....	107
Зайківський О.	
Інтелектуальна власність в системі забезпечення обороноздатності країни.....	113
Ільченко І.П.	
Право інтелектуальної власності в умовах збройної агресії проти України.....	119
Кметик-Подубінська Х. І.	
Комп'ютерні програми як об'єкти авторського права.....	123
Кодинець А. О.	
Право інтелектуальної власності в умовах дії воєнного стану.....	127
Корогодова О. О., Глущенко Я. І., Моїсєнко Т. Є., Черненко Н. О.	
Захист прав інтелектуальної власності в умовах індустрії 4.0.....	134
Король Л. В., Білоусова Н. О.	
Аналіз практики вирішення доменних спорів в українському сегменті інтернету у позасудовому порядку центром арбітражу і медіації ВОІВ.....	140
Косско Т.Г.	
Досвід захисту прав інтелектуальної власності в НАН України.....	148
Литвинова Л. А.	
Закон про цифрові послуги (DSA): взаємозв'язок між правилами ЄС у сфері авторського права та основним законом про платформи.....	150
Ломакіна А. А.	
Місце та значення адміністративної відповідальності у забезпеченні захисту права інтелектуальної власності.....	156
Макаришева Т. С., Федорова А. Ф.	
Ой у лузі червона калина (новий мікс твору).....	161

Махновський Д.С.	
Проблеми законодавчого регулювання охорони конфіденційної інформації у договорах на виконання досліджень і розробок в Україні та нових незалежних державах.....	170
Мироненко Н.	
Теоретичні підходи до кодифікації законодавства в сфері інтелектуальної власності.....	175
Петренко В.О., Юдіна Г.О., Маймур Є.Ф.	
До питання захисту порушених прав інтелектуальної власності.....	182
Ромашко А. С., Дорожко Г. К., Крикун Н.П.	
Війна в Україні та майбутнє світової системи інтелектуальної власності.....	188
Троцька В. М.	
Декомпіляція комп'ютерної програми з метою виправлення помилок: правомірна дія, чи порушення авторського права?.....	193
Улігіна О. В.	
Захист прав на нетипові об'єкти авторського права.....	199
Хоменко І.І.	
Забезпечення кібербезпеки.....	203
Хрідочкін А. В.	
До характеристики специфічних рис адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності.....	208
Череп А. В., Череп О. Г.	
Переваги та недоліки цифровізації економіки України.....	214
Шабалін А. В.	
Захист права інтелектуальної власності в Японії: на прикладі судових рішень.....	216
Шикір Д.О.	
Аналіз закону України «про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України" в контексті захисту прав інтелектуальної власності в умовах війни.....	219
Штефан О.	
Реалізація деяких принципів при здійсненні захисту прав інтелектуальної власності.....	224
Секція 4. Розпорядження правами інтелектуальної власності, комерціалізація та трансфер технологій: світовий та вітчизняний досвід.....	229
Борко Ю. Л.	
Продаж творів мистецтва: нюанси оподаткування.....	230

Бутнік-Сіверський О. Б.	
Важелі стримування розвитку комерціалізації в наукових парках....	236
Гордієнко С. Г.	
Методика створення системи знань про інтелектуальну власність...	244
Ілляшенко С. М., Ілляшенко Н. С., Шипуліна Ю. С.	
Інтелектуальний капітал як основа інноваційного розвитку підприємства в економіці знань.....	252
Кобелєва А. В., Перерва П. Г.	
Особливості використання моделей комерціалізації технологій «спільне підприємство» та «стратегічний альянс».....	257
Кобелєва А. В., Перерва П. Г.	
Власне використання як форма комерціалізації інноваційних технологій.....	264
Маслак М. В., Перерва П. Г.	
Методичні підходи до технолого-економічної оцінки інтелектуально-інноваційних технологій.....	271
Маслак М. В., Перерва П. Г.	
Дослідження причин негативних тенденцій в сфері трансферу інноваційних технологій.....	277
Омельченко А. В.	
Договірно-правові засади розпорядження правами інтелектуальної власності.....	284
Перерва П. Г., Кобелева А. В.	
К вопросу оценки уровня коммерческого потенциала технологии....	290
Петренко В.О., Мельниченко Ю.В., Кондратьєва М.В.	
Особливості використання об'єктів права інтелектуальної власності в рекламній діяльності.....	298
Розгон О. В.	
Робот як об'єкт права інтелектуальної власності.....	304
Свіщова Н. С.	
Використання результатів втелектуальної діяльності для підвищення майбутнього прибутку підприємства.....	310
Сикорська Малгожата, Перерва П. Г.	
Пути устранения проблем коммерциализации инноваций в Польше.....	314
Сикорська Малгожата, Перерва П. Г.	
Барьеры эффективной коммерциализации объектов интеллектуальной собственности в Польше.....	321
Скоробогатова Н. Є.	
Принципи оцінювання витрат на розробку об'єктів права інтелектуальної власності в умовах Next Normality та Industry 4.0....	328
Тарасенко Л. Л.	
Новітні цифрові об'єкти авторського права та їх комерціалізація.....	331

Телетов О. С., Телетов Д. О.	
Інтелектуальна власність як чинник розвитку об'єднаних територіальних громад.....	338
Цибульов П. М., Хмарський А. Л.	
Щодо удосконалення інноваційної діяльності в технічному університеті дослідницького типу.....	343
Шахбазян К. С.	
Врегулювання у договорах Рамкових програм ЄС з наукових досліджень та інновацій (РП «Горизонт Європа») питання збереження результатів наукових досліджень у конфіденційності....	349
Секція 5. Недобросовісна конкуренція у сфері інтелектуальної власності.....	354
Бессонова С.І.	
Правові аспекти недобросовісної конкуренції інтелектуальної власності.....	355
Волинець І. П.	
Захист від недобросовісної реклами на ринку лікарських засобів.....	358
Кобелева Т. А., Перерва П. Г.	
Исследование направлений недобросовестной конкуренции в сфере интеллектуальной собственности.....	364
Позняк К.О., Данильченко М.А., Лебенштейн Є.О.	
Нормативно-правове регулювання електронної комерції в Україні.....	371
Корогод Н.П., Новородовська Т.С.	
До питання вивчення та впровадження передового зарубіжного досвіду трансферу технологій.....	374

СЕКЦІЯ 1
Патентна справа в Україні

Андрощук Г. О.

кандидат економічних наук, доцент, судовий експерт
головний науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН
України

АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ВІНАХІДНИЦЬКОЇ ТА ПАТЕНТНОЇ АКТИВНОСТІ 2021 РОКУ (ГЛОБАЛЬНИЙ ПАТЕНТНИЙ ЛАНДШАФТ)

Згідно зі звітом Всесвітньої організації інтелектуальної власності «World Intellectual Property Indicators 2020» [1], в якому зібрані та проаналізовані найсвіжіші дані щодо приблизно 150 країн, США – одні з лідерів у світі за кількістю патентних заявок. Сполучені Штати поступаються лише Китаю, який на першому місці у світі з 1,4 млн. патентних заявок за рік. У США – 621,4 тис. Щороку патентне відомство США отримує понад 600 тисяч заявок на патентування винаходів та видає близько 300 тисяч патентів. Близько 50% від загальної кількості патентних заявок США – від іноземних компаній. В основному тих, що спеціалізується на розробці програмного забезпечення, обладнанні та послугах бездротового зв'язку, обробці даних, інтегрованих телекомунікаціях, відеосервісах, а також технологічному обладнанні, пристроях зберігання та ін.

З чим пов'язана така популярність патентування у США? Факторів багато, але головний – величезний ринок платоспроможних споживачів та зацікавлених у технічних і технологічних рішеннях інвесторів. Патенти не тільки виконують функцію правового захисту, але і є унікальним джерелом технологічної інформації, оскільки відомості, що містяться в патентах, зазвичай, не представлені ніде більше; крім того, патентування, зазвичай, на кілька років випереджаючи впровадження науково-технічних досягнень у виробництво, є інструментом прогнозування, дозволяє заздалегідь враховувати можливість появи технологічних інновацій, зокрема. радикальних. Патентна статистика –

статистика технологічних результатів наукових досліджень та розробок. У загальносвітовій практиці базується на даних про реєстрацію винаходів-подачі заявок та видачі патентів (свідоцтв, які є охоронними документами, що засвідчують пріоритет, авторство та виключне право використання об'єкта інтелектуальної власності протягом терміну дії патенту).

В аналітичних цілях використовуються абсолютні та відносні показники патентної активності. До абсолютних відносяться такі показники, як кількість патентних заявок, поданих національними та закордонними заявниками у країні, а також національними заявниками за кордоном; число патентів, виданих національним та зарубіжним заявникам у країні, а також національним заявникам за кордоном, та, крім того, кількість патентів, що діють, зареєстрованих у країні та за кордоном. Для оцінки ефективності наукової та науково-технічної діяльності застосовуються також різні відносні показники, що представляють співвідношення результатів досліджень та розробок (число заявок, поданих національними заявниками, кількість патентів, виданих національним заявникам) та необхідних для досягнення ресурсів або витрат (чисельність дослідників, внутрішні витрати на дослідження та розробки та ін.). Показники патентної статистики використовуються для аналізу результативності наукових досліджень та розробок, комерційної та технологічної ситуації в країні, тенденцій патентування у світі по окремих галузях техніки, виявлення країн та фірм з найбільшим обсягом патентування винаходів, оцінки стану та прогнозування розвитку техніки та новітніх технологій. Оскільки при міжкраїнних порівняннях даних патентної статистики виникає ряд труднощів, пов'язаних зі специфікою національних правових норм і процедур видачі патентів, то для їх усунення застосовується оригінальний метод виділення т.зв. патентних сімей-сукупності патентів, отриманих у різних країнах для захисту одного і того ж винаходу. Визначення такої «сім'ї» патентів та її облік як єдиного цілого дозволяє елімінувати вплив факторів тиражування патентних заявок та патентів, а також відмінності в технологічному рівні та економічній цінності винаходів, оскільки через високу вартість міжнародному

патентуванню піддаються найбільш перспективні, висококласні винаходи. Особливий інтерес для аналізу становлять консолідовані, наприклад, тріадні, патентні сім'ї, що охоплюють патенти EPO, USPTO та JPO, які відносяться до загальних винахідницьких пріоритетів.

Рейтинг IFI CLAIMS показує зростаючу роль китайських організацій у США глобальної патентної власності [2]. Протягом 2021 року китайські організації збільшили свою частку патентних грантів (видача патентів) у США на 10%, до 20 679 патентів, а чотири китайські організації увійшли до списку 50 найкращих за версією IFI CLAIMS.

IFI CLAIMS Patent Services використовує запатентовану архітектуру даних для створення найточнішої в галузі патентної бази даних. Платформа CLAIMS Direct дозволяє легко інтегрувати програми, інші набори даних та аналітичне програмне забезпечення. Зі штаб-квартирою в Нью-Хейвені, штат Коннектикут, із супутниковим офісом в Барселоні, Іспанія, IFI CLAIMS, підрозділ Fairview Research, є частиною Digital Science, компанії цифрових дослідницьких технологій, що базується в Лондоні.

11 січня 2022 року компанія з аналізу патентних даних IFI CLAIMS опублікувала свій щорічний звіт **IFI CLAIMS ANNOUNCES 2021 TOP GLOBAL PATENT HOLDERS** [2] про провідних одержувачів патентів США та активних власників патентних сімей, надавши світові інтелектуальної власності погляд на ландшафт патентної власності, що розвивався протягом 2021 року.

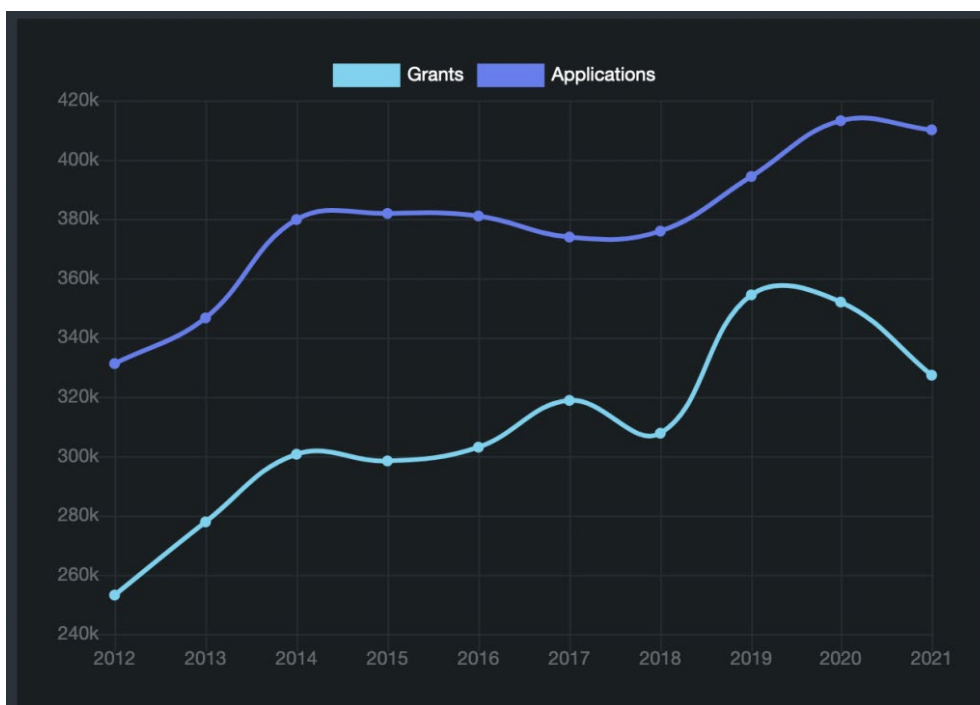
Нові розробки в телемедицині, більш витривале зерно, щоб нагодувати світ під час зміни клімату, та інструменти для покращення ланцюжка поставок та кращого відстеження товарів від вантажного порту до магазину або порога полиці є одними з найкращих корпоративних досліджень та розробок - пріоритетів за минулий рік, що базуються на патентних заявках США, відібраних та проаналізованих IFI CLAIMS Patent Services.

Отримані результати є частиною нещодавно опублікованих патентних рейтингів IFI 2021 U.S. Top 50 та IFI Global 250 з використанням власної

платформи даних, щоб зробити глобальні патентні дані доступнішими та зрозумілішими. Протягом ще одного року науково-дослідний гігант у галузі інформаційних технологій International Business Machines (IBM) посів перше місце серед організацій, що отримали патенти від Бюро з патентів і торгових марок США (USPTO), у той час як південнокорейський технологічний конгломерат Samsung Electronics має найбільший портфель глобальних активних патентних сімей.

Падіння патентних грантів у США, ймовірно, пов'язане з COVID, але важко зрозуміти, де сталося уповільнення.

Щодо загального обсягу патентних грантів у США, опитування IFI CLAIMS зазначає, що видача патентів скоротилася приблизно на 7,5% протягом 2021 року до 327 329 грантів, що є найбільшим відсотковим зниженням з 2018 року. У той час як торішні дані IFI CLAIMS про патентні гранти США фактично показали збільшення патентних грантів протягом першого року пандемії COVID-19, значне зниження патентних грантів у США до 2021 року вказує на те, що глобальна криза в галузі охорони здоров'я уповільнила механізми патентної системи країни. Проте патентні гранти США загалом мають тенденцію до зростання з 2012 року, коли USPTO видало 253 155 патентів США [2].

Джерело: <https://www.ificlaims.com/rankings-trends-2021.htm>

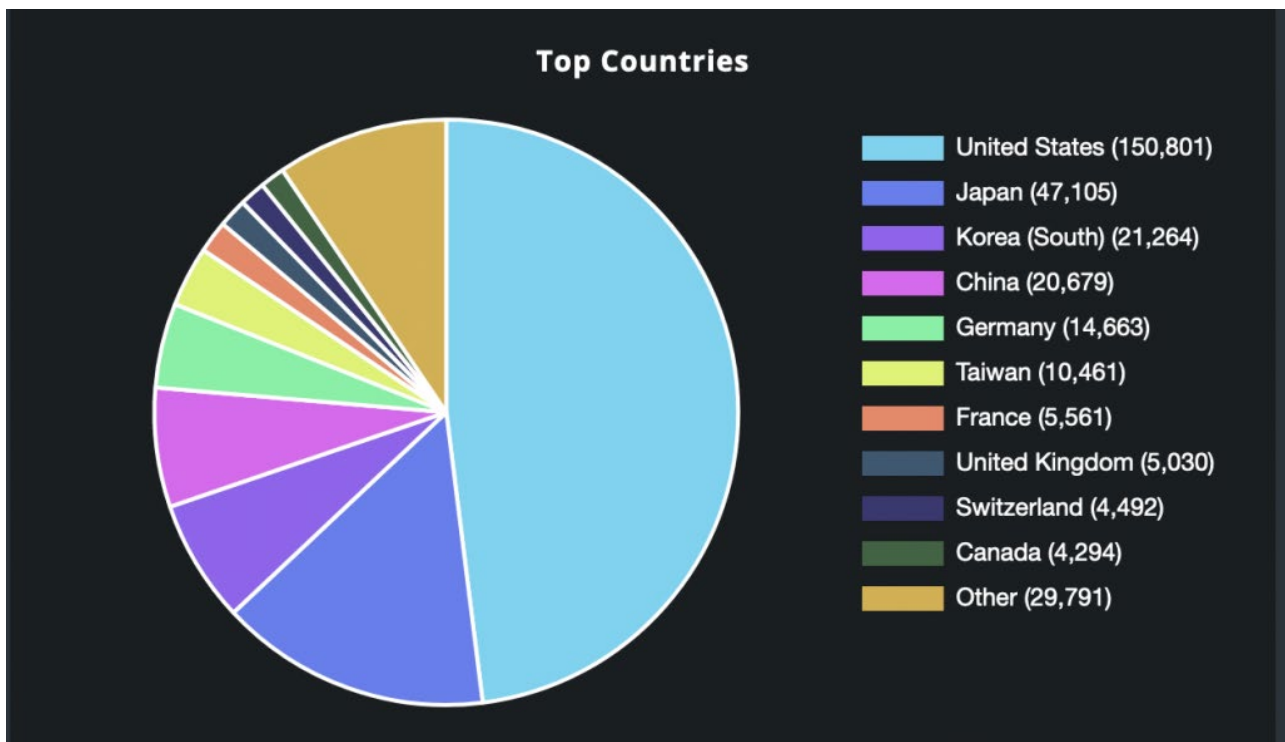
За словами генерального директора IFI CLAIMS Майка Бейкрофта, падіння числа патентів у США більш ніж ймовірно через наслідки пандемії COVID-19, хоча за необробленими цифрами було важко сказати, де це уповільнення відбувалося в патентній системі. «Важко повірити, що USPTO не схильний до впливу пандемії, але ви також очікуєте побачити цей вплив на самих заявників, які можуть боротися з проблемами роботи вдома з точки зору підтримки процесу патентного переслідування», - сказав Бейкрофт. Враховуючи 18-місячний час між подачею патентної заявки та публікацією цієї заявки USPTO, цілком імовірно, що опубліковані патентні заявки США, які скоротилися лише на 1% протягом 2021 року до 410 093 публікацій, згідно із заявами IFI, можуть продовжувати зменшуватися у майбутніх звітах по мірі того, як наслідки пандемії COVID-19 стають яснішими [3].

Серед окремих організацій 8 682 патентних грантів IBM у США протягом 2021 року є майже 5% зниження в порівнянні із загальною кількістю патентних грантів у США, що базуються в Армонці, штат Нью-Йорк, протягом 2020 року. IBM, як і раніше, має значну перевагу над Samsung, що посіла друге місце, яка отримала 6 366 патентів США минулого року, і японською технологічною корпорацією Canon, яка посіла третє місце з 3 021 патентною видачею в США до 2021 року. У той час як до топ-10 компаній, які отримують патенти в США, увійшли ті ж фірми, що увійшли до топ-10 одержувачів на 2020 рік, як Taiwan Semiconductor Manufacturing Co. (№ 4, 2798 патентів США), так і Huawei (№ 5, 2770 патентів США) піднялися на чотири позиції з рейтингу 2020 року, що було в основному пов'язано з великим зниженням кількості патентних грантів у США, отриманих іншими компаніями у списку.

Покращений аналіз китайських організацій створює точніші дані про власність для Global 250

Попри зниження загального обсягу патентних грантів, Китай продовжує ставати набагато важливішим гравцем в інноваційній екосистемі США. Протягом 2021 року китайські організації збільшили свою частку патентів у США на 10% до 20 679 патентів, а чотири китайські організації увійшли до

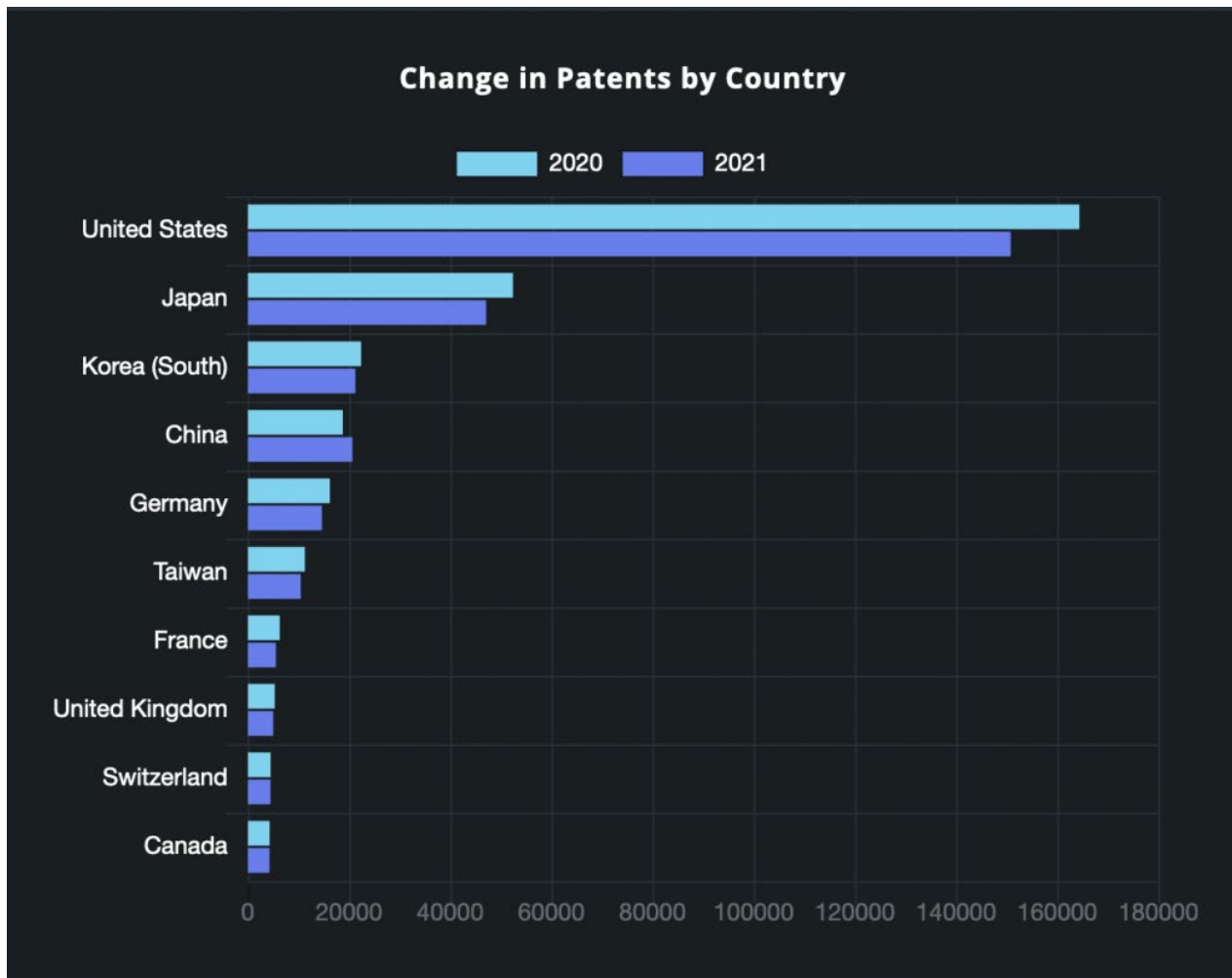
списку 50 найкращих за версією IFI CLAIMS: Huawei; BOE Technology Group (No11, 2135 патентів США); Передові нові технології (No43, 780 патентів США); та Guangdong Oppo (No 48, 719 патентів США). Кількість патентів США, виданих американським компаніям, скоротилася на 8,3% протягом 2021 року, але американські організації, як і раніше, отримали 150 801 патент минулого року, більше половини всіх виданих патентів США і більш ніж утричі більше, ніж загальна сума, отриманих організаціями з Японії (47105 патентів США), де знаходяться організації, які отримали друге місце за кількістю патентів США.

Джерело: <https://www.ificlaims.com/rankings-trends-2021.htm>

Бейкрофт зазначив, що зростаюча кількість китайських компаній, що входять до топ-50, викликає подив, але те, що велика кількість зареєстрованих активних патентних сімей для китайських організацій у списку Global 250 є новим розумінням існуючих даних, а не тенденцією, що відображає фактичне зростання патентних заявок серед китайських фірм 3 тижнів, як їх останній звіт з патентної аналітики був випущений на початку 2021 року, IFI CLAIMS призначила команду для зіставлення назв компаній з китайськими ієрогліфами зі стандартними іменами символів, урахування орфографічних помилок у назвах

компаній та прив'язки цих результатів до корпоративних ієрархій точнішого списку Global 250, який відстежує корпоративне володіння глобальними активними патентними портфелями, а не правонаступники патентних грантів США.

Джерело: <https://www.ificlaims.com/rankings-trends-2021.htm>

«У нас були точні цифри для Huawei, тому що багато людей зацікавлені в їхньому патентному портфелі, але ніхто ніколи не приходив до нас і не питав про Китайську академію наук», — сказав Байкрофт, посилаючись на друге місце у списку Global 250 цього року з 78415 активними патентними сім'ями по всьому світу. У той час як Samsung знову посіла перше місце в Global 250 з 90416 активними патентними сімействами, інші китайські організації в Топ-10 списку цього року включали Midea Group (No 3, 58495 активних патентних сімейств); Huawei Investment and Holding Co. (No4, 48307); China Petrochemical Corp. (No5,

45362 активних патентних сімейств); China State Construction Engineering Corp. (№ 6, 42715 активних патентних сімейств); та Gree Electric Appliances Inc. (№ 7, 42077 активних патентних сімейств). "Деякі з цих китайських організацій мають тисячі дочірніх компаній під тим, що виглядає як простий список Global 250, і китайські компанії постійно реорганізуються, тому команді аналітиків довелося з'ясувати, хто ці базові організації", - зазначив Байкрофт [3].

Звіт IFI CLAIMS також дає уявлення про найшвидші технології на основі аналізу недавно опублікованих патентних заявок США. Код Кооперативної патентної класифікації (CPC), в якому спостерігався найбільший сукупний річний темп зростання (CAGR) в опублікованих патентних заявках у період з 2017 до 2021 року.

Найбільш активні сфери патентування. Як і у 2020 році, найбільш активною категорією винахідницької, а отже і патентної діяльності у 2021 році – важливим показником того, що відбудеться у технологічному майбутньому – були комп'ютерні системи, що базуються на біологічних моделях, які показали зростання 54% (CAGR) з 2017-21 років. Ця гаряча область обчислень використовує біологію мозку як натхнення і включає прихильників Big Tech, таких відомих компаній, як IBM, Google, Samsung, Microsoft та Intel. На другому місці з CAGR 42,5% опинилися A01H 6, покритонасінневі/квітучі рослини, які є відображенням великих корпоративних інвестицій у науку про сільськогосподарські культури, здійснені такими фірмами, як Monsanto. «Ці компанії вкладають значні кошти в насінневі штами для покращення обсягу врожаю та захисту від комах», - зазначив Байкрофт. «Дивно бачити так багато науково-дослідної діяльності у цій галузі, але, з іншого боку, це дуже конкурентоспроможна галузь». Інші осередки нових патентів включали електронні курильні пристрої (зростання 40%); машинне навчання (зростання 39%); квантові обчислення (зростання 36%); буріння ґрунту для отримання нафти, газу або води (зростання 36%); автоматизоване проектування (зростання 31%); протоколи бездротових мереж (зростання 28%); дисплеї (зростання 28%); та зберігання, контроль або виявлення предметів у вантажопідійомниках або

конвеєрах (зростання на 27%). Щоб переглянути повний звіт варто відвідати опублікований Топ-10 найшвидших технологій 2021 року.

Коли справа доходить до загальних глобальних патентних холдингів, Samsung Electronics з Південної Кореї очолює IFI Global 250 2021 з портфелем з 90 416 патентних сімей. Якщо брати до уваги юридичні особи, то США очолюють глобальний список в Топ-250 з 70 компаніями, Японія посідає друге місце з 51, а Китай займає третє місце з 46. Тим не менш, патентне домінування Китаю, що зростає, відображається в шести з 10 кращих слотів, в той час як США утримують лише один, IBM на 8-му місці. Китайська академія наук Китаю займає 2 місце з 78 415 балами, Midea Group займає 3 місце з 58 495 балами, а Huawei Investment and Holding Co. займає 4 місце з 48 307 балами. Японський Canon займає дев'яте місце з 40706 і Panasonic десяте з 37538. Якщо врахувати розмір портфелів, то Китай займає майже кожен третій або 29% патентних сімей Global 250 в порівнянні з США (24%) і Японією (19%). Більш глибокий аналіз показує, що портфелі США і Японії сильніші і зріліші, проте ясно, що Китай стимулював культуру досліджень і розробок, яка серйозно ставиться до інтелектуальної власності [2]. Патентна діяльність є цінним фінансовим показником для дослідників, аналітиків та інвесторів, які шукають уявлення про продуктивність НДДКР компаній та ключі до стратегії в галузі інтелектуальної власності, а також про технологічні тенденції та конкурентне середовище у різних галузях. Часто справжня цінність компанії полягає у її інтелектуальній власності. Експертиза патентних активів є ключовим інструментом в оцінці нематеріальних активів компаній, що публічно торгуються.

Щоб створити свій власний аналіз, варто відвідати IFI CLAIMS Live 1000, безкоштовний інструмент, який використовує дані від 1000 найкращих компаній, що отримали патенти США. Інструмент показує динамічні дані та пропонує інтерактивні функції, які дозволяють користувачам створювати та сортувати свої власні списки за допомогою різних фільтрів. Патенти забезпечують унікальне розуміння багатьох ринків. Від інформації конкурентів до майбутніх технологічних проривів аналіз патентних даних надає індикатори, недоступні у

жодному іншому джерелу. Використання високоточних даних має важливе значення і платформа CLAIMS Direct надає їх за допомогою власної архітектури даних.

Список використаних джерел:

1. World Intellectual Property Indicators Report: Worldwide Trademark Filing Soars in 2020 Despite Global Pandemic.

https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2021/article_0011.html

2. IFI CLAIMS ANNOUNCES 2021 TOP GLOBAL PATENT HOLDERS. [IFI](#)

[CLAIMS Announces 2021 Top Global Patent Holders | IFI CLAIMS](#)

3. STEVE BRACHMANN IFI CLAIMS Rankings Show Increasing Role of Chinese Entities in U.S., Global Patent Ownership. [IFI CLAIMS Rankings Show Increasing](#)

[Role of Chinese Entities in U.S., Global Patent Ownership \(ipwatchdog.com\)](#)

Войтко С. В.

д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки
КПІ ім. Ігоря Сікорського (м. Київ, Україна)

Юрчишин О. Я.

к.т.н., доцент, директор Департаменту інновацій та трансферу технологій
КПІ ім. Ігоря Сікорського (м. Київ, Україна)

СТВОРЕННЯ Й ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ФОРС-МАЖОРНИХ УМОВАХ

Створення об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) часто відбувається на договірних засадах в процесі виконання науково-дослідних і інших робіт на замовлення. В таких договорах невід'ємною частиною є розділ, який зазвичай називають форс-мажорні обставини, і де вказується, що у випадку настання таких обставин, сторони діють відповідно до Законодавства, зокрема до Законодавства України. Форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо). В Україні ці питання регулюються Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні» [1], де в переліку є і обставини, з якими, ми, на жаль, зіткнулись в наш час «...загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії...».

Стосовно ОПІВ, які є результатом виконання договірних відносин, в таких договорах питання володіння правами наперед визначається або безпосередньо в договорі, або, якщо робота може передбачати ймовірність їх виникнення/не виникнення, зазначається, що право на використання таких об'єктів буде регулюватись окремими договорами. Тому у випадку форс-мажорних обставин

правові норми володіння інтелектуальною власністю безпосередньо не підпадають під дію Законодавства [1], а обставини непереборної сили можуть впливати тільки на можливість їх не створення.

Що стосується процедур набуття прав, то вони регулюються окремими законодавчими актами. В Україні 01 квітня 2022 року прийнятий Верховною Радою Закон «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану» [2], який регулює і забезпечує захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану. Закон [2] зупиняє перебіг строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності під час воєнного стану і протягом дев'яноста днів від дня його скасування, без сплати збору за продовження, подовження чи поновлення відповідних строків.

Також, в умовах сьогодення залишається можливість подання заявок для набуття прав на ОПІВ. Так як, відповідно до спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності до владних повноважень, делегованих НОІВ, належить, зокрема інформування та надання роз'яснень щодо реалізації державної політики у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, ним оприлюднено Повідомлення [3]. У документі прописані дії щодо процедур подання та розгляду заявочних матеріалів в умовах воєнного стану, розпорядження правами, подання документів до колегіальних органів і т.п.

Виходячи з вище наведеного, не дивлячись на проблеми в Україні з інформаційною безпекою інтелектуальної власності, охороною прав на секретні винаходи та корисні моделі, за обставин непереборної сили процедурні питання набуття прав на ОПІВ є достатньо визначеними, що зменшує ймовірність невиконання договірних умов.

Список використаних джерел:

1. Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні». Електронний ресурс, режим доступу
https://ips.ligazakon.net/document/view/z970671?an=1&ed=2020_03_17

2. Закон про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану. Електронний ресурс, режим доступу

<https://www.rada.gov.ua/print/221193.html>

4. Повідомлення про організацію виконання повноважень Національного органу інтелектуальної власності у сфері охорони прав на торговельні марки, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, географічні зазначення в умовах воєнного стану. Електронний ресурс, режим доступу

<https://ukrpatent.org/atachs/PV-v-umovah-voyennogo-stanu-21032022.pdf>

Гутник А.З.

студент

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського,

Сомов Д.О.

студент

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського,

Кузнєцов Ю.М.

керівник, д.т.н., проф.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського,

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИКО-МОРФОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ПРИ СТВОРЕННІ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Однією з актуальних тем в сучасному машинобудуванні є високошвидкісна (High Speed Cutting) і прецизійна (High Precision Cutting) обробка [3]. Для підвищення продуктивності і якості обробки протрібно удосконалювати інструмент і оснащення верстатів, використовуючи методологію створення об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ). Це пов'язано з викликами перед винахідниками, вченими і промисловиками України четвертої промислової революції «Індустрія 4.0» [2] і наближенням п'ятої промислової революції «Індустрія 5.0» [5].

Одним з нових підходів до створення верстато-інструментального оснащення є створення ОПІВ з використанням теорії еволюційного і генетичного синтезу [3,9-11]. Випало з поля зору питання одночасного (одним рухом) багатомісного тангенціального затиску об'єктів (деталей та інструментів різної форми), що обертаються [9]. Першим прикладом був цанговий патрон для затиску циліндричних деталей між губками за рахунок осьової сили затягнення

затискної цанги. В цьому патроні по центру прорезів губок, співвісних осі цанги, виконані отвори для затиску деталей.

Застосування системно-морфологічного [1,4,6] і генетико-морфологічного [9,10] підходів були зорієнтовані на затиск одного осесиметричного об'єкту, що обертається, з виходом на радіальний і осьовий принципи затиску, що обмежувало поле пошуку нових ОПІВ – технічних рішень на рівні винаходів і корисних моделей.

Рішення проблеми одночасного багатомісного затиску об'єктів з прикладанням тангенціальної сили, зміщеної від осі обертання, визначило актуальність і мету досліджень в новому напрямку. В роботі [9] запропоновано додати до відомої генетичної класифікації одинарного затиску [3] (осьовий і радіальний принципи з генетичними кодами $F1(Fa1, Fr1, Ft1) - F2(Fa2, Fr2)$; $M1(Ma1, Mr1, Mt1) - F2(Fa2, Fr2)$) тангенціальний принцип одинарного багатомісного затиску з прикладанням сили на виході силового потоку, зміщеної від осі обертання на радіус R . При цьому з'являється додатково до відомої генетичної класифікації [9], що має 48 силових потоків, ще 24 з генетичними кодами $F1(Fa1, Fr1, Ft1) - F2(Ft2)$; $M1(Ma1, Mr1, Mt1) - F2(Ft2)$.

Новизна створення ОПІВ підтверджена охоронними документами [7,8] з використанням знань з роботи [6], фрагменти яких наведені нижче, а саме документу, який визначає обсяг правової охорони ОПІВ.

«Формула винаходу – це складена за встановленими правилами стисла словесна характеристика технічної суті винаходу (корисної моделі), що містить сукупність його істотних ознак, достатніх для досягнення зазначеного заявником технічного результату. **Обсяг правової охорони визначається формулою винаходу**, бо вона є фактично квінтесенцією винаходу і головним документом, який розглядається в суді.

Формула винаходу може бути **одноланковою** (без нумерації) та **багатоланковою** (з нумерацією арабськими цифрами)).

У переважній більшості випадків одноланкова формула та кожен пункт багатоланкової формули записується у вигляді одного речення (по тексту знак ";" не допускається), яке складається з трьох структурних частин:

I. **Обмежувальна** частина (синонім – верхня частина). Містить назву винаходу, а також ознаки, спільні для прототипу і винаходу.

II. **Розділова** частина. Виражається словами "який (-а, -е, -і) відрізняється(-ються) тим, що".

III. **Відмітна** частина (синонім – нижня частина). Містить ознаки, які є у винаході, але яких немає у прототипі.»

Символьно формулу винаходу (корисної моделі) можна записати у вигляді:

$$\left[\frac{B}{H} \right] \quad \begin{array}{l} - \text{ відоме} \\ - \text{ який(а, е, і) відрізняється тим, що} \\ - \text{ нове} \end{array}$$

Нижче наведена формула для охоронного документу авторів [8].

ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ

Торцева фреза, що містить для з'єднання із шпинделем корпус у вигляді конічної оправки з отвором, в якому розміщений шток, з'єднаний з елементами передачі сили затиску, пружну частину затискних елементів з пазами і уступами для різальних пластин, **яка відрізняється тим, що** елемент передачі сили затиску виконаний у формі трикутника Рело і розташований на торці штоку з можливістю повороту і взаємодії з пружними частинами затискних елементів з пазами і уступами для різальних пластин, які розміщені по кінцям, причому пружна частина виконана змінною.

Список використаних джерел:

1. Гутник А.З., Сомов Д.О. Роль дисципліни «Основи технічної творчості» при підготовці молодшої інтелектуальної еліти. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали ІV всеукраїнської науково-технічної конференції, м. Київ, 2021. С. 28-30.

2. Кузнецов Ю.Н. Вызовы четвертой промышленной революции «Индустрия 4.0» перед учеными Украины // Вестник ХНТУ, №2 (61), 2017.-с.67-75.
3. Кузнецов Ю.Н. Эволюционный и генетический синтез технологического оборудования нового поколения // Резание и инструмент в технологических системах: Междунар. науч. – техн. сб. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2008. – Вып. 85. - с.149-162.
4. Кузнецов Ю.М. Теорія розв'язання творчих задач: Монографія /Ю.М. Кузнецов.-К.: ТОВ «ЗМОК»-ПП «ГНОЗИС», 2003.-294с.
5. Кузнецов Ю.Н. Проблемы системного непрерывного образования в предверии «Индустрия 5.0» «Общество 5.0» // Міжн. наук. конф. «Сучасна освіта-доступність, якість, визнання», 16-17.11.2021, Краматорськ.
6. Кузнецов Ю.М. Патентознавство та авторське право: Підручник -К.: Вид-во «Кондор», 2009. -446 с.
7. Патент України на корисну модель №143435 Торцева фреза. Кузнецов Ю.М., Копейкін М.Б., Ель Дахабі Ф.В.; МПК В23С5/02, заяв. 06.03.2020, опубл. 27.07.2020, бюл. №14.
8. Патент України на корисну модель №148348 Торцева фреза. Кузнецов Ю.М., Гутнік А.З., Сомов Д.О.; МПК В23С5/02, заяв. 15.03.2021, опубл. 28.07.2021, бюл. №14.
9. Хамуйела Ж.А.Герра. Генетико-морфологический синтез зажимных патронов: Монография /Герра Ж.А.Хамуйела, Ю.Н.Кузнецов, Т.О.Хамуйела; под ред. Ю.Н.Кузнецова.-Луцк: Вэжа-Друк, 2017.-328с.
10. Шинкаренко В.Ф. Основи теорії еволюції електромеханічних систем. – К.: Наукова думка, 2002. – 288 с.
11. Kuznietsov Y., Shinkarenko V. The Genetic approach is the key to innovative Synthesis of complicated Technical Systems. Journal of the Technical University at Plovdiv, Bulgaria Fundamental Sciences and Applications /Volume 16, book 2, 2011. P. 15-33.

Капіца Ю.М.

Д.Ю.Н.

директор Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу
технологій НАН України,

**РЕФОРМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙ В УМОВАХ
ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ**

Спроможність України дати відсіч ворогу та забезпечити захист громадян безпосередньо пов'язано з економічним станом країни, рівнем її технологічного розвитку, машинобудування та озброєнь. При цьому в кожній галузі слід відповісти на питання: який є рівень діяльності державних органів, зокрема у сфері створення, охорони та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності (ОІВ), інновацій, розвиток цих сфер в Україні: чи вищий він, ніж у країні - агресорі та її сателітів, чи відповідає їх рівню, чи є нижчим. Зрозуміло, що при нижчому рівні інновацій, створенні та використанні ОІВ – вказане закладає й нижчу спроможність України захистити себе та бути незалежною.

Стан державного управління, законодавства у сфері інтелектуальної власності, інновацій неодноразово було предметом детального аналізу та підготовки рекомендацій в рамках проектів Європейського Союзу, Європейської економічної комісії ООН, Світового банку, ВОІВ, а також досліджень в Україні [1]. Метою проектів було сформулювати конкретні заходи для органів державного управління, що дозволили б наблизитися у зазначених сферах до рівня європейських розвинутих держав. При цьому вказувалось на відсутність в Україні у порівнянні не тільки державами-членами ЄС, а й Росією, Білоруссю, Казахстаном фінансових та податкових важелів розвитку інновацій. Вказані рекомендації переважно не були реалізовані.

Сфера інтелектуальної власності України постійно страждала від амбіцій Мінекономіки України, Укрпатенту збільшувати збори за подання заявок на реєстрацію винаходів і корисних моделей та грошовий потік від іноземних та національних заявників (що розподілявся поза державного бюджету), у супротив інтересів власної промисловості та науки. Вказане призвело у 2007 р. році до введення в Україні ставок зборів за подання, отримання, підтримку винаходів, які склали в Україні¹ - 9100 грн. або 1300 євро. В ФРН на той час відповідні ставки зборів становили в два рази менше – 691, Іспанії – 692, Франції – 761, Великобританії 368 євро. Запропоновані ставки зборів за патентування винаходів в Україні були в 3,7 рази більші, ніж у Вірменії (член СОТ з 2003), 2,1 рази – ніж в Киргизстані (член СОТ з 1998), в 1,5 рази – ніж у Молдові (член СОТ з 2001 р.).

Вказане призвело до згорання винахідницької діяльності у промисловості України. Так, у 2016 р. лише 79 патентів на винаходи (6% від кількості патентів, отриманих національними заявниками) були отримані підприємствами, що складає 1 патент винаходи на 62 великих та середніх підприємства сфери промисловості.

У 2019 р. відбулося підвищення ставок зборів для бюджетної сфери – у 4 рази для винаходів та 12 для корисних моделей, наслідком чого було істотне скорочення подання заявок. Високі ставки зборів сприяють, щоб важливі винаходи, у тому числі у сферах, пов'язаних з обороною, або не захищалися, або ця інформація переходила до ворога.

Проект постанови було внесено до Кабінету Міністрів України Мінекономіки України 14.02.2018. Після звернень НАН України, Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, МОН

¹ Витрати на отримання патенту на винаходи та підтримку протягом перших років.

України щодо негативного впливу прийняття постанови на інноваційний розвиток України її було відкладено, проте 12 червня 2019 р. прийнято [2].

Стосовно сфери інновацій для Міністерства освіти і науки України, Мінекономіки України десятки років з 1991 р. було властиве імітуванні державного управління з прийняттям низки планів розвитку інновацій, які або не виконувались, або невиконаними замінювалися на нові плани. Черговий «план заходів» - Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р), не є власне загальною стратегією інноваційної діяльності в Україні, оскільки не охоплює сферу виробництва, підприємства та зосереджує увагу на бюджетних установах освіти і науки. Також знову, як і у попередніх документах, це є тільки заходи, а не конкретна державна програма з визначеними обсягами фінансування, цілями, відповідальними міністерствами.

У 2019 р. колективом експертів було розроблено проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 роки, що розглядалася 16.12.2019 р. на парламентських слуханнях «Побудова ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні». У проекті надався аналіз недоліків державного управління у сфері інтелектуальної власності, законодавства, були визначені конкретні цілі та заходи [3]. Проте, це дуже рідкий випадок, коли після парламентських слухань Стратегію не було прийнято ані як рекомендації Парламентських слухань, ані як документ Кабінету Міністрів України, та свідчить про відношення органів влади до сфери інтелектуальної власності. Через два роки інтерес до проекту Стратегії відновився та питання Стратегії обговорювалося на засіданні Ради з питань інтелектуальної власності. Проте до цього часу Стратегію не прийнято.

Наведені матеріали свідчать про відсутність дієвого державного управління у сфері інтелектуальної власності та інновацій, політичної волі та відсутність використання органами державної влади стандартів Європейського Союзу з розвитку зазначених сфер.

Напрямами реформування державного управління у сфері інтелектуальної власності є прийняття та реалізація Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні.

Напрямами розвитку інновацій в Україні є прийняття (що рекомендувалось в рамках проекту ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні») програми науково-технічного та інноваційного розвитку, що визначає перелік та зміст як горизонтальних, так і галузевих підпрограм, обсяги фінансування, індикатори, виконавців, систему моніторингу та звітності. Оцінкою виконання програми є досягнення у країні індикаторів розвитку, визначених нею. Саме такий шлях застосовували країни Східної Європи (Польща, Чехія та інш.), країни, що мали за мету розвинути інноваційну діяльність (Іспанія) тощо [1, 4].

У зв'язку з багаторічною неможливістю здійснення ефективних кроків розвитку зазначених сфер в рамках діючих державних структур – МОН України, Мінекономіки України, Укрпатенту – актуальним є утворення нового органу, що забезпечував би управління у сфері інновацій та інтелектуальної власності, а також розгляд та видачу охоронних документів. Основною метою при цьому є формування нового кадрового управлінського складу з осіб, що здатні здійснити потрібні для держави та безпеки реформи.

Список використаних джерел:

1. Ukraine - Intellectual property and technology transfer regulatory review. The World Bank Group, 2017. 50 p. URL:

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/28830>

Інноваційна Україна 2020: національна доповідь. / за ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. — К., 2015. URL: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=615

Innovation performance review. Ukraine. United Nations Economic Commission for Europe. 2013. 152 p. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/751366>

Інноваційна політика: європейський досвід і рекомендації для України. Том 3.

Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Проект ЄС

«Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». К.:

Фенікс, 2011. С. 45. URL: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=615

2. Майбутня Україна: з винаходами та інноваціями або без них ? URL:

<https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=5229>

3. Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України “Побудова

ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні”. 16 грудня

2019 року. Верховна Рада України. Комітет з питань економічного розвитку. №

5. Київ: Парламентське видавництво. 2019. 247 с.

Інформація Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку.

URL:

https://komprompol.rada.gov.ua/documents/evenkom9skl/parl_sluhan_9skl/73331.html

4. Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Європейському Союзі та державах—членах ЄС /за ред. Г. Авігдора, Ю. Капіци.К.: Фенікс, 2011. С. 22–

23, 172-295. URL: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=615

Кузнєцов Ю.М.

професор, д.т.н.

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ВИНАХІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Для того, щоб дати поштовх підвищенню обороноздатності України і негайному створенню сприятливих умов для вітчизняних винахідників і раціоналізаторів в цьому напрямку, доцільно покращити державну політику в блоці законодавчих актів, які стосуються мотивування і стимулювання винахідницької діяльності [1,5-10], а саме:

1. Скасувати Постанову КМУ №496 від 12 червня 2019 року, метою якої є підвищення розміру зборів за дії, пов'язані з набуттям прав інтелектуальної власності (ІВ) в Україні в середньому в 3-9 разів, що руйнує інноваційну діяльність, як таку, та усю галузь охорони прав на об'єкти ІВ і є однією із загроз національній безпеці [4,5,7].
2. Створити пільговий режим для винахідників, які пропонують нові рішення по забезпеченню і підвищенню національної безпеки України, її обороноздатності, захисту людей від вражень різною зброєю, створенню найсучаснішої техніки і новітніх технологій.
3. Для реалізації п.2 пропозицій з авторів-винахідників (фізичних осіб) і заявників (юридичних осіб) не брати збори за дії, пов'язані з набуттям прав інтелектуальної власності (ІВ).
4. Ввести систему заохочувальної винагороди винахідникам від організації-заявника (роботодавця) в розмірах, передбачених бюджетом організації, і від державних установ для непрацюючих винахідників (пенсіонерів, учнів і прирівняних до них), передбачених державним бюджетом.
5. Широко задіяти систему надання безоплатних послуг по оформленню заявок, пов'язаних з набуттям прав інтелектуальної власності (ІВ), з боку

патентних повірених, юристів, економістів і фахівців в галузі винахідницької діяльності.

6. Ці та інші пропозиції в цьому напрямку розглянути у відповідній комісії Верховної Ради України і винести на обговорення і схвалення Верховною Радою.

7. Звернутися до молодого і досвідченої технічної еліти України із закликом: «Зробити інноваційний прорив від ідеї до її матеріальної реалізації в найстислі терміни заради ПЕРЕМОГИ над рашистською навалою!» [1,3,8,10].

Список використаних джерел:

1. Колосов О. Є., Кузнецов Ю. М. Шляхи підвищення ефективності винахідницької та інноваційної діяльності студентів та науковців вітчизняних вишів // Науково-інформаційний вісник АНВОУ, №2 (91), 2014 - С.31-40.
2. Кузнецов Ю. Н. Вызовы четвертой промышленной революции «Индустрия 4.0» перед учеными Украины // Вестник ХНТУ, №2 (61), 2017.- с.67-75.
3. Кузнецов Ю. М. Роль інновацій при підготовці фахівців у сфері інтелектуальної власності // 8-ма Всеукр. наук.-практ. інтернет - конф. «Інтелектуальна власність: погляд ХХІ століття», ЧНУ ім. Б.Хмельницького 17.05.2019.-с.18-25.
4. Кузнецов Ю. М. Наслідки введення Постанови КМУ №496 у сфері інноваційної діяльності // Матеріали Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. Управління проектами. Ефективне використання результатів наукових досліджень та об'єктів права інтелектуальної власності», м. Дніпро, 10.04.2020.- С.244 – 247.
5. Кузнецов Ю. М. Порухення економічних і правових аспектів у сфері інтелектуальної діяльності – загроза національній безпеці України // V Міжн. наук.-техн. конф. «Прогресивні напрямки розвитку технологічних комплексів» (КЗЯТПС-2020), 29-30.04.2020, Чернігів, ЧНТУ.-С.18-20.

6. Кузнецов Ю. М. Роль держави у розвитку винахідницької діяльності /Кузнецов Ю. М. //Наук.-практ. конференція «Інтелектуальна власність в перехресті доктрин та практики 26.11.2021. Виступи учасників -К.: Вид-во Ліра-К, 2021.-С.111-115.
7. Кузнецов Ю. М. Винахідництво в Україні_ - не завдяки, а всупереч // Інновації молоді в машинобудуванні, №3, 2021.- С. 7-11.
8. Кузнецов Ю. М. Розвиток винахідницької діяльності – один із шляхів відродження України як індустріально-аграрної держави //Матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф. СТПК-2021, м. Херсон, ХНТУ.- С.87-90.
9. Кузнецов Ю. Н. Недалёкое будущее-качественный переход от «Индустрия 4.0» к «Индустрия 5.0» /Кузнецов Ю. Н. //Матеріали VII Міжн. наук.-практ. конф. «Сучасні технології промислового комплексу» (СТПК-2021). Херсон, ХНТУ, 7-11.09.2021.- С.13-16.
10. Національна безпека України у викликах новітньої історії: монографія /авт.-уклад. В. І. Шпак; кер. авт. кол. С. І. Табачніков.- К.: ДП «Експрес-об'ява», 2020.- 464с. (Частина III. Виклики четвертої промислової революції «Індустрія 4.0» перед технічною інтелігенцією і промисловиками України; під ред. Ю. М. Кузнецова. – С. 387-459).

Секція 2

Охорона та експертиза об'єктів інтелектуальної власності

Андрощук Г. О.

кандидат економічних наук, доцент, судовий експерт,
головний науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН
України

Работягова Л.І.

провідний науковий співробітник центру експертних досліджень НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України

ВИНАХОДИ, СТВОРЕНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Згідно публікації Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) з серії «Тенденції розвитку технологій 2019 – Штучний інтелект» ("WIPO Technology Trends 2019 – Artificial Intelligence"), з моменту появи штучного інтелекту (ШІ) в 1950-х роках, було подано майже 340 тис. патентних заявок, пов'язаних з ШІ, і вийшло понад 1,6 млн наукових публікацій [1]. ШІ використовується у всіх сферах, включаючи транспорт, телекомунікації, біологічні науки і медицину, персональні пристрої і безпеку. ШІ є багатоцільовою технологією, яка знаходить широке застосування в економічній та соціальній сферах. Він значно впливає на процеси створення, виробництва та розподілу товарів і послуг економічного і культурного призначення, а в майбутньому цей вплив ще більше посилиться. За аналізом заявок на ШІ, проведених ВОІВ найпоширенішими додатками ШІ, є технології комп'ютерного зору, у т. ч. системи розпізнавання образів. До значних галузей застосування технологій ШІ відносять: – інформаційні системи (автоматичні класифікації, пошук та аналіз з баз даних); - машинний переклад природних мов; – телекомунікації (комп'ютерні мережі, інтернет, радіо- та телемовлення тощо); – транспорт (авіоніка, автономні транспортні засоби, системи розпізнавання водія/автомобіля, системи організації транспортного руху); – науку про життя та медицину (біоінформатика, біоінженерія, біомеханіка, фармацевтика, геноміка, нейро- та кардіоробототехніка та ін.) [1].

Значимість перерахованих вище сфер застосування технологій ШІ в останні десятиліття дедалі зростає. Основними об'єктами інтелектуальної власності в галузі ШІ є винаходи і корисні моделі. Штучний інтелект в правовому регулюванні розглядається як новий виклик для економіки та правової системи, нове явище, що має мультиплікаційний ефект, правовий феномен в структурі правовідносин, новий об'єкт для правового регулювання [2-4]. Сучасний науково-технологічний розвиток привів до того, що ШІ став здатний генерувати та створювати різні твори – науки, літератури і мистецтва. Створення творів ШІ є невід'ємною сферою діяльності в сучасній цифровій економіці. Ці обставини висувають на передній план проблеми визнання авторства при створенні творів ШІ, можливості розпорядження авторами своїми правами і використання ними механізмів правової охорони об'єктів інтелектуальної власності (ІВ) [5-11].

Науковцями НДІ інтелектуальної власності НАПрН України підготовлено законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» щодо врегулювання відносин, які виникають щодо винаходів і корисних моделі, створених з використанням штучного інтелекту» (автор. кол.: Андрощук Г.О., Дорошенко О.Ф., Работягова Л.І., Тверезенко О. О.).

У зв'язку з тим, що в національному законодавстві у сфері ІВ питання щодо врегулювання відносин, які виникають щодо винаходів, створених з використанням ШІ, не вирішене, автори законопроекту звернулися до аналізу зарубіжного законодавства та доктринальних позицій з цієї проблеми. Резолюція Європарламенту 2015/2013 (INL) від 16.02.2017 р., яка включає Хартію робототехніки (European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL))), передбачає, що до робототехніки застосовується чинна система правового регулювання питань ІВ, до прав ІВ — нейтральний підхід з позиції технологій [12]. Зокрема, правова охорона об'єктам, створеним системами ШІ, має надаватися з урахуванням нейтральної правосуб'єктності, адже за системами ШІ, насамперед, стоїть людина. У квітні 2019 р. Європейська

комісія опублікувала Директиву про етичний підхід до розробки ШІ для вивчення представниками індустрії. Основні положення документа полягають у тому, що ШІ повинен створюватися на підтримку суб'єктності людини, а системи ШІ та результати їхньої діяльності мають бути «людиноцентричними, спрямованими цілком і повністю на те, щоб служити людству й загальному благу, щоб сприяти вдосконаленню умов людського існування та його свободи». В Резолюції Європейського парламенту від 20 жовтня 2020 р. про права інтелектуальної власності в області розробки технологій ШІ (2020/2015 (INI) зазначається, що там, де ШІ використовується виключно як інструмент, що допомагає автору в процесі створення, все ще застосовується поточна структура ІВ; Технологічна творчість, породжена технологіями ШІ, має бути захищена правами ІВ для заохочення інвестицій в цю форму творчості і підвищення правової визначеності для громадян, підприємств і винахідників, які в даний час є одними з найбільш частих користувачів технологій ШІ [12].

Резолюція Міжнародної асоціації з охорони інтелектуальної власності (AIPPI). Питання для вивчення – Патенти. Інвентаризація винаходів, створених із використанням штучного інтелекту (Resolution 2020 – Study Question – Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence) [13], зокрема, рекомендує, що: Винахід не слід виключати із патентної охорони лише через те, що ШІ сприяв цьому винаходу. Незалежно від того, чи був використаний ШІ при розробці винаходу, фізичну особу слід вважати винахідником ..., якщо вона внесла інтелектуальний внесок у винахідницьку концепцію. Якщо фізична особа розробила алгоритм ШІ для вирішення наперед визначеної проблеми, яка ефективно вирішується винаходом, така фізична особа повинна розглядатися як винахідник винаходу.

Загальна характеристика та основні положення законопроєкту. До основних положень законопроєкту можна віднести:

- визначення штучного інтелекту як здатності сконструйованих систем набувати, обробляти та застосовувати знання та навички. Визначення

надається відповідно до Стандарту ISO/IEC TR 24028:2020 «Інформаційні технології — Штучний інтелект — Огляд надійності штучного інтелекту».

- визначення продукту або процесу, створеного з використанням штучного інтелекту, який не відповідає поняттю "винахід (корисна модель)", та не визнається винаходом (корисною моделлю);

- визначення фізичної особи винахідником у разі створення винаходу (корисної моделі) з використанням штучного інтелекту. При цьому Штучний інтелект не визнається винахідником або співавтором винаходу (корисної моделі);

- визначення творчого вкладу фізичної особи у разі створення винаходу (корисної моделі) з використанням штучного інтелекту, включаючи але не обмежуючись:

1) використовує алгоритм штучного інтелекту для створення об'єкта винаходу (корисної моделі), якщо характеристики створеного об'єкта винаходу (корисної моделі) відповідають вимогам, заданим фізичною особою;

2) розробляє алгоритм штучного інтелекту для вирішення технічної задачі, визначеної особою, яка вирішується винаходом (корисною моделлю), створеним(ою) з використанням розробленого алгоритму штучного інтелекту;

3) вибирає дані або джерело даних для навчання алгоритму штучного інтелекту, якщо такі дані або джерело даних вибрані з метою вирішення задачі, яка вирішується винаходом (корисною моделлю), створеним(ою) з використанням алгоритму штучного інтелекту;

4) вибирає або генерує дані, або обирає джерело даних для введення в навчений алгоритм штучного інтелекту, якщо такі дані або джерело даних згенеровані або обрані з метою вирішення задачі, визначеної особою, яка вирішується винаходом (корисною моделлю), створеним(ою) з використанням алгоритму штучного інтелекту».

Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання. У зазначеній сфері правового регулювання діє Цивільний кодекс України, Закон України Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

Фінансово-економічне обґрунтування. Реалізація проєкту акта не потребує додаткового фінансування з державного та місцевого бюджетів. Прогнозовані соціально-економічні та інші наслідки прийняття законопроекту. Прийняття цього законопроекту заохочуватиме інвестиції у розробку технологій ШІ, дозволить врегулювати відносини, які виникають щодо винаходів і корисних моделей, створених ШІ, стимулювати винахідницьку, науково-технічну та інноваційну діяльність в Україні.

Наведемо основні новели законопроекту.

Стаття 1. Визначення термінів

штучний інтелект – здатність сконструйованих систем набувати, обробляти та застосовувати знання та навички.

Стаття 8. Право винахідника

1. Право на реєстрацію винаходу (корисної моделі), секретного винаходу (секретної корисної моделі) має винахідник, якщо інше не передбачено цим Законом.

2. Винахідники, які спільно створили винахід (корисну модель), мають однакові права на реєстрацію винаходу (корисної моделі), секретного винаходу (секретної корисної моделі), якщо інше не передбачено договором між ними.

Фізична особа є винахідником, якщо вона внесла творчий внесок у створення винаходу (корисної моделі) з використанням штучного інтелекту включаючи, але не обмежуючись:

1) використовує алгоритм штучного інтелекту для створення об'єкта винаходу (корисної моделі), якщо характеристики створеного об'єкта винаходу (корисної моделі) відповідають вимогам, заданим фізичною особою;

2) розробляє алгоритм штучного інтелекту для вирішення технічної задачі, визначеної особою, яка вирішується винаходом (корисною моделлю), створеним(ою) з використанням розробленого алгоритму штучного інтелекту;

3) вибирає дані або джерело даних для навчання алгоритму штучного інтелекту, якщо такі дані або джерело даних вибрані з метою вирішення задачі,

яка вирішується винаходом (корисною моделлю), створеним(ою) з використанням алгоритму штучного інтелекту;

4) вибирає або генерує дані, або обирає джерело даних для введення в навчений алгоритм штучного інтелекту, якщо такі дані або джерело даних згенеровані або обрані з метою вирішення задачі, визначеної особою, яка вирішується винаходом (корисною моделлю), створеним(ою) з використанням алгоритму штучного інтелекту.

6. Штучний інтелект не є винахідником або співавтором винаходу (корисної моделі).

За даними звіту Artificial Intelligence Industry in Eastern Europe компанії Deep Knowledge Analytics, Україна входить до трійки країн Східної Європи за кількістю компаній у сфері ШІ (57 компаній) [14]. Згідно дослідження Oxford Insights і Міжнародного центру розвитку досліджень Government AI Readiness Index 2020 р., в Україні зосереджена найбільша кількість компаній-розробників технологій ШІ в Східній Європі [15]. Сфера застосування ШІ в Україні стрімко розвивається. З кожним роком зростає ринок розробки програмного забезпечення для впровадження ШІ, все більше постачальників пропонують різні рішення ШІ для бізнесу. За даними мережі LinkedIn, в Україні нараховується понад 2000 інституцій та компаній-розробників програмного забезпечення, що спеціалізуються у сфері ШІ. Серед них загальновізнані в усьому світі компанії Grammarly, Reface, RingUkraine (SQUAD). Тому ШІ має стати одним із ключових драйверів цифрової трансформації та загального зростання економіки України. Розвиваючи сферу ШІ ми забезпечуємо конкурентоспроможність України на міжнародному ринку. Одне із завдань, яке ставить уряд, - увійти в топ-10 країн з високим розвитком ШІ в світі (AI Readiness Index by Oxford Insights, AI Index by Stanford University) [16].

Проте, як зазначається в Міжнародному індексі ІВ: змагайтеся на завтра (2022 International IP Index Compete for Tomorrow), патенти в Україні вже давно проблематичні [17]. Стандарти патентоспроможності міцно стоять поза межами передового міжнародного досвіду, з обмеженнями в багатьох інноваційних і

високотехнологічних галузях промисловості. Закон про охорону прав на винаходи та корисні моделі історично виключав комп'ютерні програми із патентованих об'єктів. Констатується їх меншість у загальній кількості поданих заявок і виданих патентів. Аналізуючи патентну статистику, розміщену ВОІВ по Україні, бачимо лише незначну кількість патентних заявок (патентні публікації за технологією), що підпадають під категорії «Комп'ютерні технології» та «ІТ-методи для управління». Так, між 1980 - 2018 рр.. було опубліковано лише 740 таких заявок. Порівняно із загальною кількістю 58 845 опублікованих заявок, це складає 1,26% [17]. В 2021 р. змін не відбулося. Це дивно, враховуючи запуск «Дія Сіті» економічної вільної зони та прийняття нормативно-правової бази «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». Ці ініціативи спрямовані на позиціонування України на позиції авангарду індустрії ІКТ та цифрових інновацій. У той час як було запроваджено низку податкових та економічних реформ, як частину цієї правової бази, що прагне стимулювати ріст і розвиток ІТ-сектору, не відбулось жодних законодавчих змін щодо стандартів патентоспроможності. Вперше у 2018 р. в Керівництві ЄПВ (Guidelines for Examination) щодо винаходів, реалізованих на комп'ютері з'явився розділ, що стосується ШІ і машинного навчання (G-II 3.3.1), які спочатку визначаються як обчислювальні моделі і алгоритми класифікації, кластеризації, регресії і зменшення розмірності. Згодом з'явилися удосконалені редакції. Необхідно імплементувати норми Керівництва ЄПВ щодо винаходів, реалізованих на комп'ютері у Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель і Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель, які не відображають цих аспектів, є застарілими і переглядалися останній раз ще в 2011 році. Використання наведених рекомендацій при складанні заявки є необхідними для заявника та експерта в подальшому при розгляді заявок на патенти ШІ. Вони дозволяють ще на стадії підготовки заявки правильно зазначити, якими є заявлені удосконалення, і оцінити, чи є який-небудь несподіваний технічний результат, який не може бути очікуваним заздалегідь на основі існуючого рівня техніки до дати подання заявки.

Зазначимо також, що майже 40% зі 160 країн, включених до Індексу готовності до ШІ на 2021 р., опублікували або розробляють національні стратегії в галузі ШІ, що свідчить про те, що ШІ швидко стає головною турботою світових лідерів. 30% країн, включених до рейтингу, вже опублікували національну стратегію у галузі ШІ, а 9% розробляють її. В Україні розроблено лише Концепцію розвитку штучного інтелекту [19].

Список використаних джерел:

1. WIPO Technology Trends 2019 – Artificial Intelligence. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4386>
2. Андрощук Г.О. Штучний інтелект: економіка, інтелектуальна власність, загрози // Теорія і практика інтелектуальної власності № 2 (2021).- С.56-74.
3. Андрощук Г.О. Штучний інтелект: економіка, інтелектуальна власність, загрози // Теорія і практика інтелектуальної власності № 3 (2021).- С.45-56
4. Андрощук Г.О. Технології штучного інтелекту: аналіз патентних трендів // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління, 2021-№3(15).- С.12-25.
5. Андрощук Г.О. Машина винахідник: що вирішило ЄПВ // Інтелектуальна власність в Україні. 2020. №2. С.58-59.
6. Андрощук Г. ШІ не володіє правосуб'єктністю щоб винаходити // Інтелектуальна власність в Україні. – 2021 - №2 – С.53-54.
7. Андрощук Г.О. Використання в ЄС штучного інтелекту потребує обмежень. // Інтелектуальна власність в Україні. – 2021 .- №1 – С.63-64.
8. Андрощук Г. Штучний інтелект: зростаюча загроза — клонування голосу // Інтелектуальна власність в Україні. – 2021 - №7 – С.66-67.
9. Андрощук Г. Південна Африка: штучний інтелект у списку винахідників. // Інтелектуальна власність в Україні. – 2021 - №8 – С.68-69.
10. Андрощук Г. Австралійський суд визнав ШІ винахідником. // Інтелектуальна власність в Україні. – 2021 - №10 – С.54-55.
11. Андрощук Г. ШІ не може бути названий винахідником в патентних заявках. // Інтелектуальна власність в Україні. – 2021 - №12 – С.59-60.

12. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0051>
13. Resolution 2020 – Study Question – Patents Inventorship of inventions made using Artificial Intelligence. URL: <https://aippi.nl/wp-content/uploads/2020/10/Adopted-Resolution-Q272-Patents-Inventorship-of-inventions-made-using-Artificial-Intelligence.pdf>
14. AI in Eastern Europe Industry Landscape. URL: <https://mindmaps.dka.global/ai-in-eastern-europe>
15. AI Readiness Index 2020. URL: <https://www.oxfordinsights.com/government-ai-readiness-index-2020>
16. Government AI Readiness Index 2021. URL: <https://www.oxfordinsights.com/government-ai-readiness-index2021>
17. 2022 International IP Index Compete for Tomorrow. URL: [2022-IP-Index-Final-Report.pdf](https://www.theglobalipcenter.com/2022-IP-Index-Final-Report.pdf) (theglobalipcenter.com)
18. Работягова Л.І., Андрощук Г.О. Керівні принципи і практика ЄПВ щодо винаходів, реалізованих на комп'ютері. // Інтелектуальна власність в Україні. – 2020 - №11 – С.33-42.
19. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

Арлова Н. І.

докт. тех. наук, старший науковий співробітник,
Центр дослідження інтелектуальної власності
та передачі технологій НАН України

ІНФОРМАЦІЙНІ МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Наводиться алгоритм роботи комплексу інформаційної підтримки для експертної оцінки об'єктів права інтелектуальної власності.

Проблема експертизи та вартісної оцінки майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності слід розглядати з двох боків. По-перше, характер розрахунків, що проводяться у цій сфері, має забезпечуватися системним підходом до оцінки всього розмаїття видів і умов використання об'єктів інтелектуальної власності, яки враховував би принципи і специфіку їхнього ціноутворення [1, с. 262].

По-друге, з точки зору забезпечення розрахунків для цілого комплексу різновидів об'єктів інтелектуальної власності, які виходять на український та міжнародний ринки інтелектуальної власності як товари і використовуються учасниками комерційних угод у господарській діяльності.

До об'єктів інтелектуальної власності відносяться:

- Права промислової власності, що охороняються патентами та свідоцтвами.
- Об'єкти авторського права та суміжних прав
- Конструкторська, технологічна, проектна, економічна, юридична, інша документація, призначена для використання у виробництві та реалізації товарів та послуг
- Права на ноу – хау, які підтверджено документами підприємства (організації)

- Права, що охороняються ліцензійними, авторськими чи іншими договорами на придбання об'єктів інтелектуальної власності, укладеними в порядку, передбаченому законодавством

- Інші результати науково – дослідних, конструкторськи, проектних і виробничих робіт

Експертна оцінка об'єктів права інтелектуальної власності у відповідності до чинного законодавства, здійснюється за наступним алгоритмом:

1. укладення договору на проведення оцінки;

2. ознайомлення з об'єктом оцінки, збирання та оброблення вихідних даних та іншої інформації, необхідної для проведення оцінки;

3. ідентифікація об'єкта оцінки та пов'язаних з ним прав, аналіз можливих обмежень та застережень, які можуть супроводжувати процедуру проведення оцінки та використання її результатів;

4. вибір необхідних методичних підходів, методів та оціночних процедур, що найбільш повно відповідають меті оцінки та обраній базі, визначеним у договорі на проведення оцінки, та їх застосування;

5. узгодження результатів оцінки, отриманих із застосуванням різних методичних підходів;

6. складання звіту про оцінку майна та висновку про вартість об'єкта оцінки на дату оцінки;

7. доопрацювання (актуалізація) звіту та висновку про вартість об'єкта оцінки на нову дату (у разі необхідності).

Зазвичай оцінка має здійснюватися у досить короткий термін.

З викладеного випливає, що експерт в процесі роботи потребує значного обсягу інформації, в тому числі наявності існуючої нормативної бази, методів оцінки, деякої допоміжної інформації (індекси інфляції, ставки капіталізації, курси іноземних валют тощо).

Методологія оцінки включає три підходи – витратний, порівняльний та доходний, які в свою чергу містять ряд методів

В фаховій літературі [2,с.68, 3,с.6] з огляду на вид об'єкту, який оцінюється пропонується такий пріоритет підходів до оцінки окремих видів інтелектуальної власності. Також для оцінки об'єктів, які складаються з кількох різних об'єктів інтелектуальної власності, наприклад, технологій, можуть застосовуватись спеціально розроблені методи [4, с.74]. Суттєвим також для застосування в методі звільнення від роялті визначення ставок роялті [5, с.57].

Чинне законодавство вимагає здійснювати по можливості оцінку декількома методами. На ідеальному ринку всі три підходи повинні привести до однієї і тієї ж величини вартості. Проте більшість ринків є недосконалими, потенційні користувачі можуть бути неправильно проінформовані, виробники можуть бути неефективними. Досить часто [4, с. 76] виникає ситуація, коли цифри, отримані за допомогою різних підходів значно відрізняються. Тоді виникає проблема узгодження результатів оцінки. Також нагальною є проблема достовірності отриманих результатів.

Саме тому, щоб полегшити та об'єктивізувати процес оцінки було створено програмний комплекс для оцінки майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності. Слід зазначити, що автору невідомі роботи, які б містили саме такий системний підхід до проблеми полегшення роботи оцінювача, хоча, зазвичай, експерти в своїй практиці користуються для полегшення роботи комп'ютером, зокрема програмою EXEL.

Програмний комплекс ділиться на два основних блоки – інформаційний блок, що містить нормативну базу та розрахунковий блок.

Оцінка за допомогою програми здійснюється наступним чином. Оцінювач визначає до якого виду інтелектуальної власності належить об'єкт оцінки. В разі необхідності, є можливість звернутися до нормативної бази. В разі, якщо визначається вартість об'єкту авторського права чи промислової вартості, є можливість розрахувати ринкову або інвестиційну вартість об'єкту оцінки. У відповідності до національного стандарту № 1, інвестиційну вартість можна підрахувати методом дисконтування грошових потоків та методом звільнення від роялті. Ринкова вартість визначається зі застосуванням методів прямої

капіталізації, дисконтування грошових потоків та звільнення від роялті в рамках застосування доходного підходу. В процесі оцінки здійснюється розрахунок коефіцієнтів дисконтування та приведення майбутніх грошових потоків до сьогодення. Метод роялті дає можливість в разі наявності різних сценаріїв розвитку подій, застосувати метод сценаріїв. Ринкова вартість зазвичай розраховується за допомогою трьох підходів – витратного, порівняння продаж та доходного. В програмі передбачена можливість ввести вартість об'єкту оцінки, отриману витратним підходом та за допомогою порівняння продаж з метою участі цих значень в узгодженні остаточної ціни.

Список використаних джерел:

1. Крайнев П.П. Інтелектуальна економіка: управління промисловою власністю. К.: Концерн „Видавничий дім „Ін Юре”, 2004. 448 с.
2. Капіца Ю.М., Мальчевський І.А., Аралова Н.І., Федченко Л.Ю. Оцінка вартості інтелектуальної власності в наукових організаціях. Вісті Нац. Академії наук України.-2002.- № 3. С. 65-78.
3. Капіца Ю.М., Мальчевський І.А., Аралова Н.І., Федченко Л.Ю. Рекомендації з оцінки вартості інтелектуальної власності. К., 2001. 40 с.
4. Аралова Н.І., Кияшко О.Є. Щодо одного методу оцінки технологій на основі вдосконаленого витратного підходу. Наука та інновації. 2017. 3. С.73-85. doi: <http://dx.doi.org/10.15407/scin13.03.073>
5. Капіца Ю.М., Аралова Н.І. Визначення ставок роялті у міжнародних договорах про передачу технологій. Наука та інновації. 2015. 2. С.55-74.

Білоусова Н.О.

Доцент кафедри цивільного та трудового права,

к.ю.н., доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

ПИТАННЯ ЧИННОСТІ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ РЕЄСТРАЦІЇ

З метою створення кращих умов для розвитку цивільного обороту за участю інтелектуальної власності, актуальним є упорядкування відносин у цій сфері завдяки прозорості і доступності інформації стосовно юридичних фактів, які впливають на статус майнових прав інтелектуальної власності, для яких державна реєстрація є правостановлюючим фактом, - такі права здебільшого відносяться до сфери промислової власності. Укладаючи договори про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності (договори про передання права власності) на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку, компонування напівпровідникових виробів або ліцензійний договір на використання вказаних об'єктів, відповідно до чинних положень спеціальних законів у сфері промислової власності (далі - спеціальні закони), сторона договору має право на офіційне загальнодоступне інформування інших осіб про передачу права власності або видачу ліцензії. Таке інформування здійснюється шляхом публікації в офіційному виданні (електронному бюлетені НОІВ) відомостей в обсязі та порядку, встановлених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, з одночасним внесенням їх до реєстрів відповідних об'єктів.

Слід нагадати, що такий підхід був запроваджений Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності» № 850-IV від 22.05.2003, яким до спеціальних

законів у сфері промислової власності були внесені положення, які надали факту реєстрації передання прав (передання права власності), а також видачі ліцензії інформаційного значення. Згаданим Законом було змінено підхід, встановлений раніше Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з питань інтелектуальної власності» № 2188-III від 21.12.2000, за яким публікація відомостей про передання права власності та видачу ліцензії в офіційному бюлетені та внесення їх до реєстрів була умовою дійсності вказаних фактів для будь-якої іншої особи, крім сторін відповідних договорів.

Отже, на сьогоднішній день внесення до реєстру факту передання права власності та видачі ліцензії на об'єкт промислової власності не впливає на чинність прав і здійснюється на розсуд сторін відповідних договорів (договору про передання права власності або ліцензійного договору). Одразу слід зазначити, що такі положення в частині довільної реєстрації факту передання прав не співвідносяться із частиною 2 статті 1114 ЦК України, яка, виходячи із формулювання цієї норми, встановлює імперативний характер реєстрації факту передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, які є чинними після їх державної реєстрації. Вказану проблему висвітлювали вітчизняні вчені, зокрема, Кодинець А.О. [1, 9], а також свою позицію з цього приводу висловлювала судова практика [2, пункт 67]. Проте при проведенні законодавчої реформи у сфері промислової власності у 2020 році зазначена невідповідність не була усунута. Суперечливість, яка зустрічається в нашому законодавстві, не відповідає принципу правової визначеності, основу якого, як зазначає теоретик права М.І. Козюбра, утворює концепція передбачуваності, згідно з якою суб'єктам має бути забезпечена можливість планувати свої дії із впевненістю, що вони знають про правові наслідки своїх дій. Цей принцип вимагає, зокрема, аби правові акти заздалегідь оприлюднювалися, діяли на майбутнє, були ясними, точними, чіткими та несуперечливими. Застосування актів також має бути передбачуваним для індивідів. Без принципу правової визначеності не може бути забезпечено однакове застосування права, що неминуче призводить до сваволі, яка є несумісною з верховенством права і справедливістю [3, 153]. Тому ми

вважаємо, що норми спеціальних законів у сфері промислової власності повинні бути узгоджені із наведеними вище положеннями ЦК України щодо обов'язковості реєстрації факту передання прав, але, на наш погляд, цього недостатньо для упорядкування відносин у зазначеній сфері і захисту інтересів осіб, які виступають їх учасниками.

Звертаючись до європейського законодавства, зокрема, до положень статей 28 та 29 Регламенту Ради ЄС № 6/2002 (COUNCIL REGULATION (EC) No 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs) [4] можна побачити закріпленій перелік вимог, які повинні бути дотримані при переданні прав (на прикладі прав на зареєстрований промисловий зразок). Зокрема, у вказаних нормах зазначається, що до моменту внесення даних про передання прав до реєстру набувач прав не може посилається у відносинах із іншими особами на права, що впливають із реєстрації; у відносинах із офісом, який здійснює реєстрацію, набувач прав може посилається на набуті права лише після подання документів на реєстрацію цього факту; офіс надсилає повідомлення тій особі, яка вказана у реєстрі як власник, або призначеному нею представнику. Отже, можна побачити, що передання прав набуває чинності для інших осіб, крім сторін правочину, з моменту внесення цих відомостей до реєстру. Натомість, навіть без зазначеної реєстрації набувач прав може їх захищати від протиправних посягань. Таким чином, норми Регламенту чітко визначають умови чинності прав для їх набувача і наслідки, які його спіткають у разі невнесення відповідних відомостей до реєстру.

Схожий підхід закріплено у статтях 14, 15 Федерального Акту про охорону промислових зразків Швейцарії (Swiss Federal Act on the Protection of Designs) of 5 October 2001 [5], де вказано, що передання права не потребує обов'язкової реєстрації, проте є чинним для третіх осіб, які діють добросовісно, лише після внесення цих відомостей до реєстру. До тих пір, поки факт передання прав буде внесено до реєстру ліцензіат може виконувати свої зобов'язання попередньому власнику, а треті особи можуть звертатися із позовами також до попереднього власника. Видана ліцензія у разі внесення цих відомостей до реєстру обтяжує

права правовласника і стає обов'язковою для набувача прав. На наш погляд подібний підхід до чинності майнових прав інтелектуальної власності, які виникають на підставі реєстрації, варто передбачити у вітчизняних спеціальних законах.

Крім цього, наведені вище акти європейського законодавства містять положення про, так звані, «речові права» на права інтелектуальної власності, зокрема, але не виключно, це забезпечення (застава) та право користування (узуфрукт), - які теж підлягають занесенню до реєстру (стаття 16 Швейцарського закону та стаття 29 Регламенту). Подібні положення не містяться у вітчизняних спеціальних законах, хоча, на наш погляд, потрібно передбачити необхідність внесення до реєстрів та опублікування таких юридичних фактів. ЦК України передбачає можливість передання майнових прав інтелектуальної власності під заставу, а також можливість бути предметом інших зобов'язань, а також використовуватися в інших цивільних відносинах (частина 3 статті 424). Подібне формулювання цілком допускає передання майнових прав інтелектуальної власності в якості забезпечення, а також встановлення інших зобов'язань щодо цих прав, які будуть їх обтяжувати. Тобто не лише договір про передання (відчуження) виключних майнових прав інтелектуальної власності або ліцензійний договір можуть опосередковувати оборот таких майнових прав - це найбільш розповсюджені моделі, але вони далеко не вичерпують спектр дій учасників цивільних відносин, хоча у спеціальних законах згадуються лише ці дві моделі, на підставі яких можуть бути внесені відомості до реєстрів. Обтяження прав суттєво впливають на їхню цінність, а тому необхідно створити передумови оприлюднення такої інформації шляхом внесення до реєстру з метою створення прозорості на ринку інтелектуальної власності та захисту інтересів його учасників.

Ми очікуємо, що ринок інтелектуальної власності в Україні буде набирати обертів, що обов'язково позначиться на кількості і різноманітності правочинів учасників цивільних відносин щодо майнових прав інтелектуальної власності. На сьогодні існує можливість передавати майнові права ІВ в якості забезпечення:

під заставу, а у 2019 році у нас з'явився такий новий вид забезпечення виконання зобов'язання, як передання майна у довірчу власність - таким майном можуть виступати і майнові права інтелектуальної власності. Майнові права інтелектуальної власності можуть набуватися у спадщину або за заповідальним відказом, набуватися в результаті накладення стягнення на майно боржника або передання в якості відступного тощо.

На підставі викладеного вище, пропонуємо в нормах спеціальних законів у сфері промислової власності розширити спектр юридичних дій щодо майнових прав інтелектуальної власності, які виступають підставою для внесення відомостей до реєстру та опублікування - це не лише факт передання прав та видачі ліцензії, а також факт набуття прав на інших підставах та факти, які обтяжують майнові права інтелектуальної власності. За певний прототип можна взяти реєстр речових прав на нерухоме майнових та їх обтяжень. Також вважаємо за необхідне прописати у вказаних законодавчих актах наслідки невнесення згаданих юридичних фактів до реєстрів, - запропоновані зміни сприятимуть створенню чітких і прозорих «правил гри» на ринку інтелектуальної власності. Запровадження у сфері промислової власності реєстрації юридичних фактів, які стосуються зміни правовласника та фактів обтяження майнових прав інтелектуальної власності, упорядкує відносини на ринку інтелектуальної власності, що буде сприяти його розвитку.

Список використаних джерел:

1. Кодинець А.О. Договірні відносини у сфері передання майнових прав інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 2. С. 5-13.
2. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 № 12. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12#Text> (дата звернення: 30.04.2022)

3. Козюбра М.І. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.

5. Регламент Ради ЄС № 6/2002 (COUNCIL REGULATION (EC) No 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs) в редакції від 18.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_031#Text (дата звернення: 30.04.2022)

6. Федеральний Акт про охорону промислових зразків Швейцарії (Swiss Federal Act on the Protection of Designs) of 5 October 2001 (Status as of 1 January 2022). URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2002/226/en#art_17 (дата звернення: 30.04.2022)

Верес Шомоши Марианн

д.э.н, профессор, декан экономического факультета,
Мишкольцский университет (Мишкольц, Венгрия)

Косенко А. П.

д.э.н., профессор кафедры маркетинга
Национальный технический университет "ХПИ" (г.Харьков, Украина)

Перерва П. Г.

д.э.н., профессор, заведующий кафедрой экономики бизнеса
Национальный технический университет "ХПИ" (г.Харьков, Украина)

ЗАЧЕМ ЗАЩИЩАТЬ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНУЮ СОБСТВЕННОСТЬ?

Достижения человечества в сфере нематериальных активов являются производной от объема труда и ресурсов, а также творчества и таланта с учетом современного состояния знаний вместе с производственным потенциалом предприятия составляют силу данного субъекта на рынке. Поддержание такого запаса материальных и нематериальных активов, а также необходимость непрерывного развития являются дорогостоящими, поэтому оправданием для высоких расходов является ожидание повышения эффективности производства, увеличения продаж и, следовательно, увеличения доходов [1-22]. Чтобы обеспечить это, важно защитить инновации, их интеллектуальную собственность (ИС) и максимально использовать приоритет размещения продукта на рынке. Понятно, что отсутствие защиты вышеуказанных ценностей может привести к быстрому копированию продукции конкурентами и срыву стратегических планов того или иного предприятия и может даже грозить наличием значительных убытков.

Безусловно, принципиальное значение для экономического развития имеют инновационные решения в технической сфере (технологии), которые также сочетаются с развитием других сфер, в том числе в теории управления. Если право собственности на данное нематериальное право основано только на

экономических соображениях, таких как сумма инвестированных средств, масштаб понесенного риска может оказаться недооценённым [3, 8, 14]. Без поддержки субъектов, созданных для защиты ИС, физическое лицо находится в проигрышном положении в противостоянии недобросовестной конкуренции, жизненно заинтересованной в копировании продуктов или технологий, которые являются экономически успешными.

Сильная система защиты ИС важна не только для защиты того или иного инновационного решения, но и для нормы рентабельности данного проекта. Говорить о том, что НИОКР имеют высокую стоимость, а кроме того, с точки зрения предпринимателя, эти расходы связаны с высоким риском в контексте неопределенного результата данного вида деятельности.

Решения предпринимателя определяются в основном ситуацией на рынке, на котором он работает. В теории часто указывают на две модельные рыночные структуры, т.е. так называемую совершенную конкуренцию и монополию. Совершенная конкуренция – это состояние, в котором на данном рынке имеется значительное количество покупателей и продавцов и ни одна из сторон не имеет достаточно сильных позиций, чтобы самостоятельно влиять на рыночную цену [9, 12, 21]. Противоположностью этой ситуации является монополия, которая заключается в том, что предприятие с монопольным положением (единственный поставщик данного товара на рынке) не учитывает поведение других предприятий, поскольку они не конкурируют с предложением монополиста, следовательно, он имеет возможность произвольно устанавливать цену, которая будет ему выгодна, единственный фактор, ограничивающий решения такого предпринимателя – это в основном потенциальный и реальный спрос на данный товар. Причины создания монополии могут быть разнообразными, но мы не будем заниматься этим вопросом, а лишь укажем, что такое положение дел ставит конкретные условия, когда речь идет о наличии патента, прав на товарный знак, промышленный образец или другие нематериальные права.

С точки зрения потребителя – конечного получателя предлагаемого товара, наличие конкурентного рынка более выгодно, а состояние монополии

способствует установлению более высоких издержек, связанных с покупкой определенных товаров.

Однако, с другой стороны, приобретение данным субъектом определенные исключительные права, как с точки зрения производства и распространения данного продукта, так и с точки зрения самого производителя, и в более широком контексте может повлиять на повышение эффективности процесса управления, эффективности усилий, связанных с осуществлением инновационных проектов, и служит повышению эффективности работы [15, 17, 22]. Следовательно, системные решения, направленные на защиту ИС или содействие исследованиям для разработки новых технологий, например, фискальные льготы, софинансирование науки, могут привести к повышению конкурентоспособности экономики и ее предпринимательского сегмента (реального сектора).

Создание инновационных решений, а затем их экономическое использование требует не только технических знаний, но и знания экономических и правовых вопросов, а также умения управлять проектами. На данный момент технологическое преимущество и конкурентоспособность уже не так сильно зависят от размера предприятия или удерживаемых денежных ресурсов, а центр тяжести смещается к человеческому капиталу, технологиям или другим знаниям, требующим особой правовой защиты. Ответом на это требование являются нормы, содержащиеся в законе об ИС, направленные на обеспечение нематериальных активов предприятия. При определении объема прав ИС обычно ссылаются на такие понятия, как патент, исключительные права, охватывающие промышленные образцы и товарные знаки (промышленная собственность), авторское право и смежные права. Общим знаменателем для этих прав является возможность для правообладателя запретить другим субъектам определенные виды деятельности, связанные с использованием охраняемых товаров.

Распространенной ошибкой предпринимателей является недооценка важности защиты своего потенциала, связанного с их нематериальными активами. Существует убеждение, что получение правовой защиты является

дорогостоящим и сложным, или что нет никакой угрозы со стороны конкурентов, когда речь идет о несанкционированном приобретении определенных знаний. Тем не менее, законодательство об ИС подлежит постоянному развитию, и многое также меняется, когда дело доходит до обращения за этой защитой, например, в суд.

Однако стоит осознавать, что решение о получении защиты прав ИС может определить будущий успех или неудачу планируемой хозяйственной и предпринимательской деятельности. Стоит помнить, что права ИС являются не только инструментом для оборонительных действий, но и для наступательных действий. Организация, которая пренебрегает вопросом защиты своих нематериальных активов, подвергает себя атакам со стороны конкурентов, которые могут имитировать продукты, которые могут достичь успеха в бизнесе. История знает немало таких случаев, в том числе и в отношении известных и крупных компаний, которые на собственном опыте убедились, что расходы, связанные с защитой ИС, могут составлять лишь малую долю расходов, связанных с выводом продукта с рынка или судебный процесс, направленный на сведение на нет незаконных действий конкурентов.

Циклические доклады ОЭСР по экономике, основанной на знаниях, начиная с середины 90-х годов, указывают на сильную тенденцию изменения структуры производства ВВП в высокоразвитых странах [3, 11, 18]. Секторы, основанные на знаниях, технологиях и инновациях, в настоящее время генерируют более 50% добавленной стоимости развитых стран мира. Эти сектора также создают все больше и больше рабочих мест. Экономика XXI века производит продукцию, требующую все больших интеллектуальных затрат. Это явление подтверждается статистическими данными, из которых вырисовывается растущая тенденция к увеличению числа патентов, ежегодно выдаваемых субъектам наиболее развитых экономик мира.

В экономике, основанной на знаниях, основными источниками конкурентных преимуществ для субъекта рынка являются: эффективное управление процессом поиска новых идей – продуктовых, технологических и

процесних інновацій; ефективний перевод нової ідеї в нове якість і ринкову цінність, яку приймають споживачі – ефективна комерціалізація ідеї; ефективна захист генерованої інтелектуальної цінності.

В цілому представлені тенденції розвитку, поряд з швидкою інтернаціоналізацією економічної діяльності, свідчать про те, що стійке економічне розвиток може бути забезпечено тільки шляхом створення конкурентної переваги підприємствами, діючими на основі інноваційних рішень.

Все ще занадто мало власних ресурсів і труднощі в доступі до зовнішніх джерел фінансування інноваційних проєктів обмежують здатність підприємств вести НІОКР, а значить, і впровадження нових рішень для зміцнення своїх конкурентних позицій. Інновації, детермінанти творчості і креативності – це також процес виявлення незадоволених потреб споживачів; виробництво товару (услуги, товару), що відповідає попиту; збереження і/або збільшення частки ринку, рентабельності і зниження ціни.

Список использованной литературы:

1. Kocziszky G., M. Veres Somosi, Pererva P.G. Model of three levels compliance protection // Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації: зб. тез конф. Кременчук, 2018. С. 86-89.
2. Nagy S., Pererva P.G. Monitoring of innovation and investment potential of industrial enterprises // Сучасні тенденції розвитку світової економіки: зб. матеріалів конф. Харків : ХНАДУ, 2018. С. 88-89.
3. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veris Somosi. Kharkov; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
4. Sikorska M., Veres Somosi M., Pererva P.G. Compliance of antimonopoly legislation // Актуальні питання організації та управління діяльністю

- підприємств у сучасних умовах господарювання. Харків: НАНГУ, 2017. С.156-159.
5. Sikorska M., Veres Somosi M., Pererva P.G. Compliance-risks // Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі. Кременчук, 2017. С. 95-99.
 6. Nagy S., Pererva P.G. Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf., December 2021. Bielsko-Biala, 2021. P. 51-54.
 7. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. 2018. № 5. 10 p.
 8. Nagy S., Pererva P.G. Compliance principles // Universum View 9. Economics and management: матеріали конф. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2018. С. 89-96.
 9. Sikorska M., Nagy S., Pererva P.G. Current evaluation of the patent with regarding the index of its questionnaire // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали конф. Київ: НАУ, 2018. С.21-22.
 10. Nagy S., Pererva P.G. Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf., 2021. Electronic text data. Bielsko-Biala, 2021. P. 51-54.
 11. Грабченко А.И., Смоловик Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
 12. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // Вісник НТУ "ХПІ". Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
 13. Nagy S., Pererva P.G. Methods of evaluation of management efficiency // Авіація, промисловість, суспільство: матеріали Міжнар. конф., Кременчук, 12 травня 2021 р.: Ч. 2. Харків: ХНУВС, 2021. С. 443-446.
 14. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.

15. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. 2018. № 5. 10 p.
16. Nagy S., Pererva P.G. Sources of financing innovation // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2020". Харків : Томенко Ю. І., 2020. С. 242-246.
17. Коциски Д., Верес Шомоши М., Перерва П.Г. Маркетинг как основа успешной деятельности предприятия // Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта (SIDEC-2017). Харків: НТУ "ХПІ", 2017. С. 153-155.
18. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobielieva T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Науковий вісник Полісся. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
19. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
20. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
21. Перерва П.Г., Верес Шомоши М., Гладенко І.В., ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Маркетингове забезпечення моніторингу інноваційного розвитку підприємства // Вісник НТУ "ХПІ" : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2012. № 16. С. 24-29.
22. Верес Шомоши М., Перерва П.Г. Маркетинг и предпринимательство // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези конф. MicroCAD у 5 ч. Ч. 3. Харків : Планета-Прінт, 2021. С.45.

Дмитренко В. В.

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного права,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЩОДО СПІВІСНУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК

Одним із способів вирішення товарів і послуг різних товаровиробників чи надавачів послуг є використання торговельних марок. Торговельна марка сприяє індивідуалізації суб'єктів господарювання. Проте трапляються випадки існування схожих до ступеня змішування чи тотожних позначень, які використовуються різними особами в різних сферах економічної діяльності. При використанні позначень в таких випадках практично немає ризику введення в оману споживача щодо особи яка виготовляє товар чи надає відповідні послуги у зв'язку з використанням позначень в різних сферах діяльності. Проте проблема може виникнути при реєстрації таких позначень як торговельних марок у випадку вибору різними заявниками (чи заявником та власником вже зареєстрованої торговельної марки) однакових класів з тотожними чи спорідненими товарами та/або послугами, навіть якщо ці особи не перетинаються за сферами діяльності. Що робити в таких випадках? Чи можливо отримати позитивне рішення Національного органу інтелектуальної власності щодо реєстрації таких позначень як торговельних марок? Чи існує механізм врегулювання відносин між суб'єктами господарювання щодо використання таких позначень?

Перш за все, обираючи перелік класів, конкретні товари та/або послуги за Міжнародною класифікацією товарів і послуг для реєстрації знаків (Ніццькою класифікацією) (далі – МКТП) [1] необхідно підбирати тільки такі товари та/або послуги, які суб'єкт господарювання фактично використовує у своїй діяльності.

Не варто обирати у повному обсязі певний клас за МКТП на далеке майбутнє, чи на всякий випадок, оскільки можливий ризик дострокового припинення дії свідоцтва на торговельну марку щодо товарів та/або послуг, які не використовуються особою. Можлива вірогідність існування схожого чи тотожного позначення із зареєстрованою торговельною маркою на іншу особу, а також співпадіння конкретних товарів та/або послуг, які заявник обрав «на всякий випадок», відповідно в таких випадках існує ризик відмови в реєстрації такого позначення як торговельної марки. Трапляються й випадки, коли особа планує закріпити за собою всі товари чи послуги в певному класі з метою перешкоджання у майбутньому реєстрації схожих або тотожних позначень для таких товарів чи послуг іншими суб'єктами. Вибір повного обсягу класу товарів чи послуг часто є мотивованим незмінністю вартості такої реєстрації – розмір збору за державну реєстрацію залежить від різних факторів, зокрема кількості класів за МКТП, заявників, наявності кольору тощо. Проте не впливає на розмір зборів кількість обраних товарів та/або послуг в певному класі. Наприклад, обираючи клас 45 МКТП заявник може включити до заявки весь клас або його частину, проте об'єм класу не впливає на вартість реєстрації. Відповідно, багато заявників включають до матеріалів заявки всі товари чи послуги, вказані в потрібному класі, мотивуюючи, що у майбутньому їх сфера діяльності може бути розширена. В результаті зустрічаються тотожні чи схожі позначення (і зображенням, і переліком товарів та/або послуг) у різних суб'єктів господарювання, хоча сфера їх діяльності відрізняється. Як приклад в 45 класі МКТП зазначені різні види послуг, зокрема, крім різних юридичних послуг, вказані й послуги випускання голубів на урочистих подіях, астрологічне консультування, послуги з вигулювання собак, прокату одягу тощо. Нечасто суб'єкт господарювання може одночасно здійснювати свою діяльність у всіх цих сферах. Тому важливо обирати потрібні послуги та/або товари, які особа вже використовує у своїй діяльності або здійснює активну підготовку до такого використання.

Яким чином можна врегулювати відносини між різними суб'єктами господарювання, які мають однакові чи схожі торговельні марки, обрали тотожні чи споріднені товари та/або послуги, проте використовують такі позначення в різних сферах? Як варіант, можна укласти договір про співіснування торговельних марок. Хоча цей договір чітко не передбачений у чинному законодавстві України, проте сторони мають право укладати будь-які непоіменовані договори, головне, щоб положення таких договорів відповідало основним засадам чинного законодавства. Договір про співіснування торговельних марок є договором у сфері інтелектуальної власності, проте він не спрямований на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Цей договір не є ліцензійним. Метою такого договору не є надання дозволу на використання торговельної марки іншого суб'єкта господарювання. За договором про співіснування торговельних марок різні суб'єкти господарювання, які мають схожі чи тотожні позначення або торговельні марки, зареєстровані (чи подані на реєстрацію) для однакових або споріднених товарів та/або послуг, врегульовують відносини щодо незалежного використання ними своїх позначень в тих сферах, в яких вони першочергово їх використовували, можливості реєстрації таких позначень тощо. Також в такому договорі можуть бути положення, що ці особи не будуть конкурувати та будуть працювати й надалі в різних сферах економічної діяльності.

Прикладом врегулювання таких відносин шляхом укладення договору про співіснування торговельних марок можна навести співіснування позначень за 12 класом МКТП – «S60», яка належить Вольво Кар Корпорейшн та торговельної марки «S6», праволодільцем якої є AUDI AG. Колегією Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України (наразі Національний орган інтелектуальної власності) 10 грудня 2014 року розглянуто заперечення Вольво Кар Корпорейшн проти рішення Державної служби інтелектуальної власності щодо відмови в реєстрації словесного позначення «S60» для всіх товарів 12 класу наведених у матеріалах заявки на підставі схожості позначення з словесною торговельною маркою «S6» та комбінованою торговельною маркою

«S6, зобр.» зареєстрованими на AUDI AG (міжнародна реєстрація) щодо споріднених товарів. За аргументами апелянта заявлене позначення «S60» та протиставлені словесний «S6» та комбінований «S6, зобр.» знаки є назвами моделей автомобілів VOLVO та AUDI, співіснують на автомобільному ринку тривалий час та мають різні технічні характеристики. До заперечення апелянтом додано нотаріально засвідчений переклад українською мовою апостильованої угоди між компаніями Вольво Кар Корпорейшн та AUDI AG щодо можливості реєстрації, а також співіснування на ринку торговельних марок цих компаній, зокрема й заявленого позначення та протиставлених знаків. Заперечення апелянта задоволено [2]. Аналогічно цей договір про співіснування поширюється й на позначення «S80» апелянта Вольво Кар Корпорейшн (співіснування з торговельною маркою «S8», зареєстрованою на AUDI AG) [3]. Колегією Апеляційної палати встановлено наявність договору між компаніями Вольво Кар Корпорейшн та AUDI AG про можливість реєстрації, одночасного використання знаків цих компаній «S40», «S60», «S80» та, відповідно, «S4», «S6», «S8» на міжнародних ринках у блочному та різних стилізованих форматах для автомобілів, частин, аксесуарів до них та докладання зусиль сторін щодо уникнення змішування при використанні знаків [2; 3].

Крім договору, можливе врегулювання таких відносин шляхом заяв-згод від володільців протиставлених знаків. Зокрема, колегією Апеляційної палати Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (наразі – Міністерство економіки України) 21 травня 2019 року було розглянуто заперечення апелянтів проти рішення Міністерства про реєстрацію словесного позначення «SVITLO» відносно частини товарів і послуг. Протиставлені торговельні марки: «SVITLO» (словесна, 42 клас МКТП) – щодо таких самих та споріднених послуг; «svitlo», «tdsvitlo» (словесні, 35 клас МКТП), «SVITLO» (комбінована, 35 клас МКТП), «СВІТЛО торговий дім» (комбінована, 35 клас МКТП) – щодо споріднених послуг; «SVITLO INVEST» (комбінована, 35 та 42 класи МКТП) – щодо споріднених послуг. Апелянти вказали, що тривалий час здійснюють діяльність виключно в сфері моди, тоді як власники протиставлених торговельних марок

здійснюють діяльність у сфері електротехніки, освітлювального обладнання, інжинірингу, геології, геодезії тощо. Апелянти скоротили завлений перелік послуг в 35 та 42 класах за МКТП та надали оригінали заяв від володільців протиставлених торговельних марок «SVITLO» (словесна, 42 клас МКТП), «SVITLO INVEST» (комбінована, 35 та 42 класи МКТП), відповідно яких володільці протиставлених знаків надають згоду апелянтам на реєстрацію і використання позначення «SVITLO» для усіх заявлених товарів 14, 16, 18, 25, 26 класів МКТП та послуг 35, 41, 42 класів МКТП. Заперечення було задоволено [4].

Незважаючи на те, що сторони вільні у виборі способу врегулювання правовідносин, вважаємо доцільним укладати договір про співіснування торговельних марок, а не обмежуватись лише заявою-згодою. В договорі можна передбачити права та обов'язки сторін, положення про неконкуренцію. Заява-згода таких елементів немає, відповідно можливе неправильне розуміння меж дії такого дозволу, на що саме він поширюється, в окремих випадках можливі й зловживання правами та недобросовісна конкуренція.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (Ніццька класифікація). URL: <https://nice.uipv.org/> (дата звернення: 16.04.2022 р.).
2. Рішення Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України від 10 грудня 2014 року, прийняте за результатами розгляду заперечення компанії Вольво Кар Корпорейшн проти рішення Державної служби інтелектуальної власності України від 14 листопада 2013 року про відмову в реєстрації знака «S60» за заявкою № т 2012 07641, затверджене Наказом Державної служби інтелектуальної власності України від 5 січня 2015 року за № 02-Н. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/s60-res.pdf>; <https://ukrpatent.org/atachs/s60-nakaz.pdf> (дата звернення: 16.04.2022 р.).
3. Рішення Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України від 10 грудня 2014 року, прийняте за результатами розгляду

заперечення компанії Вольво Кар Корпорейшн проти рішення Державної служби інтелектуальної власності України від 14 листопада 2013 року про відмову в реєстрації знака «S80» за заявкою № т 2012 07642, затверджене Наказом Державної служби інтелектуальної власності України від 5 січня 2015 року за № 03-Н. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/S80-res.pdf>; <https://ukrpatent.org/atachs/s80-nakaz.pdf> (дата звернення: 16.04.2022 р.).

4. Рішення Апеляційної палати Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 21 травня 2019 року, прийняте за результатами розгляду заперечення проти рішення Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 серпня 2018 року про реєстрацію знака «SVITLO» відносно частини товарів і послуг за заявкою № т 2016 16099, затверджене Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 25 червня 2019 року за № 1070. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/svitlo-res-2019.pdf>; <https://ukrpatent.org/atachs/svitlo-nakaz-2019.pdf> (дата звернення: 16.04.2022 р.).

Когут Н. Д.

канд. юрид. наук., ст. викладач кафедри
інтелектуальної власності та приватного права
НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»

ПРАВОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАГІАТУ У РІЗНИХ ВИДАХ ТВОРІВ

Плагіат це один із найпоширеніших способів порушення права інтелектуальної власності. Проте, законодавство чітко не визначає поняття плагіату щодо різних видів творів. В загальному, плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [1]. Плагіат – це повтор форми вираження твору іншого автора, а не змісту інформації, що міститься в творі. Тому, якщо прослідковується повтор тексту, то це явний плагіат. При повному перефразуванні тексту плагіату згідно норм законодавства про інтелектуальну власність не виникає. Одним із видів використання твору є його переклад на іншу мову, проте інша мова передбачає іншу форму вираження твору, тому якщо при перекладі зазначається інший автор твору, притягнути його до відповідальності за незаконне використання твору вкрай складно. Академічний плагіат передбачений нормами законодавства про освіту і там дійсно мова йде про видачу чужих наукових ідей за свої власні без належного посилання, а не про повтор форми вираження твору. Проте, автор зазначених наукових ідей не має права на відшкодування йому цивільної шкоди за плагіат, оскільки плагіат за нормами права інтелектуальної власності стосується лише форми вираження твору [2].

Одним із найскладніших питань є плагіат в музичних композиціях. По-перше, законодавство не визначає коли починається плагіат, тобто скільки посліпль нот має бути повторено з музичної композиції для того, щоб цей несанкціонований повтор визнати плагіатом. В різних країнах це повтор мелодії

нот в різній кількості (від 4 до 6 нот). Іноді навіть судові експерти в сфері інтелектуальної власності при визначенні плагіату розглядають музичну композицію на предмет асоціювання мотиву з іншою музичною композицією, що, на наш погляд, абсолютно суперечить нормам законодавства про інтелектуальну власність. Оскільки, в авторському праві лише повтор форми вираження твору може вважатися плагіатом, а асоціювання як правова підстава оскарження певних прав може застосовуватися лише щодо комерційних позначень (зазвичай, торговельних марок). Крім того, у музичних композиціях є цілий ряд випадків, щодо яких законодавство не дає чіткої відповіді чи є вони плагіатом чи ні, це, зокрема, однаковий музичний ритм, тональність, розмір нот та ін. [3, с. 5]. Тональність як правило, визначається як і шрифти для тексту, тобто якими б шрифтами не писався твір, повтор в тексті вважатиметься плагіатом. А от музичні ритми, як і шрифти в письмі, можуть бути окремими об'єктами авторського права. В Україні шрифти, наразі, не охороняються авторським правом, проте в проєкті нової редакції Закону України «Про авторське право в суміжні права» шрифти визнаються об'єктом авторського права [4]. Розмір нот має значення, оскільки створює нову мелодію, тому повтор нот при їх різній тривалості зазвичай не вважається плагіатом.

Особливої уваги заслуговують архітектурні споруди та архітектурні проєкти. Якщо будинок не збудований, то використання архітектурного (будівельного) проєкту шляхом зведення будівлі важко визнати плагіатом або незаконним використання чужого об'єкту авторського права, зважаючи на те, що авторське право не захищає жодні ідеї та креслення, втілені в авторський твір від використання їх на практиці, в той же час, архітектурні проєкти не є об'єктами права промислової власності. Тому, копіювання будівельних проєктів на папері із зазначенням себе автором є плагіатом, однак використання його на практиці не є плагіатом. З іншого боку, законодавство про будівельну і архітектурну діяльність в більшості випадків (крім 2-поверхових приватних будинків з цокольним поверхом) передбачає необхідність проходження архітектурно-будівельної експертизи, що може частково захищати права архітекторів як

авторів. Якщо будинок вже побудований, то можна зазначити, що його копіювання без згоди архітектора може визнаватися порушенням прав автора на дозвіл на використання його об'єкту авторського права.

Виконання в піснях і т. д. одних і тих же слів різними виконавцями може звучати по-різному, але при суттєвому збереженні повторюваності озвучуваного тексту, вважається, що таке виконання є різновидом використання твору, на яке потрібна згода автора чи іншого суб'єкта авторського права. Якщо виконавець видає слова пісні за свої власні – то це плагіат, а також незаконне використання твору, тобто порушується як особисте немайнове, так і майнове право автора. Щодо хореографічних творів, то на наш погляд, опис рухів автором певного танцю не є правовою підставою виникнення в нього права на заборону його використання будь-яким виконавцем, оскільки форма вираження опису і конкретних рухів різна.

Плагіат в творах живопису також містить чимало підводних каменів. Зокрема, техніка нанесення фарби та інші авторські техніки живопису не охороняються авторським правом самі по собі. Навіть створення картини, зовні дуже схожої з картиною іншого автора, може не визнаватися плагіатом, якщо на малюнку зображений реально існуючий пейзаж, в той же час, при використанні абсолютно однакових відтінків та технік, такий живопис можна визнати плагіатом. Якщо, на картині зображений образ з уяви художника, то дуже подібний малюнок іншого художника можна легко визнати плагіатом (живопис не передбачає можливості цитування), крім випадків, коли картина виконана в жанрі пародії, яка є різновидом вільного використання твору.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.

2. Штефан А. Науковий плагіат: співвідношення використання ідеї та форми вираження твору. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2016. № 4. С. 68-79.
3. Goldstein P. International Copyright: Principles, Law, and Practise / Paul Goldstein, P. Bernt Hugenholtz. — Third Edition. — New York: Oxford University Press, 2013. — 616 p.
4. Про авторське право і суміжні права: Проект Закону України № 5552-4 від 09.06.2021. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72188

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕКСПЕРТИЗИ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК, ЯКІ Є НАЗВАМИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Торгові назви лікарських засобів, зареєстровані як торговельні марки для товарів 5 класу МКТП (фармацевтичні препарати), доволі часто стають предметом судових спорів. У таких судових спорах завжди є необхідність застосування спеціальних знань, отже, проведення експертизи у сфері інтелектуальної власності щодо дослідження торговельних марок, які є предметом спору.

При проведенні експертизи торговельних марок, які є назвами лікарських засобів, важливим аспектом є дослідження походження цієї назви, її структура, семантика. Отже, розглянемо які існують основні види назв лікарських засобів та їх класифікацію.

Відповідно до Правил розгляду проектів торгових назв лікарських засобів, що подаються на державну реєстрацію (перереєстрацію) в Україні, схвалених Державним фармакологічним центром Міністерства охорони здоров'я України [1], згідно з міжнародного законодавства можна виділити такі види назв:

«1. Наукова (хімічна) назва поряд з торговою маркою або назвою виробника.

2. Загальноприйнята назва (повинна використовуватись міжнародна непатентована назва (МНН), в інших випадках може використовуватись звичайна загальноприйнята назва або назва виробника) або узвичаєна назва.

3. Торгова назва, яка не повинна бути співзвучна з загальноприйнятою назвою (МНН або звичайно загальноприйнята назва)».

Згідно Посібника з міжнародних непатентованих найменувань Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) [2]: *«Міжнародні непатентовані*

найменування (МНН) визначають фармацевтичні речовини та активні фармацевтичні інгредієнти. Кожне МНН – це унікальне найменування, яке визнається у всьому світі і є громадською власністю».

Існування міжнародної номенклатури фармацевтичних речовин у формі МНН є дуже важливим для чіткої ідентифікації лікарських препаратів, їх безпечного призначення та відпуску пацієнтам, а також для обміну інформацією між фахівцями охорони здоров'я та вченими в усьому світі.

МНН повинні мати відмінне від інших найменувань написання та звучання, щоб було неможливо сплутати їх з іншими назвами, що широко використовуються. Щоб МНН могли використовуватися в усіх країнах світу, ВООЗ зробила їх формально доступними для загального користування, тому вони є «непатентованими». Ними можна користуватися без обмежень для ідентифікації фармацевтичних речовин.

Інша важлива риса системи МНН у тому, що у назвах речовин, близьких з погляду фармакології, вгадується їх взаємозв'язок з допомогою використання загальної основи слів [2].

Цілком зрозуміло, що для не допущення плутанини, яка могла б загрожувати безпеці пацієнтів, торгівельні марки, які є назвами лікарських засобів, не можуть бути запозичені з МНН. Зокрема, вони не повинні мати спільну з МНН основу слова. Це зумовлено тим, що вибір нових найменувань у межах серії буде значно утруднений у разі використання у торгівельній марці основи слова, спільної з МНН.

Торгова назва лікарського засобу – назва, під якою лікарський засіб надходить у комерційний обіг, і слугує суттєвим елементом системи забезпечення безпеки такого обігу. Ця назва повинна ідентифікувати лікарський засіб та його виробника. Вона може бути як оригінальною, тобто вигаданою або створеною для певного лікарського засобу, так і узвичаєною назвою.

Оригінальні торгові назви лікарських засобів – це словесні позначення, що дозволяють відрізнити лікарські засоби одних виробників від однорідних лікарських засобів інших виробників.

Відповідно до багаторічної практики розробки торгових назв і їхнього правового захисту вважається, що назва загалом може нести інформацію про властивості і достоїнства препаратів, але тільки не безпосередньо, а в алегоричному змісті шляхом використання аналогій, що створюють образи певних споживчих властивостей товарів (наприклад, но-шпа – від по (заперечення) і spa (spasm); панадол – від pan і doleur - повне зняття болю і т.п.).

В процесі проведення експертизи при аналізі досліджуваних торгівельних марок з точки зору фармацевтичної галузі нерідко буває встановлено, що вони складаються з елементів слів, що мають певне значення (тлумачення) у фармацевтиці, через що самі набувають певного семантичного значення.

В цьому аспекті щодо фармацевтичної термінології та словотвірних елементів корисна інформація зазначена у джерелі [3, 79-80], що містить відомості з фармацевтичної термінології, номенклатури лікарських засобів, хімічних, ботанічних, фармакогностичних номенклатур, номенклатури лікарських форм:

«(...)Найбільш продуктивний спосіб творення назв препаратів — аббревіація (або скорочення), тобто комбінація відрізків, вільно виділених зі слів і словосполучень, що входять до систематичної наукової назви лікарського засобу.

Суфіксальний спосіб використовується, головним чином, для утворення назв лікарських засобів, виділених із рослинної сировини або біологічних речовин (алкалоїдів, глікозидів, антибіотиків і т. д.).

Спосіб складання основ, тобто утворення назв шляхом поєднання двох або більше значущих основ за допомогою з'єднувального голосного, також використовується досить широко».

На практиці відносно рідко використовують один спосіб словотвору, а частіше звертаються до мішаних способів: аббревіаційно-суфіксального, суфіксально-префіксального, суфіксального і складання основ.

У Методичних рекомендаціях з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг, схвалених рішенням Колегії Державної

служби інтелектуальної власності України від 18.03.2014, затверджених наказом ДП "УПВ" від 07.04.2014 [4] (далі – Методичні рекомендації) стосовно позначень, що заявляються на реєстрацію в якості торговельних марок для товарів «фармацевтичні препарати» зазначено наступне:

«Особливої уваги заслуговують позначення, що заявляються на реєстрацію для товарів «фармацевтичні препарати». Під час перевірки заявленого позначення на наявність визначеної абзацом третім пункту 2 статті 6 Закону підстави для відмови в реєстрації знака перевіряється чи не належить заявлене позначення до узагальненого переліку рекомендованих Міжнародних непатентованих (неприватних) назв фармацевтичних субстанцій («International Nonproprietary Names for pharmaceutical substances») (далі – INN).

INN визначають фармацевтичні речовини або активні фармацевтичні компоненти унікальною назвою, яка є загально визнаною суспільною власністю. Таким чином, назви фармацевтичних речовин вносяться до зазначеного переліку Всесвітньою організацією охорони здоров'я, як родові назви певних фармацевтичних субстанцій».

Система INN ініційована Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я та відповідно до резолюції ВНА 3.11 діє з 1953 року, коли був опублікований перший перелік рекомендованих міжнародних неприватних назв фармацевтичних субстанцій. Метою розробки системи INN є забезпечення професіоналів у сфері охорони здоров'я унікальними та універсально доступними назвами для ідентифікації відповідних фармацевтичних речовин.

Згідно з пунктом 3 частини 2 цієї резолюції державам – членам рекомендовано вжити заходів для попередження використання таких назв у заборонених цілях та недопущення, зокрема, надання виключних прав власності на такі назви.

У резолюції ВООЗ ВНА46.19 також вимагається закликати виробників використовувати INN у поєднанні із своїми фірмовими найменуваннями, а не торговельні марки при реалізації фармацевтичних продуктів, отриманих із кількох джерел.

У зв'язку з цим, у Інструкції по використанню INN для фармацевтичних субстанцій з посиланням на резолюцію ВООЗ WHA46.19, зазначено, що реєстрація як торговельної марки позначення, що містить INN разом із фірмовим найменуванням є цілком прийнятною, якщо це не перешкоджає іншому виробнику використовувати такий же підхід.

З цього приводу у Методичних рекомендаціях зазначено наступне [4]: *«підстава для відмови в наданні правової охорони знаку, встановлена абзацом третім пункту 2 статті 6 Закону, може бути застосована у разі, якщо заявлене на реєстрацію для товарів 5 класу МКТП (фармацевтичні препарати) позначення є тотожним INN чи стему або містить у своєму складі позначення, яке є тотожним INN чи стему, незалежно від контексту, в якому застосовується таке позначення як елемент знака, за виключенням позначень, що містять INN разом із фірмовим найменуванням».*

Отже, вважається прийнятним, коли міжнародна непатентована (неприватна) назва (МНН) фармацевтичної субстанцій використовується разом із комерційним (фірмовим) найменуванням для того, щоб вказувати на те, яку дію або яке призначення має конкретний лікарський засіб та на його конкретного виробника.

Проте, ні в якому разі не є прийнятним додавання комерційного (фірмового) найменування одного виробника до оригінальної торгової назви лікарського засобу, зареєстрованої в якості торговельної марки, іншого виробника, який раніше почав використовувати таку торгову назву лікарського засобу. Але на практиці, на жаль, такі випадки іноді трапляються.

Список использованной литературы:

1. Правила розгляду проектів торгових назв лікарських засобів, що подаються на державну реєстрацію (перереєстрацію) в Україні, схвалені Державним фармакологічним центром Міністерства охорони здоров'я

- України. Електронний ресурс:
www.dec.gov.ua/site/file_uploads/ua/project_doc/pr_nlz.doc
2. Посібник з міжнародних непатентованих найменувань Всесвітньої організації охорони здоров'я. Електронний ресурс:
<https://www.who.int/ru/teams/health-product-and-policy-standards/inn/guidance-on-inn#>
3. Латинська мова: Підруч. для студ. вищ. навч. закладів/ Є.І. Світлична, І.О. Толок.— Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2004. — 404 с.
4. Методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг, схвалені рішенням Колегії Державної служби інтелектуальної власності України від 18.03.2014, затверджені наказом ДП "УІПВ" від 07.04.2014 № 91. Електронний ресурс:
http://uipv.org/i_upload/file/metod-rek-znak-2014.pdf

Паш Я. В.

студентка 1 курсу магістратури, Юридичного інституту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана»

Білоусова Н.О.

Науковий керівник, к.ю.н, доцент, доцент кафедри цивільного та
трудового права, Юридичного інституту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК ІЗ РЕПУТАЦІЄЮ

Узгодження норм права України з правовими нормами ЄС є необхідною умовою інтеграції України в правовий простір ЄС та одночасно є частиною процедури імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Належному узгодженню правових норм вітчизняного законодавства із законодавством ЄС сприятиме дослідження правових категорій у сфері інтелектуальної власності, які відомі європейському законодавству, однак ще не відображені у законодавстві України.

За об'єкт дослідження для себе ми обрали категорію «торговельної марки із репутацією», з метою визначити її ознаки, крізь призму співвідношення її з добре відомою торговельною маркою та з'ясувати особливості її правового статусу.

Поняття «торговельна марка з репутацією» походить із німецької юриспруденції, натомість на нормативному рівні ми можемо зустріти цю термінологічну конструкцію у п. 8.5 Регламенту ЄС 2017/1001 від 14 червня 2017 року «Про торговельну марку Європейського Союзу» (далі - Регламент), де однією з підстав для відмови у реєстрації позначення в якості торговельної марки

виділено її тотожність чи схожість із зареєстрованою раніше торговельною маркою ЄС, коли така раніше зареєстрована торговельна марка має репутацію в ЄС, або, коли йдеться про раніше зареєстровану національну торговельну марку, якщо вона має репутацію у відповідній країні ЄС [1].

Як впливає з наведених положень Регламенту ЄС, визнання зареєстрованої торговельної марки з репутацією чи на теренах всього ЄС, чи тільки на території однієї з країн ЄС є підставою для відмови у реєстрації іншого схожого позначення як торговельної марки, відповідно, в ЄС або у певній національній юрисдикції. При цьому у статті 8.5 Регламенту ЄС не розкриваються ознаки торговельної марки із репутацією.

Проаналізувавши статті 8.5 та 9 Регламенту ЄС 2017/1001 від 14 червня 2017 року та окремі рішення судових органів ЄС, спробуємо визначити основні ознаки торговельної марки із репутацією:

- торговельна марка з репутацією - це зареєстрована на території однієї чи декількох країн ЄС торговельна марка;
- факт наявності репутації повинен бути встановлений на підставі належної доказової бази лише національними органами судової влади у рамках розгляду конкретної справи;
- торговельна марка з репутацією як відзначає Суд справедливості у справі *General Motors, C-375/97* [2] повинна бути відома значній частині загалу, зацікавленого товарами та послугами, щодо яких використовується дана торговельна марка, однак торговельній марці з репутацією притаманний певний рівень обізнаності суспільства, безвідносно до того, чи споживають або користуються продукцією (послугами) під цією маркою;
- використання торговельної марки із репутацією повинно бути інтенсивним, із значним географічним охопленням та тривалим;
- повинна бути наявність певної цінності, що асоціюється з цією торговельною маркою;
- необхідна наявність інвестицій, зроблених компанією для просування такої торговельної марки;

- репутація забезпечує вищий рівень захисту такої торговельної марки, порівняно зі звичайною зареєстрованою торговельною маркою;

- для торговельної марки з репутацією характерним є надання охорони від схожих та тотожних позначень без принципу спеціалізації, тобто безвідносно до того, реєструється (використовується) схоже позначення щодо тих самих товарів чи послуг, щодо яких зареєстрована торговельна марка з репутацією, чи ні.

Варто, також відзначити, що передбачаючи необхідність факту відомості торговельної марки з репутацією для суспільного загалу, Регламент не встановлює відсоткового виміру такої відомості [3].

На основі наведених вище ознак торговельної марки з репутацією, можна сформулювати наступне визначення даної правої категорії. Торговельна марка з репутацією за законодавством ЄС – це зареєстрована торговельна марка, щодо якої судом в рамках розгляду конкретної справи встановлено відомість значній частині громадськості на території ЄС чи окремих країн членів ЄС, охорона якій у зазначених юрисдикціях надається без дотримання принципу спеціалізації.

Натомість для добре відомої торговельної марки характерним є наступне:

- статус добре відомої торговельної марки може бути надано і незареєстрованій торговельній марці;

- статус добре відомої торговельної марки надається на підставі рішення компетентного органу (в Україні - це Апеляційна палата Національного органу інтелектуальної власності або суд);

- правова охорона добре відомій торговельній марці надається від схожих та тотожних позначень як за принципом спеціалізації, що закріплено у ст. 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності [4], так і без дотримання цього принципу, що закріплено статті 16 ter Угоди ТРІПС [5];

- великий ступінь відомості чи визнання торговельної марки у значному секторі суспільства;

- значна інтенсивність, географічне охоплення та тривалість її використання;

- наявність певної цінності, що асоціюється з цією торговельною маркою;
- наявність значного просування торговельної марки шляхом рекламування та іншої її популяризації тощо [6].

В результаті аналізу виявлених ознак можна відзначити, що правовим категоріям, які нами розглядаються, притаманні спільні та відмітні риси. Так, до спільних ознак слід віднести відомість торговельних марок значній кількості суспільства, значне географічне охоплення та тривалість використання; наявність значного просування торговельних марок шляхом рекламування та іншої її популяризації; певна цінність, яка асоціюється з цими торговельними марками тощо.

До відмітних ознак можна віднести: можливість чи відсутність можливості надання такого статусу незареєстрованим торговельним маркам, а також відмінністю є те, що правовий статус добре відомої торговельної марки може бути наданий не лише судом, але і іншим компетентним органом, - в Україні це Апеляційна палата Національного органу інтелектуальної власності. При цьому, процедура визнання торговельної марки добре відомою Апеляційною палатою НОІВ носить характер спеціальної процедури, врегульованої Регламентом Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності, затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 433, від 02.03.2021 року [7]. Тоді ж як для «торговельної марки з репутацією» сам факт наявності репутації цієї марки встановлюється виключно у судовому порядку в рамках розгляду конкретної справи. Слід додати, що рішення компетентного органу про визнання торговельної марки добре відомою закріплює конкретну дату, з якої торговельна марка набуває цей статус, і має правовстановлюючий характер.

Відрізняються категорії, які нами розглядаються, і в обсязі правової охорони. Обсяг правової охорони добре відомої торговельної марки в Україні визначено у статті 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності, статті 16 ter Угоди ТРІПС, а також у частині 3 статті 6 Закону України «Про

охорону прав на знаки для товарів та послуг». Виходячи із наведених норм, охорона добре відомій торговельній марці надається у напрямку відмови в реєстрації, визнання недійсним вже існуючої реєстрації або заборони використання тотожних, схожих, споріднених позначень, позначень, що імітують, є перекладами добре відомої торговельної марки, якщо в результаті такого використання є ймовірність сплутування [4, 5].

Обсяг правової охорони торговельної марки з репутацією можна визначити, аналізуючи статті 8.5 та 9 Регламенту ЄС 2017/1001 від 14 червня 2017 року: правова охорона надається у напрямку заборони використання або протидії реєстрації позначення, якщо воно є ідентичною такій марці або схожою з нею, незважаючи на те, чи товари або послуги, заявку на торговельну марку для яких подано, є ідентичними товарам або послугам, для яких зареєстровано більш ранню торговельну марку [1].

Отже, на основі аналізу положень національного та міжнародного нормативно-правового матеріалу можна прийти до висновку, що добре відома торговельна марка та торговельна марка з репутацією не є тотожними правовими категоріями, оскільки вони характеризуються рядом відмітних ознак, але при цьому їм притаманні і ряд спільних характеристик.

Аналізуючи українське законодавство, ми прийшли до висновку про наявність певної прогалини, що може призвести до неналежного захисту майнових прав та інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності. Зокрема, у абз. 3 ч. 3 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» однією із підстав для відмови у реєстрації позначення як торговельної марки є тотожність або схожість з незареєстрованою добре відомою торговельною маркою, але таке формулювання не враховує ризик схожості позначення, поданого на реєстрацію, із зареєстрованою добре відомою торговельною маркою. Тому вважаємо доцільним доповнити абзаци 3, 4 частини 3 статті 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» зареєстрованими торговельними марками, які визнані добре відомими в Україні.

Список використаних джерел:

1. Регламент (ЄС) 2017/1001 Європейського парламенту та Ради від 14 червня 2017 року про торгову марку Європейського Союзу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1001&qid=1650274344698> (дата звернення: 22.04.2022).
2. Axel Ståhls. The Origin and Evolution of the Marks With Reputation Doctrine. URL: https://helda.helsinki.fi/dhanken/bitstream/handle/10227/358784/Sta%20hls_Axel.pdf?sequence=1 (дата звернення: 27.04.2022)
3. Другий модуль: особливості торговельних марок; конфлікти із іншими знаками. URL: https://ukrpatent.org/i_upload/file/002-TRADEMARKS-UKR0416.pdf (дата звернення: 22.04.2022).
4. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. Конвенція: Ліга Націй від 20.03.1883. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (дата звернення: 22.04.2022).
5. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення: 26.04.2022).
7. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України № 3689-ХІІ від 15 грудня 1993 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.04.2022).
8. Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 433 від 02.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-21> (дата звернення: 29.04.2022).

Ромашко А.С.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського,
доцент, к.т.н., доцент

Горська К.О.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України,
с.н.с., доктор наук із соціальних комунікацій

Поладько О.М.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського,
студентка 4-го курсу

Крикун Н.П.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського,
студентка 2-го курсу

ОКРЕМІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ЇХ ПЕРЕГЛЯД

Раціоналізаторська пропозиція, з огляду на її визначення в нормативно-правових актах, може охоронятись (залежно від обставин) як винахід (секретний винахід) / корисна модель (секретна корисна модель), комерційна таємниця, державна таємниця, або й промисловий зразок.

Аналіз інформації, щодо ознак термінів в Цивільному кодексі України [1] (ЦКУ) та інших законодавчих актах України наведено в таблиці ще раз підтверджує, що наявна спільність ознак в різних об'єктах права інтелектуальної власності. Також з аналізу вищезазначених документів випливає, що «ноу-хау» не є об'єктом права інтелектуальної власності. Якщо ми розглянемо суть визначень проаналізованих в таблиці, щодо інформації, що визнана комерційною таємницею, раціоналізаторською пропозицією та «ноу-хау», то побачимо що ці визначення

досить часто «перегукуються» і одна і та сама інформація може бути названа по-різному, що може призвести до неправильної стратегії охорони прав та мати негативний вплив на економічну безпеку країни через неоднозначність підходів до інформації одного виду. Особливо зазначаємо серед проаналізованих нормативно-правових актів Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні [2], яке з 1994 року втратило чинність крім пунктів 54, 59, 60, 61, 62, 68 і 70. Пункт 70 зазначеного положення несе в собі ризик корупційної складової, тому нижче приводимо повне формулювання цього пункту.

«70. Підприємство-власник патенту, підприємство, яке використовує раціоналізаторську пропозицію, і підприємство-ліцензіат сплачує особам (у тому числі тим, які не працюють на даному підприємстві), що сприяли створенню, одержанню правової охорони і використанню винаходів, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій, винагороду, розмір якої не повинен перевищувати розміру винагороди, сплаченої авторам зазначених винаходів, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій.»

Вищезазначений пункт Тимчасового положення серед суб'єктів права інтелектуальної власності розуміє «осіб, що сприяли».

З Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" [5] вилучити положення про секретну корисну модель (є ризик отримання слабкого патенту при засекреченості інформації, що може призвести до появи корупційної складової). Окрім того в «Зводі відомостей, що становлять державну таємницю» [6] термін корисна модель згадується двічі (винахід 8 разів) і стосується лише рішень прийнятих держекспертами Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Порівняльний аналіз раціоналізаторської пропозиції, комерційної таємниці, «ноу-хау» та винаходу (корисної моделі)

Таблиця

Ознака	За ЦКУ стаття 481 [1] Тимчасове положення [2]	За ЦКУ стаття 421 та 505 [1]	За Законом України "Про державне регулювання" [3] та Законом України "Про інвестиційну діяльність" [4]	За Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [5]
Назва терміну	раціоналізаторська пропозиція	комерційна таємниця	ноу-хау	Винахід (корисна модель)
Поняття терміну	за ЦКУ - пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.	інформація	інформація	результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології
Види об'єкта терміну	матеріальний об'єкт або процес.	відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру	технічні, технологічні, комерційні та інші знання незапатентовані та необхідні для організації того чи іншого виду виробництва	Продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо), процес (спосіб)
Ознаки охороноздатності	за ЦКУ відсутні, за Тимчасовим положенням відсутні (до внесення змін була новизна і корисність для підприємства)	секретність, не загальновідомість, не легко-доступність, комерційна цінність	Інформація, що є важливою, корисною та не загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору	правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що не суперечить публічному порядку, загальновизнаним принципам моралі та відповідає умовам патентоздатності
Хто визнає	юридична особа	особа, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею	Власник інформації	центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності
Суб'єкти права ІВ	за ЦКУ автор та юридична особа за Тимчасовим положенням автор, юридична особа та особи, що сприяли створенню, одержанню правової охорони і використанню	творець об'єкта права ІВ (автор, ... винахідник тощо) та особа, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею	Творець, власник інформації, покупець	винахідник та інші особи, які набули прав на винахід, корисну модель за договором чи законом

З огляду на вищезазначене вважаємо необхідним:

- перегляд доцільності окремих об'єктів права інтелектуальної власності, або чітке та неоднозначне визначення їх ознак в нових нормативно-правових актах (наприклад, щодо комерційної таємниці);
- остаточного скасування Тимчасового положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні;
- перегляд положень щодо секретних винаходів (корисних моделей) з вилученням положень про секретну корисну модель, а також зважаючи на те, що в окремих розвинутих країнах патенти щодо засекречених розробок не видаються, а рішення про засекречування приймаються колегіально.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 зі змінами. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні: Указ Президента України від 18 вересня 1992 р. N 479/92. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/479/92/page?text=%F0%E0%F6%B3%EE%ED%E0%EB%B3%E7%E0%F2%EE%F0>.
3. Закон України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" від 14.09.2006 № 143-V URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
4. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 № 1560-XII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
5. Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі". (Введений в дію Постановою ВР N 3769-XII (3769-12) від 23.12.93, ВВР, 1994, N 7, ст. 33) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3687-12>
6. Звід відомостей, що становлять державну таємницю від 12.08.2005 № 440. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05>.

Шимпф Карин

к.э.н, заведующая учебным отделом экономического факультета
Магдебургский университет Отто-фон-Герике (г.Магдебург, Германия)

Маслак М. В.

к.э.н., доцент кафедры экономики бизнеса
Национальный технический университет "ХПИ" (г. Харьков, Украина)

Перерва П. Г.

д.э.н., профессор, заведующий кафедрой экономики бизнеса
Национальный технический университет "ХПИ" (г. Харьков, Украина)

УПРАВЛЕНИЕ ОХРАНОЙ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ НА ПРОМЫШЛЕННОМ ПРЕДПРИЯТИИ

Управление интеллектуальной собственностью на промышленном предприятии – это не только производство объекта охраны в рамках данного субъекта, но и обеспечение охраны и получения данных компонентов извне. Субъекты, использующие инновационные решения, должны эффективно использовать стоимость активов интеллектуальной собственности, имеющих в их распоряжении. Поэтому необходимо интегрировать планирование и реализацию активов интеллектуальной собственности со стратегическим и эффективным анализом рынка и рыночными стратегиями, созданными на этой основе, разумеется, с учетом необходимости охраны интеллектуальной собственности и ее безопасного прохождения между кооператорами. Управление интеллектуальной собственностью должно быть организовано таким образом, чтобы не только обеспечить снижение рисков и затрат, но также и обнаружить источников новых выгод [1-22].

С этой целью рекомендуется проводить ряд мероприятий, в том числе хорошее признание творческих (изобретательских) способностей внутри данного предприятия и преобразование созданных решений в рамки, установленные законодательством об интеллектуальной собственности, а также

так называемые «отображение» всех активов интеллектуальной собственности, содержащихся в продуктах и услугах предприятия, с точки зрения стоимости и прибыли, которую они могут принести [7, 9, 15]. Неотъемлемым элементом любой системы управления интеллектуальной собственностью является создание соответствующей организационной структуры схем поведения, включая схемы, связанные с оценкой интеллектуальной собственности и определением соответствующих пошлин, связанных с интеллектуальной собственностью.

Поэтому должностное лицо, занимающееся управлением процессом охраны интеллектуальной собственности, должно иметь в своем распоряжении множество инструментов, позволяющих ему эффективно работать, в том числе в области бизнеса, включая инструменты, используемые для сокращения неэффективных исследований и разработок (НИОКР), ускорения выявления патентоспособности и активов, обеспечивающих достижение наивысшей ценности, поддерживая процесс принятия решений в сфере создания, коммерциализации и распоряжения интеллектуальной собственностью или оценкой коммерческих перспектив интеллектуальной собственности на ранних стадиях процесса НИОКР [12, 18, 21].

Необходимость отделения управления интеллектуальной собственностью от общего процесса управления бизнесом вытекает из конкретных принципов построения стратегии в области интеллектуальной собственности, среди которых необходимо особо отметить [1-3]:

- *принцип охраны интеллектуальной собственности* - один продукт или услуга могут быть защищены различными формами имущественных прав;
- *принцип оптимального использования объектов интеллектуальной собственности* - объекты прав интеллектуальной собственности могут быть использованы различными способами, путем заключения лицензионных договоров, купли-продажи, создания совместных предприятий и т.д.;
- *принцип мониторинга интеллектуальной собственности* - систематическая проверка и обновление знаний и баз данных по патентам и

товарным знакам, постоянное признание и приобретение знаний о новейших технологиях, патентах и конкурентах;

- *принцип защиты прав интеллектуальной собственности* – действие которого осуществляется в тех случаях, когда несмотря на наличие правовой охраны исключительных прав, они все же нарушаются и возникает реальная необходимость их защиты в суде.

Необходимо определить понятие стратегии интеллектуальной собственности и рассмотреть, стоит ли нести расходы на ее создание в ситуации, когда предприятие работает и без нее достаточно хорошо. Стратегия предприятия определяет его хозяйственную деятельность в широком контексте и, согласно доктрине, включает в себя все действия, предпринимаемые руководством для формирования основных целей, разработки общей концепции функционирования и определения путей и средств для достижения этих целей. Также можно сказать, в самых общих чертах, что стратегия заключается в обеспечении выживания и развития предприятия. Поэтому она должна учитывать все факторы, способствующие достижению целей и препятствующие им, включая имеющийся интеллектуальный потенциал, а также механизмы его защиты. В настоящее время именно ресурсы интеллектуальной собственности и человеческий капитал (интеллект) определяют рыночную позицию того или иного субъекта [3, 6, 17, 23].

На наш взгляд, детерминанты технологического конкурентного преимущества предприятия могут быть охарактеризованы с использованием следующих рыночных позиций.

Доминирующее положение предприятия на рынке, характеризуется наличием следующих доминант: полная технологическая самостоятельность; высокие гарантии, средства, квалифицированная рабочая сила, креативность; хорошее понимание отрасли в целом; перспективные направления и хорошо продуманные мероприятия для технологического развития; сохранение конкурентного лидерства.

Сильная позиция предприятия на рынке предполагает: умение предпринимать самостоятельные действия в технологическом плане, устанавливать новые направления работы; эффективность и гарантии высокого технологического уровня; прогрессивный технологический план конкуренции в стратегически отобранных областях.

Выгодное положение – основано на способности поддерживать конкурентоспособность в технологическом плане в стратегически отобранных областях; имеет сильные стороны для улучшения своих конкурентных позиций в технологическом плане. При этом предприятие не является лидером в общем технологическом плане, за исключением определенных ниш.

Хорошая позиция обеспечивается способностью захватить конкурентоспособный технологический уровень; низкой способностью к самостоятельному развитию технологий; может поддерживать конкурентоспособность в технологическом плане в выбранном сегменте. При этом предприятие не может определять стратегических конкурентов и осуществлять эффективную борьбу с ними.

Слабая позиция предприятия на рынке предполагает снижение качества продукции в технологическом плане по сравнению с конкурентами; краткосрочные проблески в технологическом плане; продукты, процессы имеют относительно растущие затраты по сравнению с конкурентами; имеет постоянные рыночные проблемы без особых шансов на их изменение.

При оценке рыночной стоимости активов интеллектуальной собственности может быть полезно сравнить расходы, понесенные на контроль за ними данным предприятием, с достижением заранее установленного технологического уровня производства, что определяет их эффективность.

Сложность управления интеллектуальной собственностью затрудняет разработку образцовой стратегии в области интеллектуальной собственности, которая была бы универсальной, т.е. работала бы в каждом виде деятельности. В ситуации, когда деятельность данного предприятие в сфере его производства может быть легко имитирована, важно обеспечить охрану интеллектуальной

собственности с помощью патентов. Из-за быстрого развития и технического прогресса в некоторых областях использование патента может оказаться неэффективным, но ключевое значение следует придавать охране коммерческой тайны. Конечно, размер самого предприятия и масштаб бизнеса будут важны для разработки стратегии предприятия, часто это будет связано с объемом средств, которые могут быть выделены на обсуждаемые направления [6, 9, 19].

Таким образом, система органов управления охраной и защитой интеллектуальной собственности, функционирующая в различных странах и в мире в целом, свидетельствует о ее достаточно высоком уровне. В то же время очевидно, что она требует дальнейшего совершенствования, связанного с уточнением административно-правового статуса соответствующих центральных органов исполнительной власти и созданием системы региональных и местных органов, обеспечивающих эффективную охрану права интеллектуальной собственности в стране и в мире.

Список использованной литературы:

1. Sikorska M., Veres Somosi M., Pererva P.G. Compliance of antimonopoly legislation // Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання. Харків: НАНГУ, 2017. С.156-159.
2. Sikorska M., Veres Somosi M., Pererva P.G. Compliance-risks // Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі. Кременчук, 2017. С. 95-99.
3. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veress Somosi. Kharkov; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
4. Kocziszky G., M. Veres Somosi, Pererva P.G. Model of three levels compliance protection // Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації: зб. тез конф. Кременчук, 2018. С. 86-89.

5. Nagy S., Pererva P.G. Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf., December 2021. Bielsko-Biala, 2021. P. 51-54.
6. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. 2018. № 5. 10 p.
7. Nagy S., Pererva P.G. Compliance principles // Universum View 9. Economics and management: матеріали конф. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2018. С. 89-96.
8. Sikorska M., Nagy S., Pererva P.G. Current evaluation of the patent with regarding the index of its questionnaire // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали конф. Київ: НАУ, 2018. С.21-22.
9. Nagy S., Pererva P.G. Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf., 2021. Electronic text data. Bielsko-Biala, 2021. P. 51-54.
10. Грабченко А.И., Смолоник Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
11. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // Вісник НТУ "ХПІ". Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
12. Nagy S., Pererva P.G. Methods of evaluation of management efficiency // Авіація, промисловість, суспільство: матеріали Міжнар. конф., Кременчук, 12 травня 2021 р.: Ч. 2. Харків: ХНУВС, 2021. С. 443-446.
13. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
14. Nagy S., Pererva P.G. Monitoring of innovation and investment potential of industrial enterprises // Сучасні тенденції розвитку світової економіки: зб. матеріалів конф. Харків : ХНАДУ, 2018. С. 88-89.

15. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. 2018. № 5. 10 p.
16. Nagy S., Pererva P.G. Sources of financing innovation // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2020". Харків : Томенко Ю. І., 2020. С. 242-246.
17. Коциски Д., Верес Шомоши М., Перерва П.Г. Маркетинг как основа успешной деятельности предприятия // Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта (SIDEC-2017). Харків: НТУ "ХПІ", 2017. С. 153-155.
18. Верес Шомоши М., Перерва П.Г. Маркетинг и предпринимательство // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези конф. MicroCAD у 5 ч. Ч. 3. Харків : Планета-Прінт, 2021. С.45.
19. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobielieva T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Науковий вісник Полісся. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
20. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
21. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
22. Перерва П.Г., Верес Шомоши М., Гладенко І.В., Товажнянський В.Л. Маркетингове забезпечення моніторингу інноваційного розвитку підприємства // Вісник НТУ "ХПІ" : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2012. № 16. С. 24-29.

Шишка Р. Б.

професор, д.ю.н., професор кафедри адміністративного права,
інтелектуальної власності та цивільно-правових
дисциплін Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія» м. Київ,

ЗМІНИ В АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОЧІКУВАННЯ

В 2021 р. на розгляд Верховної Ради України подано проєкт закону «Про авторське право та суміжні права» та ще альтернативні варіанти якими планується переглянути підходи до регулювання відносин у сфері авторського права та суміжних прав. Він передбачає законодавче врегулювання відносин, пов'язаних із охороною та захистом авторського права і суміжних прав, зокрема: приведення положень ЦК України, та Закону України «Про авторське право та суміжні права» у відповідність до норм права Європейського Союзу щодо їх охорони і захисту авторського права та суміжних прав; усунення недоліків положень законодавства у сфері авторського права і суміжних прав; вирішення спірних питань, що виникають на практиці та потребують належного врегулювання; узгодження відповідних положень чинного законодавства між собою, зокрема, норм ЦК України.

З огляду на невідповідність чинного закону пропонується прийняти новий Закон України "Про авторське право і суміжні права" та внести відповідні зміни до ЦК України. Останнє, принаймні, не коректне і ось чому: сам ЦК наразі перебуває у стані рекодифікації і його положення наразі відпрацьовуються що з огляду на обстановку в Україні (стан війни) та його значний обсяг станеться не відразу і негайно. У Верховної Ради України є безліч невідкладних завдань з позитивного забезпечення збереження самої України, дотримання прав людини та підтримки економіки тощо. Попри недоліки, чинний ЦК України зі своїм завданням за його диспозитивності та розгалуженого поточного законодавства, справляється. Так чи інакше, норми ЄС , як дещо консервативні, уже

імplementовані в ЦК і більше йдеться про розширення с субінститутів авторського права та особливо суміжних прав, де є свої особливості та застосовуються звичаї відносин, наприклад між продюсерами та виконавцями, де слід усунути передумови для кабали останніх і врегулювати їх більш прозоро.

Окрім того, з огляду на формальну логіку, некоректно зазначати про приведення чинного закону у якусь відповідність, якщо прикінцевими положеннями проєкту передбачається його відміна і введення в дію нового закону.

Не краще й з термінологією: законодавство країн ЄС як таке – застарілі підходи та правові виміри. Наразі є право ЄС, а закони окремих країн приведені у відповідність до міжнародних конвенцій та резолютивного права ЄС. Там де законодавець не встигнув це зробити діє принцип верховенства права та пріоритетності положень міжнародного права над внутрішнім законодавством. Такого ж плану є й термін «питання», який неодноразово використовується політиками та правниками і свідчить про недостатню правову культуру. Слід чітко зважати, на те що право не регулює не питання, а правовідносини

До розробки проєкту зазначеного закону залучені профільні фахівці, яким більш відомі вади чинного. Тож з огляду на зазначене, скоріше рекодифікований ЦК імplementує у себе принципові рішення чим навпаки. Інша справа, чи варто це робити хоча б за правилами застосування норм права: якщо є загальний (ЦК) та спеціальний закон (Про авторське право та суміжні права), то застосовується спеціальний і лише в разі його суперечності загальному – загальний. ЦК розрахований на значну перспективу і зміни в нього є системними, а в поточний закон легше вносити зміни та доповнення. Цілком зрозуміло, що право інтелектуальної власності проявляє тенденцію до самостійного врегулювання і захищувати ним ЦК і намагатися охопити неохоплюване не слід, навіть із-за побоювання втрати частини впливу приватного права на цю сферу. Тим більше, що право інтелектуальної власності в повній мірі проявляється через комерціалізацію майнових прав на його об'єкти, а поза тим його об'єкти охоплюються інформаційним правом.

Однозначно, в ЦК за його концептуальністю, є чим перейматися і без того: непойменованих його інститутів досить і на це слід звернути увагу. Так чи інакше, це комплексне право, яке охоплює відносини влади та підпорядкування та відносини приватного характеру.

Передбачається уточнити відповідальності за порушення авторських і суміжних прав: у Кодексі України про адміністративні правопорушення, де слід відійти від дрібнокрадіжкового підходу та врахувати слушні пропозиції у проєкті КК України з поділом на кримінальні проступки та злочини і преюдиції. Не є нормальним коли особа притягується до адміністративної відповідальності і навіть не відповідальності, а адміністративного стягнення, а повторно вчиняє ті ж порушення, зокрема плагіат. До слова, потребує кардинального перегляду й сам концепт правової відповідальності з врахуванням того, що до неї може притягнути тільки суд (ст. 124 Конституції України), вона тягне матеріально-правові та процесуально-правові негативні наслідки для порушника, що притягується до такої відповідальності, передбачає застосування примусу до порушника. Інша справа стягнення за таке порушення, яке покладається на порушника управненим адміністративним органом, передбачає добровільне перетерпівання порушником негативних наслідків, здебільше сплату штрафу та компенсацію потерпілому чи/та відшкодування завданого збитку.

Також передбачається суттєво вдосконалити діяльності організацій колективного управління авторськими та суміжними правами шляхом прийняття нового Закону України "Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав", та внести деякі доповнення до законів, які є дотичними до сфери авторських і суміжних прав, зокрема, "Про телебачення і радіомовлення", "Про видавничу справу" тощо.

Окремі положення, проєкту Закону України "Про авторське право і суміжні права", потребують доопрацювання: охоплення нових їх об'єктів. диференціацію суб'єктів авторського права а суміжних прав, відійти від догм радянського права і визнати, що виплата винагороди за використання майнових

прав на такі не відноситься до виключних прав і виплачується на підставі договорів чи рішень про заохочення, перемоги на конкурсах тощо

Зважаючи на переваги одноразових компенсацій за порушення авторських та суміжних прав де не треба значна доказова база, слід визначити критерії для встановлення її розміру. Принаймні, якщо до 2014 р. суди стягували компенсацію в розмірі 10 мінімальних заробітних плат за одне порушення авторського права, то потім деякі суди почали відмовляти позивачам у стягненні компенсації за малозначні порушення авторського права, оскільки вважали, що компенсація в розмірі 10 мінімальних заробітних плат не відповідає критеріям справедливості, добросовісності та розумності.

Наявність різних судових практик щодо захисту авторського права щодо такої компенсації неприпустимим.

Ці та інші аспекти, на мій погляд, є важливими при прийнятті зазначених змін і оновленні авторського права та суміжних прав.

СЕКЦІЯ 3

Захист прав інтелектуальної власності: світовий та вітчизняний досвід

АВТОРСЬКЕ ПРАВО: ВИКОРИСТАННЯ ЗОБРАЖЕННЯ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

У сучасному світі тотального цифрування користувачі Інтернету дуже часто порушують межі чужих авторських прав. Конфліктів, щодо порушення авторських прав на фотографії стає дедалі більше. Хтось видавав чужу роботу за свою, фотограф виклав знімок без згоди моделі тощо. Ситуацій багато, але всіх об'єднує одне – питання авторських прав. Тому можна зробити логічний висновок, що питання авторського права на фотографію є дуже актуальним, оскільки дуже часто виникають неправильні думки людей про те, чи можна використовувати чужі фотороботи.

Фотографія, як і інші об'єкти авторського права, — це твір, «...результат творчої праці, комплекс ідей, образів, поглядів тощо, незалежно від їх призначення, художній рівень виражений у певній предметній формі». Закон України «Про авторське право і суміжні права» та Цивільний кодекс України зараховують до переліку об'єктів авторського права фототвори, оскільки вони мають творчий характер та об'єктивну форму вираження [4].

Існують різноманітні визначення терміну «фотографія», одне з яких таке: фотографія — це твір, який закріплений на будь-якому матеріальному носії (папір, плівка, негатив, позитив, магнітна стрічка, магнітний диск, компакт-диск, пристрій комп'ютера). записувати зображення в цифровому вигляді тощо) у вигляді зображень (аналогових або дискретних сигналів, призначених для відтворення чи кодування зображення), сприйняття яких можливе візуально на матеріальному носії або за допомогою відповідних технічних засобів [3].

Дуже часто фотографію, якщо вона опублікована в Інтернеті, особливо в соцмережах, вважають об'єктом, який можна використовувати для будь-яких

цілей без обмежень. Багато хто впевнений, що коли фотографію публікують в Інтернеті, автор такого зображення дає дозвіл на безплатне використання.

В принципі, фотографії із зображенням особи можуть бути публічно показані, відтворені та розповсюджені лише за згодою цієї особи (ст. 308 ЦК). Розміщення фотографії в соціальній мережі без обмеження кола користувачів, які можуть бачити цю фотографію, є публічним показом фотографії, яке здійснюється цією особою самостійно. Тому використання таких фотографій є правомірним, оскільки попереднє розміщення в соцмережі було публічним та за згодою особи, яка своїми діями оприлюднила цю інформацію. Інше питання, чи були такі фотографії доступні лише певній групі користувачів. У такому випадку публічного розповсюдження таких фотографій не було, а це означає, що використання такої фотографії без згоди особи є незаконним [1, 14-18].

Для того, щоб легально використовувати фотографію, потрібно дотримуватися кількох простих правил:

1. Вебсайт, на якому було зроблено фото, дозволяє використовувати опубліковані зображення за спеціальною відкритою ліцензією.
2. Автор опублікував свою графіку за ліцензією Creative Commons. Creative Commons – це спеціальна міжнародна ліцензія, яка останнім часом стає все більш популярною в нашій країні. Якщо ви хочете знайти фотографії за відкритою міжнародною ліцензією, все, що вам потрібно зробити, це ввести «creative commons photo» у рядку пошуку.
3. Використання фотографій творів, які мають навчальну мету. Тобто у випадках, коли використані зображення мають навчальний характер, їх можна запозичити на законних підставах. Прикладом може бути створення презентації для наукової конференції чи інформаційного тренінгу. У цьому випадку також не потрібно отримувати згоду власника авторських прав на зображення для використання матеріалів.
4. Використання фотографій з безплатних фотоархівів. Фотосток — це вебпортал, на якому всі зацікавлені користувачі продають свої фотографії

та відео, а інші користувачі переходять на фотостоки, щоб купити зображення та інші матеріали [2, 336-341].

Важливо враховувати, що зміни, які відбулися в сучасному світі з появою електронної, цифрової фотографії, призвели до необхідності переосмислення теорії та практики збереження видимих зображень об'єктів на світлочутливих фотографічних матеріалах у міжнародному праві та національному законодавстві. Необхідність регулювання основних проблем у цій галузі, визначення чіткого визначення самого терміну «фотографія», дасть можливість уникнути непорозуміння у захисті прав на фотографічні зображення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Абдуліна І.І. Авторське право на фотографічні твори.: Інтелектуальна власність, 2002, № 12, 14–18с.;
2. Бааджи Н. П. Піратство як порушення авторських та суміжних прав. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук.праць. Одеса: Юридична література, 2011. Вип. 59. С. 336-341.;
3. Гордієнко Т. «Закон є – захисту немає: чому в Україні продовжують красти фотографії» – Електронний ресурс – Режим доступу:
https://ms.detector.media/media_law/law/zakon_e_zakhistu_nemaie_chomu_v_ukraini_prodozhuyut_krasti_fotografii/ (дата звернення: 23.04. 2021)
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 23.04. 2021)
5. Цивільний Кодекс України від 13.06.2012 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20120613> (дата звернення: 23.04. 2021)

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ДОМЕННИХ СПОРАХ

Стрімкий розвиток мережі Інтернет та активним переходом бізнесу в онлайн площину, зростає і кількість різномірних конфліктів і суперечок, пов'язаних з використанням доменних імен з порушенням принципів добросовісної конкуренції, а також спорів, що виникають через порушення прав інтелектуальної власності. Правовий захист свого доменного імені вимагає все більшої уваги з боку власників компаній, оскільки захист імені компанії, її репутації, часу і коштів, які були вкладені в інтелектуальну власність, для кожного власника є однією з ключових завдань при веденні свого бізнесу. Завчасне ж вирішення даного питання є запорукою безпечного і захищеного здійснення підприємницької діяльності

Поняття домену визначене в Законі України «Про телекомунікації» як частина ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, яка має унікальну назву, що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється [2]. Іншими словами, домен – це унікальна адреса у мережі Інтернет для адресації на неї комп'ютерів та ресурсів. Суб'єктами щодо реєстрації домену є реєстрант (особа, що бажає зареєструвати та делегувати домен), реєстратор (суб'єкт господарювання, що надає послуги із технічного забезпечення реєстрації й функціонування домену та діє на підставі договорів із адміністратором) та адміністратор публічного домену (суб'єкт господарювання, що адміністративно забезпечує працездатність публічного домену. В Україні на підставі договору із ICANN функції адміністратора домена .UA здійснює ТОВ «Хостмайстер»).

Так, статут корпорації ICANN (Інтернет-корпорація з призначення доменних імен та номерів) установлює, що корпорація діє на користь Інтернет-

товариства в цілому та для благодійних і громадських цілей має на меті зменшення тягаря уряду та підвищення глобальної громадської заінтересованості у функціональній стабільності Інтернету, виконуючи й координуючи функції, пов'язані з технічним управлінням імен та адрес в Інтернеті [3]. Зазначений статут також встановив, що система найменування та адресації в Інтернеті є громадським ресурсом, яким слід управляти в інтересах світової Інтернет-спільноти.

Найпоширенішими на території України порушеннями, що пов'язані з доменними іменами, є *кіберсквотинг* – діяльність, яка полягає в реєстрації, використанні та пропозиції до продажу доменного імені з наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торгіву марку, що належить іншій особі; *тайпсквотинг* – реєстрація доменів, які є співзвучними з існуючими відомими доменними іменами, але відрізняються, наприклад, порядком написання літер. Метою такого порушення є отримання певної частини користувачів, які помилково вводять «невірну» пошукову адресу.

В Україні можна захистити свою торгову марку та доменне ім'я через національні суди. Що ж до підсудності відповідних справ, то це питання повинно вирішуватися за загальним правилом, встановленим частиною першою статті 27 ГПК України. У випадках розв'язання доменних спорів найчастіше зустрічається практика визнання права на доменне ім'я власником торгової марки, до якого це доменне ім'я подібне. Тобто, при вирішенні спору торгова марка має пріоритетне значення над доменом. Також, реєстрація доменного імені в зоні .UA є можливою тільки при наявності свідоцтва на товарний знак, видане відповідно до законодавства України. Крім того, згідно з абзацом 2 пункту 1 статті 20 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», порушенням прав власника свідоцтва також вважається також використання без його згоди в доменних іменах торговельних марок та позначень, вказаних у пункті 5 статті 16 цього Закону. Таким чином, використання товарного знаку в доменному імені є чітко визначеною формою використання знаку, тому, отримуючи в управління доменне ім'я з відмінною частиною товарного знаку, який належить іншій особі,

реєстрант доменного імені прямо порушує виключні права власника товарного знаку [2]. Для доменних спорів також можуть бути позовні вимоги про вчинення певних реєстраційних дій щодо доменного імені – припинення делегування домену, його перереєстрацію або зобов'язання передати домен позивачеві.

Найскладнішим є встановлення саме реєстранта доменного імені. У разі, якщо реєстрантом виступає юридична особа, відповідні дані можна встановити за допомогою, зокрема, бази who.is. Цей сервіс є джерелом публічної інформації, яка доступна через мережу Інтернет на веб-сайті адміністратора доменної зони com.ua ТОВ «Хостмайстер». Та якщо реєстрантом є фізична особа, зважаючи на вимоги законодавства про захист персональних даних, відомості про неї мають обмежений доступ. Наприклад, у базі who.is відомості про такого реєстранта надаються в знеособленому вигляді. При цьому непоодинокими є випадки, коли доменне ім'я реєструється на осіб, які фактично не існують.

Важливою у цьому питанні є справа за позовом Google inc. щодо права використання домену в зоні .UA проти зареєстрованої в Україні компанії «Гоу огле», яка у 2006 році зареєструвала ТМ Google і Go Ogle і отримала право на домен google.ua. Вищий господарський суд постановою від 05.10.2010 року підтвердив законність рішень судів нижчих інстанцій щодо неправомірності використання комерційного найменування американської компанії, а також добре відомого у світі знаку, зобов'язав адміністратора Хостмайстер зняти делегування домену та зобов'язав припинити використання найменування Google. Крім того, в рішенні Вищого господарського суду зазначено, що українська компанія «Гоу огле» не використовує у домені власне товарний знак Go Ogle та вводить в оману користувачів пошукової системи [4].

З метою задоволення позовних вимог, необхідно зібрати доказову базу, яка буде свідчити про те, що дійсно має місце порушення прав інтелектуальної власності, і що саме позивачеві належить право використання знаку для товарів і послуг або комерційного найменування.

Список використаних джерел:

1. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг. Закон України від 15 грудня 1993 р. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text) (дата звернення 18.04.2022).
2. Про телекомунікації. Закон України від 18.11.2003 р. №1280-IV. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T031280.html (дата звернення 18.04.2022).
3. Інтернет-корпорація з призначення доменних імен та номерів. Принципи роботи. Міжнародний документ від 25.05.1999 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_363 (дата звернення 15.04.2022).
4. Постанова Вищого Господарського Суду України від 05.10.2010 р. N 12/25. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/SD100130> (дата звернення 16.04.2022)

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України
Науковий співробітник відділу промислової власності і комерціалізації ОІВ

ПОРУШЕННЯ ПАТЕНТНИХ ПРАВ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Після державної реєстрації винаходу є досить важливим питання реалізації прав, що впливають з такої реєстрації. Відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [1], права на винахід засвідчуються патентом (пункт 4 статті 6 Закону [1]). Стаття 28 Закону [1] визначає права, що впливають з державної реєстрації винаходу, зокрема, виключне майнове право перешкоджати використанню винаходу, у тому числі забороняти таке використання, крім випадків, якщо таке використання не визнається згідно з цим Законом порушенням прав, що впливають з державної реєстрації винаходу (пункт 5 статті 28 Закону [1]). Згідно з цим, невід'ємною частиною реалізації майнових прав на винахід є встановлення факту використання винаходу. Саме підтвердження цього факту дозволяє у подальшому скористатися механізмами реалізації майнових прав на винахід, зазначеними у нормативних актах (законах), які регулюють майнові права на об'єкти прав інтелектуальної власності.

Одним з механізмів реалізації майнових прав на винахід є сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України, визначене у Митному кодексі України [2]. Очевидно, що призупинення митного оформлення товарів та наступне знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, потребує встановлення факту використання винаходу. Відповідно до пункту 2 статті 28 Закону [1], використанням винаходу визнається: виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу, застосування такого продукту, пропонування для продажу, в тому числі через

Інтернет, продаж, імпорт (ввезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого продукту в зазначених цілях. Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу, а процес, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо при цьому використано кожен ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або ознаку, еквівалентну їй. Тобто факт використання винаходу підтверджується, якщо продукт, наприклад, виріб, який проходить митний контроль і митне оформлення, включає у себе усі ознаки, які містить незалежний пункт формули винаходу, або незалежні пункти, якщо патент видано на групу винаходів. Якщо хоча б одна ознака незалежного пункту формули є відсутньою у такому продукті або хоча б одна ознака незалежного пункту формули відрізняється від відповідної ознаки продукту, це свідчить про відсутність використання винаходу і порушення прав володільця патенту. При цьому за допомогою так званої теорії або доктрини еквівалентів перевіряють, чи не є такий продукт еквівалентним варіантом виконання продукту згідно винаходу, який також підпадає під дію патенту на винахід.

Порушення патентних прав в США визначене у розділі 35 «Патенти» Кодексу Сполучених Штатів (Title 35 of the United States Code (скор. U.S.C.), [3]). Згідно з тлумаченням правників США щодо типів порушення патентних прав, наведеним, наприклад, у [4], виділяють наступні типи:

1) пряме порушення (Direct Infringement, 35 U.S.C. § 271(a)), яке по суті аналогічне порушенню прав, визначеному вітчизняним законодавством, тобто яке полягає у несанкціонованому використанні запатентованого винаходу, наприклад, виробництві, використанні, продажу чи наміру продажу або імпорту продукту, захищеного патентом на винахід, без отримання дозволу від володільця патенту. Для встановлення факту порушення також потрібно співпадіння ознак незалежних пунктів формули винаходу і відповідних ознак продукту та їх функціонального призначення. При цьому також застосовують доктрину еквівалентів, тобто розповсюдження патенту на варіанти виконання винаходу, якщо вони виконують ту саму функцію та дають ті самі результати, як

і винахід. Цікавим тут є можливість визнання факту порушення патентних прав навіть для еквівалентного варіанту реалізації винаходу, який має більш ефективні параметри чи показники, ніж запатентований винахід;

2) непряме порушення (*indirect infringement*), яке також розділяють на два типи: 2.1) спонукання до порушення (*induced infringement*, 35 U.S.C. § 271(b)), тобто дії третьої сторони, які призвели до порушення певною особою права на запатентований винахід, 2.2) дії, що стосуються купівлі чи імпорту матеріалів, компонентів, речовин тощо, які призначені для використання як частини запатентованого продукту (*contributory infringement*, 35 U.S.C. § 271(c)). В останньому випадку умовою доказу порушених прав є те, що такі матеріали призначені тільки для запатентованого винаходу. Обидва типи непрямого порушення патентних прав відносять до вторинної (супутньої) відповідальності (*secondary liability*), і це означає, що необхідною їх умовою є факт прямого порушення патентних прав, тобто і у випадку спонукання до порушення, і у випадку порушення шляхом поставок повинен існувати продукт, в якому використано усі ознаки незалежних пунктів формули винаходу, чи еквівалентні їм ознаки. Таким чином, до непрямого порушення призводять дії третіх осіб, які кваліфікують як співучасть чи потенційна співучасть, що призводить до порушення патентних прав, навіть якщо самі такі дії не є прямим порушенням.

Згідно зі статтею 64(3) Європейської патентної конвенції (ЄПК) [5], будь-яке порушення європейського патенту має розглядатися відповідно до національного законодавства. Національне законодавство країн ЄС також відрізняє пряме і непряме порушення патентних прав. Положення законодавства країн ЄС в цій частині гармонізовані шляхом прийняття статті 26 Патентної конвенції Співтовариства (*Community Patent Convention, CPC*), яка забезпечує правовий захист від супутніх дій третіх осіб, які призводять до прямого порушення. Звичайно непряме порушення згідно законодавства країн ЄС полягає у поставках/продажу чи пропозиції поставок/продажу засобів (матеріали, компоненти, напівфабрикати тощо), що відносяться до істотного елемента винаходу, за виключенням випадків, коли такі засоби є основним

комерційним продуктом цієї третьої особи. Застосування норм щодо непрямого порушення прав обмежується в ЄС подвійною територіальною вимогою, яка полягає в тому, що і поставка, і використання повинні відбуватися в одній і тій самій країні ЄС. Варто зазначити, що тлумачення істотного елементу винаходу і подвійної територіальної вимоги може відрізнятись в різних країнах ЄС і є предметом прецедентної практики [6].

У КНР також вирішують питання непрямого порушення патентних прав, хоча патентне законодавство цієї країни не містить норм щодо такого типу порушення. Згідно [7], на практиці стаття 9 Закону про делікатну відповідальність (Tort Liability Law) разом зі статтею 21 роз'яснень Верховного народного суду з деяких питань, що стосуються застосування закону при розгляді патентних спорів, забезпечують правову основу для визначення непрямого порушення патенту. Згідно з цим, для кваліфікації непрямого порушення патентних прав необхідними є наступні умови:

(i) продукт, який підозрюється у порушенні, загалом не підпадає під дію патенту (наприклад, відсутня хоча б одна ознака незалежного пункту формули);

(ii) продуктом, який підозрюється у порушенні, є матеріал, обладнання, деталь, компонент або напівфабрикат тощо, спеціально створені для використання у продукті, який порушує патентні права;

(iii) порушник був обізнаний, що його продукт застосовують у продукті, що порушує запатентований винахід;

(iv) третя особа вчинила або вчинятиме пряме порушення прав і може бути встановлений причинно-наслідковий зв'язок між порушенням прав третьої особи та пособництвом (спонуканням) порушника.

При цьому тут також різними судами по різному тлумачиться термін *«продукт спеціально створений для застосування у продукті, що порушує запатентований винахід»* та визначається обізнаність порушника.

Прикладами непрямого порушення прав на зареєстрований винахід можуть бути такі:

- пропозиція чи постачання компонента А з інструкціями щодо його підключення до загальнодоступного компонента В, де компоненти А і В у взаємному поєднанні є запатентованим продуктом;

- пропозиція чи постачання компонента А, який не має іншого розумного застосування, окрім у процесі В, де В є запатентованим процесом;

- пропозиція чи постачання комплекту деталей, який кінцевий користувач збирає для виробництва запатентованого продукту.

Описані вище приклади далеко не є вичерпними, але з них стає очевидним, що в цьому випадку застосування законодавства, яке базується тільки на прямому порушенні патентних прав, є недостатнім, оскільки постачання окремих компонентів певного запатентованого продукту або такого продукту у вигляді комплекту деталей для кінцевої збірки не підпадає під визначення використання запатентованого винаходу і не дозволяє застосовувати всі ефективні механізми захисту, особливо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України, згадане вище. Це призводить до потреби розширення тлумачення порушення патентних прав за рахунок ідентифікації та кваліфікації випадків непрямого порушення разом з прямим порушенням при вирішенні патентних спорів, що стосуються порушення патентних прав, або шляхом вдосконалення національного патентного законодавства та/або виникнення прецедентної практики (у тому числі за рахунок тлумачень Верховного суду).

Список використаних джерел:

1. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 23.12.93 р. № 3769-ХІІ. Дата оновлення: 14.10.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12?lang=ru#Text> (дата звернення: 22.04.2021).

2. Митний кодекс України. Дата оновлення: 16.04.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 25.04.2021).
3. Legal Information Institute: U.S. Code: Title 35. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/35> (дата звернення: 25.04.2022).
4. TedKBL. What Are the Different Types of Patent Infringement? Опубліковано 05.02.2019. URL: <https://bltg-ip.com/what-are-the-different-types-of-patent-infringement/> (дата звернення: 25.04.2022).
5. The European Patent Convention: 17th edition / November 2020. URL: <https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/epc.html> (дата звернення: 26.04.2022).
6. Karolina Wiktorson, Benjamin Hoffmann. Contributory infringement in Europe – before and after the UPC. Опубліковано 23.06.2017. URL: <https://www.managingip.com/article/b1kbp17k7b6kl3/contributory-infringement-in-europe-before-and-after-the-upc-sponsored> (дата звернення: 26.04.2022).
7. Wenxuan Chen, Sandy Kong. Indirect Patent Infringement in China: Important Things You Need to Know. URL: <https://www.saelinklaw.com/en/news-en.php?id=16> (дата звернення: 26.04.2022).

Зайківський О.

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України, м. Київ, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ КРАЇНИ

«Обороздатність держави – здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації» [1].

Оскільки унормованого визначення терміну «система забезпечення обороноздатності» нема, ми пропонуємо для розгляду наступне: «система забезпечення обороноздатності держави – це складна система, яка містить сукупність підсистем політичних, економічних, воєнних, соціальних, правових, морально-психологічних та інших заходів щодо підготовки держави до відбиття можливої військової агресії, запобігання і припинення воєнних конфліктів».

Основні положення оборонної політики в концентрованому вигляді визначено в Законі України «Про оборону України» [1]. У Законі зокрема зазначено, що підготовка держави до оборони включає, серед іншого:

формування та реалізацію воєнної, воєнно-економічної, військово-технічної та військово-промислової політики держави;

розвиток військово-промислового комплексу, створення сприятливих умов для мобілізаційного розгортання галузей національної економіки з метою виробництва озброєння, військової техніки і майна (ОВТ);

забезпечення ЗС України ОВТ, іншими ресурсами;

розвиток військово-технічного співробітництва з іншими державами з метою забезпечення ЗС України ОВТ, які не виробляються в Україні;

забезпечення розвитку воєнної науки, формування науково-технічного і технологічного набуtku для створення високоефективних засобів збройної боротьби [1].

Питання розвитку наукової і науково-технічної діяльності в інтересах безпеки і оборони, забезпечення інноваційного розвитку оборонно-промислового комплексу, розроблення, освоєння і впровадження інновацій та новітніх технологій розглядаються в кожному із зазначених заходів. Однак не зважаючи на те, що вирішення цих завдань безперечно передбачає створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності (ОПВ), самі питання інтелектуальної власності чомусь не розглядаються в нормативно-правових актах стосовно забезпечення обороноздатності. І це попри те, що багато науковців акцентують увагу на значних проблемах стосовно інтелектуальної власності в оборонній сфері.

Вплив інтелектуальної власності на сферу обороноздатності постійно зростає, проте це питання не знаходить свого відображення в нормативно-правовому забезпеченні національної безпеки.

Верховна Рада України [2] констатувала, що недосконалість сфери законодавчого забезпечення правової охорони інтелектуальної власності все ще є одним з чинників, який перешкоджає створенню в Україні ефективної системи захисту національних інтересів щодо інтелектуальної власності. Зокрема відзначалось, що:

«Не врегульовано належним чином питання охорони об'єктів інтелектуальної власності; гальмується розвиток системи підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності у бюджетних установах, організаціях та на підприємствах, діяльність яких пов'язана із створенням та використанням об'єктів промислової власності; є потреба запровадження механізму підтримки патентування вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності в іноземних державах.

Законодавством не врегульовано питання щодо запобігання поданню заявок на винаходи в зарубіжні країни без попереднього подання заявок в

Україні, що, зокрема, призводить до неконтрольованого відтоку нових технологій та їх інтелектуальних складових за кордон. Кримінальним кодексом України не визначено відповідальності за вчинення зазначених дій.

Потребує більш чіткого врегулювання використання об'єктів права інтелектуальної власності, включаючи об'єкти, що створені повністю або частково за рахунок коштів державного бюджету та інших централізованих коштів» [2].

Для підвищення боєздатності ЗС України вкрай необхідно оснащення їх сучасними видами та зразками ОВТ, які мають засновуватися на найновіших науково-технічних досягненнях. А це потребує належного захисту національних інтересів щодо інтелектуальної власності як у процесі власного виробництва ОВТ, так і у разі закупівлі його при військово-технічному співробітництві (ВТС).

Особливо гостро стоїть проблема вирішення багатьох питань у сфері інтелектуальної власності в системі забезпечення ЗС України ОВТ. Адже на кожному етапі розроблення ОВТ, особливо новітнього, створюються та/або використовуються об'єкти права інтелектуальної власності. Тому на кожному етапі постає питання щодо забезпечення їх правомірного використання та охорони прав всіх зацікавлених сторін, адже практика показує, що у оборонній сфері відбувається багато порушень прав інтелектуальної власності [3 - 6].

Аналізуючи існуючий стан забезпечення захисту національних інтересів стосовно інтелектуальної власності в оборонній сфері України, ми вже відзначали недосконалість чинного законодавства за вказаними напрямками [7 - 9]. Зокрема акцентували увагу на тому, що чинні закони не забезпечують належного захисту національних інтересів стосовно інтелектуальної власності, що стосується національної безпеки:

не визначено правовий статус ОПВ, які створено за рахунок коштів державного бюджету України або відносяться до сфери національної безпеки і оборони;

не визначений державний орган, який може здійснювати права власника ОПВ.

Потребує спеціального статусу правова охорона ОПВ воєнного, спеціального та подвійного призначення, зокрема визначення:

ОПВ, які можуть бути віднесені до сфери державної безпеки;

який орган та за якими критеріями визначатиме ОПВ, що стосуються державної безпеки;

умови набуття і здійснення права власності на ОПВ, що відносяться до сфери державної безпеки.

Відсутні також закони про службові ОПВ та ОПВ, які створені при виконанні державних замовлень, про комерційну таємницю тощо.

Не врегульовано питання виплати роялті за використання ОПВ при виконанні державного, особливо оборонного, замовлення.

Для вирішення всіх цих проблем необхідно розробити стратегію розвитку інтелектуальної власності як складової забезпечення обороноздатності держави. А необхідність розроблення такого документа беззаперечна, тому що без створення дієвої системи охорони інтелектуальної власності неможливо якісно виконати всі ті заходи, що задекларовані законодавством України щодо підготовки держави до оборони та підвищення обороноздатності держави.

Виконання цих заходів можливе лише при створенні належних умов для реалізації прав інтелектуальної власності всіма задіяними суб'єктами, в тому числі і державою.

Висновки та пропозиції

Система забезпечення обороноздатності – це складна система, яка містить сукупність підсистем політичних, економічних, воєнних, соціальних, правових, морально-психологічних та інших заходів щодо підготовки держави до відбиття можливої військової агресії, запобігання і припинення воєнних конфліктів.

Інтелектуальна власність відіграє важливу роль у забезпечення обороноздатності, проте в чинному законодавстві України існує чимало прогалин стосовно забезпечення захисту національних інтересів стосовно інтелектуальної власності в оборонній сфері.

Для захисту національних інтересів і підвищення рівня обороноздатності

необхідно удосконалити законодавство щодо державного управління інтелектуальною власністю в оборонній сфері.

З цією метою пропонуємо:

розробити стратегію охорони інтелектуальної власності у всіх сферах, особливо що стосуються національної безпеки та оборони;

доповнити законодавчі акти стосовно національної безпеки та оборони положеннями щодо забезпечення захисту національних інтересів стосовно інтелектуальної власності;

прийняти закон (постанову КМУ) щодо визначення порядку використання інтелектуальної власності в особливий період;

націоналізувати всі ОПІВ, що належать країні-агресору, які ще можливо використовуються в Україні.

посилити державний контроль за виконанням всіма суб'єктами, задіяними в оборонній сфері, заходів щодо забезпечення захисту національних інтересів стосовно інтелектуальної власності на всіх етапах розроблення ОВТ та здійснення ВТС.

Список використаних джерел:

1. Про оборону України. Закон України від 06.12.1991 р. № 1932. – Редакція від 04.11.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
2. Про Рекомендації парламентських слухань “Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування” Постанова Верховної Ради України від 27.06.2007 р. N 1243. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-19#Text>
3. Зайківський О.Б., Оністрат О.А. Можливі порушення прав інтелектуальної власності при розробленні озброєння та військової техніки // Теорія і практика інтелектуальної власності. № 4. 2017. С. 38-

48.

4. Зайківський О.Б., Оністрат О.А. Порухення прав інтелектуальної власності при військово-технічному співробітництві. // Теорія і практика інтелектуальної власності. № 5. 2017 р. с. 32-43.
5. Зайківський О.Б., Оністрат О.А. Відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності в оборонній сфері // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2018. № 3, с.25-37. № 4, с. 40-53.
6. Зайківський О.Б., Оністрат О.А. Удосконалення державної політики щодо відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності в оборонній сфері // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2018 р. № 5. с. 39-47, № 6. с. 37-45.
7. Зайківський О.Б., Оністрат О.А., Бондарчук М.В., Турчин В.М., Лотоха Л.М., Чернобай О.В. Охорона інтелектуальної власності у військово-технічній сфері. Монографія. – К. ВД Дмитра Бураго. 2015. – 560 с
8. Зайківський О. Б., Оністрат О. А. Інтелектуальна власність в оборонній сфері Науково-практичний журнал “Теорія і практика інтелектуальної власності”. № 1. 2019 р. с. 73-85.
9. Зайківський О. Б. Питання інтелектуальної власності в законодавчих актах України щодо національної безпеки. Питання інтелектуальної власності : [зб. наук. праць.] – К.: НДІ ІВ НАПрНУ, «НВП «Інтерсервіс», 2018. – Вип. 16.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим фактом, що умови воєнного стану та повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, яке відбулося 24 лютого 2022 року, кардинально внесли свої корективи в усі суспільні відносини нашої держави.

Незважаючи на те, що на сьогоднішній день наша країна героїчно захищає свій суверенітет та незалежність, а в деяких областях точаться запеклі бої й постійні обстріли, однак поряд з тим є сфери діяльності, які навіть попри стан війни не можна поставити на паузу.

До таких сфер належить і сфера інтелектуальної власності.

Як відомо, на сучасному етапі інтелектуальна власність є одним із вагомих факторів розвитку всіх сфер суспільного життя. Розвиток науки і техніки, всесвітні глобалізаційні процеси закономірно активізують зростання соціально-економічного значення результатів інтелектуальної діяльності на рівні не тільки окремих держав, а й всього людства в цілому.

У зв'язку з цим належна охорона та захист інтелектуальної власності є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників, підтримання економіки України в сьогоднішніх складних умовах[1, с.21].

Вкрай важливо запровадити правові механізми охорони й захисту прав осіб у відносинах інтелектуальної власності, запобігти втраті цих прав у період дії воєнного стану. Держава повинна унеможливити вплив негативних факторів та наслідків дії воєнного стану на громадян.

Щоб забезпечити вище поставлені цілі, Верховна Рада ухвалила закон “Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану”.

З базових положень закону передбачається зупинення перебігу строків, охорони майнових прав інтелектуальної власності та строків щодо процедур набуття цих прав у цій сфері, які встановлені спеціальним законодавством України та підзаконними актами.

Законом передбачено зупинення строків щодо процедур набуття прав на об'єкти ІВ під час дії воєнного стану, тому з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, перебіг цих строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення.

Щодо строків подання заперечення проти заявки зазначу наступне.

З положень Закону сказано, що з дня введення в Україні воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, зупиняється перебіг строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених законами України, включаючи всі передбачені цими законами та нормативними актами строки, зокрема, але не виключно, строки подання заперечення проти заявки.

Як ми знаємо, наприклад, заперечення проти заявки на торговельну марку не є альтернативою судового оскарження реєстрації торговельної марки. Даний інструмент можна охарактеризувати як можливість не допустити реєстрацію спірної торговельної марки і, отже, уникнути судового спору, який, як відомо, є більш складним і витратним способом вирішення конфлікту прав.

Тому вважаю, що зупинення строків подання заперечення проти заявки не призведе до виникнення подальших спорів щодо відповідних прав на торгові марки, оскільки Законом також зупинено строки щодо процедур набуття цих прав.

Але якщо говорити в загальному, прийняття такого закону вважаю цілком позитивним кроком, що сприяє захисту прав суб'єктів під час дії воєнного стану,

які перебували у процесі набуття відповідних прав і обов'язків у сфері інтелектуальної власності, оскільки, враховуючи сьгоднішні складні матеріальні, емоційні, духовні умови, не у всіх є можливості заплатити той самий збір за подання заявки, багато хто взагалі був змушений виїхати з своїх домівок, шукаючи безпечне місце для себе і своєї сім'ї, тому зрозуміло, що питання, пов'язані з набуттям прав ІВ виносяться для кожного на далекий план. Тому законодавець цілком передбачувано й обґрунтовано прийняв таке рішення. Але як бачимо в загальному суттєвих змін, за весь період повномасштабного вторгнення, сфера ІВ не зазнала.

Разом з тим є певні негативні моменти, передбачені даним законом.

Наприклад, майнові права інтелектуальної власності, строк чинності яких спливає на день введення в Україні воєнного стану або під час дії воєнного стану, залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, чинність майнових прав інтелектуальної власності може бути продовжена у встановленому порядку з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Виникає питання, а чи не є це порушенням прав осіб, які передали ці права на підставі договорів іншим особам, тобто виникає ситуація, коли такі особи змушені чекати закінчення воєнного стану, щоб повернути собі виключне право користуватись такими правами.

Тому загалом вважаю, що прийняття даного закону є позитивним рішенням, яке спрямоване на забезпечення охорони прав суб'єктів у сфері ІВ та направлене на мінімізацію впливу негативних факторів від запровадження воєнного стану на території нашої держави.

Отже, можна прийти до висновку, що зараз вкрай важливо запровадити правові механізми охорони й захисту прав осіб у відносинах інтелектуальної власності, запобігти втраті цих прав у період дії воєнного стану. Держава повинна унеможливити вплив негативних факторів та наслідків дії воєнного стану на громадян.

Список використаних джерел:

1. Олейнікова Л.Г. Особливості інтелектуальної власності як товару в сучасних умовах розвитку економіки України / Л.Г. Олейнікова // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2091>
2. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: [підручник] / В.Д. Базилевич; 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2014. – 672 с.
3. Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-IX#Text>

Кметик-Подубінська Х. І.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
асистент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права,
кандидат юридичних наук

КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ ЯК ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Сфера дії авторського права відповідно до чинного законодавства охоплює результати інтелектуальної діяльності – твори науки, літератури, мистецтва. Разом з тим, до об'єктів авторського права законодавством відносяться також комп'ютерні програми, які в сучасну еру інформаційних технологій є важливим стратегічним ресурсом.

Відповідно до Директиви ЄС «Про правову охорону комп'ютерних програм» зазначені об'єкти охороняються як літературні твори у розумінні ст. 2 Бернської конвенції [1]. Аналогічне положення міститься у статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон), згідно якої комп'ютерні програми охороняються як літературні твори [5]. Природньо, що для пересічної особи доволі неочікуваним є таке формулювання, оскільки комп'ютерну програму на перший погляд змістовно складно віднести до однопорядкових понять поряд з літературним творами. Отже, спробуємо розібратися в тому, що ж, власне, становить собою комп'ютерна програма і наскільки обґрунтовано вона віднесена до об'єктів авторського права.

Стаття 1 Закону визначає комп'ютерну програму як певний набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату. Це поняття відповідно до законодавчих норм охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, які виражені у вихідному або об'єктному кодах [5].

Серед науковців побутує думка про надмірну складність законодавчого визначення комп'ютерної програми [6]. Однак, видається, що така дефініція зумовлена потребою пояснення, насамперед, технічних нюансів, які по-іншому, без використання спеціальної термінології інтерпретувати просто неможливо.

У загальному розумінні комп'ютерна програма – це, по суті, певний план діяльності, тільки складений для комп'ютера. Вона становить собою заздалегідь розроблений набір команд для здійснення інформаційних процесів у комп'ютері. Саме тому існують комп'ютерні програми для передавання даних, для записування даних на носії, для опрацювання текстових, графічних, числових, звукових чи відеоданих тощо [4].

Як зазначають фахівці у сфері програмування, кожен програмний продукт має дві основні властивості. Перша властивість вказує на комплект кроків, які повинен зробити комп'ютер, а друга – стосується того, що кожна окрема інструкція управляє частиною даних або інформації. Простіше кажучи, комп'ютерна програма виступає сукупністю завдань, які виконуються послідовно обчислювальною технікою, а в кінцевому підсумку користувач отримує потрібний йому результат [7].

На сьогодні у світі існує безліч комп'ютерних програм різного спрямування, складності та функціонального призначення. Це можуть бути як найпростіші навчальні програми (особливість яких полягає в можливості самостійної взаємодії з користувачем), так і досить складні системні програми для забезпечення роботи з прикладними продуктами (утиліти, драйвери, операційні системи і оболонки). Окрім того, слід виокремити також інструментальні програми, які призначаються для розробки або коригування інших продуктів. До них належать, зокрема транслятори (перетворюють мови програмування), редактори текстів програм (інтерпретують інтерфейс), допоміжні програми, а також, так звані, бібліотеки (містять різні заготовки, які допомагають в роботі програмістів). Широкою популярністю сьогодні користуються також прикладні комп'ютерні програми. Вони забезпечують вирішення завдань у конкретних сферах, а також призначаються для виконання

призначених для користувача робіт (такі як редагування зображень, текстів, різні операції з фотографіями тощо). До цього типу відносять програми професійні, що призначаються для автоматизації тієї чи іншої роботи; програми загального призначення, що дозволяють виконувати велику кількість функцій, необхідних для середньостатистичного користувача; методо-орієнтовані, вирішальні статистичні завдання; проблемно-орієнтовані, що виконують операції з планування та управління. Є також спеціальні комп'ютерні програми, які розробляються для однієї або декількох цілей, щоб автоматизувати різні процеси. Вони виконують одну конкретну функцію і накладаються на інші додатки (до прикладу, навігатори чи карти) [7].

Проте, незважаючи на розгорнутий каталог комп'ютерних програм, усі вони охороняються авторським правом. Таке право на творчий результат виникає в силу самого факту створення програми творчою працею особи та надання їй певної об'єктивної форми незалежно від переваг та призначення. Комп'ютерна програма, яка складається з вихідного та об'єктного кодів, супровідних матеріалів та документації, отриманих в ході розробки програми, а також аудіовізуальних відображень, підлягає правовій охороні як єдиний об'єкт. Проте, авторське право не розповсюджується на ідеї, процеси, системи, методи функціонування, концепції, принципи, відкриття, рішення технічних, організаційних та інших задач програми, навіть якщо вони в ній відображені. Сюди входять алгоритми, внутрішня структура програми, структура і система організації даних, формати файлів, організація інтерфейсу, окремі слова. Такі ж параметри комп'ютерних програм як розмір програми, кількість використаних мов програмування, файлів чи рядків коду для охорони їх авторських правом значення не мають. Водночас, функціонально завершені елементи програми, підпрограми, бібліотеки, модулі, об'єкти створені та використані для розробки програмного забезпечення також є об'єктами авторського права [3].

Варто зазначити, що комп'ютерна програма може бути складовою частиною винаходу (корисної моделі), яка виконує певну функцію в межах винайденого технічного рішення. Але, навіть попри те, існують вагомі аргументи

на користь віднесення її до об'єктів авторського права. По-перше, на відміну від патентного права, авторське право на твір не має територіального обмеження й виникає в усіх країнах, що підписали Бернську конвенцію, автоматично без жодних формальностей з моменту його створення та має найдовший строк правової охорони. А по-друге, формально комп'ютерна програма – це текст, написаний програмістами, схожий на літературний твір [2]. Щоправда, питання строків для сучасних ІТ-індустрій поступово втрачає своє значення в силу швидкого «старіння» комп'ютерних програм і потреби їх постійного оновлення з огляду на стрімкий розвиток технологій.

Список використаних джерел:

1. Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:31991L0250>
2. Борисенко В. Захист авторських прав в ІТ. Юрист і закон. № 35. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014137
3. Гродовська О.П. Комп'ютерна програма як об'єкт авторського права. URL: <https://go-advocate.com/komp-yuterna-prohrama-yak-ob-jekt-avtorskoho-prava/>
4. Комп'ютерна програма. Інформатика. URL: <https://narodna-osvita.com.ua/1040-26-komp-yuterna-programa-vkno-programi.html>
5. Про авторське право і суміжні права. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
6. Тарасенко Л.Л. Комп'ютерна програма як об'єкт інтелектуального права. ІТ-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів наук.-практ. конф. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 251-260.
7. Що таке комп'ютерна програма? Види комп'ютерних програм. URL: <https://uk.ellas-cookies.com/kompyutery/60955-что-takoe-kompyuternaya-programma-vidy-kompyuternyh-programm.html>

Кодинець А. О.

д.ю.н., професор, завідувач кафедри
інтелектуальної власності та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
науковий співробітник Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрН України

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтелектуальна власність є основою розвитку сучасної економіки кожної держави, а реалізація права особи на вільний розвиток своєї особистості, що виражається у втіленні унікальності внутрішнього світу у результатах творчості є основоположним, базовим правом людини. Забезпечення свободи творчості та надійне гарантування і захист прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності є одним із основоположних завдань держави.

Конституція України визнає та гарантує свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Зазначення зумовлює потребу створення сучасної системи нормативного регулювання відносин у сфері охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності, яка б забезпечувала надійний захист прав їх суб'єктів, визнання творчих результатів та їх охорону від правопорушень.

Впродовж останніх декількох років була проведена ґрунтовна робота по оновленню спеціального законодавства у сфері інтелектуальної власності, закріпленню європейських підходів регламентації відносин охорони результатів творчої діяльності, проведено значні інфраструктурні зміни у цьому напрямі.

Зокрема, у 2019 р. було прийнято два закони у сфері інтелектуальної власності – Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів [1]» (у попередній редакції Закон «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем») та Закон України «Про правову охорону географічних зазначень» (у попередній редакції Закон «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [2]). 21 липня 2020 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» [3] та Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства» [4]. Цими законами було оновлене законодавство про охорону прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та торговельні марки, приведено його у відповідність до європейських підходів регламентації прав промислової власності.

Протягом 2017-2020 років також відбулися суттєві зрушення у сфері охорони об'єктів авторського права та суміжних прав. Так, у 2017 р. у зв'язку з прийняттям Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» [5] були внесені зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права» у частині, присвяченої захисту авторських та суміжних прав. У травні 2018 р. був прийнятий Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» [6]. На розгляді Верховної Ради України перебуває ряд проектів Закону України «Про авторське право і суміжні права» (№5552-1 від 09.06.2021 та інші), які мають на меті реформувати систему охорони об'єктів авторського права і суміжних прав, у тому числі посилити захист авторських прав від піратства та інших порушень прав інтелектуальної власності.

Звичайно, запровадження воєнного стану на території України призупинили ці процеси. Водночас, у цих складних умовах виникли проблеми реалізації та захисту прав суб'єктів у сфері інтелектуальної власності, наслідком розв'язання яких стало прийняття 01 квітня 2022 р. Закону України «Про захист

інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» [7].

Передусім, при оцінці положень цього Закону виникає питання щодо доцільності його прийняття, адже у пересічного споживача може сформуватися хибне враження, що в умовах війни сфера інтелектуальної власності не має бути пріоритетною, а введення воєнного стану вже є, саме по собі, достатньою підставою зупинення виконання відповідних зобов'язань, у тому числі у сфері інтелектуальної власності. Це не зовсім вірно.

Справді, торгово-промислова палата України (далі - ТПП України) листом ТПП України 28.02.2022 р. [8] офіційно засвідчила як форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію Російської Федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану, відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Як зазначено у листі ТПП «зазначені обставини з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення, є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та/або фізичних осіб по договору, окремим податковим та/чи іншим зобов'язанням/обов'язком, виконання яких/-го настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і виконання відповідно яких/-го стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили)» [8].

Водночас, при оцінці форс-мажору як підстави призупинення виконання зобов'язань необхідно враховувати, що зазначені обставини поширюють свою дію, передусім, на учасників приватно-правових відносин. Згідно ст. 617 Цивільного кодексу України обставини непереборної сили є підставою для звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Проте, у відносинах щодо набуття чи оформлення прав інтелектуальної власності обставини непереборної сили (форс-мажору) не можуть бути підставою відтермінування

виконання певних юридично значимих дій (подання заявок та заперечень, сплати зборів та державного мита тощо), адже ці відносини виникають на підставі закону та мають публічно-правовий характер. Відтак, у зазначених відносинах воєнний стан не впливає на виконання своїх обов'язків їх учасниками.

Законодавство у сфері інтелектуальної власності оперує категорією «поважна причина», що в окремих, визначених у законах випадках, може бути підставою для продовження (відтермінування) оформлення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Наприклад, згідно ст. 12 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [9] строк надходження документа про сплату державного мита за видачу свідоцтва та сплати збору за публікацію про видачу свідоцтва подовжується, але не більш як на шість місяців, якщо до спливу зазначеного строку буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Якщо строк надходження документа про сплату державного мита за видачу свідоцтва та сплати збору за публікацію про видачу свідоцтва пропущений з поважних причин, права заявника щодо заявки відновлюються у разі подання протягом шести місяців від спливу зазначеного строку відповідного клопотання. В іншій нормі – ч. 4 ст.18 Закону визначено, що дія свідоцтва або дія міжнародної реєстрації в Україні може бути припинена повністю або частково лише за умови, що власник свідоцтва чи міжнародної реєстрації не зазначить поважні причини такого невикористання.

Отже, лише в окремих визначених у законах випадках введення воєнного стану може вважатися поважною причиною відновлення пропущеного строку. При цьому, таке відновлення відбуватиметься не автоматично, а за умови подання відповідного клопотання та сплати встановленого збору.

Відтак, концепція Закону від 01.04.2022 р. [7] спрямована на забезпечення зупинення у період дії воєнного стану строків, пов'язаних з набуттям, оформленням та продовженням прав інтелектуальної власності. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, тому надзвичайно важливо у цей період створити правові

механізми захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності, не допустити припинення прав інтелектуальної власності.

Прийнятий Закон зупиняє перебіг строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності, а також надає можливість уповноваженим особам подати документи (заяви, клопотання, заперечення, відповіді, тощо), подання яких вимагається спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності та іншими підзаконними актами, протягом дев'яноста днів від дня скасування воєнного стану, без сплати збору за продовження, подовження чи поновлення відповідних строків.

Відзначимо, що передбачені Законом правила зупинення перебігу строків не мають наслідком зупинення дії свідоцтв, патентів, якими засвідчуються виникнення прав інтелектуальної власності відповідно до законодавства, а також відповідних прав інтелектуальної власності. Під час дії воєнного стану встановлені законодавством права інтелектуальної власності продовжують діяти і реалізуються суб'єктами права інтелектуальної власності у повному обсязі.

Фізичні особи та/або юридичні особи мають право подати документи (заяви, клопотання, заперечення, відповіді тощо), не пізніше 90 днів з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, без сплати зборів за поновлення, подовження або продовження строків, передбачених цими законами.

Позитивно оцінюючи зазначені положення Закону також підкреслимо, що підстави зупинення строків поширюються передусім на фізичних та юридичних осіб заявників та володільців охоронних документів, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності (Національний орган інтелектуальної власності) зобов'язаний як і раніше, так і надалі забезпечувати виконання своїх функцій у повному обсязі (тобто, приймати заявки, клопотання, рішення за наслідками їх розгляду тощо).

Ще одним Законом, який був нещодавно прийнятий Верховною Радою України та частково стосується прав інтелектуальної власності став Закон України «Про заборону пропаганди російського неонацистського тоталітарного режиму, акту агресії проти України з боку Російської Федерації як держави-терориста, символіки, яка використовується збройними та іншими воєнними формуваннями Російської Федерації у війні проти України» від 14.04.2022 р. [10]. Законом визнано Російську Федерацію державою-терористом, що вчиняє геноцид Українського народу, масові вбивства, міжнародні злочини в Україні, запроваджено заборону пропаганди російського неонацистського тоталітарного режиму, акту агресії проти України, використовувати латинські літери Z, V, а також офіційну символіку та емблеми збройних сил РФ та її органів на будь-яких рекламних, транспортних засобах, друкованих матеріалах, одязі, у місцях проведення масових заходів, в матеріалах будь-якої агітації, рекламі, ЗМІ, Інтернеті, соцмережах, творах (крім із засудженням цього режиму) [10].

Підсумовуючи розгляд особливостей охорони прав інтелектуальної власності в умовах дії воєнного стану в Україні, слід наголосити на важливості та своєчасності прийнятих нормативних положень, спрямованих на реалізацію та захист інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері інтелектуальної власності у цих складних умовах.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правову охорону географічних зазначень» у редакції Закону від 19 вересня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>.
2. Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» у редакції Закону від 19 вересня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і

промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» від 21.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>.

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства» від 21.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-20#Text>.

5. Закон України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 23 березня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19#Text>

6. Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» 15 травня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text>

7. Закон України “Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв’язку із збройною агресією Російської Федерації проти України” від 01 квітня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20>.

8. Щодо засвідчення форс-мажорних обставин. Лист ТПП України від 28.02.2022 р. URL: <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/protsedura-zasvidchennia-fors-mazhornikh-obstavyn-z-28-02-2022>

9. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.

10. Верховна Рада прийняла Закон про заборону пропаганди російського неонацистського тоталітарного режиму, акту агресії проти України з боку Російської Федерації як держави-терориста, символіки, яка використовується збройними та іншими воєнними формуваннями Російської Федерації у війні проти України URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221769.html>.

Корогодова О. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського”

Глуценко Я. І.

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського”

Моїсеєнко Т. Є.

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського”

Черненко Н. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського”

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

Проблематика захисту прав інтелектуальної власності (ІВ) набуває все більшого значення в умовах інтенсифікації провадження підприємницької діяльності внаслідок розвитку технологій та віднайдення найбільш ефективних шляхів їхнього комерційного застосування, що дозволяє визначити актуальність дослідження зазначеного питання. Відповідно до поставлених авторами у [1] завдань, представляє інтерес огляд наявних систем захисту прав інтелектуальної власності в умовах Індустрії 4.0.

Узагальнене поняття інтелектуальної власності представлено у вигляді нових знань, що передаються у вигляді інформації, яка є видом втілення інтелектуальної діяльності. Згідно типології Організації захисту інтелектуальної

власності [2], ІВ може бути представлена у виді копірайтів, патентів, торговельних марок, промислових зразків, географічних зазначень, торговельних тасмниць. Права інтелектуальної власності таким чином представлені у вигляді специфічної категорії власності, що вимагає особливого регулювання через її нематеріальну сутність. Система економічних відносин в зазначеній сфері представляє процеси привласнення-відчуження прав на товари ІВ. Особливістю такого типу соціально-економічних відносин є специфіка одночасного використання одного інтелектуального продукту багатьма суб'єктами.

В умовах Індустрії 4.0 зазначені питання набувають все більшої актуальності. Так, адитивні технології вважаються одним з безперечних досягнень економічного та технологічного розвитку в межах Індустрії 4.0. Окрім низки позитивних ефектів, існують і певні недоліки з точки зору порушень прав інтелектуальної власності. Наприклад, за допомогою 3D-друку недобросовісними конкурентами створюються репліки відомих товарів [3]. З точки зору митного захисту національної безпеки економік це має негативний характер, тому що зменшуються можливості збору податків та знижується рівень контролю за захистом прав інтелектуальної власності і за якістю товарів. У звітах Всесвітньої митної організації вже кілька років поспіль ставиться питання оцінки потенційних загроз національній безпеці, втрат конкретних економік світу та глобального економічного співтовариства в цілому, а також розглядається проблематика захисту прав ІВ [4; 5; 6].

Дефініція прав інтелектуальної власності зафіксована у законодавстві багатьох країн та наднаціональних утворень. Відповідно до ст. 418 Цивільного Кодексу України: «Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності» [7]. Право ІВ розглядається з об'єктивної точки зору як підгалузь цивільного права, а з суб'єктивної як можливість індивіда. В розрізі соціально-економічних відносин особливий інтерес ставлять питання обговорення та визначення прав інтелектуальної власності, їхня зміна трактувань

та можливостей з плином часу, зв'язок прав інтелектуальної власності зі змінами в економіці та інноваційній системі під впливом технологічних нововведень в межах Індустрії 4.0, а також соціально-політичні аспекти відносин інтелектуальної власності та неформальні етичні інституції.

Як зазначається у [1], характерними рисами об'єктивного права інтелектуальної власності доцільно виокремити наступні: є системою правових норм; регулює однорідні суспільні відносини; суспільні відносини, що регулюються, виникають внаслідок створення, використання, охорони та захисту результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Права інтелектуальної власності водночас з позитивними можливостями створюють і загрози для суспільних соціально-економічних відносин. Так, права ІВ можуть знижувати рівень ефективність використання інновацій, найбільш проблемним з цієї точки зору є утворення монопольної влади на винаходи [1]. Але з точки зору суспільного добробуту та підвищення рівня економічного зростання як національних економік, так і глобалізованого простору в цілому, для ефективного використання знань та інформації знадобиться їх вільне розповсюдження. Постає питання ймовірностей порушення законів ринкової економіки, зокрема, закону конкуренції. Зазначене питання має вирішуватись за допомогою системних інструментів державного регулювання. Щодо позитивних ефектів, то захист прав ІВ має значний вплив на підвищення рівня інвестиційної привабливості країни [1]. Стрімка цифровізація економік країн світу обумовлює загострення глобальної конкуренції між країнами, економічними угрупованнями, наднаціональними утвореннями та окремими компаніями за доступ до продуктів інтелектуальної власності.

Аналіз даних Міжнародного Індексу захисту прав інтелектуальної власності показав, що за період з 2017 по 2021рр. безумовними лідерами даного процесу є Швейцарія, Японія, США, Нідерланди, Норвегія, Данія.

Таблиця 1. Динаміка Міжнародного Індексу захисту прав інтелектуальної власності провідних країн світу за 2017-2021рр. [8]

Країна	2017	2018	2019	2020	2021
Швейцарія	8,561	8,618	8,571	8,530	8,148
США	8,074	8,124	8,202	8,050	7,993
Нідерланди	8,296	8,325	8,273	8,281	7,963
Норвегія	8,533	8,450	8,279	8,248	7,957
Данія	8,158	8,163	8,174	8,211	7,927
Австрія	8,012	8,004	8,089	8,145	7,925
Австралія	8,244	8,329	8,363	8,358	7,904
Японія	8,327	8,231	8,323	8,362	7,893
Швеція	8,608	8,396	8,280	8,187	7,817
Велика Британія	8,129	8,141	8,044	7,678	7,52
Гонконг	7,786	7,849	7,902	7,941	7,509
Канада	8,179	8,294	8,264	8,046	7,748
Бельгія	7,839	7,678	7,669	7,706	7,400
Німеччина	7,959	7,909	7,850	7,741	7,437
Ісландія	7,700	7,617	7,565	7,616	7,433
Ірландія	7,872	7,659	7,612	7,529	7,337
Франція	7,336	7,184	7,384	7,212	6,977

Стосовно України слід зазначити, що Індекс нашої країни майже вдвічі менший значень провідних країн світу: 2021 р. - 4,453; 2020р. - 4,466; 2019р. - 4,432; 2018р. - 5,144; 2017р. - 3,424 [8]. Отже, ризики та можливості, що ставить перед індивідуумами система захисту прав інтелектуальної власності в умовах обмеження конкуренції, мають бути врегульовані на інституційному рівні. Так, українським урядом у Женеві 5 жовтня 2021 року підписано Меморандум про

взаєморозуміння між Міністерством економіки України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності, що набрав чинності у ту ж дату. [9] Метою Меморандуму зазначено поглиблення співробітництва між урядом України та ВОІВ, що спрямоване на: подальший розвиток національної системи ІВ України та посилення охорони прав ІВ; розвиток кадрового потенціалу у сфері ІВ; посилення потенціалу університетів і дослідницьких інститутів України з метою їх ефективного управління активами ІВ; заохочення поширення нових знань про ІВ та комерціалізації ІВ; підвищення рівня обізнаності у сфері ІВ та поглиблення поваги до сфери ІВ в Україні [9].

Таким чином, система захисту прав ІВ має бути спрямована на розширення можливостей доступу суспільства до інтелектуальних продуктів, регулювання розподілу доходу між автором та суспільством, активізацію міжнародного трансферу капіталу у країну, розширення впливу закладів вищої освіти науково-дослідницького типу.

Список використаних джерел:

1. Т. Є. Моїсеєнко, О. О. Корогодова, Н. О. Черненко, Я. І. Глущенко. Теоретичні аспекти та економічна сутність поняття права інтелектуальної власності. № 18 (2021): Економічний вісник НТУУ "КПІ" - 2021. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.240442> (дата звернення 03.03.2022)
2. Types of intellectual property. WIPO: the official site. URL: <https://www.wipo.int/about-ip/en/> (дата звернення 03.03.2022)
3. Корогодова О. О., Глущенко Я. І. Адитивні технології, права інтелектуальної власності та митний контроль: проблеми та оптимізація в умовах Індустрії 4.0. // Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: зб. матеріалів III Всеукраїнської наук.-практ. конференції, м. Київ, 23 квіт. 2020 р. / Упоряд.: А.С.Ромашко, С. Ю. Петряєв. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2020. С.108-112.

4. Annual reports 2018-2019. World Customs Organization: the official site. URL: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/media/annual-reports/annual-report-2018_2019.pdf (дата звернення 01.04.2022).
5. Annual reports 2019-2020. World Customs Organization: the official site. URL: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/annual-reports/annual-report-2019_2020.pdf (дата звернення 01.04.2022).
6. Annual reports 2020-2021. World Customs Organization: the official site. URL: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/annual-reports/annual-report-2020_2021.pdf (дата звернення 01.04.2022).
7. Цивільний кодекс України No 435-IV від 16 січня 2003 р. зі змінами та доповненнями // Верховна Рада України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030435> (дата звернення 03.03.2022)
8. International property rights index. Property Rights Alliance. URL: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/#world-map> (дата звернення 03.04.2022)
9. МЕМОРАНДУМ про взаєморозуміння між Міністерством економіки України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-21#Text (дата звернення 23.03.2022)

Король Л. В.

здобувачка другого рівня вищої освіти Юридичного інституту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Україна

Білоусова Н. О.

Науковий керівник, к.ю.н., доцент
доцент кафедри цивільного та трудового права Юридичного інституту ДВНЗ
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Україна

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕГМЕНТІ ІНТЕРНЕТУ У ПОЗАСУДОВОМУ ПОРЯДКУ ЦЕНТРОМ АРБІТРАЖУ І МЕДІАЦІЇ ВОІВ

Протягом останніх років розвиток бізнесу набирає обертів завдяки можливостям Інтернет, що наразі є частиною життя кожної людини. Задля просування своєї діяльності частіше за все суб'єкт господарювання створює свій сайт, розміщення в Інтернеті якого потребує реєстрації домену, адже без цього існування сайту в Інтернет-просторі є неможливим, - саме доменне ім'я виконує функцію засобу індивідуалізації в Інтернеті.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про електронні комунікації», домен - частина ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, що має унікальну назву (доменне ім'я), що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється [5]. Доменне ім'я - це те, що запам'ятовується користувачем сайту у першу чергу, а тому і виникає необхідність продумувати його так, щоб воно було оригінальним та впізнаваним серед доменних імен конкурентів. Створення вдалого доменного імені - непроста задача, яка потребує креативу, а лаконічне ім'я, яке легко запам'ятовується, може стати запорукою бізнес-успіху в електронному

середовищі. У зв'язку із чим, виникає необхідність у закріпленні за суб'єктом доменного імені та захисті прав на нього, що дуже часто є досить-таки проблематичним і тягне за собою виникнення спору.

Доменний спір – це спір, який виникає щодо законності (добросовісності) реєстрації та використання доменного імені між власником цього доменного імені та іншою заінтересованою особою (наприклад, власником свідоцтва на знак для товарів і послуг) [8]. Вирішення таких спорів можливе у судовому та позасудовому порядках. Так, відповідно до частини 1 статті 16 ЦК України, кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу [6]. Однак, як показує практика, вирішення доменних спорів у судовому порядку частіше за все затягується на місяці, якщо не на роки.

У 1994 році Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) було створено Центр арбітражу і медіації (далі - Центр ВОІВ) та розроблено Правила ВОІВ про посередництво, арбітраж та пришвидшений арбітраж, які набули чинності того ж року. Відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та ВОІВ щодо альтернативного вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності, Центр ВОІВ надає міжнародні послуги українським суб'єктам щодо вирішення спорів, які мають відношення до інтелектуальної власності, зокрема, шляхом розгляду справ відповідно до Правил ВОІВ для посередників, Правил ВОІВ для арбітражу, Правил ВОІВ для пришвидшеного арбітражу, Правил ВОІВ для експертного висновку, а також пропонує вирішення спорів відповідно до Політики UDRP [7].

На сьогодні Центр ВОІВ надає ефективні за часом та витратами механізми для вирішення спорів щодо доменних імен в Інтернеті без необхідності судового розгляду. Ця послуга надається відповідно до адміністративної процедури - Уніфікованої політики вирішення спорів щодо доменних імен (далі - UDRP), згідно з якою Центр ВОІВ розглянув понад 57 000 справ [2]. Будь-яка особа чи компанія у світі може подати скаргу щодо доменного імені, використовуючи

адміністративну процедуру UDRP. У разі спору щодо доменного імені, зареєстрованого як національний домен верхнього рівня, може бути використана адміністративна процедура UDRP за умови, що відповідний орган реєстрації прийняв UDRP на добровільній основі.

Таку процедуру виділяють як найбільш ефективну у вирішенні доменних спорів, адже саме завдяки їй рішення можна отримати швидко. Для того, щоб таку послугу отримати, необхідно надіслати заяву за встановленою ВОІВ формою згідно UDRP та оплатити збір. Після цього відкривається провадження і протягом трьох місяців можна отримати рішення. За встановленими правилами UDRP, у разі задоволення заяви, може бути винесене одне з двох рішень: скасування реєстрації доменного імені або ж передача доменного імені заявнику.

Але не потрібно забувати, що розгляд Центром ВОІВ за процедурою UDRP – це не судовий розгляд, а тому навіть після винесення рішення заявник (або відповідач) може скористатися правом на судовий розгляд. Відповідно до частини 2 статті 16 ЦК України, кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Згідно з частиною 2 статті 19 ЦК України, способи захисту можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства [6].

Хотілося б приділити увагу деяким рішенням, які були прийняті Центром ВОІВ за процедурою UDRP, з метою виявлення особливостей такого способу вирішення доменних спорів. Відносно нещодавно, а саме 28 червня 2021 року, було винесено рішення, де заявником було шведське акціонерне товариство АВ Electrolux, а відповідачем – Товариство з обмеженою відповідальністю “Ейр клімат”. Спірне доменне ім’я <electrolux-ua.com.ua> зареєстроване ТОВ «Інтернет Інвест».

29 квітня 2021 року АВ Electrolux було подано заяву до Центру ВОІВ. Відповідачем є юридична особа, яка діє під юрисдикцією України.

АВ Electrolux, шведське акціонерне товариство, засноване в 1901 році, є одним із провідних світових виробників приладів та обладнання для кухонних та миючих засобів та засобів для догляду за підлогою. Бренд ELECTROLUX є

флагманським брендом заявника для кухонних та миючих приладів як для споживачів, так і для професійних користувачів. Заявник є власником зареєстрованої торговельної марки ELECTROLUX в кількох класах у понад 150 країнах світу, у тому числі в Україні, яка передувала реєстрації спірного доменного імені. Заявник зареєстрував <electrolux.com> (01.06.2006) та доменне ім'я <electrolux.com.ua> (26.01.2019). Спірне доменне ім'я <electrolux-ua.com.ua> було зареєстроване 9 листопада 2011 року. Веб-сайт під спірним доменним ім'ям пропонує до продажу товари під брендом ELECTROLUX. У своїй заяві заявник стверджував, що відповідач навмисно обрав спірне доменне ім'я на основі зареєстрованої та відомої торговельної марки ELECTROLUX, щоб збільшити заробіток для власного бізнесу. Відповідач ніде не опублікував на веб-сайті відмову від відповідальності щодо спірного доменного імені, щоб пояснити, що між ним і заявником не існує жодного зв'язку. Оскаржуване доменне ім'я наразі використовується для інтернет-магазину продуктів ELECTROLUX, і відповідач використовує спірне доменне ім'я умисно, щоб залучати користувачів Інтернету на свій веб-сайт з метою комерційної вигоди, створюючи ймовірність плутанини з торговельною маркою заявника. Таке паразитування на репутації відомої торговельної марки заявник вважає недобросовісною.

Відповідач не скористався можливістю надати відзив на заяву. Розглянувши спір за Правилами ВОІВ про пришвидшений арбітраж, арбітр прийшов до висновку, що заявник довів, що він набув права на торговельну марку ELECTROLUX задовго до реєстрації спірного доменного імені. Арбітр вважає, що доменне ім'я <electrolux-ua.com.ua> повністю включає в себе добре відому зареєстровану торговельну марку заявника ELECTROLUX. Додавання коду країни домену верхнього рівня (ccTLD) «.com.ua» не додає ніякої відмітності спірному доменному імені. Оскаржуване доменне ім'я відрізняється від торговельних марок заявника лише суфіксами «-ua». Однак, на думку арбітра, це не ставить під сумнів впізнаваність знака заявника в межах спірного доменного імені і не усуває можливість введення в оману споживачів через схожість між зареєстрованими торговельними марками заявника та спірним

доменним ім'ям. За результатами розгляду справи арбітром було винесено рішення, що спірне доменне ім'я до змішування схоже із зареєстрованою торговельною маркою ELECTROLUX, права на яку має заявник. Арбітр також вважає, що відповідач не надав жодних доказів для підтвердження його прав чи законних інтересів щодо спірного доменного імені, а тому не має жодних прав чи законних інтересів щодо нього [1]. У результаті заяву заявника було задоволено, а спірне доменне ім'я передано заявнику.

Варто звернути увагу, що процедура арбітражу була розпочата 29 квітня 2021 року, а вже 28 червня 2021 року було Центром ВОІВ винесено рішення. Якби цей спір розглядався у судовому порядку – це затягнулося б на дуже тривалий час.

Наступною справою, на якій хотілося б зупинитися, є справа Rayoneer, Inc. проти Короленко Р.А. За обставинами справи заявник вважав, що спірне доменне ім'я було зареєстроване та використане недобросовісно. За доводами заявника спірне доменне ім'я тотожне з його торговельною маркою, яка має високу розрізняльну здатність, не є загальноживаною або видовою щодо послуг, для яких використовується, - мова йде про торговельну марку RAYONEER. А тому недобросовісність відповідача полягає в тому, що він залучав користувачів - потенційних клієнтів заявника, які шукають інформацію про заявника і його товари в Інтернеті, і таким чином, відповідач міг в будь-який час розмістити інформацію, яка порушувала б права заявника, на веб-сайті під спірним доменним ім'ям. Цікаво те, що відповідач стверджував, що ім'я домену було зареєстровано з добросовісними намірами з метою участі в «Партнерській програмі» заявника. Відповідач вказував на те, що планував поширювати офіційно схвалені рекламні матеріали заявника з індивідуальним реферальним¹ посиланням. Однак, у ході справи арбітр встановив, що відповідач не мав жодних прав та законних інтересів відносно даного доменного імені. При вирішенні цього доменного спору арбітр керувався вказаною відповідачем «Партнерською

¹ посилання для перенаправлення на інтернет-ресурс нових користувачів

програмою», за умовами якої відповідач не набував жодних прав на торговельну марку заявника. До того ж, заявник направляв відповідачу лист-попередження, на який не було надано відповіді. Також арбітр звернув увагу на те, що заявником не надавалося відповідачу ніяких ліцензій на використання торговельної марки. Арбітр в ході розгляду з'ясував ступінь схожості спірного доменного імені та торговельної марки заявника, права чи законні інтереси сторін щодо спірного доменного імені та добросовісність його реєстрації, - щодо усіх цих питань арбітром була висловлена позиція в рішенні. У результаті, дослідивши усі наявні матеріали справи, арбітр прийшов до висновку, що спірне доменне ім'я відповідачем було зареєстровано та використано недобросовісно, тому було вирішено задовольнити вимогу заявника та передати йому спірне доменне ім'я <rayoneer.com.ua>[3].

Цікавою є і справа Сіменс Акцієнгезельшафт проти ТОВ “Інтернет Інвест” / Вадим Червінчук, ТОВ “Європа ТЕК Україна”. У цій справі заявник є власником ряду торговельних марок SIEMENS, зареєстрованих та відомих у всьому світі, а також власником ряду доменних імен з використанням позначення “siemens”, основним з яких є <siemens.com>, яке відсилало до глобального офіційного сайту заявника.

Спірне доменне ім'я <siemens.kiev.ua> було зареєстроване 18 квітня 2017 року і відсилало до веб-сайту відповідача, на якому пропонувалися для продажу товари під торговельною маркою заявника. У заяві заявник зазначав, що спірне доменне ім'я є ідентичним з його торговельною маркою. Відповідачем спірне доменне ім'я було зареєстроване значно пізніше, ніж заявником, а тому, заявник переконаний, що відповідач зареєстрував таке доменне ім'я з недобросовісною метою - отримання економічної вигоди шляхом оманливого залучення Інтернет-користувачів та споживачів. Дослідивши наявні матеріали справи, у тому числі з'ясувавши чи дійсно торговельна марка належить заявнику, чи видавалася ліцензія на використання її іншим особам, арбітр прийшов до висновку, що використання відповідачем спірного доменного імені для пропонування для продажу продукції заявника свідчить про те, що на час реєстрації спірного

доменного імені відповідач свідомо націлювався на раніше зареєстровану та відому торговельну марку заявника, що свідчить про його недобросовісність.

У результаті розгляду справи арбітр визнав, що спірне доменне ім'я є тотожним із торговельною маркою, на яку має права заявник, дійшовши висновку про неправомірність його реєстрації і використання відповідачем. Рішенням арбітрів спірне доменне ім'я <siemens.kiev.ua> було переделеговане заявнику [9]. Необхідно зазначити, що даний спір було вирішено за два місяці.

Отже, можна дійти висновку, що значною перевагою та особливістю вирішення доменних спорів у позасудовому порядку Центром ВОІВ є проста процедура розгляду таких спорів, після якої сторони отримують рішення та відновлюють порушені права дуже швидко та відносно недорого, - тому ця процедура є значно привабливішою, ніж судовий розгляд. Важливою перевагою зазначеного порядку вирішення доменних спорів є також те, що у сторін залишається право звернутися до суду за розглядом спору відповідно до законодавства. Доменні спори можуть розглядатися як арбітрами одноособово, так і колегіально. Необхідно звернути увагу, що всі розглянуті нами рішення у цих спорах розглядалися арбітрами одноособово. Варто відзначити, що перевагою вирішення доменних спорів Центром ВОІВ є те, що арбітрами у розгляді справ, які стосуються українського сегменту Інтернету виступають саме українські експерти, які є досвідченими юристами-практиками. Такий склад арбітрів гарантує ефективність розгляду спорів та підвищує якість прийнятих рішень [4].

Список використаних джерел:

1. АВ Electrolux v. Дмитро Слисаренко, Товариство з обмеженою відповідальністю “Ейр клімат”. Case No. DUA2021-0007. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/domains/search/text.jsp?case=DUA2021-0007> (дата звернення 20.04.2022);
2. Domain Name Dispute Resolution. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/domains/> (дата звернення 20.04.2022);

3. Payoneer, Inc. проти Короленко Р.А. Case No DUA2021-0003. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/domains/search/text.jsp?case=DUA2021-0003> (дата звернення 22.04.2022)
4. WIPO Domain Name Panelists.UA Dispute Resolution Policy. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/domains/panel/panelists.jsp?code=uaDRP> (дата звернення 22.04.2022);
5. Про електронні комунікації: Закон України №1089-IX, від 16 грудня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення 22.04.2022);
6. Цивільний кодекс України: Закон України №435-IV від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 22.04.2022);
7. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо альтернативного вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності: Меморандум №999_001-19 від 03 жовтня 2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-19#Text (дата звернення 22.04.2022);
8. Тарасенко Л.Л. Порядок розгляду і вирішення доменних спорів. URL: <http://yurholding.com/news/115-poryadok-rozglyadu-virshennyua-domennih-sporv.html>;
9. Сіменс Акцієнгезельшафт (Siemens Aktiengesellschaft), Сіменс Трейдмарк ГмБХ & Ко. КГ (Siemens Trademark GmbH & Co) проти ТОВ “Інтернет Інвест” / Вадим Червінчук, ТОВ “Європа ТЕК Україна”. Case No DUA2021-0015. URL: <https://www.wipo.int/amc/en/domains/search/text.jsp?case=DUA2021-0015> (дата звернення 22.04.2022).

Косско Т. Г.

старший науковий співробітник,

Центр дослідження інтелектуальної власності і трансферу технологій НАН
України

ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В НАН УКРАЇНИ

Національна академія наук України має багаторічний досвід із захисту інтелектуальної власності. Вперше відділ з патентної та ліцензійної роботи було створено саме в роки Другої світової війни в 1942 р., коли установи Академії знаходилися в евакуації. Так і в наш час страшних випробувань війни НАН України працює і буде працювати та створювати інтелектуальну власність для відновлення та подальшого економічного розвитку України.

Так, наприклад, у 2021 р. зареєстровано 355 винаходів та корисних моделей, що є розробками установ НАН України, серед яких 162 — винаходи, 193 — корисні моделі. Також у 2021 р. було подано 375 заявок на реєстрацію, у тому числі 151 заявку на реєстрацію винаходів, 223 заявки на реєстрацію корисних моделей. [1] Також установами мають зареєстровані торговельні марки, промислові зразки, права на сорти рослин.

Установами НАН України укладалися ліцензійні та інші договори на використання винаходів, корисних моделей, ноу-хау. Наприклад, Інститут фізіології рослин і генетики НАН України лише у минулому році уклав 42 ліцензійних договори на використання сортів рослин із організаціями України.

Важливим показником наукоємності захищених розробок є те, що в минулому році наукові установи НАН України підтримували чинність 3445 охоронних документів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки та сорти рослин.

За для стимулювання та заохочення в НАН України щорічно проводиться конкурс за досягнення кращих показників у винахідницькій роботі та

використанні об'єктів інтелектуальної власності. Також присуджується звання «Винахідник року Національної академії наук України» десятьом переможцям-винахідникам.

Актуальним досягненням можна вважати і те, що в академічних установах було впроваджено програмне забезпечення, яке дозволяє узагальнювати інформацію щодо діяльності у сфері інтелектуальної власності на рівні НАН України, а саме: воно включає базу даних об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) всіх наукових установ, договорів на використання ОПІВ, документації з обліку ОПІВ в електронному вигляді.

Центр досліджень інтелектуальної власності і трансферу технологій НАН України вже 25 років здійснює управління інноваційною діяльністю та надає методичну допомогу підрозділам установ з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності щодо набуття прав на ОПІВ, оцінки майнових прав, укладання договорів з трансферу технологій, охорони авторського права у видавничій діяльності тощо. Центром досліджень інтелектуальної власності і трансферу технологій НАН України було здійснено дослідження показників розвитку винахідницької діяльності в наукових установах, методичне забезпечення винахідницької діяльності в наукових установах НАН України. [2]

Список використаних джерел:

1. Звіт про діяльність НАН України в 2021 році. НАН України. Київ, 2021. www.nas.gov.ua.
2. Винахідницька діяльність у наукових установах/ за ред. Ю.М. Капіці; кол.авторів: Ю.М. Капіца, Т.Г. Косско та інші. К. Логос, 2021. 455 с. URL: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=1890

ЗАКОН ПРО ЦИФРОВІ ПОСЛУГИ (DSA): ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ПРАВИЛАМИ ЄС У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА ОСНОВНИМ ЗАКОНОМ ПРО ПЛАТФОРМИ

З розвитком цифрових технологій виникла необхідність розроблення нових правових конструкцій, які забезпечили б належний рівень захисту авторських прав у Європейському Союзі і на міжнародному рівні. Останнім часом Європейська комісія запропонувала та ухвалила різні законодавчі зміни, що допомагають боротися з інтернет-піратством. Зокрема, у 2019 році ЄС створив спеціальний режим відповідальності за порушення авторських прав, прийнявши суперечливу Директиву про авторське право та суміжні права на єдиному цифровому ринку (Директива DSM) [1]. Через рік ЄС запропонував додаткові положення для захисту споживачів від будь-якого типу незаконної інформації, включаючи контент, що порушує авторські права, в рамках Закону про цифрові послуги (DSA) [2]. 20 січня 2022 р. Європейський парламент переважною більшістю голосів затвердив свій мандат на проведення міжвідомчих переговорів щодо DSA з метою створення комплексного набору нових правил для всіх цифрових послуг, включаючи соціальні мережі, онлайн-сервіси, торгові майданчики та інші онлайн-платформи, що працюють у Європейському Союзі [3]. Тобто, DSA також застосовуватиметься до компаній, які перебувають за межами Євросоюзу, якщо вони надають послуги на єдиному ринку ЄС.

Загальна структура DSA встановлює правила, які застосовуються до порушень авторських прав щодо посередницьких послуг, але встановлення факту порушення авторських прав є предметом законодавства ЄС та національного закону про авторське право. Законодавство про авторське право

визначає, коли контент порушує авторські права, і в деяких випадках встановлює правила поведінки з незаконним контентом та дії, що порушують авторські права. Зокрема, ст. 17 Директиви DSM встановлює особливий режим відповідальності для постачальників онлайн-сервісів обміну контентом (OCSSP). Ці правила мали бути введені в дію державами-членами ЄС 7 червня 2021 року. Як ст. 17 Директиви DSM, так і численні положення DSA накладають зобов'язання щодо того, як онлайн-платформи поведуться з незаконною інформацією.

Це порушує питання того, як ці дві структури будуть взаємодіяти після того, коли обидві набудуть чинності. Як Директива DSM (більш цілеспрямована для конкретного сектора), так і DSA (в загальному горизонтальному підході) націлені на стримування зростаючої потужності і «цифрового домінування» великих технологічних компаній, в першу чергу шляхом покладання на них додаткової відповідальності та зобов'язань за незаконний (і навіть шкідливий) контент, який вони розміщують [4].

Ст. 17 Директиви DSM стосується OCSSP як особливого типу інтернет-провайдерів та основного джерела доступу до онлайн-контенту. Директива DSM визначає OCSSP як «постачальника послуг інформаційного суспільства, основною або однією з основних цілей якого є зберігання та надання доступу громадськості до великої кількості захищених авторським правом творів або інших захищених об'єктів, завантажених його користувачами, які він організовує та рекламує з метою отримання прибутку» (ст. 2(6) Директиви DSM). Визначення також містить винятки, спрямовані на служби, які не призначені для надання доступу до контенту, захищеному авторським правом, та/або не призначені для отримання прибутку (наприклад, постачальники послуг, такі як Skype, Dropbox, eBay, Wikipedia, ArXiv.org та GitHub). DSA містить правила для посередницьких послуг, що пропонують мережеву інфраструктуру, а також спеціальні правила для послуг хостингу, онлайн-платформ та дуже великих онлайн-платформ (VLOP). Тобто, це стосується соціальних мереж, таких як Twitter та Facebook, магазинів застосунків, сервісів обміну відео та музикою,

таких як YouTube та Spotify, сайтів для мандрівників, таких як Airbnb, та інших цифрових комерційних майданчиків. Посередницькі послуги, найширша категорія, яка включає «просто канал», «кешування» або послуги хостингу (ст. 2(f) DSA). Послуги хостингу складаються із «зберігання інформації, що надається одержувачем послуги» (ст. 5 DSA). Онлайн-платформи визначаються як постачальники «послуг хостингу, які на запит одержувача послуги зберігають та розповсюджують для загального відома інформацію, якщо тільки ця діяльність не є другорядною або суто допоміжною функцією іншої послуги або функції основної послуги та з об'єктивних та технічних причин не може використовуватися без цієї іншої послуги, і інтеграція функції або функціональних можливостей в іншу послугу не є засобом обходу застосування цього Регламенту» (ст. 2(h) DSA). VLOP – це онлайн-платформи, які охоплюють понад 10% населення ЄС (понад 45 млн активних користувачів на місяць) та вважаються системними за своїм характером (ст. 25 DSA). До VLOP можна віднести YouTube, Facebook або Instagram.

На наш погляд, при зіставленні визначень у DSA та Директиві DSM стає зрозуміло, що поняття OCSSP охоплює як мінімум (деякі) онлайн-платформи та VLOP.

Це можна побачити на прикладі YouTube, який кваліфікується як OCSSP. Якщо відповідна інформація або контент, які він розміщує, пов'язані з авторським правом, тоді буде застосовуватися ст. 17 Директиви DSM. Проте, якщо відповідна інформація стосується розпалювання ненависті або матеріалів про сексуальне насильство над дітьми або будь-якої іншої незаконної інформації або контенту¹, необхідно звернути увагу на звільнення від відповідальності хостингу відповідно до DSA. Іншими словами, YouTube вважатиметься OCSSP (в контексті авторського права), а також VLOP (в контексті іншої інформації).

У статті 1 (5) DSA пояснюється, що «цей Регламент не завдає шкоди правилам, встановленим... (с) Законом Союзу про авторське право та суміжні

¹ Ст. 2(g) DSA визначає незаконний контент як «будь-яку інформацію або діяльність, включаючи продаж продуктів або надання послуг, що не відповідають законодавству Союзу або законодавству держави-члена, незалежно від конкретного предмету чи характеру цього закону».

права» (Див. також п. 11 преамбули DSA). Для забезпечення більшої ясності щодо взаємодії між правилами DSA та галузевим законодавством в п. 9 преамбули DSA говориться, що «Регламент повинен доповнювати, але не торкатися застосування правил, що впливають з інших актів законодавства Союзу, які регулюють певні аспекти надання посередницьких послуг... Таким чином, цей Регламент залишає в силі інші акти, які повинні вважатися *lex specialis* відносно загальнозастосовних рамок, викладених у цьому Регламенті». Логічно, що конкретні правила та процедури, які містяться у ст. 17 Директиви DSM для OCSSP, вважаються *lex specialis* (спеціальний закон) для DSA. І навпаки, DSA буде застосовуватися до OCSSP, оскільки він містить правила, що регулюють питання, які не охоплюються статтею 17 Директиви DSM та спеціальні правила з питань, у яких стаття 17 залишає державам-членам ЄС свободу дій.

Таким чином, положення про відповідальність у ст. 3–7 DSA будуть застосовуватись до контенту, що порушує авторські права, в усіх посередницьких послугах, за винятком постачальників онлайн-сервісів обміну контентом (OCSSP) (ст. 2(6) Директиви DSM). Зокрема, для простих каналів та послуг кешування ст. 3 та 4 DSA виключають їх відповідальність, а ст. 5 DSA звільняє від відповідальності служби хостингу, якщо вони оперативно видаляють незаконний контент після отримання інформації про нього. DSA містить лише правила ЄС щодо звільнення від відповідальності постачальників посередницьких послуг – умови, за яких постачальники посередницьких послуг несуть відповідальність, як і раніше, визначаються правилами держав-членів. Ст. 17(3) Директиви DSM прямо передбачає, що оскільки OCSSP здійснює акт повідомлення/надання загального доступу до інформації, обмеження відповідальності, встановлене ст. 14 (1) Директиви про електронну комерцію та ст. 5 (1) DSA, не застосовується до ситуацій, охоплених ст. 17 Директиви DSM. Таким чином, ст. 17(4) Директиви DSM, яка встановлює особливий режим відповідальності для постачальників послуг з обміну онлайн-контентом (OCSSP), та ст. 17(6) Директиви DSM (стосується OCSSP, «послуги яких були

доступні для громадськості в Союзі менше трьох років і які мають річний обіг менше 10 мільйонів євро» є *lex specialis* для DSA та має переважну силу.

Відповідно до ст. 5(4) DSA передбачено можливість національному суду чи адміністративному органу вимагати від постачальника послуг припинити або запобігти порушенню. Сам же DSA не створює жодних нових правових підстав для судових заборон, за винятком випадку зазначеного в ст. 41(3)(b), але це стосується порушень самого DSA. Крім того, ст. 8 DSA вводить концепцію наказів про протидію незаконному контенту, яка призначена для застосування у транскордонній сфері.

Ст. 14 DSA передбачає, що хостинг-провайдери повинні мати механізми повідомлення та вживання заходів, які мають розглядатися як джерело таких знань чи поінформованості. Хоча основою механізму повідомлення та вживання заходів є наявність певного елемента незаконного контенту, DSA навмисно утримується від надання істотного визначення того, що вважатиметься незаконним у цьому контексті, і в цілому (Ст. 2(g) DSA). Тобто, DSA відноситься до вже існуючих правових положень відповідного галузевого законодавства або на національному рівні, або на рівні ЄС. При цьому важливо підкреслити, що сам факт того, що користувач стверджує, що певний фрагмент контенту є незаконним, не обов'язково повинен створювати знання чи поінформованість для цілей ст. 5 DSA, якщо лише заявлений контент не досягає певного порогу очевидності незаконності. DSA не дає чітких вказівок щодо того, як ідентифікувати таку очевидність або оцінити існування розумної ідентифікації незаконного контенту.

Ст. 17(4)(c) Директиви DSM включає власні правила повідомлення та дій, згідно з якими як умова для привілею щодо відповідальності OCSSP повинні діяти оперативно, після отримання достатньо обґрунтованого повідомлення від правовласників, щоб відключити доступ або видалити зі своїх веб-сайтів заявлені роботи або інші об'єкти і докласти всіх зусиль, щоб запобігти їх завантаженню в майбутньому.

Тож, за відсутності суперечностей між ст. 14 DSA і ст. 17 Директиви DSM докладніші положення DSA можуть застосовуватися до повідомлень про авторські права, незалежно від того, спрямовані вони на OCSSP чи ні.

Найбільш вагомими підстави для застосування *lex specialis* існують між ст. 17(4) Директиви CDSM та ст. 5 DSA, оскільки це стосується OCSSP, що виконує умови привілею відповідальності. OCSSP не може покладатися на DSA за ст. 5. Натомість OCSSP має продемонструвати виконання більш конкретних умов статті 17(4) Директиви CDSM, включаючи призупинення.

Пропонований регламент DSA доповнює статтю 17 Директиви CDSM та накладає низку додаткових зобов'язань на онлайн-платформи, які кваліфікуються як OCSSP.

Політична угода, досягнута Європейським парламентом та Радою 23 квітня 2022 р., тепер підлягає офіційному схваленню двома співзаконодавцями. Правила DSA, які, як очікується, набудуть чинності в січні 2023 року, знаменують зміну філософії у боротьбі зі зловживаннями з боку великих платформ.

Список використаних джерел:

1. EUR-Lex - 32019L0790 - EN - EUR-Lex. *EUR-Lex – Access to European Union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj> (date of access: 25.04.2022).
2. EUR-Lex - 52020PC0825 - EN - EUR-Lex. *EUR-Lex – Access to European Union law*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52020PC0825> (date of access: 25.04.2022).
3. Amendments adopted by the European Parliament on 20 January 2022 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on a Single Market For Digital Services (Digital Services Act) and amending Directive 2000/31/EC. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0014_EN.html (date of access: 25.04.2022).
4. The DSA Proposal's Impact on Digital Dominance. *Verfassungsblog*. URL: <https://verfassungsblog.de/power-dsa-dma-01/> (date of access: 25.04.2022).

Ломакіна А. А.

кандидат юридичних наук

асистент кафедри підприємництва, організації
виробництва та теоретичної і прикладної економіки,
Український державний хіміко-технологічний університет

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Об'єктивна потреба у подоланні на нинішньому етапі розвитку вітчизняного суспільства порушень прав інтелектуальної власності пояснюється перш за все необхідністю забезпечення законних прав і інтересів власників цих прав, а також створенням умов для розвитку економіки України, дотримання законодавства про добросовісну конкуренцію у підприємницькій діяльності та стимулювання інтелектуальної творчої праці. Адже для того, щоб інтелектуальна власність дійсно відігравала суттєву роль у житті суспільства і забезпечувала його розвиток, необхідна надійна система її правової охорони, в тому числі адміністративно-правова, та ефективного захисту. Проблема адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності в сучасних умовах потребує більш глибокого, всебічного, комплексного та порівняльного аналізу з метою виявлення її особливостей. Саме тому в Україні існує нагальна потреба термінового застосування як законодавчих, так і правозастосовних заходів зі створення цілісної ефективної системи охорони та захисту інтелектуальної власності, важливе місце в якій покликаний відігравати адміністративний примус та як один із його видів – адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності. Тобто, застосування адміністративної відповідальності є одним з найважливіших засобів державного примусу, що використовується для боротьби з неправомірними діями юридичних та фізичних осіб.

Тобто, актуальність питань, пов'язаних з розробкою концептуальних засад адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері

інтелектуальної власності не викликає сумніву. Більше того, роль адміністративної відповідальності в Україні за останні роки значно зросла. Це, як правильно відзначалося у юридичній літературі, стало наслідком, насамперед, характеру кримінальної політики нашої держави, пов'язаного з декриміналізацією окремих злочинних діянь і переводом їх до складу адміністративних правопорушень [1, с. 222-223; 2, с. 297 та ін.]. А крім того, створення ринкової економіки та розбудова правової демократичної держави докорінно змінюють соціально-економічні відносини в Україні, роль і значення багатьох соціальних і правових інститутів. Сказане, безумовно, стосується юридичної відповідальності, зокрема, відповідальності адміністративної. Ускладнення суспільних відносин, виникнення нових сфер господарювання та управління, значне підвищення господарської активності громадян викликали необхідність у всебічному переосмисленні соціальної ролі адміністративної відповідальності, її сутності та ознак як важливого правового інституту, співвідношення її з іншими видами юридичної відповідальності.

Значущість проблеми адміністративної відповідальності підтверджується також інтенсивним розвитком нормативно-правової бази адміністративної відповідальності в Україні, який відбувався в останні десятиріччя. Головний нормативно-правовий акт, який регулює застосування адміністративної відповідальності в Україні, - Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) - протягом останніх десятиріч зазнав досить значних змін. У ньому було закріплено цілий ряд нових складів адміністративних правопорушень (зокрема, ухилення від відшкодування майнової шкоди, заподіяної злочином підприємствам, установам, організаціям або громадянам (ст. 51-1), порушення порядку здійснення діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери і атмосферних явищ (ст. 78-1), порушення правил використання відходів (ст. ст. 82-1 – 82-6), порушення законодавства про захист рослин (ст. 83-1), недотримання вимог щодо ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (ст. 101-1), порушення правил реєстрації торговельних суден (ст. 116-3), порушення порядку розробки, виготовлення,

реалізації спеціальних засобів самооборони (ст. 195-1) тощо), в тому числі складів адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності (порушення прав на об'єкт інтелектуальної власності (ст. ст. 51-2, 107-1; 156-3 (у частині, яка стосується об'єктів інтелектуальної власності), 164-3, 164-6, 164-7, 164-8, 164-9, 164-13) [3].

Саме висока соціальна значущість інституту адміністративної відповідальності для життєдіяльності суспільства зумовлює необхідність проведення досліджень щодо його подальшого вдосконалення. Тим більше, що розвиток нормативно-правового регулювання адміністративної відповідальності не позбавлений багатьох проблем. Першою з них є збереження тенденції множинності нормативно-правових актів про адміністративну відповідальність (чинних КУпАП, інших законів про адміністративні порушення (що до включення у КУпАП, застосовуються безпосередньо) та МК України). Наступною проблемою нормативно-правового регулювання адміністративної відповідальності залишається наявність актів, які охоплюють предмет регулювання КУпАП і фактично знецінюють його статус як єдиного кодифікованого нормативно-правового акту в даній сфері. Це стосується, перш за все, Закону України «Про запобігання корупції», ст. ст. 65-69 якого встановлюють, що за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, для її суб'єктів настає адміністративна відповідальність [4]. Аналогічні норми містяться і в Законі України «Про приватизацію державного і комунального майна», ст. 28 якого встановлює адміністративну відповідальність за порушення у сфері приватизації. В законі сформульовано склади проступків, санкції за їх вчинення, названо суб'єкти відповідальності [5]. І нарешті, має місце наявність окремих підзаконних нормативно-правових актів про адміністративну відповідальність, що прямо суперечить Конституції України. Мова йде про право органів місцевого самоврядування встановлювати правила, за порушення яких передбачена адміністративна відповідальність, регламентовано ст. 5 КУпАП («Повноваження місцевих рад щодо прийняття рішень, за порушення яких передбачається адміністративна відповідальність»).

Відповідно до неї сільські, селищні, міські та обласні ради приймають рішення з питань боротьби зі стихійним лихом і епідеміями, з епізоотіями. Порухення таких рішень тягне відповідальність за ст. 107 КУпАП («Порухення правил щодо карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних вимог»). Крім цього, сільські, селищні та міські ради можуть встановлювати правила благоустрою, додержання чистоти і порядку на територіях населених пунктів (порушення таких правил тягне відповідальність за ст. 152 КУпАП («Порушення правил благоустрою територій міст та інших населених пунктів»), правила торгівлі на ринках (за порушення таких правил передбачена відповідальність за ст. 159 КУпАП («Порушення правил торгівлі на ринках»)) та правила додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (недотримання таких правил тягне відповідальність за ст. 182 КУпАП («Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях»)). Для успішного розв'язання зазначених проблем необхідно за якісно нових соціально-економічних умов переосмислити поняття адміністративної відповідальності, її суттєві ознаки, визначити її роль та місце в системі юридичної відповідальності в державі, розробити заходи вдосконалення нормативно-правової бази адміністративної відповідальності.

Особливо ж, на нашу думку, це стосується адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, адже від успішного вирішення проблеми адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності залежить не лише ефективність реалізації завдань публічного адміністрування у цій сфері, але і збереження та примноження інтелектуального капіталу нашої держави, зростання її міжнародного авторитету, ступінь розвитку її цивілізованості, а врешті-решт, і рівень демократичності українського суспільства. Без врегулювання концептуальних питань адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності взагалі неможливий прогрес країни. І саме тому сфера інтелектуальної власності викликає підвищену

зацікавленість з боку споживачів результатів інтелектуальної творчої діяльності, підприємців, бізнесменів, різного рівня керівників тощо. Але, водночас, об'єкти інтелектуальної власності все більше починають цікавити і тих осіб, які бажають неправомірно скористатися чужою інтелектуальною власністю, розробляючи все нові і більш хитромудрі способи вчинення правопорушень.

Таким чином, заходи саме адміністративного впливу дозволяють оперативно реагувати на ці негативні прояви та попереджувати можливе їх скоєння. А значить і проблема адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності в сучасних умовах потребує більш глибокого, всебічного та комплексного аналізу цього виду юридичної відповідальності та виявлення її особливостей. І саме тому в Україні сьогодні існує нагальна потреба термінового вжиття як законодавчих, так і правозастосовних заходів зі створення цілісної ефективної системи охорони та захисту інтелектуальної власності, важливе місце в якій повинен відігравати адміністративний примус та, як один з його видів, - адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Острогляд О. В. Ефективність реалізації кримінально-правової політики : вплив окремих факторів. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія : Право. 2017. № 3. С. 221-228.
2. Федоров М. П. Критерії ефективності кримінально-правової політики держави. Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія : Юридична. 2015. Вип. 2. С. 295-303.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>.
5. Про приватизацію державного і комунального майна : Закон України від 18 січня 2018 р. № 2269-VIII. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2269-19>.

Макаришева Т. С.

доцент Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія», к.т.н., с.н.с.

Федорова А. Ф.

магістрант Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОЙ У ЛУЗІ ЧЕРВОНА КАЛИНА (НОВИЙ МІКС ТВОРУ)

В умовах швидкого розвитку мережі Інтернет не існує перешкод до поширення творів. З 24 лютого 2022 року українська вокальна та інструментальна музика лунає майже в усіх країнах світу¹. Україна стає мейнстрімом² в галузі української культури, зокрема музичній.

Поява у світовій мережі Інтернет великої кількості цифрових музичних стрімінгових сервісів-аудіоплеєрів та сервісів дистрибуції³ спричинило підвищений попит на використання музики. Такі сервіси з кожним оновленням стають дедалі зручнішими для своїх поціновувачів. Перегляд контенту онлайн став заміною скачуванню файлів. На сервісах можна знайти безліч існуючих музичних творів, що створені автоматично за схожими треками.

¹ Відкритий воєнний напад РФ за підтримки Білорусі на Україну почався 24 лютого 2022 . В багатьох країнах світу на підтримку України відбуваються масові заходи, мітинги, концерти на яких лунає українська музика та пісні.

² «Мейнстрім – термін, що позначає переважний напрямок у певній області (наукової, культурної тощо) для певного періоду часу» [8].

³ «Дистрибуція – поширення музики через компанії, які діють як посередники між артистами та стрімінговими платформами». «Digital Distribution – (цифрове розповсюдження) – означає доставку аудіовізуальних творів шляхом передачі через Інтернет або будь-яку іншу форму цифрової, бездротової та/або електронної передачі, відому зараз або винайдену надалі, яка використовує Інтернет або будь-яку наступну мережу як основний засіб передачі (разом « Інтернет-технології»), у тому числі шляхом передачі, потокової передачі, завантаження та/або іншої нематеріальної доставки на фіксовані та/або мобільні платформи, що використовують Інтернет-технології, включаючи, без обмеження, на комп'ютери, мобільні телефони, інші персональні комунікаційні пристрої, персональні та інші музичні, відео та/або інші аудіовізуальні пристрої для запису та/або програвачі та/або інші цифрові пристрої, платформи та послуги» [13].

Можливість знайомства з величезною кількістю аудіозаписів різного часу в рази збільшило слуховий досвід⁴ користувачів.

У зв'язку з цим музиканти та найбільш уважні слухачі почали помічати факти використання елементів певних музичних творів іншими авторами та звинувачувати їх у плагіаті. Це стало однією з причин, яка вплинула не тільки на стрімку появу конфліктних ситуацій, але й на низку «гучних» судових процесів.

За таких обставин слід ретельніше підходити до питань захисту авторських прав, виплати винагороди за використання твору, незаконного використання або крадіжки твору тощо.

Згідно з Законом України «Про авторське право і суміжні права» (Закон) плагіат – це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. [1, ст. 50].

Одним з таких прикладів може слугувати судовий спір, що розглядався в Окружному суді штату Каліфорнія (2015 р.) в США між Робіном Тіком та правовступниками Марвіна Гея (Гей пішов з життя у 1984 р.). Предмет розгляду – плагіат в композиції «Blurred Lines» (2013 р.) Робіна Тіка, який використав оригінальну композицію «Gotta Give It Up»(1977 р.) Марвіна Гея. Федеральний апеляційний суд (2018 р.) підтвердив рішення першої інстанції про наявність плагіату. В результаті судового рішення порушник сплатив правонаступникам \$5,3 млн., що є найбільшою сумою виплат за порушення авторського права станом на листопад 2021 р.

Хіт Еда Ширана «Shape of you» (2017 р.) посідає перших місць в кількості переглядів та прослуховувань в рейтингу, але співака також було звинувачено в плагіаті приспіву пісні Самі Світча «Oh Why» (2015 р.). Як повідомив Forbes Life 6 квітня 2022 р. Верховний суд Великої Британії визнав Ширана невинним. Суддя заявив, що Ширан «ні навмисно, ні підсвідомо не копіював» роботу Самі Світча. Він зазначив, що між рядками з куплету «Shape of You» та мотивом «Oh

⁴ Першими записами цифрової музики стали пісні «God Save the King», «Ba Vaa Black Sheep» та «In the Mood» математика Алана Тюрінга та інформатика Крістофера Стрейчі в 1951 році у Великобританії [9].

Why» є збіг, однак «відмінності між відповідними частинами представляють переконливі докази того, що фраза «OI (Oh I) » в композиції Еда Ширана походить від джерел, які відмінні від пісні Самі Світча» [12].

В сучасній музичній індустрії спостерігається ефект «спрямованості на публіку», що означає створення нових творів в дусі вже існуючих, які стали популярними серед публіки та займають високі позиції в музичному рейтингу. Автори схильні під впливом оточуючого спектру створювати схожі твори.

Сучасні пісні та музика в поп-індустрії – це складні композиції, які містять різні вокальні та інструментальні семпли та ефекти (певні арпеджатори, vst-інструменти та плагіни). Факти використання однакових семплів в певних музичних творах все частіше наводять слухача до думки про плагіат.

Проте з правового аспекту не кожний випадок використання таких семплів та ефектів іншим автором вважається плагіатом, наприклад їх використання за придбаною ліцензією. Тобто, не кожен випадок використання елементів музичного твору іншим автором вважається плагіатом. Такі норми стосуються обсягу запозиченого твору (повний твір або його фрагмент); часового ліміту, в межах якого використання твору є плагіатом (в Україні охорона майнових прав спливає через 70 років після смерті автора); факту публікації твору під ім'ям іншої особи. Крім того, чинне законодавство містить норму про можливість вільного використання твору із зазначенням імені автора, але за певних умов, а саме: використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою [1, ст. 21]. Специфіка музичної творчості полягає у відсутності можливості створення суто музичних посилань запозиченого матеріалу у музичних творах.

Не треба забувати про суміжні права. Коли твір опублікований – він стає доступним великому колу людей (завдяки Інтернет ресурсам). Отже, виконання та записи виконань можуть охоронятися суміжними правами без права копіювати, розповсюджувати, транслювати або іншим способом використовувати записи цих композицій (якщо це не дозволено умовами використання).

Існують декілька музичних прикладів використання об'єкту суміжного права в новому авторському творі. Це стосується використання фрагменту запису виконання народних пісень з подальшим використанням в новому творі.

Українські народні пісні – це складова фольклору. Згідно з Законом твори народної творчості (фольклор) не є об'єктом авторського права [1 ст.10]. Обробка народної пісні – це створення нового об'єкту авторського права, що охороняється згідно з нормами чинного законодавства. Роблячи обробки (аранжування, інструментовку, оркестровку) важливо пам'ятати, чи дійсно використано матеріали фольклору, а не порушено права автора вже створеного «обробленого» твору.

Яскравим прикладом використання об'єкту суміжного права як основи нового об'єкту авторського та суміжного права є виконання Андрієм Хливнюком⁵ (солістом гурту «Бумбокс») української народної пісні «Ой у лузі червона калина», запис якої використав британський гурт «Pink Floyd»⁶, створивши власний твір під назвою «Hey Hey Rise Up».

У треку «Pink Floyd», що був записаний 30 березня ц.р., використано вокал та відеозапис Андрія Хливнюка з посту мережі Instagram, де Андрій співає на Софіївській площі під час служби в територіальній обороні міста Києва.

Пісня «Ой у лузі червона калина» – це українська пісня авторського походження (створена близько 1914 р.). Досі йде визначення авторства тексту та музики, але на даний час його приписують автору Чарнецькому Степану Миколайовичу⁷ та композитору Гайворонському Михайлу Оресту Івановичу⁸. З початку вторгнення Росії в Україну ця пісня була підхоплена в усьому світі в

⁵ Андрій Володимирович Хливнюк – [український музикант](#), [вокаліст](#) та автор текстів гурту «Бумбокс» [10].

⁶ «Pink Floyd» – британський рок-гурт, провідний представник жанрів психоделічного та прогресивного року [16].

⁷ Чарнецький Степан Миколайович – український поет, перекладач, журналіст, фейлетоніст, театральнo-музичний критик, актор, режисер, громадський діяч.

⁸ Гайворонський Михайло Орест Іванович – український композитор, диригент, педагог, скрипаль, критик, громадський діяч, творець багатьох популярних стрілецьких пісень; головний диригент та інспектор військових оркестрів Армії УНР.

знак протесту проти вторгнення в Україну⁹. Назва треку – це останній рядок пісні «Гей, гей, розвеселимо». На початку твору лунає хорова партія пісні «Ой у лузі червона калина» в обробці А. Авдієвського¹⁰ у виконанні Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки, яка була записана 4 роки тому. Завдяки зміні тональності за допомогою комп'ютерних програм цей фрагмент звучав нижче, ніж в оригіналі твору.

Під час створення композиції соліст гурту «Pink Floyd» Девід Гульмар зміг зіграти Андрію Хливнюку фрагмент майбутнього твору, на що отримав «благословіння»: «I played him a little bit of the song down the phone line and he gave me his blessing. We both hope to do something together in person in the future»¹¹ [17].

У цій композиції також спостерігається поєднання аудіовізуальних об'єктів авторського та суміжних прав. Режисером кліпу пісні «Hey Hey Rise Up» став Мет Уайткросс, було використано відеозапис Андрія Хливнюка. На обкладинці треку зображено національну квітку України, яку намалював кубинський художник Йосан Леон, а також зазначено виконавців – гурт «Pink Floyd» та Андрій Хливнюк.

Висновки

Проаналізувавши твір «Hey Hey Rise Up» гурту «Pink Floyd» ми можемо спростувати порушення прав (плагіат), а також підкреслити, що не розглядаємо цей твір, як композицію співавторства¹², бо твір «Hey Hey Rise Up» став абсолютно новим об'єктом авторського права.

Погляд з точки зору чинного законодавства

1. Використання чужого твору або його фрагменту. Було встановлено, що в композиції «Hey Hey Rise Up» гурт «Pink Floyd» використовує виконання

⁹ Початок війни 24 лютого 2022 року.

¹⁰ Анатолій Тимофійович Авдієвський – український хоровий диригент, композитор, педагог.

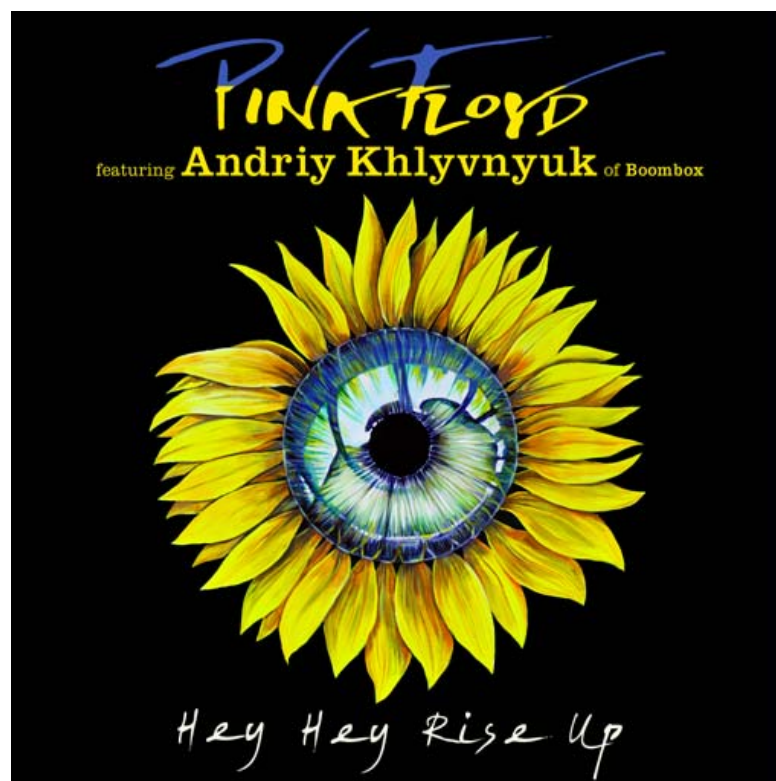
¹¹ «Я зіграв йому трохи пісні телефоном, і він дав мені своє благословення. Ми обоє сподіваємось зробити щось разом особисто у майбутньому» [17].

¹² «Співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір» [1, ст. 13]

української авторської пісні «Ой у Лузі червона калина» Андрієм Хливнюком та фрагмент хорової партії в обробці А. Авдієвського у виконанні Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки (зі змінами тональності).

2. Перебування твору у суспільному надбанні. Як відомо з Закону, твори усної народної творчості не захищаються авторським правом. Твір «Ой у лузі червона калина» став суспільним надбанням в 2019 р., але досі офіційно не встановлено, хто є автором цієї пісні. Однак виконання Андрія Хливнюка та народного хору ім. Верьовки, що їх містить кліп, охороняються суміжними правами без права копіювати, розповсюджувати, транслювати або іншим способом використовувати записи цих композицій (якщо це не дозволено умовами використання).

3. Відсутність або наявність посилання на ім'я автора запозиченого твору або його фрагменту під час публікації (посилання на цитування). Специфіка музичної творчості полягає у відсутності можливості створення суто музичних посилань запозиченого матеріалу у музичних творах. Єдиним можливим з існуючих варіантів посилань є словесний запис на обкладинках або в буклетах альбомів. Таке посилання присутнє на обкладинці треку.

Таким чином, композиція «Hey Hey Rise Up» є прикладом складної схеми використання елементів авторського та суміжного права (таким собі міксом) в абсолютно новому авторському об'єкті. Використання фрагментів об'єкту суміжних прав (виконання) можна розглядати як запозичення музичної цитати.

Як наголошувала Н. Кисіль¹³, на сьогодні не існує чітких і зрозумілих алгоритмів для проведення експертизи щодо плагіату в музиці, принаймні в країнах Співдружності Незалежних Держав. Але в Україні є окремий вид судової експертизи, що цим займається. Попри це, існує близько 100 експертів для всіх галузей авторського права, і серед них практично неможливо виділити тих, хто знається саме на музичній специфіці. Навіть незважаючи на те, що таких справ у нас розглядається не так уже й багато, переважно доводиться звертатися до спеціалістів, аби дати належну оцінку щодо присутності або відсутності плагіату [5].

І насамкінець

В сучасному українському законодавстві не встановлено жодних норм щодо виявлення плагіату саме в музичному творі. Досі відкритим залишається питання, які саме відхилення та ознаки мають вважатися плагіатом в музичній індустрії.

Не дивлячись на відсутність таких норм, наразі Україна стає мейнстрімом в галузі української культури.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. Дата оновлення 05.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 10.04.2022).

¹³ Наталя Кисіль - Радник з питань інтелектуальної власності, кандидат с.-г. н, с. н.с., судовий експерт.

2. Авдієвський Анатолій. Режим доступу URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Anatoly_Avdievsky (дата звернення: 10.04.2022).
3. Восстановлена первая запись компьютерной музыки, сделанная Аланом Тьюрингом в 1951 году. Режим доступу: URL: <https://itc.ua/news/vosstanovlena-pervaya-zapis-kompyuternoy-muzyiki-sdelannaya-alanom-tyuringom-v-1951-godu/> (дата звернення: 10.04.2022).
4. Гайворонський Михайло Орест Іванович. Режим доступу URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Hayvoronsky (дата звернення: 10.04.2022).
5. Закон і Бізнес. Угадай мелодию. Режим доступу URL: <https://zib.com.ua/ua/143117.html> (дата звернення: 10.04.2022).
6. Музыкальная энциклопедия. Режим доступу URL: <http://www.musenc.ru/> (дата звернення: 10.04.2022).
7. Офіційний сайт. Режим доступу URL: <https://veryovka.com/> (дата звернення: 10.04.2022).
8. Словник. Режим доступу URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%9C%D0%95%D0%99%D0%9D%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%86%D0%9C> (дата звернення: 10.04.2022).
9. Тьюринг Алан. Режим доступу URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Alan_Turing (дата звернення: 10.04.2022).
10. Хливнюк Андрій Володимирович. Режим доступу URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Andriy_Khlyvnyuk (дата звернення: 10.04.2022).
11. Чарнецький Степан Миколайович. Режим доступу URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Stepan_Charnetsky (дата звернення: 10.04.2022).

12. Эд Ширан выиграл суд по иску о плагиате песни Shape of you. Режим доступа: URL:<https://www.forbes.ru/forbeslife/461611-ed-sirana-vyigral-sud-po-isku-o-plagiate-pesni-shape-of-you>(дата звернения: 10.04.2022).
13. Law Insider: Режим доступа URL: <https://www.lawinsider.com/dictionary/digital-distribution> (дата звернения: 10.04.2022).
14. Merriam Webster: Режим доступа: URL: <https://www.merriam-webster.com/thesaurus/songwriter> (дата звернения: 10.04.2022)
15. Musical dictionary. Режим доступа: URL: <https://musicaldictionary.com/recording-label/>(дата звернения: 10.04.2022).
16. Pink Floyd. Режим доступа URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Pink_Floyd(дата звернения: 10.04.2022).
17. The Official site. Режим доступа URL: <https://www.pinkfloyd.com/> (дата звернения: 10.04.2022).

старший науковий співробітник Центру досліджень інтелектуальної
власності та трансферу технологій НАН України

**ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ
КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ДОГОВОРАХ НА ВИКОНАННЯ
ДОСЛІДЖЕНЬ І РОЗРОБОК В УКРАЇНІ ТА НОВИХ НЕЗАЛЕЖНИХ
ДЕРЖАВАХ**

Досліджуються питання охорони конфіденційної інформації у договорах на виконання ДР в Україні та нових незалежних державах (ННД): Білорусі, Казахстані, РФ.

Питання охорони конфіденційної інформації у договорах ДР, збереження результатів наукових досліджень у конфіденційності та використання конфіденційної інформації при проведенні ДР з метою вдосконалення врегулювання відносин наукових установ, університетів та інших суб'єктів щодо захисту прав та використання об'єктів права інтелектуальної власності (ОІВ), що створюються або використовуються при виконанні досліджень - є актуальним питанням, безпосередньо пов'язаним з використанням при проведенні ДР, раніше створених результатів робіт, охороною ОІВ при проведенні ДР, правами або обмеженнями у використанні результатів досліджень та розробок.

Загальне регулювання правовідносин, пов'язаних з інформацією, у тому числі інформація, що визначається, як конфіденційна, здійснюється на підставі положень Цивільних кодексів та актами спеціального законодавства, що регулюють зазначену сферу відносин.

При всій схожості законодавчого регулювання правовідносин у сфері інформації в Україні та нових незалежних державах існують суттєві відмінності в віднесенні окремих видів інформації до об'єктів права інтелектуальної власності (ОІВ). Так в РФ та Білорусі інформацію, що визначається, як ноу-хау, віднесено до ОІВ, а під комерційною таємницею розуміється режим конфіденційності

інформації, що дозволяє її власнику за наявних або можливих обставин отримати комерційну вигоду. Порядок встановлення зазначеного режиму визначено законом¹, яким регулюються відносини, пов'язані з використанням інформації, що складає комерційну таємницю[1].

На відміну від зазначених вище країн, в Україні комерційну таємницю віднесено до ОІВ. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених частиною першою статті 505 Цивільного кодексу України, а саме: секретності (в розумінні статті 505 Цивільного кодексу України) та пов'язаної з нею комерційної цінності; наявності адекватних заходів які забезпечують невідомість інформації; змісту інформації. Ще одну ознаку комерційної таємниці додає Господарський кодекс України – інформація створена в процесі господарської діяльності її власника. В Україні в порівнянні з іншими країнами, законодавче регулювання правовідносин пов'язаних з забезпеченням захисту комерційної таємниці є недостатньо врегульованим та потребує законодавчого вдосконалення[2], а ноу-хау є найменш врегульованим інститутом інформаційного та цивільного права [3].

Слід зазначити, що в Україні та інших досліджуваних країнах законодавчо врегульовано лише правовідносини з виконання договорів ДР, що мають підрядний характер. Законодавче регулювання правовідносин, що виникають при виконанні договорів ДР, які мають характер спільної діяльності без об'єднання вкладів учасників, відсутнє.

Законодавче регулювання охорони конфіденційної інформації у договорах ДР в Україні та країнах, що досліджуються, є тотожним та здійснюється на підставі положень Цивільних кодексів, якими регулюються правовідносини, пов'язані з виконанням науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт (гл.62.ЦК України, гл.38. ЦК РФ, гл.38 ЦК РБ, гл.32. ЦК РК). Так вони містять положення щодо конфіденційності відомостей про

¹У Російській Федерації Федеральний Закон «О коммерческой тайне» від 29.07.2004 № 98-ФЗ в Білорусі Закон РБ «О коммерческой тайне» від 05.01.2013р. №16-3

договір², які віднесено до істотних умов договору і відповідно, мають імперативний характер.

Проте зазначені положення складаються з диспозитивних норм стосовно обов'язку замовника та виконавця робіт за договором забезпечити конфіденційність відомостей щодо предмета договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, ходу його виконання та одержаних результатів. Обсяг відомостей, що належать до конфіденційних, встановлюється договором. Тобто питання, пов'язані з застосуванням конфіденційності при виконанні договорів з проведення ДР, передано на розсуд сторін.

Зазначений підхід до правового регулювання відносин, пов'язаних з конфіденційністю відомостей про договір з проведення ДР, передбачає, що сторони договору під час його укладання повинні визначитись та відобразити у договорі, що:

1) інформація щодо предмета договору, ходу його виконання та одержаних результатів не відноситься до конфіденційної;

2) сторони беруть на себе зобов'язання збереження у конфіденційності відомостей про договір.

Зазначимо, що судова практика розгляду справ щодо порушення прав на конфіденційну інформацію свідчить, що стороні, яка звернулась до суду з вимогою відшкодування збитків за несанкціоноване розголошення конфіденційної інформації, яка була передана іншій стороні при виконанні договору ДР, потрібно довести: факт передання конфіденційної інформації; факт розголошення конфіденційної інформації стороною, якій надано доступ до неї; розмір збитків, що понесла сторона у зв'язку з таким розголошенням (наприклад, упущеної вигоди), причинно-наслідковий зв'язок між наведеними фактами[4]. Тобто, необхідність доведення вищезазначених фактів та причинно-наслідкового зв'язку між ними вимагає від сторін договору ретельного

² ст.895. ЦК України, ст.771 ЦК РФ, ст. 725, ЦК РБ, ст.676 ЦК РК.

узгодження положень щодо конфіденційності при укладанні договору з проведення ДР.

Проте, аналіз положень примірних договорів з проведення ДР, які використовуються при бюджетному фінансуванні робіт [5,6], а також договорів ДР, які укладають наукові установи та ЗВО в Україні та досліджуваних країн, свідчить, що положення, якими визначаються умови щодо збереження конфіденційності відомостей про договір, здебільшого, мають загальний характер та в окремих договорах вони відсутні.

Такий стан речей ми пов'язуємо з застосуванням диспозитивних норм щодо конфіденційності відомостей про договір, що з нашої точки зору, не відповідає потребам захисту конфіденційної інформації та призводить до не зазначення умов конфіденційності у договорі або до неповного викладення таких умов, що має наслідком ускладненість або неможливість здійснювати захист прав на конфіденційну інформацію у судовому порядку. Також, у модельних договорах ДР, які розробляються органами виконавчої влади, ЗВО, фондами України, положення щодо конфіденційності мають загальний характер або відсутні.

У зв'язку з наведеним, пропонується викласти частину 1. ст.895. ЦК України у наступній редакції: «1. Виконавець та Замовник зобов'язані передбачити у договорі визначення умов конфіденційності. Перелік та обсяг відомостей, що належать до конфіденційних, встановлюється договором.»

Висновки: В Україні, Білорусі, Казахстані та РФ загальне регулювання правовідносин, пов'язаних з конфіденційною інформацією здійснюється на підставі положень, викладених у цивільних кодексах та спеціальних законах. Цивільні кодекси містять диспозитивні норми, якими встановлюється обов'язок сторін договору ДР забезпечити конфіденційність відомостей, що стосуються предмету договору, ходу його виконання та отриманих результатів. Проте застосування диспозитивних норм, з нашої точки зору, не відповідає потребам захисту конфіденційної інформації та призводить до не зазначення умов конфіденційності у договорі або до неповного викладення таких умов, що має

наслідком ускладненість або неможливість здійснювати захист прав на конфіденційну інформацію у судовому порядку. Також, у модельних договорах ДР, які розробляються органами виконавчої влади, ЗВО, фондами України, положення щодо конфіденційності мають загальний характер або відсутні. Пропонується внесення змін до ст. 895 ЦК України з зазначенням вимоги визначення сторонами договору умов конфіденційності як істотної умови договору.

Список використаних джерел:

1. Гаврилин Н. Интеллектуальная собственность. Секрет производства или режим коммерческой тайны. Экономический научный журнал «Оценка инвестиций» №1 (5) 2017 с.54 URL: <https://cyberleninka.ru>
2. Капіца Ю. Захист прав на комерційну таємницю та ноу-хау в Україні у світлі імплементації директиви (ЄС) 2016/943 та практики застосування. Інформація і право. С.70 – 79 № 4(39)/2021 URL: <http://il.ippi.org.ua>
3. Дмитренко В. Аналіз судової практики України щодо вирішення спорів, пов'язаних з порушенням прав на ноу-хау: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Актуальні питання державотворення в Україні, м. Київ, 20 трав. 2016 р. Київ, 2016. URL: <https://www.viconsult.com/ru/publikatsii/analiz-sudovoi-praktyku-ukrainy-shchodo-vyrishennia-sporiv-poviazanykh-z-porushenniam-prav-na-nou-khau>
4. Корендюк Д. Судова практику стосовно захисту конфіденційної інформації. URL: <https://advokatpost.com>
5. Додаток № 4 до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України (затверджено постановою Президії НАН України від 19.12.18р. №339). URL: <https://www.nas.gov.ua>
6. Додаток Б Форма Договору на створення (передачу) НТП до Правил ведення договірної роботи з наукової і науково-технічної діяльності в Міністерстві палива та енергетики України (затверджено наказом №323 від 09.07.2007) URL:<https://advokatpost.com> <http://online.budstandart.com>

Мироненко Н.

доктор юридичних наук, професор
заступник директора з наукової
роботи НДІ ІВ Національної академії
правових наук України

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Найбільш дієвим і водночас складним видом систематизації законодавства є його кодифікація. У процесі здійснення кодифікації відбувається ревізія законодавства: виявляються повтори, колізії, прогалини, визначається якість понятійного апарата, легалізованого у нормах законодавства. Торкаючись найбільш важливих сфер розвитку суспільства та держави, кодифікація вирішує не лише нагальні проблеми удосконалення законодавства та правової системи в цілому, а націлена на реалізацію прогностичної функції права. Завдяки кодифікації визначаються перспективи розвитку правового регулювання певних відносин, встановлюються норми-принципи, норми-дифініції, регулятивні та охоронні норми, які повинні регулювати суспільні відносини впродовж значного за тривалістю часу, забезпечуючи стабільність законодавства. Саме тому акти кодифікації, в порівнянні з іншими актами законодавства, мають відповідати таким якостям як стабільність, системність, та взаємопов'язаність норм та інститутів, чітке, логічне та завершене формулювання правових приписів у формі дозволів, заборон та у формі таких приписів, які дозволяють особі самій обрати відповідну поведінку в наданих нормою права межах (альтернативні приписи).

Для реалізації функціонального призначення кодифікації як виду систематизації вона має ґрунтуватися на системі відповідних принципів. Не приділення їм належної уваги на практиці породжує низку проблем, які

знаходять своє віддзеркалення у якості законодавства та наявності відповідних його вад: таких як безсистемність, надзвичайна рухливість, неузгодженість, наявність прогалин та колізій.

Не дивлячись на роль, яку відграють принципи права при кодифікації нормативних актів дане питання залишається недостатньо дослідженим, не дивлячись, що дана проблема в різні часи привертала увагу вчених різних галузей права. Водночас, Як зазначає І. В. Спасибо-Фатєєва, в Україні нині склалася непроста ситуація у сфері кодифікації, поєднана з наполегливим небажанням розглянути цю проблему системно, з позиції теорії права в цілому³.

Що стосується принципів кодифікації права інтелектуальної власності то дана проблема практично не досліджена, тому вимагає активізації наукового пошуку в напрямку визначення понятійного апарату проблеми, як виокремлення загальних принципів кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності, так і особливих принципів кодифікації законодавства у сфері авторського права, промислової власності, класифікації принципів.

При визначенні принципів кодифікації законодавства у будь-якій галузі, у тому числі і у сфері інтелектуальної власності, необхідно виходити з дуалізму її правової природи: з одного боку, кодифікація є видом систематизації норм права, з іншого - вона містить у собі елементи правотворчості; кодифікація втілюється як у певну діяльність, так і в результат такої діяльності, яким є підготовка та прийняття кодифікаційного акту. Зрозуміло, що кодифікація як процес, діяльність буде ґрунтуватися на одних принципах, а кодифікаційний акт буде відповідати іншим принципам та втілювати їх у норми права. Водночас, деякі принципи будуть характерними як для діяльності, так і для її результату.

Визначення принципів кодифікації залежить від моделі кодифікації, прийнятої у країні. У світі існує дві моделі кодифікації. Одна – інституційна, яка

³ Спасибо-Фатєєва І. Методологічні витоки кодифікацій: потреби, обґрунтованість, кон'юнктурність / І. Спасибо-Фатєєва // Право України.. 2009. № 8. С. 62-71.

характерна для Франції та пандектна система кодифікації, притаманні Німеччині. На відміну від Франції, в Україні як і у Німеччині кодекси включають загальну та особливу частини, наявність кодексу не виключає, а навпаки передбачає наявність іншого законодавства, в якому положення кодексу знаходять свій розвиток та конкретизацію. Положення загальної частини кодексу виконують роль базових не лише для самого кодексу, а й для інших нормативних актів, що регулюють схожі відносини. Тому при виокремленні принципів кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності необхідно це враховувати. Саме у загальній частині кодексів України містяться норми спеціально присвячені принципам, на яких ґрунтується галузь права, закріплюються галузеві принципи правового регулювання, які притаманні кожній конкретній галузі та які не суперечать принципам правової системи.

Ще одне питання методологічного характеру, яке вимагає свого вирішення, перш ніж перейти власне до виокремлення принципів кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності, – співвідношення принципів права та принципів законодавства. Не аналізуючи різні підходи щодо цього питання у доктрині права, будемо виходити з того, що між правом інтелектуальної власності і законом (законодавством у сфері інтелектуальної власності) існує діалектичний зв'язок, який проявляється в тому що: законодавство є зовнішньою формою вираження права, спосіб вираження його змісту; більша частина права змістовно входить у законодавство; сфери дії права і закону не співпадають але перехрещуються; у тій частині, в якій право і закон співпадають принципи законодавства є суттю принципів права і навпаки - принципи права є принципами законодавства. Водночас, оскільки законодавство є зовнішньою формою вираження права і не співпадає повністю з правом, а також не суперечить йому, створення та розвиток законодавства підпорядковується певним специфічним правилам та технологіям. Відтак можна говорити про принципи як основні положення, які притаманні суто законодавству, його формуванню, на яких має ґрунтуватися процес його

розробки, прийняття нормативних актів, визначення його структури та співвідношення в нормативному акті різних за своїм змістом норм та інші питання.

Таким чином, законодавству притаманні як принципи права, так і специфічні принципи, на яких ґрунтується процес його формування. Функціональне та цільове призначення принципів права та принципів законодавства полягає у створенні внутрішньо узгодженої та ефективною системи юридичних норм, а у разі прогалин та колізій – безпосередньому регулюванні суспільних відносин. Саме функціональне та цільове призначення принципів є критерієм утворення їх системи.

Оскільки кодифікація характеризується не лише процесом упорядкування нормативних актів, а й нормотворчістю, є підстави для висновку, що вона ґрунтується як на принципах права, так і спеціальних принципах. При цьому у процесі нормотворення юридичні норми, що ухвалюються, мають відповідати загальнолюдським цінностям, зокрема, свободі, справедливості тощо, які водночас є гуманістичними і правовими.

Аналіз правової доктрини свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення принципів, на яких має ґрунтуватися кодифікація.

Так, виходячи з того, що кодифікація є різновидом нормотворчості пропонується виокремити загальні та спеціальні принципи. До перших відносять принципи верховенства права, законності, демократизму, гуманізму, науковості, професіоналізму, об'єктивності, гармонізації національного законодавства з міжнародно-правовими нормами, передусім – адаптація до законодавства Європейського Союзу. Групу спеціальних принципів складають, на думку науковців, принцип техніко-юридичної досконалості, повноти, цільового спрямування, системної погодженості. При цьому принципи кодифікації розглядаються як вимоги, що ставляться до уповноважених органів державної

влади, які здійснюють кодифікацію законодавства з метою створення досконалого за своїм змістом кодифікаційного акту⁴

До основних принципів кодифікаційної діяльності в літературі відносять також: плановість, системність і систематичність проведення кодифікаційних робіт; наукову обґрунтованість кодифікованих актів; забезпечення верховенства права й закону; врахування системно-структурних властивостей об'єктивного юридичного права та законодавства; техніко-юридичну досконалість кодифікаційних актів; наближення кодифікаційної діяльності в Україні до «європейських стандартів», зумовлених особливостями континентальної правової системи. Виходячи з викладеної позиції можна зробити декілька висновків: по-перше кодифікація практично зводиться до правотворчого процесу; по-друге принципи діяльності по здійсненню кодифікації та принципи, яким має відповідати кодифікований акт не виокремлюються.

До принципів кодифікації в доктрині права відносять також принципи конституційності та законності, об'єктивності та системності, наступності та оновлення, демократизму та науковості, планування при створенні актів кодифікації⁵. Викладена позиція, в порівнянні з попередніми, принципи кодифікації зводить до принципів, на яких має ґрунтуватися кодифікаційний акт. У систему загальних та спеціальних принципів кодифікації слід включити галузеві принципи, які є теоретичним підґрунтям, забезпечують врахування особливостей в процесі кодифікації окремих галузей законодавства та знаходять, як правило, своє закріплення в положеннях загальної частини кодифікаційних актів. Особливо важливим є дане положення для кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності. Виходячи із структури вказаного законодавства, принципи, які відображають суть та особливості суспільних відносин, які є предметом регулювання окремих його підгалузей та інститутів

2.Добробог Л. М. Види та зміст принципів кодифікації законодавства.//Актуальні проблеми державотворенн., правотворення та правозастосування. Матеріали наукового семінару (ДДУВС, 08.12.2018)⁴

⁵ Гавашели Т.В.Систематизація законодательства в Германии.// Право и современніе государства. 2015. №1.

будуть визначати особливості систематизації цього законодавства, стануть частиною наукового обґрунтування вибору предмету кодифікації та меж охоплення правового масиву, якій буде підлягати удосконаленню у процесі кодифікації. Кодифікація має ґрунтуватися на системі пов'язаних між собою юридичних принципів, комплексне застосування яких є однією з умов розробки та прийняття якісного та ефективного кодифікаційного акту. Оскільки системоутворюючою ознакою всіх юридичних принципів є їх цільове та функціональне спрямування, це дозволяє виокремити кращі, переважні шляхи досягнення певного результату в галузі регулювання суспільних відносин.

Якщо екстраполювати загальні положення теорії щодо видів принципів на кодифікацію законодавства у сфері інтелектуальної власності то можна запропонувати наступні групи принципів:

до принципів кодифікації пропонується віднести: плановість, професіоналізм, своєчасність, законність, гуманізм, науковість (доктринальності), об'єктивність, гласність, систематичність;

до принципів, яким має відповідати кодифікаційний акт: 1) які впливають на форму акту - так звані принципи техніко-юридичної досконалості, повноти, імплементації кодифікаційного акту у систему законодавства, мовні вимоги, у тому числі і локанічність, несуперечливість викладення норм; 2) визначають зміст акту - термінологічна узгодженість та відповідні галузеві принципи, які впливають на зміст кодифікаційного акту. Зокрема, у сфері інтелектуальної власності це можуть бути принципи національного режиму, територіальності правової охорони, строковості правової охорони, абсолютності авторства, поєднання приватних та публічних інтересів та інші.

Універсальним є принцип верховенства права та один з його компонентів – принцип правової визначеності. У широкому розумінні принцип правової визначеності розглядається як сукупність вимог до організації та функціонування правової системи з метою забезпечення стабільного правового положення людини шляхом вдосконалення процесів правотворчості та

правозастосування. У вітчизняній правовій доктрині вимоги, що впливають з принципу правової визначеності, здебільшого адресуються нормативно-правовим актам. Вони повинні були зрозумілими (доступними), несуперечливими і пропонувати повне врегулювання суспільних відносин, не допускаючи існування прогалин.

Висновок. Принципи кодифікації законодавства, у тому числі і у сфері інтелектуальної власності, є основним елементом як самої методології кодифікації, так і безпосередньо процесу здійснення кодифікаційних робіт та розробки кодифікаційних актів. Від того, наскільки система обраних принципів відповідає закономірностям соціальної дійсності залежить кінцевий результат кодифікації.

Петренко В. О.

д.т.н., професор, магістр права
Український державний університет науки і технологій,
м. Дніпро

Юдіна Г. О.

науковий співробітник, судовий експерт
Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН
України, м. Київ

Маймур Є. Ф.

студентка Інституту права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ

ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В епоху глобалізаційних процесів в економіці, з появою нових технологій передачі інформації, розвитком технічного прогресу, виникають нові механізми порушення прав інтелектуальної власності, нові методи незаконного використання результатів інтелектуальної праці. Тому розробка ефективних механізмів захисту порушених прав інтелектуальної власності є актуальною задачею.

Складність боротьби з порушниками прав інтелектуальної власності пов'язана, в першу чергу, з тим, що склад порушень охоплюються нормами цивільного, адміністративного, кримінального та господарського права, що значно ускладнює їх кваліфікацію.

Основні акценти в економіці сьогодні переміщуються на прискорений інноваційний розвиток, перехід до стратегії, що базується на знаннях та інтелекті. Основу такого розвитку становлять інтелектуальні надбання нації,

наукові досягнення, процеси перетворення результатів творчої діяльності у виробництво матеріальних та духовних благ [1, 13].

Захистом прав інтелектуальної власності є правове забезпечення недоторканності цих прав, їх непорушності, а в разі порушення, застосування заходів примусового характеру, спрямованих на відновлення цих прав. Право на захист з'являється у власника прав інтелектуальної власності лише в момент порушення або оспорювання його прав та охоронюваних законом інтересів і реалізується в рамках цивільних, кримінальних та адміністративних правовідносин, які виникли при цьому. Згідно з міжнародними стандартами поняття «захист прав інтелектуальної власності» включає передбачену законодавством діяльність уповноважених країною відповідних органів влади по визнанню, поновленню прав, та усуненню перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності [1, 51].

Наша країна взяла курс на інноваційний шлях розвитку, важливим питанням якого є теорія і практика інтелектуальної власності і тому неодмінною умовою цього складного процесу є захист порушених прав інтелектуальної власності та відповідальність за їх порушення.

В сучасних умовах господарювання, з урахуванням глобалізаційних процесів, з швидкоплинними змінами, які відбуваються в усіх сферах діяльності людини, суспільства, на перший план виступають питання ефективного захисту прав інтелектуальної власності та створення надійної системи захисту.

Функціонування такої системи є об'єктивною необхідністю з огляду на потребу забезпечення творцям можливості контролю за використанням власних творів; стимулювання творчої інтелектуальної праці та творчої активності із подальшим впровадженням результатів такої діяльності у соціально-економічний генезис суспільства; активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, впровадження досягнень науково-технічного прогресу в усі сфери суспільного життя; створення конкурентного ринкового середовища, надійного захисту суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності; захисту

економічної безпеки держави, створення сприятливих умов для трансферу нових технологій; поширення інформації, уникнення втрат внаслідок дублювання зусиль, спрямованих на пошук шляхів вирішення нагальних науково-технологічних і соціально-економічних проблем; забезпечення вільного доступу суспільства до світових інтелектуальних надбань [2].

Вибір способу судового захисту прав інтелектуальної власності, включаючи такі, як вилучення та знищення товарів і матеріалів, введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та знярядь, що використовувалися для виготовлення таких товарів, здійснюється особою, якій належить право інтелектуальної власності. Водночас перевірка відповідності цього способу допущеному порушенню і меті здійснення судового розгляду є обов'язком суду, який має приймати рішення у справі в межах заявлених позовних вимог та з урахуванням фактичних обставин конкретної справи, беручи до уваги як можливість у той чи інший спосіб захистити порушене право, так і необхідність подальшого виконання прийнятого судом рішення.

Зазначене стосується і випадків, коли позивач обирає спосіб захисту, передбачений договором. В такому разі, окрім встановлення обставин того, чи зможе обраний спосіб захисту привести до відновлення порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, з урахуванням принципу свободи договору, встановленого статтею 627 Цивільного кодексу України [3], необхідно перевіряти відповідність обраного способу захисту визначеним статті 3 Цивільного кодексу України загальним засадам цивільного законодавства, зокрема: неприпустимості свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимості позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; справедливості, добросовісності та розумності.

Частина друга статті 5 ГПК [4] передбачає, що у випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону.

При цьому реалізація відповідних повноважень є правом, а не обов'язком суду.

Вказана норма також не передбачає можливості суду при вирішенні спору самостійно визначати належний спосіб захисту, змінюючи при цьому обраний спосіб захисту позивачем, оскільки згідно з частиною першою статті 14 ГПК суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках.

Зазначена норма не може бути розцінена як така, що порушує принцип диспозитивності в господарському судочинстві, оскільки завданням останнього є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави [5, 12].

Вивчення та аналіз судової практики вжиття судами заходів забезпечення позову у справах щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності показали, що суди в більшості випадків обґрунтовано приймали рішення про забезпечення позову з урахуванням вимог процесуальних норм, які висуваються до даної процесуальної дії.

Дослідження спорів, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності, свідчить, що найпоширенішою категорією з-поміж них є спори щодо захисту авторського права та суміжних прав.

Предметом розгляду в справах про захист прав інтелектуальної власності виступають спори про припинення порушення авторського права та суміжних прав, про виплату компенсації за порушення майнових авторських прав, про стягнення заборгованості згідно з договором на використання у комерційній діяльності музичних творів та інших майнових прав, про припинення порушення прав на знаки для товарів і послуг та відшкодування збитків, про порушення прав інтелектуальної власності комерційної назви суб'єкта господарської діяльності та відшкодування збитків, завданих таким порушенням, тощо.

Судочинство відіграє важливу роль щодо захисту прав інтелектуальної

власності [6, 226], у зв'язку з чим удосконалює практику розгляду таких спорів і намагається застосовувати норми матеріального і процесуального права однаково. З часом такий підхід забезпечить швидке і ефективне врегулювання зазначених спорів. Судді постійно підвищують рівень своєї кваліфікації і взаємодіють з Державними органами у сфері інтелектуальної власності. Вирішення всіх проблемних питань в перспективі забезпечить єдиний підхід до врегулювання відносин інтелектуальної власності і захистить їх суб'єктів від неправомірних посягань.

У світовій практиці активно використовують альтернативні засоби розв'язання спорів при порушенні прав інтелектуальної власності, такі як арбітраж та медіація. Позитивним моментом даного способу захисту прав інтелектуальної власності являється те, що адвокати та їхні клієнти мають широку свободу модифікувати цю процедуру з урахуванням їхніх потреб.

Список використаних джерел:

1. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. /Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С./ К.: «К.І.С.», 2007. 448 с.
2. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2008. 431 с.
3. Цивільний кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356, поточна редакція від 17.03.2022, підстава № 2120-IX. URL: zakon .rada.gov.ua/ laws /show /435-15 # Text (дата звернення 18.04.2022).
4. Господарський процесуальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст. 56, поточна редакція від 15.12.2021,

підстава № 1875-IX. URL: zakon .rada.gov.ua/ laws /show /1798-12 # Text. (дата звернення 18.04.2022).

5. Довідка за результатами аналізу судової статистики та вивчення судової практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності. URL: <https://su.arbitr.go.ua/userfiles./media>. (дата звернення 18.04.2022).

6. Знищення контрафактного товару як спосіб судового захисту прав інтелектуальної власності: КГС ВС. URL: <https://advokatpost.com/znyshchennia-kontrafaktnoho-tovaru-iaak-sposib-sudovoho-zakhystu-prav-intelektualnoi-vlasnosti-khs-vs/>. (дата звернення 18.04.2022).

Ромашко А. С.

доцент, к.т.н., доцент

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського

Дорожко Г. К.

заступник директора, к.т.н., доцент

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України

Крикун Н. П.

студентка 2-го курсу

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського

ВІЙНА В УКРАЇНІ ТА МАЙБУТНЄ СВІТОВОЇ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Переглянули інформацію про новини Укрпатенту з кінця лютого 2022 і станом на 25.03.2022, яка стосується допомоги та підтримки України та Укрпатенту патентними відомствами країн та регіональних відомств (див. <https://ukrpatent.org/uk/news?page=1&per-page=15>), а саме:

- [\[02.03.2022\] ЄПВ підтримує Україну. Перервано співпрацю з патентними відомствами РФ та Білорусі, ЄАПО](#)
- [\[03.03.2022\] Підтримка від патентного відомства Словаччини](#)
- [\[03.03.2022\] Підтримка від патентного відомства Польщі](#)
- [\[04.03.2022\] Підтримка від патентного відомства Австрії](#)
- [\[07.03.2022\] USPTO підтримує Україну. Припинено співпрацю з РФ та ЄАПО](#)
- [\[07.03.2022\] Заява відомства інтелектуальної власності Великої Британії щодо України](#)
- [\[09.03.2022\] Підтримка від патентного відомства Фінляндії](#)

- [\[10.03.2022\] Підтримка від патентного відомства Литви](#)
- [\[10.03.2022\] Лист підтримки від EUIPO](#)
- [\[10.03.2022\] EUIPO: заява щодо України, заходи відомства](#)
- [\[11.03.2022\] Підтримка від патентного відомства Грузії](#)
- [\[11.03.2022\] Підтримка від патентного відомства Естонії](#)
- [\[11.03.2022\] Будні Укрпатенту - на підприємстві, в Україні та світі](#)
- [\[15.03.2022\] Україна - в регіональній групі Центральної Європи та Балтії ВОІВ!](#)
- [\[16.03.2022\] Лист підтримки від країн Бенілюксу](#)
- [\[23.03.2022\] Підтримка від Державного відомства ІВ Хорватії](#)
- [\[25.03.2022\] Підтримка від патентних повірених Великої Британії](#)

ЄПВ було прийнято рішення заморозити співпрацю з національними патентними відомствами Російської Федерації та Білорусі, а також призупинити співпрацю з Євразійською патентною організацією.

Управлінням інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO) призупинено всі дії щодо співпраці з Роспатентом, службою з інтелектуальної власності Росії, та Євразійською патентною організацією (до якої входить і Білорусь)

14 березня 2022 року Україна набула повноправного членства в регіональній групі Центральної Європи та Балтії Всесвітньої організації інтелектуальної власності. До цієї групи ЦЄБ входять 20 країн (Албанія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Грузія, Естонія, Латвія, Литва, Північна Македонія, Молдова, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Угорщина, Україна, Хорватія, Чехія та Чорногорія).

Що ж робить країна, що здійснила повномасштабне вторгнення в Україну в плані інтелектуальної власності? Як і в Україні – мародерить! Паплюжаться відомі торговельні марки і переробляються під свої (наприклад Макдональдс, GRay). РФ подає заявки на реєстрацію схожих торговельних марок (рис.1).

(731) Заявитель:
Публичное акционерное общество «Газпром», 197229, Россия,
округ Лахта-Ольгино, пр-кт Лахтинский, д.2, к.3, стр.1 (RU)

(731) Заявитель:
Общество с ограниченной ответственностью «РУССКОЕ ПОЛЕ-ЛОГИСТИК», 140000,
Люберцы, Хлебозаводской проезд, 5а (RU)

Рис.1 Приклади поданих на реєстрацію торговельних марок

З часу початку війни (12-18те березня 2022) в базі Роспатенту (системний пошук не застосовувався) виявлені заявки на торговельні марки заявників Китаю, Ізраїлю:

- https://new.fips.ru/registers-doc-view/fips_servlet?DB=RUTMAP&rn=7055&DocNumber=2022715532&TypeFile=html;
- https://new.fips.ru/registers-doc-view/fips_servlet?DB=RUTMAP&rn=7055&DocNumber=2022715573&TypeFile=html;
- https://new.fips.ru/registers-doc-view/fips_servlet?DB=RUTMAP&rn=7055&DocNumber=2022715569&TypeFile=html;
- https://new.fips.ru/registers-doc-view/fips_servlet?DB=RUTMAP&rn=7055&DocNumber=2022715546&TypeFile=html.

З вищезазначеного видно, що незважаючи на війну, яку розпочала ця країна не всі відмовились мати з нею справу.

Але в вищезазначеному переліку листів-підтримки відсутня підтримка й Всесвітньої організації інтелектуальної власності і її фейсбук-сторінка теж мовчить. Мало того скрін з сайту Роспатенту свідчить, що до цього часу

проводяться семінари за договором про патентну кооперацію (РСТ) під егідою ВОІВ (рис.2).

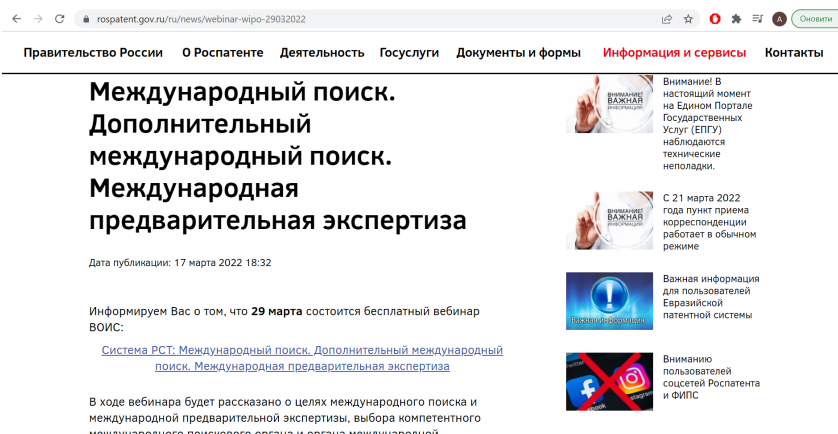

Рис.2.Скрін з сайту Роспатенту

Незважаючи на вищезазначений лист EUIPO, на сайті Роспатенту також активні посилання на бази даних TMview та DESIGNview.

Разом з тим ця країна продовжує пропагувати та героїзувати війну та геноцид українців. Вже подані заявки та реєстрацію торговельних марок з літерами «z», «v» та «zv» (наголошую, що Баварія ввела відповідальність за позначення «z»):

- https://new.fips.ru/registers-doc-view/fips_servlet?DB=RUTMAP&rn=7055&DocNumber=2022715575&TypeFile=html ;
- https://new.fips.ru/registers-doc-view/fips_servlet?DB=RUTMAP&rn=7055&DocNumber=2022715576&TypeFile=html ;
- https://new.fips.ru/registers-doc-view/fips_servlet?DB=RUTMAP&rn=7055&DocNumber=2022715574&TypeFile=html .

Не буду приводити зображення за заявленими торговельними марками, хочете – гляньте самі. Єдине, що радує – ці позначення в чорній рамці!

Цікава думка, з якою не можна не погодитись, відображена в листі патентного відомства Фінляндії «бачення відкритої Європи, яка сприяє

економічному та соціальному прогресу через співпрацю, обмін інформацією та знаннями, зазнало суттєвого удару. Перспектива створення безпечнішого, більш мирного середовища як для теперішнього, так і для майбутніх поколінь, під серйозною загрозою.». Але який вихід з цього?

Думаю слід очікувати відповідних ситуації рухів Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Країні, яка порушує міжнародні зобов'язання не місце там, але на час написання цих тез пройшло більше місяця, а ВОІВ так і не висловила свою позицію.

Також всі ми знаємо наскільки цікавими можуть бути патентні бази для встановлення рівня техніки, для отримання інформації про нові матеріали, пристрої, способи.

Разом з тим нагадую про вислів російського президента в листопаді 2019 року - "Мы подождем, пока американцы истратят деньги на технологии, а потом - цап-царап. Или задешево купим. Это я пошутил! ...". Думаю, що вся планета розуміє – будуть красти!

З огляду на вищезазначене на вищезазначене вважаємо, що окрім санкцій, які накладаються світовою спільнотою в різних сферах варто додати санкції в галузі інтелектуальної власності, а саме:

- і Україні, і іншим патентним відомствам, і ВОІВ варто денонсувати угоди з РФ, в галузі інтелектуальної власності (про СОТ вже піднімається питання в окремих країнах, але цього не буде достатньо);
- в разі денонсування угод в сфері ІВ, обмежити чи й заборонити патентним повіреним інших країн представляти інтереси громадян РФ;
- варто розглянути можливість вилучення російської мови з офіційних мов ВОІВ;
- за технічної можливості, в разі денонсування угод в сфері ІВ, обмежити доступ патентного відомства РФ до пошукових баз починаючи з баз окремих патентних відомств і завершуючи базами ВОІВ .

Вищезазначені заходи хоч і не повністю обмежать доступ РФ до нових технологій, але значним чином його ускладнять.

Троцька В. М.

кандидат юридичних наук

завідувачка сектору розпорядження авторськими та суміжними правами

відділу авторського права і суміжних прав

НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,

**ДЕКОМПІЛЯЦІЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ З МЕТОЮ
ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК: ПРАВОМІРНА ДІЯ, ЧИ ПОРУШЕННЯ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА?**

Питання правомірної декомпіляції комп'ютерної програми (перетворення її з об'єктного коду у вихідний текст) часто виникають на практиці в особи (далі – користувача) після укладання договору з правовласником, за яким надано дозвіл на використання цієї програми. Під час запуску в роботу та функціонування програми можуть виявитися помилки, виправлення яких потребує декомпіляції програми. Проте, в договорі між користувачем та правовласником, дії щодо декомпіляції можуть бути заборонені останнім. Однак, існують винятки у законодавстві про авторське право, коли допускається без дозволу правовласника, без виплати йому авторської винагороди, внести до комп'ютерної програми зміни (модифікації) з метою виправлення помилок, якщо інше не передбачене в договорі між правовласником та користувачем. Але чи може законний користувач для виправлення таких помилок здійснити декомпіляцію комп'ютерної програми? Роз'яснення цього питання надано судом при вирішенні спору в справі, що розглядалася в Бельгії [1].

Між компанією «Top System» (далі – Компанія), діяльність якої пов'язана з розробкою комп'ютерних програм, та державною службою «SELOR», укладено ліцензійний договір. Згідно з умовами цього договору Компанія розробила програму для потреб служби та надала дозвіл (ліцензію) на її використання. Однак, при відтворенні програми виявилися проблемні

дефекти, про що SELOR повідомила Компанію. Не досягнувши згоди щодо виправлення дефектів у програмі, Компанія звернулася до суду (Комерційний суд, Брюссель), звинувативши SELOR в порушенні авторського права, мотивуючи це тим, що декомпільовано комп'ютерну програму без дозволу правовласника. Відповідач зазначив, що вчиняючи відповідні дії, виправив помилки з метою налагодження необхідного функціонування програми згідно з цільовим призначенням. SELOR підкріпило власну правову позицію нормами європейського та бельгійського законодавства про авторське право, зокрема й Директиви Ради Європейського Співтовариства 91/250/ЕЕС від 14 травня 1991 року про правову охорону комп'ютерних програм (далі – Директива ЄС) [2].

Відповідно до ст. 4 (b) Директиви ЄС правовласнику належить виключне право здійснювати або дозволяти відтворення комп'ютерної програми, а також вносити до неї будь-які зміни. Суд дійшов висновку, що декомпіляцією є зміна програмного коду, що включає дії з відтворення та перекладу коду. Такі дії належать до виключних авторських прав, а відтак потребують отримання дозволу від правовласника. Однак, існують винятки з цих прав. Так, без дозволу правовласника дозволяється декомпілювати програму шляхом відтворення коду для отримання інформації, необхідної для досягнення сумісності незалежно створеної комп'ютерної програми з іншими програмами, за виконання певних умов (ст. 6 Директиви ЄС). Проте, згідно з матеріалами судової справи дії з декомпіляції не передбачали досягнення сумісності з іншим програмним забезпеченням, а були здійснені лише для виправлення помилок у роботі програми. Окрема норма, що дозволяла б вільну декомпіляцію комп'ютерної програми для виправлення помилок, в Директиві ЄС та, відповідно, в законі Бельгії «Про авторське право і суміжні права» відсутня. Постало спірне питання, чи можливо вважати дії SELOR щодо декомпіляції програми з метою виправлення помилок правомірними, чи вони є порушенням авторського права?

З метою отримання роз'яснення норм Директиви ЄС в частині вирішення спору, Апеляційний суд (м. Брюсель) направив запитання до Європейського суду з прав людини. Суд, проаналізувавши норми Директиви ЄС зазначив, що декомпілювати всю або частину комп'ютерної програми з метою виправлення помилок дозволяється, проте за таких умов:

1) дії мають стосуватися саме виправлення помилки. Помилка, зазвичай, означає дефект, що впливає на роботу комп'ютерної програми, призводить до несправності, а також впливає на її використання;

2) дії, вжиті для декомпіляції програми повинні бути необхідні для того, щоб законний користувач мав можливість використовувати програму відповідно до її цільового призначення;

3) варто враховувати «конкретні договірні положення» (ст. 5 (1) Директиви ЄС), що надають законному користувачу можливість здійснювати дії, необхідні для виправлення помилок. Договірні положення не повинні позбавляти законного користувача прав здійснювати виправлення помилок;

4) результат декомпіляції не повинен бути використаний для інших цілей, ніж виправлення помилки. Це означає, що користувач не набуває прав на програму, в якій виправлені помилки, він не може розпоряджатися майновими правами на цю програму, в тому числі шляхом передачі прав на подальше використання коду.

Виходячи з наведеного роз'яснення суду, застосування положень Директиви ЄС, що стосуються випадків вільної декомпіляції комп'ютерної програми, розширено. Користувач має право декомпілювати програму як у випадках забезпечення сумісності роботи програми з іншим програмним забезпеченням, так й з метою виправлення помилок.

Щодо національного законодавства, то норми ст. 24 Закону України «Про авторське право і суміжні права» дублюють положення Директиви ЄС в частині визначення випадків вільного використання комп'ютерної програми.

«Особа, яка правомірно володіє правомірно виготовленим примірником комп'ютерної програми, має право без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право на цю програму, зокрема:

внести до комп'ютерної програми зміни (модифікації) з метою ... виправлення явних помилок, якщо інше не передбачено угодою з автором чи іншою особою, яка має авторське право;

декомпілювати комп'ютерну програму (перетворити її з об'єктного коду у вихідний текст) з метою одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії із незалежно розробленою комп'ютерною програмою, за дотримання певних умов.»

Отож, у разі виникнення спірної ситуації між сторонами договору, відносини між якими регулюються згідно з законодавством України, можуть порушуватися подібні спірні питання, що розглядалися бельгійськими судами та Європейським судом з прав людини.

Наприклад, у Вищому господарському суді України розглядалася справа за позовом підприємства до товариства про розірвання авторського (ліцензійного) договору про надання виключного права на використання комп'ютерної програми [3]. Позовні вимоги мотивовано тим, що «комп'ютерна програма, фактично не відповідає умовам зазначеного договору в частині її відповідності технічній документації і функціональності». Хоча питання виправлення помилок не були предметом спору, проте справа цікава тим, що в ній наведені цитати з договору, які описують практику застосування норм про декомпіляцію програми. Зокрема, товариством надано підприємству виключне право на використання програми, а також право надавати доступ до програми третім особам «без права внесення змін до програми, без права декомпілювати (за виключенням випадків, передбачених чинним законодавством України)...» (пункт 3.3 договору). З наведеного положення слідує, що підприємство не мало право декомпілювати програму, крім певних випадків, до яких належать й норми про вільне використання комп'ютерної програми (ст. 24 Закону). Проте,

якщо би підприємство здійснило декомпіляцію з метою виправлення помилок для забезпечення належного функціонування програми, це було б порушенням як зобов'язань, визначених в п. 3.3 договору, так й закону, оскільки згідно зі ст. 24 Закону дозволено вільно декомпілювати комп'ютерну програму для забезпечення сумісності роботи програми з іншим програмним забезпеченням, а не для виправлення помилок. Користувач має право без дозволу правовласника внести до комп'ютерної програми зміни (модифікації) з метою виправлення помилок, проте «якщо інше не передбачено угодою з автором чи іншою особою, яка має авторське право» (ст. 24 Закону). У випадку, коли в договорі заборонено користувачу вносити зміни до програми, здійснення таких дій без дозволу правовласника може розглядатися як не дотримання договірних зобов'язань, а також порушення авторського права.

Отже, судова справа, що розглядалася в Бельгії, роз'яснення по якій надано Європейським судом з прав людини, розкрила прогалини в нормах Директиви ЄС, а відтак й у нормах законів про авторське право європейських та інших країн, зокрема й України, які імплементували відповідні положення.

У зв'язку з цим пропонується при удосконаленні національного законодавства, зокрема внесенні змін до ст. 24 Закону України «Про авторське право і суміжні права», розглянути питання про врахування європейської судової практики, передбачити право законного користувача вільно декомпілювати комп'ютерну програму (перетворити її з об'єктного коду у вихідний текст) не лише з метою одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії з незалежно розробленою комп'ютерною програмою, за дотримання певних умов, а й для виправлення помилок в її роботі, без набуття майнових прав на цю програму, для можливості подальшого використання комп'ютерної програми відповідно до цільового призначення.

Список використаних джерел:

1. JUDGMENT OF THE COURT Top System SA v. Belgian State, Case C-13/20, 6 October 2021
2. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=247056&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=18380521>
3. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=363a5a27-c2eb-4163-be9d-928784b6a90f>
4. Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs (OJ 1991 L 122, p. 42) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A31991L0250>
5. Постанова Вищого господарського суду України від 17 листопада 2015 року Справа № 910/4846/14 URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/53605152>

Улігіна О. В.

к.ю.н., вчений секретар

НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

ЗАХИСТ ПРАВ НА НЕТИПОВІ ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Сьогодні у світі можна спостерігати повсякчасний культурний розвиток, збільшення значення творчості в житті людини. Ці процеси під впливом досягнень в інших галузях, зокрема технологій, призводять до появи абсолютно нових видів мистецтва. Для мистецтва вирішальною є творчість як така, яка крім цього значною мірою впливає на реформування законодавства та доктринальних підходів в галузі охорони та захисту авторського права. Ці зміни є необхідними, оскільки результати творчості людини постійно змінюються під впливом технічного і культурного розвитку людства.

Це нове сучасне мистецтво є складним та маловивченим явищем, якому окрім швидкого розвитку та залежності від технологій, притаманні також великі прибутки. В сучасному світі мистецтво стає доступнішим і починає приносити все більше вигоди. Це важливий процес, оскільки кожен охочий може заробляти завдяки своїй творчості. Для цього створюються багато нових та зручних майданчиків, як онлайн так і оффлайн.

Всі ці процеси призводять до появи нових нетипових об'єктів авторського права, які іноді залишаються поза правовим регулюванням, а тому потребують окремого вивчення. Зокрема, цікавими є питання захисту прав на такі об'єкти та можливі порушення прав на нетипові об'єкти авторського права.

Нетипові твори можуть бути дуже різними, більш того все нові їх види з'являються кожен день, тому вони мають безліч відмінностей та особливостей. Але усі вони мають спільні проблеми щодо їх правового регулювання.

До нетипових об'єктів авторського права можуть відноситися фанфіки, фан-арт та косплей (фанатські твори), кулінарні вироби (зовнішній вигляд, особлива подача), персонажі, цифрові твори та інші.

Для фанатських творів спільною рисою, яка ускладнює захист прав на такі твори, є те, що здебільшого такі твори є похідними. Крім того, існує тонка межа, коли фанатський твір можна назвати похідним, а коли він взагалі не може розглядатися як самостійний, через що не отримує охорони і відповідно захисту. Але навіть у ситуації, коли фанатський твір є оригінальним і міг би розглядатися як похідний, все ще існує питання законності використання первинного твору.

Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», похідним твором визнається «твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів)» [1]. Автори фанатських творів здебільшого не отримують від автора дозволу на використання первинного твору, на основі якого створюється фанатський, а отже мова йде про завдання шкоди охороні первинного твору.

Ця ситуація призводить до перетину прав та інтересів автора первинного твору та автора фанатського твору. І пріоритет, очевидно, буде у автора первинного оригінального твору, оскільки саме на його основі створений похідний. Але фанатські твори є важливим явищем, яке відіграє певну роль і в культурній сфері і в економічній, а також виступає рушієм сучасного мистецтва, тому питання необхідності надавати захист таким творам є відкритим і вимагає розумного відмежування від прав авторів первинних творів.

Іншим проблемним питанням захисту прав на нетипові об'єкти авторського права є відсутність його правового механізму. А для України також супутнім фактором є відсутня судова практика з цих питань. Також потрібно зазначити,

що в цілому судова практика щодо порушень на нетипові об'єкти авторського права є досить незначною в усьому світі. Для цього є низка причин, зокрема відносно недавнє виникнення таких творів, суперечливість щодо правового регулювання раніше існуючих об'єктів авторського права, відсутність законодавчого підґрунтя для охорони таких творів.

Прикладом неоднозначності щодо необхідності охорони і захисту авторських прав є авторське право на кулінарні вироби. Мова в цьому випадку йде в першу чергу про зовнішній вигляд страви (подачу) або про інсталяції, які створені за допомогою їжі, а не про технологічну карту чи рецепт страви. З приводу можливості окремої охорони зовнішнього вигляду страв точаться суперечки [2]. А відсутність одностайності щодо питання охорони таких прав впливає на відсутність можливості і захисту порушених прав на такі нетипові твори.

Проте все одно в цій сфері виникають цікаві справи, які можуть мати певний вплив на подальше формування думки щодо охорони та захисту прав на нетипові об'єкти авторського права. На приклад, це кейс з приводу торта, який був створений за мотивами творів відомого художника Піта Мондріана. Так, деякі автори вважають, що щодо цього торта «можна говорити про захист авторським правом в ЄС та США, оскільки використання у торті візуальних аспектів картини Мондріана не має функціонального характеру, тобто не впливає на його смак» [3, с. 170]. Такий торт навіть можна розглядати як похідний твір.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна сказати, що питання захисту прав на нетипові об'єкти авторського права є досить складним та маловивченим. Правовий захист на такі об'єкти часто відсутній або ускладнений через відсутність або низький рівень охорони об'єктів, щодо яких виникають права. Це свідчить про необхідність дослідження питань охорони нетипових об'єктів авторського права та вдосконалення законодавства у цій сфері, що дозволить підвищити рівень захисту прав на такі об'єкти.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 13, ст.64.
2. Cathay Y. N. Smith, Food Art: Protecting Food Presentation Under U.S. Intellectual Property Law, 14 J. Marshall Rev. Intell. Prop. L. 1 (2014)
3. Rocha, M. V. (2019). The Mondrian Cake: May Intellectual Property protect signature food? Revista Electrónica de Direito, 2

Хоменко І. І.

старший науковий співробітник

Центр досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій

НАН України (м. Київ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Інформація (інтелектуальна власність) важливий ресурс, який може бути цікавий не лише шахряям. Не завжди її обмін та витік є безпечним та контрольованим, прогнозованим. Отримати інформацію можна, в тому числі і за допомогою кібератак, від яких ані представники бізнесу, ані державний сектор не застраховані. Інформаційна безпека в умовах нових викликів та загроз є важливим питанням для підприємств (організацій) та держави в цілому.

З 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 р. президент Російської Федерації (РФ) Володимир Путін у новому зверненні оголосив про проведення "спеціальної військової операції" в Україні. Одночасно РФ розпочала обстріли українських міст. Торгово-промислова палата України (далі - ТПП України) на підставі ст.ст. 14, 14¹ Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 № 671/97-ВР, Статуту ТПП України, засвідчила форс мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію Російської Федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб, відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Враховуючи це, ТПП України підтвердила, що зазначені обставини з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення, є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та/або фізичних осіб по договору, окремим податковим та/чи іншим зобов'язанням/обов'язком, виконання яких/-го настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і

виконання відповідно яких/-го стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) [1].

Не зважаючи на військову агресію проти України – Державне підприємство "Український інститут інтелектуальної власності" (Укрпатент), який відповідно до законів України у сфері інтелектуальної власності та розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.10.2020 № 1267-р виконує функції Національного органу інтелектуальної власності (далі – НОІВ) продовжує працювати у штатному режимі, забезпечуючи необхідні функції та безперервну роботу державної системи правової охорони інтелектуальної власності. [2] Важливим питанням залишається якість кіберзахисту інформації, інтелектуальної власності.

Відома публікація «Кращі практики управління кібербезпеки. Оглядовий звіт» кандидата наук з державного управління, юриста, позаштатного консультанту Комітету Верховної Ради України з питань цифрової трансформації Лілії Олексюк, згідно якої, національний індекс кібербезпеки (NCSI) — це глобальний індекс, який вимірює готовність країн до запобігання кіберзагрозам та управління кіберінцидентами. NCSI — це також база даних із загальнодоступними матеріалами та інструментарієм для розбудови потенціалу національної кібербезпеки. Україна наразі посідає за рейтингом NCSI 28 місце. За даним оглядом Велика Британія має низку правових інструментів, що дають змогу боротися з кіберзлочинністю, зокрема Закон про зловживання комп'ютером [3].

Системи управління кібербезпекою в країнах, проаналізованих у звіті Лілії Олексюк, мають спільні особливості й кардинальні відмінності. Цей досвід можна використати під час підготовки великої реформи державного регулювання у сфері кібербезпеки. Близькими до України за організацією управління кібербезпекою є країни колишнього СРСР (Литва, Естонія), які ухвалили відповідні закони про кібербезпеку, чітко визначили повноваження

основних суб'єктів кібербезпеки та встановили відповідальність за невиконання заходів. Так, Закон про основи національної безпеки Литви визначає сектори національної економіки, які мають значення для національної безпеки: енергетика, транспорт, інформаційні технології та телекомунікації, інші високотехнологічні сфери, фінанси та кредит. Своєчасним та важливим є вивчення досвіду держави Ізраїль щодо організаційно-правового забезпечення побудови національної системи кібербезпеки. Ця держава постійно перебуває у ворожому середовищі, має високий відсоток виробництва високотехнологічної продукції і експортує програмне забезпечення, тож вважає забезпечення кібербезпеки одним із завдань оборони країни. За оцінками Zecurion Analytics (заснована в 2001 году, займається розробкою програмного забезпечення для захисту даних від витоків на ринках СНГ, Європи, США, Японії, Турції) Ізраїль посідає дев'яте місце: 150 мільйонів США, 1000 хакерів [4].

Важливо, що для забезпечення повноцінної та ефективної системи кібербезпеки уряд Ізраїлю ініціює і підтримує програми навчання спеціальних кадрів, а також інформаційні програми для населення країни, наприклад, навчання школярів навичкам цифрового захисту. Крім того, в країні підтримується кілька освітніх програм для молоді віком 16-18 років. Вважаємо, що освітня програма у сфері кібербезпеки є позитивним фактором, який дає змогу поширити серед населення відомості з інформаційної безпеки. У рамках масштабної боротьби з хакерами Ізраїль спільно з США реалізує проекти шкільної та дошкільної освітньої підготовки у сфері кібербезпеки. З 2016 року Уряд Ізраїлю запровадив нову категорію робочих віз для іноземних спеціалістів, які залучаються вітчизняними компаніями у сфері високих технологій [5, 48].

У 2021 році Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифра) отримала 4 мільярди гривень на функціонування і розвиток Держспецзв'язку — структури, яка відповідає за моніторинг і забезпечення безпеки України в цифровому полі. На його базі створено Кіберцентр UA30 — сучасну платформу з професійною командою, яка буде обслуговувати як державу і бізнес, так і

кожного громадянина України зокрема [6]. Однак, незважаючи на сказане, в Україні існують невирішені питання, на які потрібно звернути увагу:

- недостатня обізнаність значної частини учасників забезпечення кібербезпеки із законодавчою базою;
- слабка взаємодія між суб'єктами забезпечення кібербезпеки;
- існує необхідність отримувати інформацію щодо кіберзагроз від основного координаційного органу;
- існує необхідність впровадження системи тренінгів та професійного навчання для працівників;
- відсутній порядок дій та взаємодії з іншими суб'єктами національної системи кібербезпеки при виявленні кіберінциденту;
- відсутні вимоги щодо забезпечення кібербезпеки/кіберзахисту на рівні конкретного сектору;
- відсутній регламент обміну інформацією на рівні секторів різних галузей;
- відсутня співпраця з недержавним сектором.

Список використаних джерел:

1. Торгово-промислова палата України. Щодо засвідчення формажорних обставин. – 30.03.2022. Режим доступу: <https://uccr.org.ua/press-center/uccr-news/protsedura-zasvidchennia-fors-mazhornikh-obstavin-z-28-02-2022>
2. Укрпатент продовжує працювати у штатному режимі. – 01 березня 2022 р. Режим доступу: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/ukrpatent-01032022>
3. Лілія Олексюк. Кращі практики управління кібербезпекою. Оглядовий звіт. Режим доступу: file:///C:/Users/PC/Downloads/Report_on_Cybersecurity_04.pdf; <https://ncsi.ega.ee/ncsi-index/>

4. Израиль вошел в ТОП-10 стран по уровню кибервойск. – Режим доступа: <https://stmegi.com/posts/41238/izrail-voshel-v-top-10-stran-po-urovnyu-kibervoysk>
5. Гребенюк М.В., Леонов Б.Д. Досвід Ізраїлю у сфері забезпечення кібербезпеки. “Інформація і право” № 2(25)/2018. С. 45-50. Режим доступа: http://ippi.org.ua/sites/default/files/6_9.pdf
6. Михаил Федоров. Первый киберцентр в Украине. Как он будет защищать государство и каждого из нас? 14 мая 2021 г. Режим доступа: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/05/14/673864/>
7. Оцінка стану комунікації, координації та взаємодії між суб’єктами національної системи кібербезпеки. Апарат РНБО України. 2021 р. Режим доступа: <https://www.rnbo.gov.ua/files/2021/STRATEGIYA%20KYBERBEZPEKI/analytyka.pdf>

Хрідочкін А. В.

доктор юридичних наук, доцент

Український державний хіміко-технологічний університет

професор кафедри підприємництва, організації

виробництва та теоретичної і прикладної економіки,

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ СПЕЦИФІЧНИХ РИС АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Одним з видів юридичної відповідальності є адміністративна відповідальність, яка являє собою обов'язок особи, яка скоїла правопорушення, що передбачене нормою адміністративного права, понести обтяжливі наслідки особистого, майнового та іншого характеру. А, виходячи із загального визначення юридичної відповідальності, адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, в цілому, є реалізацією санкцій, законодавчо передбачених за здійснення адміністративного правопорушення у сфері інтелектуальної власності. Як один із видів юридичної відповідальності, адміністративна відповідальність характеризується двома видами ознак. По-перше, це ознаки, властиві юридичній відповідальності в цілому (основні), а по-друге, ознаки, що відмежовують адміністративну відповідальність від інших видів юридичної відповідальності (похідні).

Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності включає, з одного боку, всі властиві юридичній відповідальності основні ознаки, зокрема: по-перше, вона є державно-правовим примусом (виконання загальних правил накладання адміністративних стягнень за адміністративні правопорушення під час їх застосування виявляються в неухильному додержанні принципів верховенства права, законності, індивідуалізації відповідальності тощо); по-друге, адміністративна

відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності нормативно виражена і виявляється у застосуванні та реалізації санкцій правових норм (у заходах адміністративної відповідальності міститься підсумкова правова оцінка вчиненого проступку суб'єктом правопорушення, яка конкретизується у рішенні суду при застосуванні адміністративних стягнень); по-третє, ця відповідальність має чітку підставу - правопорушення; по-четверте, вона накладається у суворо встановленому процесуальному порядку (у разі порушення майнових та немайнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності на належні їм об'єкти інтелектуальної власності, суд застосовує правові норми, що визначають обсяг, межі, підстави адміністративної відповідальності, зміст і процесуальні форми реалізації конкретних адміністративних стягнень); по-п'яте, пов'язана з обтяжливими наслідками майнового, морального, особистісного та іншого характеру для правопорушника (адміністративна відповідальність спричиняє настання несприятливих наслідків для правопорушників шляхом накладання штрафу та конфіскації, позбавлення чи обмеження його прав).

До характерних і специфічних рис адміністративної відповідальності варто віднести насамперед те, що її підставою є особливий вид правопорушення - адміністративний проступок. Своє вираження адміністративна відповідальність знаходить у застосуванні певних видів адміністративних стягнень, специфічних за змістом і відмінних від заходів кримінального покарання, дисциплінарного впливу і майнової відповідальності. Адміністративні стягнення накладаються великою кількістю органів, яким таке право надано законодавством України і перелік яких міститься в Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) і деяких інших законодавчих актах. Незважаючи на те, що все частіше адміністративні стягнення застосовуються судами (суддями), адміністративна відповідальність є позасудовим видом правової відповідальності. Між органами державного управління (посадовими особами), що накладають адміністративні стягнення, і правопорушниками відсутні

відносини підпорядкованості. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності особливий, він істотно відрізняється від кримінального, цивільного процесів і дисциплінарного провадження. Нарешті, адміністративну відповідальність врегульовано нормами адміністративного права, що містять вичерпні переліки адміністративних проступків, адміністративних стягнень і органів, уповноважених їх застосовувати, детально регулюють цей вид провадження і в сукупності утворюють її нормативну основу.

З іншого ж боку, на наш погляд, адміністративній відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, властивий цілий ряд специфічних особливостей (пов'язаних з підставою її виникнення, характером заходів її впливу та процедурою застосування), які дозволяють відокремити її від інших видів відповідальності. Передусім найважливішою особливістю адміністративної відповідальності є те, що в більшості випадків вона застосовується в позасудових процесуальних формах. Державних органів і посадових осіб, які правомочні накладати адміністративні стягнення на правопорушників, багато, що обумовлено особливостями адміністративних правопорушень – їхньою незначною небезпекою, розповсюдженістю, необхідністю оперативного карального впливу на правопорушника.

Ще одна особливість адміністративної відповідальності полягає у тому, що вона настає за скоєння адміністративного правопорушення і застосовується щодо осіб, які не перебувають у службовій підпорядкованості органу, який застосовує відповідальність. В адміністративно-правовій науці немає єдиного загальноприйнятого поняття природи адміністративного проступку. О. В. Чуприна стверджує, що адміністративна відповідальність настає за порушення винним адміністративно-правових обов'язків [1, с. 9]. При цьому природу такого обов'язку автор вбачає в тому, що вона за своїм характером виражена в нормах адміністративного права. Аналогічну позицію ще в більш категоричній формі висловив О. В. Савицький. Він звертає увагу на те, що об'єднуючим початком адміністративної відповідальності є реалізація санкції адміністративно-правових

норм, і тому «поняття проступку та інших правопорушень, які тягнуть різні заходи адміністративної відповідальності, пов'язано з порушенням організуючої виконавчо-розпорядчої діяльності відповідних державних органів» [2, с. 8]. Адміністративні правопорушення стосуються сфери державного управління і виражаються в порушенні або невиконанні адміністративно-правових норм, які регулюють різні галузі управління. Безумовно, норми, що забороняють діяння, за порушення яких встановлено адміністративну відповідальність, за своєю галузевою приналежністю складають адміністративне право.

Безумовно, адміністративне право охороняє як власне адміністративні правовідносини, так і правовідносини, що регулюються іншими галузями права. Яскравим прикладом цього може слугувати право інтелектуальної власності, яке регулюється в цілому нормами цивільного права, але охороняється нормами адміністративного та кримінального. В останні роки в науці адміністративного права переважає думка про те, що норми адміністративного права передбачають склади адміністративних правопорушень незалежно від того, які суспільні відносини порушено, – що регулюються цивільним, податковим, фінансовим або адміністративним правом. Сутність адміністративного правопорушення полягає в тому, що воно є порушенням певних інтересів, яке заподіює шкоду встановленим державою правовідносинам у різних сферах правового регулювання. Об'єктивно такі заборони встановлюються у нормах адміністративного права під загрозою застосування адміністративної відповідальності.

Законодавчу основу актів, які регулюють питання адміністративної відповідальності, є Конституція України, яка має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймають на основі Конституції України й повинні відповідати їй. У статтях, які зобов'язують громадян виконувати конституційні норми, приписи законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів щодо охорони прав інтелектуальної власності містяться вимоги та обов'язки, які реалізуються шляхом встановлення та

застосування адміністративної відповідальності. Основним джерелом норм, які встановлюють адміністративну відповідальність за незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності, є КУпАП, в якому наводиться перелік адміністративних проступків, адміністративних стягнень і органів, уповноважувати їх застосовувати. Норми про адміністративну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності містяться в главі 6 («Адміністративні правопорушення, що посягають на власність»), главі 9 («Адміністративні правопорушення у сільському господарстві. Порушення ветеринарно-санітарних правил») та главі 12 («Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності»). До таких адміністративних правопорушень ми відносимо ст. 51-2 (глава 6) ст. 107-1 (глава 9) та ст. ст. 156-3 (у частині, що стосується об'єктів інтелектуальної власності), 164-3, 164-6, 164-7, 164-9, 164-13 (глава 12) [3]. Паралельно з КУпАП чинним є Митний кодекс України, який містить норми, якими встановлюється адміністративна відповідальність за порушення митних правил [4]. До складу нормативно-правових актів, що містять питання адміністративної відповідальності, належить також спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності, проте норми цього законодавства не встановлюють адміністративні санкції за незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності. Наприклад, ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено, що захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством [5].

Таким, чином, адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності є відповідальністю за окремий вид правопорушень, і у зв'язку з цим їй властиві всі ознаки і принципи цілісного інституту адміністративної відповідальності. З урахуванням поняття юридичної відповідальності в цілому і розглянутих ознак адміністративної відповідальності

за порушення прав інтелектуальної власності її можна визначити як реалізацію адміністративно-правової санкції, яка виявляється у застосуванні судом до винної особи, що скоїла адміністративне правопорушення у сфері інтелектуальної власності, покарання, передбаченого КУпАП та іншими нормативними актами, відповідно до визначеної законом процедури.

Список використаних джерел:

1. Чуприна О. В. Адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2013. 20 с.
2. Савицький О. В. Адміністративна відповідальність у сфері архітектурно-будівельної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / НДІ публіч. права. Київ, 2017. 18 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.
4. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/4495-17>.
5. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

Череп А. В.

д.е.н., професор

Череп О. Г.

д.е.н., професор

запорізький національний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Важливою особливістю процесу цифрової трансформації економіки України є те, що рівень використання інформаційних технологій в різних галузях економіки різний. Якщо ж рівень автоматизації, роботизації та використання інформаційних технологій не зміниться найближчим часом у всіх галузях економіки, то це суттєво буде впливати на ефективність діяльності вітчизняних підприємств через показники продуктивності праці, обсяги виробництва і реалізації продукції. Тож, основним стратегічним завданням вітчизняних суб'єктів господарювання є впровадження інноваційних інформаційних технологій, що забезпечить їх конкурентоспроможність, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Серед основних стратегічних напрямів розвитку цифрової економіки: розвиток цифрової інфраструктури; розвиток цифрових навичок; розвиток сектору інформаційно-комунікаційних технологій; цифровізація сфер життя та секторів економіки [1].

Зараз Мінцифра працює над систематизацією всіх цифрових проєктів міністерства у межах однієї системи моніторингу проєктів. Інформація про цифрові проєкти та їхні статуси буде у відкритому доступі на публічному дашборді [2].

Саме держава повинна стимулювати трансфер технологій через придбання найбільш перспективних інформаційних технологій. Відповідно,

держава має пам'ятати не лише про вигоди від цифровізації, а й про негативні її наслідки (табл. 1).

Таблиця 1 - Переваги та недоліки цифровізації економіки України

Вигода	Недолік
Збільшення продуктивності праці з впровадженням нових технологій	Втрата робочих місць після запровадження цифрових технологій
Автоматизація виробництва, обліку та обміну інформацією між підприємствами та державою	Неготовність підприємств до радикальних змін, пов'язаних з використанням цифрових технологій
Підвищення прозорості та довіри до державного та приватного сектору	Нерівномірність цифровізаційних процесів за галузями та регіонами
Посилення взаємодії підприємств та клієнтів у режимі реального часу	можливість концентрації влади на ринку і посилення монополій;
Розширення можливостей фінансового сектору	Дестабілізація грошово-кредитної системи
Наближення України до рівня Європейських країн та підвищення інвестиційної привабливості	наростання залежності від компаній-лідерів в сфері інформаційно-комунікаційних технологій
Зручність та доступність інформаційно-комунікаційних систем для всього суспільства	Посилення інформаційних злочинів, які на даний момент не контролювані органами влади

Джерело: складено авторами

Загалом, держава має враховуючи всі вигоди і недоліки проводити політику цифровізації, намагаючись досягти найбільш стабільної структури. Цифровізація на сучасному етапі є безповоротним та важливим для економіки процесом.

Список використаних джерел:

1. Даніков О.В., Січкаренко К.О. Концептуальні засади цифровізації економіки України. Інфраструктура ринку. Економіка та управління національним господарством, випуск 17, 2018 с.73-79.
2. Федоров М. Цифровізація економіки дозволить досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП на рік. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-ekonomiki-dozvolit-dosyagti-minimum-4-dodatkovogo-zrostannya-vvp-na-rik#:~:text=%E2%80%9C%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BD%83>.

к.н.ю., старший дослідник, завідувач відділу питань захисту прав ІВ НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, адвокат

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЯПОНІЇ: НА ПРИКЛАДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Обрання Україною демократичного спрямовання розвитку власної правової системи, обумовлює необхідність дослідження правового досвіду інших розвинутих країн. Зазначене у повні мірі стосується й системи правового захисту права інтелектуальної власності. Дійсно, проаналізувати вже існуючий досвід завжди є корисним. Такий підхід дозволяє взяти все найкраще, а також уникнути можливих помилок. Також це є цікавим й з точки зору дослідження інших правових систем.

У плані вивчення світових систем регламентації права інтелектуальної власності, в тому числі й захисту, цікавим представляється досвід Японії.

Це пов'язано із тим, що саме Японія є однією із високо розвинутих країн, як є наглядним прикладом «економіки знань». У Японії склалася власна система захисту права інтелектуальної власності, яка має свої особливості у відповідних правових підходах.

Іншим є те, що питанням японського права та проавзастосовчої практики у вітчизняній науковій юридичній літературі було приділено не значної уваги.

У зв'язку із викладеним нам представляється цікавим як з точки зору теорії, так і практики зупинити увагу на деяких правових позиціях японських судів щодо захисту права інтелектуальної власності.

Так, окружний суд Токіо виніс рішення відносно того, що власники музикальних шкіл, а це біля 250 тис. приватних власників, компаній, зокрема така відома корпорація Yamaha Music Foundation, повинні сплачувати авторську винагороду за використання творів у навчальному процесі у розмірі 2,5 % від

річного доходу музикальної школи. Позов був поданий у 2017 році Японським товариством з прав авторів, композиторів та видавців (JASRAC) [1]. Організація стверджує, що 773 організації, що управляють в цілому 6856 музичними школами по всій Японії, повинні платити авторські збори. Очікується, що сумарно в рік буде збиратися від 350 мільйонів до 1 мільярда ієн відповідних відрахувань. У рішенні суд зазначив, що вчителі грають музику «для своїх учнів, які є частиною публіки, яка уважно слухає» і що учні також «повинні уважно слухати своє власне виконання, щоб поліпшити свої навички». Надалі суд, підсумувавши, зазначив, що музика грається в школах, щоб «люди її слухали» [2].

Отже, як бачимо в Японії товариства з авторських прав існують й активно захищають права авторів, композиторів та видавців. Також наведене судова позиція свідчить, що при прийнятті рішення у даній справі японський суд виходив з презумпції права авторів на отримання винагороди за використання власного інтелектуального продукту.

Показовим є те, що спори у сфері інтелектуальної власності в Японії підсудні загальним судам, а не спеціальним. Тобто у даній категорії справ відсутня суб'єктивна й предметна юрисдикція, як наразі є в українському процесуальному праві щодо спорів про інтелектуальну власність – ст. 20 Господарського процесуального кодексу України (надалі –ГПК України) [3].

Інший приклад стосується спорів пов'язаних зі зовнішньоекономічною діяльністю – імпорт автентичних товарів.

В Японії також місцеві суди розглядають справи щодо вищезазначеної категорії справ. У цьому плані є цікавою справа «Паркер», у якій суд міста Осака прийняв рішення про можливість ввезення та реалізації автентичних товарів, якщо вони за своє якість відповідають товарам, які продаються правовласником відповідного торгового знаку в Японії. Проте. У 2003 р. Вищий Суд Японії у справі «Fred Perry Sportswear» у аналогічних правовій ситуації вказав, що існує порушення права на товарний знак (Fred Perry), оскільки завдяки імпорту

відповідної продукції в Японію, існує порушення такої функції товарного знаку як якість [4].

Наведені приклади свідчать є яскравим свідчення приділення значної уваги в Японії питанням захисту права інтелектуальної власності. Така ситуація є цілком логічною, оскільки зазначена східна країна займає одне з перших місць у наукових розробках та технологічного експорту.

Дослідження досвіду інших розвинутих країн має позитивне значення для національного права, особливо в контексті адаптації його до права ЄС [5], оскільки зазначене право у повні мірі кореспондується зі загальновизнаними правовими стандартами до яких належить й право Японії.

Список використаних джерел:

1. JASRAC. Official site JASRAC. URL :
<https://www.jasrac.or.jp/ejhp/about/profile.html>.
2. Legaltech review. March 2020. Site Legaltech review. URL :
https://ipchain.ru/docs/legal_review_march_2020.pdf.
3. Господарський процесуальний кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Інтелектуальна власність та захист економічної конкуренції: міжнародні аспекти / Уклад. І. А. Шуміло. Х.: 2010. С. 15-16. URL :
<file:///C:/Users/andrey/Downloads/6.%20Competition%20and%20World%20Trade%20Laws.pdf>.
5. Шабалін А. В. Деякі питання захисту права інтелектуальної власності в ЄС. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. 6(110). С. 46–53.

Шикір Д. О.

Студент 1-го курсу магістратури
Інститут права Київського національного
Університету імені Тараса Шевченка

АНАЛІЗ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ, ВВЕДЕНОГО У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ» В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність теми роботи обумовлена необхідністю захисту прав інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України.

З метою захисту прав інтелектуальної власності під час дії воєнного стану в Україні був прийнятий 01.04.2022 Закон Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України", який набрав чинності 13.04.2022 [1].

З 5:30 24 лютого 2022 р. строком на 30 діб по всій території України введено воєнний стан, який було продовжено Указом Президента України від 14 березня 2022 р. №133/2022. Зокрема, воєнний стан був уведений Указом Президента №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», та затверджений Верховною Радою України. Таке рішення ухвалене у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони відповідно до українського законодавства [2].

У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і

свободи людини і громадянина, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану. Проте, надзвичайно важливо створити правові механізми захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності, не допустити втрати прав інтелектуальної власності у період дії воєнного стану. На державу покладено обов'язок мінімізувати вплив негативних факторів та наслідків дії воєнного стану на громадян.

Закон передбачає зупинення перебігу строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності та підзаконними актам [1].

Позитивні аспекти Закону:

1. Законом надано можливість управомоченим особам подати документи (заяви, клопотання, заперечення, відповіді тощо), подання яких вимагається спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності та іншими підзаконними актами, протягом 90 днів від дня скасування воєнного стану, без сплати збору за продовження, подовження чи поновлення відповідних строків.

Дана норма є дуже важливою, оскільки можливість подання документів, подання яких вимагається спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності та іншими підзаконними актами, в період дії воєнного стану в Україні в багатьох регіонах України є обмеженою або неможливою взагалі.

2. У п. 1 ч. 1 Закону пропонується встановити, що з дня введення в Україні воєнного стану зупиняється перебіг строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених законами України «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»,

«Про правову охорону географічних зазначень», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на сорти рослин» та іншими нормативними актами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності.

Дана норма є архіважливою для захисту прав інтелектуальної власності, оскільки зупиняє перебіг строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, що унеможливить втрату прав інтелектуальної власності у період дії воєнного стану.

3. Відповідно до абз. 2 п. 1 ч. 1 Закону, у разі якщо початок перебігу строку продовження дії свідоцтва на торговельну марку, строку продовження чи підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт інтелектуальної власності припадає на день введення в Україні воєнного стану чи на іншу дату під час дії воєнного стану, відповідна дія щодо продовження строку дії свідоцтва на торговельну марку, продовження чи підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт інтелектуальної власності вважається вчиненою особою вчасно, якщо вона вчинена не пізніше 90 днів з дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану.

Дана норма гарантує, що усі свідоцтва на торгівельні марки, строк дії яких припиняється у період дії воєнного стану, вважаються продовженими у разі подання відповідної заяви протягом 90 днів після припинення чи скасування воєнного стану.

Негативні аспекти закону:

1. Відповідно до абз. 3 п. 1 ч. 1 Закону, майнові права інтелектуальної власності, строк чинності яких спливає на день введення в Україні воєнного стану або під час дії воєнного стану, **залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану. 3 дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, чинність майнових прав інтелектуальної власності може бути продовжена у встановленому порядку з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.**

Вважаю дану норму такою, що повною мірою не гарантує захист майнових прав інтелектуальної власності, строк чинності яких спливає на день введення в Україні воєнного стану або під час дії воєнного стану, оскільки у разі спливу чинності таких прав в даний період, вони залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану.

Вважаю, що один день після припинення чи скасування воєнного стану не є достатнім для того, щоб встигнути продовжити чинність майнових прав інтелектуальної власності, що може мати наслідком їх втрату чи недобросовісне заволодіння сторонніми особами.

2. У абз. 1 п. 1 ч. 1 Закону пропонується встановити, що з дня введення в Україні воєнного стану зупиняється перебіг строків, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених законами України «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про правову охорону географічних зазначень», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на сорти рослин» та іншими нормативними актами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності.

Водночас, як слушно звертає увагу законотворців Головне науково-експертне управління Верховної Ради України, деякі строки, які пов'язані з охороною прав інтелектуальної власності, передбачені не тільки у вказаних вище законах, а й у відповідних міжнародних угодах, зокрема в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами (далі — Угода), ратифікованій Законом від 16.09.2014 р. №1678-VII. Зокрема, строк дії додаткового охоронного сертифікату для лікарського засобу або продукту для захисту рослин, що охороняється патентом, передбачений у ст. 220 Угоди, кореспондується з таким строком, визначеним у ст. 27-1 Закону України «Про

охорону прав на винаходи і корисні моделі», строк дії охорони прав на топографії напівпровідникових продуктів, передбачений у ст. 227 Угоди — з таким строком, визначеним у ст. 4 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів». У зв'язку з цим слід звернути увагу, що згідно з ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства.

Зазначимо також, що практично до всіх законів України про охорону прав інтелектуальної власності включений припис, згідно з яким у разі, якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені відповідним законодавством України, застосовуються правила міжнародного договору (зокрема, ст. 3 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», ст. 2-1 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів», ст. 4 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»).

Отже, абз. 1 п. 1 ч. 1 слід було доповнити вищезазначеними міжнародними актами для повного захисту усіх можливих прав інтелектуальної власності, які в тому числі передбачені і міжнародними договорами, ратифікованими Україною у встановленому законом порядку.

Отже, в цілому Закон є дуже позитивним, проте негативні його аспекти зазначені вище повинні бути усунуті найближчим часом, з метою повного гарантування захисту прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» від 01.04.2022.
2. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 року. Указ затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022.

Штефан О.

доктор юридичних наук, професор
провідний науковий співробітник
відділу захисту прав інтелектуальної
власності НДІ ІВ Національної
академії правових наук України

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ ПРИНЦИПІВ ПРИ ЗДІЙСНЕНІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В результаті військової агресії Росії проти України 24 лютого 2022 р. на території України введено воєнний стан, відповідно до Указу Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 р.

Водночас, не зважаючи на війну правова охорона об'єктів права інтелектуальної власності на території України діє, створюються нові об'єкти права інтелектуальної власності, а також відбувається порушення цих прав. Саме тому, актуальним є питання як під час воєнного стану можна захистити порушені, оспорені або невизнані права інтелектуальної власності.

Формально введення воєнного стану не впливає на процес здійснення судочинства. Зокрема, відповідно до ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII закріплено, що суди не можуть припинити здійснювати свої повноваження. Своєю чергою ст. 26 зазначеного Закону встановлено, що правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. Водночас забороняється скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану. Проте на практиці забезпечити безперебійну роботу судів в період війни вкрай важко.

Для врегулювання окремих питань роботи судів в умовах воєнного стану Державна судова адміністрація України та Рада Суддів України прийняла низку важливих рішень та рекомендацій.

Окрему увагу привертають рекомендації щодо роботи працівників судів дистанційно; можливість відкладення розгляду справ у зв'язку із воєнними діями та можливість розгляду справ в режимі відео конференції, за допомогою будь-яких інших технічних засобів, в тому числі і власних (Роз'яснення Ради суддів України від 02.03.2022 р.).

Наведені положення отримали своє роз'яснення у наказі Голови Верховного Суду від 04.03.2022р., в якому безпосередньо звертається увага на те, що якщо суд не припинив здійснювати судочинство, учасники судових процесів мають можливість подати заяву про відкладення розгляду справ у зв'язку з воєнними діями та/або про розгляд справ у режимі відеоконференції за допомогою будь-яких технічних засобів, зокрема власних. Деякі суди пропонують учасникам процесу перевести процедуру розгляду справи у заочне провадження.

Таким чином, запропоновано три шляхи щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав інтелектуальної власності в судовому порядку – відкладення розгляду справи, розгляд справ у режимі відео конференції або розгляд справи у іншому виді провадження.

Така ситуація, щонайменше зачіпає декілька основних засад (принципів) цивільного судочинства – принцип доступності судового захисту у цивільних справах, принцип гласності і відкритості судового процесу та принцип диспозитивності.

Зупинимось на одному з цих принципів– принципі доступності судового захисту. Оскільки принципи цивільного процесуального права є концентрованим виразом правової галузі та вони визначають характер і зміст діяльності суб'єктів цієї галузі права їх значення не слід недооцінювати.

Принцип доступності правосуддя належить до організаційних принципів цивільного процесуального права. Принцип доступності судового захисту у цивільних справах реалізується у конституційній гарантії закріпленої ст. 55 Конституції України, відповідно до якої права і свободи людини і громадянина

захищаються судом. Водночас, у ст. 4 ЦПК України закріплено, що кожна особа має право в порядку, встановленому законом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів. У випадках, встановлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах. Відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною. Жодна особа не може бути позбавлена права на участь у розгляді своєї справи у визначеному законом порядку.

Якщо виходити із змісту п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 р. та ст. 14 Міжнародного пакту про політичні та громадянські права від 16 грудня 1966 р. можна дійти висновку, що Конвенція розмежовує поняття «право на суд» та «право доступу до правосуддя» та розглядає їх як ціле і частина: право на доступ до правосуддя є однією з невід'ємних складових права на суд, яке в комплексі з гарантіями, що стосуються організації та складу суду, а також процесу судочинства, утворюють право на справедливий розгляд. Таким чином, міжнародними актами про права і свободи людини визнається і забезпечується кожній людині право на розгляд в суді будь-якого спору, що стосується його громадянських прав і обов'язків, тобто «право на суд», це право доступу, що розуміється як можливість ініціювати судове провадження у цивільних справах, становить лише один з його аспектів.

Подібне співвідношення «права на суд» та «права доступу до правосуддя» можна зустріти у рішеннях ЕСПЛ. Так, наприклад, у рішенні ЕСПЛ у справі «Бурдов проти Російської Федерації» (Burdov v. Russia) від 07.05.2002 р. була сформульована позиція ЕСПЛ, відповідно до якої право на доступ до правосуддя є одним з аспектів права на суд і являє собою право порушувати позовне провадження в судах з питань цивільно-правового характеру. При цьому право

доступу до суду не може вважатися забезпеченим за відсутності справедливого судового розгляду, і навпаки¹

Також, формулюючи свою позицію ЄСПЛ у своїх судових рішеннях звернув увагу й на інші аспекти права на суд. Так, у рішенні ЄСПЛ від 22.12.2009 р. «Сергій Смирнов проти Російської Федерації» (Sergey Smirnov v. Russia) зазначається, що право на суд не є абсолютним, воно може бути обмеженим (п. 26), при цьому обмеження не відповідає п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, якщо воно не має законної мети і якщо відсутній розумний пропорційний зв'язок між використаними засобами та поставленою законною метою (п. 27)²

Таким чином, ніхто не може бути обмежений у праві звернутися до суду за захистом свого порушеного, невизнаного або оспорюваного права інтелектуальної власності, а також отримати відповідний результат – розгляд судом справи та отримання ухваленного законного та об'єктивного рішення у своїй справі.

Виходячи із положень ст. 3 ЦПК України Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 р., належить до джерел цивільного процесуального права, що підлягає правозастосуванню на території України. Тлумачення положень конвенції здійснює ЄСПЛ у своїх рішеннях.

Відтак, виникає питання, чи може під час воєнного стану Україна вводити обмеження щодо реалізації заінтересованими особами свого права на звернення до суду.

З цього приводу достатньо однозначною є позиція ЄСПЛ, який у справі «Ashingdane v. The United Kingdom» зазначає, що обмеження доступності не можуть обмежувати чи зменшувати право доступу до суду таким чином або до

¹ Рішення ЄСПЛ у справі «Бурдов проти Російської Федерації» (Burdov v. Russia) (Заява № 59498/00) від 07.05.2002 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO0225.html.

² Постановление Европейского Суда по правам человека по делу «Сергей Смирнов против Российской Федерации» (Sergey Smirnov v. Russia) от 22.12.2009 г. (жалоба № 14085/04). URL: <https://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/sergej-smirnov-protiv-rossii-postanovlenie-evropejskogo-suda>).

такої міри, що порушується сама сутність права. Окрім цього, обмеження повинно переслідувати «законну мету» і бути пропорційним співвідношенню між використаними засобами та переслідуваною метою (п. 57)³

Виходячи із судової практики ЕСПЛ умови (критерії) обмеження є допустимими з урахуванням таких положень: обмеження не чинять втручання в практичну можливість оскаржити будь-які дії та рішення у сфері публічного права; обмеження не можуть обмежувати чи зменшувати право доступу до суду таким чином або до такої міри, що порушується сама сутність права; обмеження повинні переслідувати «законну мету»; обмеження недопустиме, якщо в механізмі доступності не забезпечується пропорційне співвідношення між використаними засобами та переслідуваною метою такого обмеження; вони не можуть позбавляти особу права використання засобів правового захисту, які мали б бути ефективними, оскільки така умова суперечить ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій задекларовано гарантію ефективного способу юридичного захисту; обмеження доступу не відповідає пункту 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якщо воно не переслідує легітимну ціль⁴

Таким чином, запровадження певних обмежень у реалізації права на суд під час воєнного стану є допустимим, оскільки метою є збереження життя як самих працівників суду, так й осіб, які звертаються за захистом своїх прав та інтересів, а також громадськості та представників ЗМІ, які можуть виявити бажання бути присутніми у залі судового засідання під час розгляду цивільної справи.

³ Огляд практики застосування судьями Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду рішень Європейського суду з прав людини при прийнятті постанов за 2018 рік. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00246>.

⁴ Мазурик Н. Загальноправові принципи забезпечення доступності захисту в юрисдикційному процесі. // Актуальні проблеми правознавства. 2019. № 3 (19). С. 47-53 (С. 51).

СЕКЦІЯ 4

**Розпорядження правами інтелектуальної власності, комерціалізація та
трансфер технологій: світовий та вітчизняний досвід**

Борко Ю. Л.

кандидат економічних наук

завідувач сектором комерціалізації ОІВ

НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

ПРОДАЖ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА: НЮАНСИ ОПОДАТКУВАННЯ

У радянські часи розвиток музеїв формувався під впливом основного принципу, що музей – це індустрія розваг і про комерціалізацію взагалі мови не йшло. В радянські часи та й сьогодні більшість музеїв – це некомерційні установи, метою яких є суспільний розвиток та збереження музейних цінностей, що дісталися нинішньому поколінню від попередніх. Музеї вивчають культурну спадщину минулих поколінь та відкривають її людям. Використання музейних фондів при комерційному використанні не було основною метою музеїв.[1]

Наприкінці ХХ століття, до сфери діяльності музеїв входить поняття не тільки інтелектуальної власності у тому числі й авторського права, а також і її комерціалізації.

На сьогоднішній день більшість українських музеїв під комерційною діяльністю розуміють лише надання екскурсійних послуг та, в деяких випадках, здача в оренду приміщень. Часто брак досвіду чи бажання залишає чимало визначних українських музеїв без чималих альтернативних доходів, які б можна було б отримувати та використовувати на розвиток музею. В реаліях сьогодення, у державних музеях, необхідно вносити зміни до порядку надання платних послуг та отримання можливостей збільшення доходів музею. Який в подальшому буде використовуватись на розвиток музею, або збільшення музейних експонатів.

Розглянемо одним із варіантів отримати дохід від комерційної діяльності у музеях це продаж та/або придбання творів мистецтва у фізичної особи/автора.

Слід зазначити, що згідно ст.8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (надалі – Закон) що об'єктом авторського права є твір науки, літератури чи мистецтва, виражений у будь-якій об'єктивній формі. Строк правової охорони - протягом усього життя автора плюс 70 років після. [2]

Одним з найбільш частих помилок є те, що коли мова заходить про продаж творів мистецтва, то продається тільки матеріальна річ, передача авторських прав автоматично не відбувається. [3] Згідно ст. 12 Закону відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки. Дозвіл на використання не потрібен у випадках суспільного надбання та вільного використання (із зазначенням автора і джерела запозичення). Для надання дозволу для використання виробу мистецтва необхідно укласти з автором цього твору – ліцензійний договір.

Отже для того, щоб володіти та розпоряджатись твором мистецтва необхідно укласти два договори : договір купівлі-продажу твору мистецтва та ліцензійний договір про надання права на використання таким твором. При укладанні таких договорів оподаткування таких операцій буде дещо різним.

Згідно п.п. «б» п. 174.1 Податкового кодексу України (надалі – ПКУ) до **об'єктів рухомого майна**, зокрема [4]:

- предмети антикваріату або витвори мистецтва;
- природне дорогоцінне каміння або дорогоцінні метали, прикраси з використанням дорогоцінних металів та/або природного дорогоцінного каміння;
- будь-який транспортний засіб та приладдя до нього;
- інші види рухомого майна.

У ПКУ немає чіткого визначення терміну «рухоме майно», а лише зазначено, що термін «майно» використовується в значенні, наведеному в п. 14.1.105 Цивільного кодексу України (надалі – ЦКУ). [5] Частина 2 ст. 181 ЦКУ визначає **рухоме майно** як речі, які можна вільно переміщати в просторі. У Національному стандарті 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затвердженому постановою КМУ від 10.09.03 р. № 1440 зазначено, що **рухоме**

майно - це матеріальні об'єкти, які можуть бути переміщені без заподіяння їм шкоди і які не є нерухомістю.

Відчуження об'єктів рухомого майна, у тому числі і творів мистецтва, як правило, здійснюється шляхом укладення договору купівлі-продажу. Обов'язкове нотаріальне посвідчення договору купівлі-продажу не передбачено.

Право власності у набувача майна за договором виникає з моменту підписання сторонами відповідного Акту приймання-передачі або видаткової накладної.

Відповідно до ст. 173 ПКУ до загального місячного оподаткованого доходу фізичної особи (продавця твору мистецтва) включаються, зокрема, доходи від операцій з рухомим майном (за деякими винятками).

Слід зазначити, що згідно п. 173.8 ПКУ під продажем розуміють будь-який перехід права власності на об'єкти рухомого майна, окрім їх успадкування і дарування. Але це стосується виключно продажу матеріальної речі – твору мистецтва. Майнові права в цьому випадку не передаються.

Вартість продажу твору мистецтва визначається погодженням ціни покупця та власника твору з урахуванням оцінки такого твору незалежним оцінювачем (експертом).

Дохід фізичної особи від продажу творів мистецтва за договором купівлі-продажу оподатковується так само, як і дохід за будь-яким цивільно-правовим договором.

Для доходів у вигляді суми винагород, нарахованих (виплачених) платнику податку за цивільно-правовими договорами, застосовується ставка податку на доходи фізичних осіб у розмірі 18% (п. 167.1 ПКУ) та 1,5% військового збору.

Зауважимо, що платниками єдиного соціального внеску є роботодавці, які використовують найману працю фізичних осіб, зокрема, за цивільно-правовими договорами (п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону України від 08.07.2010 р. №2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»). [6]

Базою нарахування єдиного соціального внеску для роботодавців є сума доходу фізичної особи за цивільно-правовими договорами (п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону України від 08.07.2010 р. №2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»).

У випадку продажу твору мистецтва фізичною особою юридичній особі, роботодавці за цивільно-правовими договорами нараховують єдиний соціальний внесок на суму винагороди (доходу) за ставкою 22%.

У випадку коли покупець в подальшому має наміри використовувати твори мистецтва у комерційних цілях, наприклад, відтворювати зображення твору мистецтва на будь-яких інших носіях, в такому разі необхідно укласти з автором твору мистецтва договір про передачу майнових прав або ліцензійний договір.

Оподаткування передачі майнових прав за договором про передачу майнових прав здійснюється аналогічно оподаткування цивільно-правових договорів.

За ліцензійним договором автор може передавати як виключну так і не виключну ліцензію на використання твору мистецтва.

Основними видами платежів по ліцензійним договорам є паушальний платіж (першочерговий одноразовий платіж за використання ліцензії) та роялті (періодичні платежі за використання об'єкта права інтелектуальної власності або комбінований платіж (паушальний платіж та роялті).

Відповідно до п.п. 14.1.225 пункту 14.1 статті 14 ПКУ роялті - будь-який платіж, отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, а саме на будь-які літературні твори, твори мистецтва або науки, в тому числі комп'ютерні програми.

Слід зазначити, що не вважаються роялті платежі за отримання об'єктів права інтелектуальної власності, що перелічені вище, у володіння або розпорядження чи власність особи або якщо умови користування такими

об'єктами власності надають право користувачу продати або здійснити відчуження в інший спосіб такого об'єкта власності.

В залежності від правового статусу фізичної особи, з якою укладений ліцензійний договір про використання об'єкту права інтелектуальної власності, кардинально змінюється підхід до оподаткування роялті.

Для фізичних осіб - резидентів України положеннями ПКУ встановлено, що роялті належить до пасивних доходів в цілях оподаткування ПДФО. Відповідно до норм ПКУ пасивний дохід фізичної особи у вигляді роялті входить до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу цієї особи та підлягають оподаткуванню ПДФО (ставка - 18%).

Також підлягають утриманню з суми роялті військовий збір(ставка - 1,5%).

Отже, доходи фізичних осіб - резидентів України у вигляді роялті підлягають оподаткуванню ПДФО (ставка - 18%) та військовим збором (ставка - 1,5%).

У випадку , коли фізична особа, яка отримує роялті (пасивні доходи), від особи, яка не являється його податковим агентом зобов'язана включити суму цих отриманих доходів до загального річного оподатковуваного доходу, подати податкову декларацію за наслідками відповідного звітного року, а також сплатити податки з цих доходів.

Нараховувати та сплачувати ЄСВ не потрібно, оскільки, доходи у вигляді роялті не включаються в базу для нарахування ЄСВ та не підлягають оподаткуванню згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 № 1170.

Отже, при продажу творів мистецтва слід враховувати з якою метою здійснюється таке придбання. Від цього залежатиме види договорів, які необхідно буде укласти з власником (автором) твору мистецтва з подальшим їх оподаткуванням.

Список використаних джерел:

1. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 428 с.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ. ВВР. 1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
3. Межі перетину художньої апропріації та авторського права проаналізувала Ганна Прохорова, ППФ «Пахаренко і Партнери» 03.11.2018 <https://lhs.net.ua/ua-mezhi-peretynu-khudozhnoi-apropriatsii-ta-avtorskoho-prava-proanalizuvala-hanna-prokhorova-ppf-pakharenko-i-partnery-ru-hranytsy-peresecheniya-khudozhestvennoi-apropriatsyy-u-avtorskoho-prava-proan/>
4. Податковий кодекс України: Закон України № від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01. 2003: станом на 24.07.2014. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 12.03.2017. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> (дата звернення: 17.03.2017).
6. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. №2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

Бутнік-Сіверський О. Б.

д.е.н., професор, академік АТН України та академік УАН
головний науковий співробітник відділу промислової власності та
комерціалізації ОІВ Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
НАПрН України, завідувач кафедри економіки, обліку та фінансів Інституту
післядипломної освіти НУХТ, (м. Київ, Україна)

ВАЖЕЛІ СТРИМУВАННЯ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ В НАУКОВИХ ПАРКАХ

Діяльність технопарків сприяла організації та функціонуванню наукових парків в Україні, по яким досі продовжується дискусія серед науковців та фахівців щодо їх інноваційної діяльності, яка пов'язана з недосконалістю законодавства України, що стає предметом стримування розвитку комерціалізації інтелектуальної власності.

Наукові парки (НП) – форми інтеграції закладів вищій освіти (ЗВО) та/або наукових установ (НУ) з промисловістю. Вони відносяться до розряду територіальних науково-промислових комплексів.

З прийняттям Закону України «Про наукові парки» (ЗУ) [1], НП набули правової підтримки. Цей закон регулює правові, економічні та організаційні відносини, які пов'язані із створенням та функціонуванням НП.

Як складова інноваційно-інтелектуального середовища, метою створення НП є розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності у ЗВО та/або НУ, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках [1: ст. 3].

Проблемним стає формування статутного капіталу НП. Так, відповідно ЗУ [1: п. 3 ст. 13] ЗВО та/або НУ можуть брати участь у формуванні статутного

капіталу НП лише шляхом внесення до нього нематеріальних активів (майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності) у порядку, встановленому законодавством України. Як показали перші роки дії ЗУ, наукові розробки ЗВО в більшості випадків не оформлені як результати інтелектуальної власності, не мають правового захисту, а отже, не мають матеріальної форми, тому не поставлені на баланс ЗВО в бухгалтерському обліку, але для виправлення цього необхідний час і кошти з державного бюджету, щоб їх підтримувати.

Важливо зазначити, що формування статутного капіталу НП лише шляхом внесення до нього нематеріальних активів ускладнюється тим, що такий крок знаходиться у протиріччі з вимогами ГК України [2: п.2 ст. 154], у якому зазначено, що «до відносин, пов'язаних з використанням у господарській діяльності прав інтелектуальної власності, застосовуються положення ЦКУ[3] з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом та іншими законами», а у ГК України [2: п.5 ст. 156] передбачено, що «майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок можуть бути передані до статутного капіталу суб'єкта господарювання як вклад». І далі, «протягом тридцяти днів після завершення дії майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, переданих до статутного капіталу суб'єкта господарювання як вклад, розмір статутного капіталу суб'єкта господарювання має бути зменшений на суму, що відповідає розміру їх вартісної оцінки». Но при цьому тут нічого не сказано про майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, які створені за бюджетні джерела фінансування і не можуть бути передані до статутного капіталу суб'єкта господарювання як вклад без дозволу їх власника.

Виходячи з зазначеного виникає потреба внести зміни до ГК України, що стосується розширення господарсько-правових можливостей НП стосовно використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для

комерціалізації результатів наукових досліджень, як зазначалось, без оглядки на згоду центрального органу виконавчої влади, які не несуть майнової відповідальності та ризику на відміну від самого НП, а також дозволити здійснювати їм операції зо всіма видами майновими правами інтелектуальної власності.

Зазначеним ЗУ[1] закріплюється умова, що «засновниками НП є ЗВО IV рівня акредитації та/або НУ та інші юридичні особи, що уклали засновницький договір про створення НП [1: абз. 3 ст.1]. Партнерами наукового парку стають суб'єкти господарювання, що уклали з НП договір про партнерство [1: абз. 5 ст.1]. З юридичної точки зору щодо ключових правових підходів, слід звернути увагу на те, що згідно ЦКУ за засновницьким договором засновники зобов'язуються створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлені цим Кодексом або іншим законом [3: п. 2 ст. 88], а також брати участь в управлінні товариством, участь у розподілі прибутку товариства і одержувати його частину (дивіденди), вийти у встановленому порядку з товариства, здійснити відчуження частки (її частини) у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів [3: п.1 ст. 116]. Як бачимо умови, які надаються НП законодавцем, зовсім не співставні з можливостями закордонних формувань. Зауважимо, законодавець передбачив, що засновником наукового парку є ЗВО / НУ, які на жаль не мають сьогодні достатнього потенціалу (або початкового капіталу), які обмежуються в основному організаційними функціями з впровадженням результатів науково-технічної діяльності у реальний сектор економіки. Вони також не мають достатньої території та технологічного обладнання для передачі в оренду землі, приміщень, обладнання новоствореним компаніям. При цьому, зазначимо, їх діяльність не є самостійною як з позиції здійснення інноваційної політики, так і цільової інноваційної діяльності, а саме: «Перелік пріоритетних напрямів діяльності

НП затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності при погодженні рішення про створення НП» [1: п. 2 ст. 8] та Постанова Кабінету Міністрів України № 93» [4]. Орган виконавчої влади уповноважені приймати рішення про створення НП [1: п.1 ст.7], приймати узагальнений звіт [1: п.2-3 ст.16]. Законодавець передбачив, що у «засновницькому договорі про створення НП визначаються зобов'язання засновників створити НП, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умов передання НП майна та нематеріальних активів засновників з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом» [1: п.2 ст.5]. При цьому не враховується, що ЗВО / НП в основному отримують бюджетні кошти та за свої послуги отримують кошти за надані послуги за встановленим Урядом переліком, які зараховуються до спеціальних фондів та відносяться до бюджетних. Передання НП майна та нематеріальних активів засновників є цільовим за призначення інноваційного проекту саме створення НП, що обмежується, як бачимо, їх наявністю та можливостями придбання у контрагентів ринку. Законодавцем передбачено, що функціями НП є «створення нових видів інноваційного продукту, здійснення заходів щодо їх комерціалізації, організація та забезпечення виробництва наукоємної, конкурентоспроможної на внутрішніх і зовнішніх ринках інноваційної продукції» [1: ст. 4]. Для реалізації цієї функції засновник НП не вкладаючи нічого потрібен у короткий термін знайти учасника проекту, який був би здатний залучитись з зацікавленістю до проекту, мати виробництво, здійснювати створення нового виду інноваційної продукції та заходи щодо її комерціалізації. Тут об'єднуються зусилля науковців засновника (якщо вони були спрямовані на розробку інтелектуальної власності, а на це потрібно певний час) та працівників виробництва для розробки та підготовки технологічного режиму оновлення виробничого процесу, що потребує вкладення значних інвестиційних ресурсів, які обмежені. Слід також враховувати другий рівень

договорів про партнерство вже з самим підприємством щодо поставки комплектуючих та інших матеріальних ресурсів. В таких умовах без державної інвестиційної підтримки обійтись не можливо. За таких умов проблемним буде розподіл прибутку та збитків між засновниками НП, що треба передбачити у статуті НП [1: п.3 ст.5].

Слід зауважити, що однією з причин незацікавленості, а скоріше відсутності джерел фінансування у бюджетній установі на роботи з оформлення наукових розробок ЗВО та/або НУ у вигляді інтелектуального продукту є обов'язковість додержання вимог БКУ [5], в якому відсутній фінансовий механізм стимулювання інтелектуальної діяльності ЗВО та/або НУ, які відносяться до бюджетних установ. Зазначимо також, що у БКУ відсутній механізм здійснення операцій з *майновими правами інтелектуальної власності*, які слід враховувати при формуванні та використанні *власних надходжень бюджетних установ*. Власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету (5: п.4 ст.13). Законодавець в БКУ зазначає, що платежі за рахунок спеціального фонду бюджету здійснюються *в межах коштів, що фактично надійшли до цього фонду на відповідну мету* (з дотриманням вимог частини другої статті 57 цього Кодексу), якщо цим Кодексом та/або законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) не встановлено інше (5: п.8 ст. 13).

Слід також враховувати, що *на кінець бюджетного періоду Казначейська служба України зберігає залишки коштів на рахунках спеціального фонду державного бюджету та щодо субвенцій із спеціального фонду державного бюджету на рахунках спеціального фонду місцевих бюджетів для покриття відповідних витрат у наступному бюджетному періоді з урахуванням їх цільового призначення*. У разі відсутності відповідних бюджетних призначень на наступний бюджетний період *залишки*

коштів спеціального фонду перераховуються до загального фонду державного бюджету (5: частина 2 ст.57).

Слід також врахувати те, що ВНЗ та/або НУ (далі – Виконавець) перераховує з забалансового рахунку на баланс конкретний вид об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) у складі нематеріальних активів за умови їх комерціалізації при наявності охоронних документів та оцінки вартості майнових прав інтелектуальної власності у встановленому законодавством порядку, що потребує відповідного фінансування. У ЗУ[1] порядок відчуження об'єкту права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів при передачі його до статутного капіталу НП нічого не сказано, що не дозволяє здійснити таку операцію на умовах, як зазначено, у «встановленому законодавством порядку». Тут потрібно дотримуватись вимог, передбачених законодавством, тобто, якщо не отримано дозволу від Замовника (міністерства або центрального органу виконавчої влади) на здійснення комерціалізації ОПІВ створеного за рахунок бюджетних коштів, то ОПІВ у складі нематеріального активу не може бути проданим. Якщо у державному замовленні було обумовлено вільне використання Виконавцем отриманої розробки відповідного ОПІВ, то такий об'єкт права не може бути проданим без дозволу Фонду державного майна України так як ОПІВ відноситься до державної форми власності, тому що він створений за рахунок бюджетних коштів. У такий ситуації Виконавець має реальну можливість здійснити комерціалізацію ОПІВ (розробки) шляхом укладання лише ліцензійного договору з суб'єктом господарювання з недержавною формою власності. При такому рішенні Виконавець перераховує з забалансового рахунку на баланс конкретний вид ОПІВ у складі нематеріальних активів за ціною розробки за умови його комерціалізації на підставі ліцензійного договору. У такий ситуації здійснюється оцінка вартості ОПІВ (розробки) Суб'єктом оціночної діяльності за відповідним порядком з дотриманням вимог діючих нормативно-правових актів з метою його використання ліцензіатом на умовах ліцензійного

договору. Отримана Виконавцем винагорода за користування конкретних видів ОПІВ у складі нематеріальних активів обумовлюється ліцензійним договором у вигляді паушального платежу та роялті або роялті, сума якого відноситься на спеціальний фонд державного бюджету Виконавця-ліцензіара з додержанням вимог Податкового кодексу України (ПКУ) [6], як пасивний дохід неприбуткової організації (6: пп.133.4.2 п.133.4 ст.133).

Таким чином, укладання ліцензійного договору ЗВО та/або НУ з суб'єктом господарювання з недержавною формою власності дозволяє не порушувати майнові права власника (при державній формі власності) та використовувати вартість ОПІВ ЗВО та/або НУ у якості переданих активів, але не до статутного капіталу НП при його створенні.

Підсумовуючи зазначимо, що до майбутньої результативності та активізації НП слід

віднести перш за все розгляд інвестиційну участь держави на умовах незалежного контрагента ринку, а не наглядача, передбачив переростання технологічних парків на більш вищий інноваційний рівень при накопиченні ними власного капіталу в таку форму як науково-технологічний парк зі створенням правових відносин з урахуванням зазначеного вище закордонного досвіду;

внести відповідні зміни до законодавчих актів з метою зняття протиріч між ними щодо організації та функціонуванню наукових парків в Україні, що сприятиме розвитку інноваційної діяльності та комерціалізації майнових прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Про наукові парки. Закон України 1563-VI від 25.06.2009.- — Редакція від 01.02.2020.— URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17#Text>

2. Господарський кодекс України. Закон України № № 436-IV від 16 січня 2003 року.– Редакція від 12.01.2022,.– URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року. – Редакція від 17.03.2022.– URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text).
4. Про затвердження Порядку погодження рішення про створення наукового парку. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2010 № 93.- URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-2010-%D0%BF>.
5. Бюджетний кодекс України. Закон України № 2456-VI від 08.07. 2010. – Редакція від 21.03.2022,– URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
6. Податковий кодекс України. Закон України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року. – Редакція від 05.04.2022. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

Гордієнко С. Г.

доктор юридичних наук, доцент

Доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права

факультету соціології та права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЗНАТЬ ПРО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ

Тематика науково-практичної конференції - «Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності», на наш погляд, вкрай актуальна, хоча сформульована дещо еkleктично як і багато попередніх. Про таке нами неодноразово згадувалося раніше.

Однак, її актуальність визначається не святкуванням Міжнародного дня інтелектуальної власності, а суворою необхідністю показати суспільству та органам влади і управління можливості застосування Мінстратегпромом, в першу чергу, інноваційних продуктів – об'єктів інтелектуальної власності для забезпечення держави, суспільства та особи від будь-яких реальних та потенційних загроз.

Звичайно, що легше купити джавеліни за непомірну ціну та використовувати радянські розробки 80-х років минулого століття таких екзотичних НДДКР як «Обсидіан», «Сокіл», «Пелікан», «Кортеж», «Хорол», «Адепт» тощо, ніж впроваджувати у виробництво сучасні системи озброєння власної розробки. Однак, для виконання такого «простого» на перший погляд завдання, має бути виконана грандіозна наукова, навчальна, організаційна та виробнича діяльність. І в першу чергу з підготовки кваліфікованих фахівців технічного профілю (про що ми також вже не один раз писали), здатних розробляти та впроваджувати у виробництво новітні технології. Все на папері

просто - адже їх слід тільки навчити методиці розробки інноваційного продукту, що на практиці виявляється дещо складніше.

Тому на конференціях в таких начальних закладах технічного профілю як КПІ, першими мають висвітлюватися питання загально-теоретичного характеру, далі – методології дослідження феномену та класифікації його складових і лише потім «прикладні» питання якими є: інвентаризація ОІВ, їх оцінка та експертиза, охорона та захист, розпоряджання правами на ОІВ, комерціалізація ІВ в якості об'єктів та технологій, трансфер технологій та наостанок питання недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності. Лише за такого порядку ми змогли б дослідити та ефективно опрацювати більшість першочергових та актуальних питань у сфері розвитку сфери інтелектуальної власності України. Це на майбутнє в якості побажань організаторам такого профілю наукових форумів.

Така методика дослідження викристалізувалася у автора в ході майже 30-ти річного періоду науково-дослідних пошуків у вказаній царині, які розпочалися із вивчення проблем захисту інформаційних ресурсів з грифами обмеження до яких також належить інформація про об'єкти інтелектуальної власності. Так, з 1995 року по 2021 включно автором опубліковано:

Вид видання / Кількість видань	Всього	В назві твору є словосполучення «ІВ»
Монографії	8	7
Посібники	8	1
Курси лекцій	2	1
Фахові видання	47	15
Статті у науково-популярних виданнях	34	6
Тези на наукових форумах	79	29
Всього	168	59

Зазначені праці стали підґрунтям для навчального посібника «Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навчальний посібник: у 2 ч.: Ч. II: Інформація, інновації, інтелектуальна

власність та їх захист в Україні: теоретико-прикладні проблеми» [1] та проведення в подальшому монографічного дослідження «Інформація, інновації, інтелектуальна власність та їх захист в Україні: досвід пізнання, проблеми розуміння та шляхи їх вирішення» орієнтовним обсягом 50 а.а., зміст якого викладено нижче.

Від самого задуму, дана робота нами адаптувалася для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі створення ОІВ та захисту прав на них, в першу чергу, саме в такому навчальному закладі технічного профілю як Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського.

Як вже згадувалося раніше, за вихідні тези дослідження нами були взяті наступні: спочатку просто існує інформація як певна непізнана, чи пізнана характеристика матерії та енергії; в результаті специфічної розумової людської діяльності з пізнання інформації з'являються відомості; останні мають бути класифіковані і створювати інформаційні масиви; інноваційна діяльність з інформаційними масивами створює якісно нові знання; інформаційні масиви з якісно нових знань є ресурсами; інформаційні ресурси мають свою вартість; від ціни інформаційних ресурсів залежить система їх захисту і способи комерціалізації; інформаційні ресурси при набутті власника стають об'єктами інтелектуальної власності; об'єкти інтелектуальної власності підлягають як неюрисдикційному так і юрисдикційному захисту.

Система захисту будь-яких інформаційних ресурсів також нами описана раніше у достатній кількості робіт, і як технологія складається з трьох етапів:

1 етап - класифікація інформаційних ресурсів: за типом інформації; за видом доступу; за правом власності; за типом прав на інформацію; за сферами обігу; за типом нормативно-правового регулювання.

2 етап - грошова оцінка інформаційних ресурсів за трьома методиками: витратною; дохідною та аналоговою, або ринковою.

3 етап - побудова системи захисту інформаційних ресурсів.

В залежності від ціни ресурсів та реальних можливостей їх власників вибудовується система заходів неюрисдикційного і юрисдикційного характеру з їх захисту.

Тобто, в основу методики покладено залежність ступеня обмеження у доступі до інформаційних ресурсів від їх реальної вартості. Останнє є принциповим, адже це формуватиме кваліфікацію протиправної діяльності з їх отримання: класичне шпигунство, промислове шпигунство, чи легальна конкурентна розвідка. Ці злочини, протиправні та легальні діяння мають між собою принципові відмінності.

«Формула» ж створення і життєвого циклу інтелектуального продукту виглядає так: інформація – право на інформацію – створення якісно нового знання і його комерціалізація (інноваційна діяльність) – правове регулювання інноваційної діяльності – безпечність інноваційної діяльності – визнання на державному, чи міждержавному рівнях новизни інноваційного продукту (патентування) породжує право на інтелектуальну власність – захист і комерціалізація інтелектуальної власності. Відповідно до цього на кожному етапі вживаються тільки йому властиві форми, методи та засоби захисту інформації.

Вкрай важливим для адекватного розуміння структурних складових формули є науково-обґрунтовані та нормативно закріплені визначення таких категорій як інформація, знання, інновація, право, власність, інтелектуальна власність, право власності, право на інтелектуальну власність, види інтелектуальної творчості, діяльність тощо, які нами також надавалися у своїх роботах.

Тому, на наше глибоке переконання, та як диктує практика, наукова та навчальна частини дисципліни у технічному ВНЗ про інтелектуальну власність, має складатися з:

1. Інформаційного блоку:

Наука – Інформаціологія.

Навчальна дисципліна – Право на інформацію.

2. Інноваційного блоку:

Наука – Інноватика (галузь знань, що включає методологію й організацію інноваційної діяльності).

Навчальна дисципліна – Інноваційна діяльність та її нормативно-правове регулювання.

3. Блоку інтелектуальної власності:

Наука – Інтелектуальна власність.

Навчальна дисципліна – Право на інтелектуальну власність та процедура закріплення у власності її об'єктів.

Зазначені блоки є основою формування знань, умінь та навичок у бакалаврів, магістрів та докторів філософії. Бакалаврам надається розгорнута загальна інформація про право на інтелектуальну власність, магістри мають вже знати основні проблеми правового регулювання даної сфери життєдіяльності суспільства, а доктори філософії повинні глибоко розбиратися в зазначених проблемах.

Така логіка підштовхнула нас до дослідження інтелектуальної власності саме у такий спосіб і тому було б цікавим почути думки колег з даного приводу.

Інформація, інновації, інтелектуальна власність та їх захист в

Україні: теоретико-прикладні проблеми

РОЗДІЛ 1. Основи пізнання феноменів інформації, інновацій і інтелектуальної власності та повноваження органів влади в зазначених галузях

1.1. Загально-теоретичні засади пізнання інформації, інновацій та інтелектуальної власності

1.2. Предмети відання та загальні повноваження органів влади та управління в сферах інформаційної та інноваційної діяльності і захисту інтелектуальної власності

1.3. Суб'єкти, які забезпечують безпеку інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, їх загальна компетенція

РОЗДІЛ 2. Інформаціологія, інформаційне право та безпека інформації

2.1. Інформаціологія як наукова категорія та перспективи її розвитку

2.2. Інформаційне право та інформаційна політика

2.3. Інформаційна безпека

РОЗДІЛ 3. Джерела інноваційної діяльності в Україні, її сутність, зміст та напрями удосконалення

3.1. Джерела інноваційної діяльності

3.2. Сутність інноваційної діяльності: понятійно-категоріальний апарат

3.3. Зміст інноваційної діяльності

3.4. Практична складова удосконалення інноваційної діяльності в Україні

РОЗДІЛ 4. Інтелектуальна власність в Україні та право на неї

4.1. Міжнародне регулювання прав на інтелектуальну власність

4.2. Право на інтелектуальну власність в Україні

4.3. Система складових інтелектуальної власності: реалії та перспективи розвитку

РОЗДІЛ 5. Загрози інноваційній діяльності та інтелектуальній власності в сучасних умовах

5.1. Сутність та зміст загроз інноваційній діяльності та інтелектуальній власності

5.2. Потенційні та реальні загрози інноваційній діяльності в Україні

РОЗДІЛ 6. Завдання з удосконалення інноваційної діяльності та захисту інтелектуальної власності в Україні та стратегічні напрями реалізації сучасної інформаційної політики, інноваційної діяльності та забезпечення інтелектуального потенціалу країни

6.1. Завдання з удосконалення інноваційної діяльності та захисту інтелектуальної власності в Україні

6.2. Стратегії України про забезпечення та удосконалення інформаційної політики, інноваційної діяльності та захисту інтелектуального потенціалу України

Слід також додати, що питання «патентознавства» нами не розглядаються, як і ряд інших, вибачте, друго- та третьорядних (управління інтелектуальною власністю, захист ІВ в інтернеті тощо). Доцільним вважаємо спочатку сформувати у молодих інженерів-дослідників базові навички розуміння інтелектуальних продуктів та етапів їх виникнення-розробки і лише потім за необхідності розкрити технічну процедуру закріплення їх у власності юридичної чи фізичної особи. Наступним кроком має бути деталізація зазначених етапів, тобто формування розуміння управління процесом створення, закріплення і захисту ОІВ, їх експертиза тощо. На нашу думку формулювання «управління інтелектуальною власністю», як і «управління інформаційною безпекою» є вкрай некоректним, адже управляти нематеріальними і матеріалізованими ресурсами, як автомобілем – неможливо, а от процесом створення, забезпечення, захисту тощо – цілком.

Зазначена методика сприятиме формуванню у майбутнього інженера та можливо – науковця достатніх базових знань, реальних умінь та стійких навичок створення інноваційних продуктів та їх захисту від протиправних посягань при володінні ними як інтелектуальною власністю.

Автор тез щиро сподівається на порозуміння колег і плідну співпрацю при подальшому удосконаленні навчально-методичних матеріалів у зазначеній царині. Тим більше, що авторськими колективами з числа співробітників КПІ розроблено навчально-методичний комплекс (Патентознавство та інтелектуальна власність: Патентознавство: навчально-методичний комплекс) [2] та підручник (Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник) [3], які використовуються у викладанні навчальної дисципліни «Патентознавство».

Однак, вважаємо дещо некоректним наступне:

- назву навчально-методичного комплексу, де в «голову» виноситься патентознавство, а не ІВ, адже все навпаки;

- коли у підручнику у 2-й частині «Патентознавство» ведеться опис об'єктів промислової власності та процедура їх охорони, що є предметом опису для першої частини видання.

Однак ми поважаємо авторські точки зору і з великим задоволенням вивчаємо і будемо використовувати їх науковий потенціал.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навчальний посібник: у 2 ч.: Ч. II: Інформація, інновації, інтелектуальна власність та їх захист в Україні: теоретико-прикладні проблеми / С. Г. Гордієнко, О. В. Соснін, І. Й. Юзвішин, Ю. М. Столяров; за заг. ред. С. Г. Гордієнка. - Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 608 с.
2. Патентознавство та інтелектуальна власність: Патентознавство: навчально-методичний комплекс [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. спеціальності: «Менеджмент», спеціалізацій: «Менеджмент і бізнес - адміністрування», «Менеджмент міжнародного бізнесу», «Менеджмент інвестицій та інновацій», «Логістика» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: С. О. Пермінова. – Електронні текстові дані (1 файл: 631 КБ). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 58 с.
3. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник / Н. О. Білоусова, Н. В. Гаврушкевич, М. А. Данильченко та ін. : за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А. С. Ромашко. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. – 374 с. – 5,67 Мб.

Ілляшенко С. М.

Національний технічний університет «ХПІ», професор кафедри економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин, д.е.н., професор, Україна;
Економіко-гуманітарний університет, професор, доктор хабілітований,
професор, м. Бельсько-Бяла, Польща

Ілляшенко Н. С.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування, д.е.н., доцент, Україна;
Сумський національний аграрний університет,
старший науковий співробітник Науково-дослідної частини, Україна

Шипуліна Ю. С.

Національний технічний університет «ХПІ», професор кафедри маркетингу,
д.е.н., професор, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ

Сучасний період розвитку економіки характеризується становленням економіки знань. В ній серед факторів економічного зростання на провідні позиції вийшли знання. Спроможність продукувати і використовувати (комерціалізувати) нові актуальні знання визначають конкурентоспроможність і темпи розвитку національних економік і окремих підприємств як їх елементів. Світова практика свідчить, що інтелект і знання персоналу підприємств як живі, так і втілені у продукти інтелектуальної власності, організаційні форми, системи взаємозв'язків з суб'єктами ринку тощо, є основою їх інтелектуального капіталу. Він є базовою передумовою їх переходу на шлях інноваційного розвитку, у т.ч. у руслі концепції інноваційного випередження, що в умовах технологічних трансформацій

ініційованих четвертою промисловою революцією надає шанс зайняти міцні позиції на національному і міжнародних ринках, забезпечити умови стійкого інноваційного зростання національної економіки у цілому. Це є особливо актуальним для економіки України, що базується на виробництвах 3-го і 4-го технологічних укладів, для якої інноваційне випередження є практично безальтернативною стратегією її розвитку. При цьому інтелект і знання вітчизняних розробників і виробників у ряді наукомістких галузей економіки, що базуються на найсучасніших технологіях, знаходяться на світовому рівні. Про це, зокрема, свідчить доведена висока ефективність бойового використання новітніх вітчизняних високоінтелектуальних систем зброї (Стугна, Корсар та ін.). Проте інтелектуальний капітал підприємства це не лише інтелект і знання його персоналу. Це більш широке поняття, яке слід розглядати як сукупність інтелектуальних ресурсів і здатностей до їх реалізації, які визначають спроможність підприємства створювати, сприймати та використовувати нові знання, втілювати їх у інноваційні технології та продукти, методи управління тощо, забезпечувати на цій основі стійке інноваційне зростання в перманентно мінливих умовах сучасної економіки [1, 34-47]. З цих позицій досліджено роль інноваційного капіталу у забезпеченні інноваційного розвитку підприємства в економіці знань. Знання при цьому розглядаються як основа інноваційної діяльності і одночасно її результат.

Дослідження ролі інтелектуального капіталу виконано у розрізі його окремих структурних капіталів-підсистем: людського (особистісного); організаційного (структурного); інтерфейсного (взаємовідносин). При цьому розглянуто як ресурсну так і здатнісну частини кожної з підсистем.

Людський капітал характеризує:

- людські ресурси, що необхідні для ведення інноваційної діяльності в галузі підприємства чи суміжних галузях (знання, досвід, креативність, моральні якості, культуру праці персоналу тощо);

- здатність ефективно реалізувати людські ресурси для створення і використання (комерціалізації) інновацій в конкретних умовах зовнішнього мікро- і макросередовища з урахуванням тенденції їх зміни.

Людський капітал у цілому визначає спроможність генерувати, аналізувати і відбирати найбільш перспективні ідеї інновацій, втілювати їх у інноваційні технології, вироби та послуги, управлінські рішення тощо, а також впроваджувати їх у власній діяльності чи комерціалізувати.

Організаційний капітал характеризує:

- організаційні ресурси підприємства, необхідні для ефективної інноваційної діяльності на підприємстві, зокрема: організаційну структуру управління; інноваційну культуру; програмно-апаратне і інформаційне забезпечення; об'єкти інтелектуальної власності, що можуть бути комерціалізовані безпосередньо чи покладені в основу комерційно привабливих інноваційних розробок тощо;

- здатність ефективно реалізувати організаційні ресурси: гнучкість, адаптивність організаційної структури управління; інноваційно сприятливе середовище підприємства [2]; активне використання інформаційних комп'ютерних технологій четвертої промислової революції [3]; правова захищеність авторських прав; сприятливість до нетривіальних нетрадиційних рішень тощо.

Організаційний капітал у цілому визначає спроможність створити на підприємстві середовище сприятливе для інноваційної діяльності і організувати ефективну інноваційну діяльність в перманентно мінливих умовах трансформації технологічних укладів і розгортання четвертої промислової революції.

Капітал взаємовідносин (інтерфейсний капітал) характеризує:

- наявність сформованої і налагодженої системи тривалих взаємозв'язків з суб'єктами ринку (економічними контрагентами і контактними аудиторіями): інформаційних, ділових, емоційних тощо;

- здатність використати наявні взаємозв'язки для ведення інноваційної діяльності і комерціалізації її результатів, формування сприятливого іміджу, репутації, бренду підприємства-інноватора і його продукції для цільових груп сприйняття (споживачів, ділових партнерів, ЗМІ, органів влади, місцевого населення тощо); здатність налагоджувати, підтримувати і розвивати нові взаємовигідні взаємозв'язки і взаємовідносини.

У цілому капітал взаємовідносин визначає сприятливість зовнішнього мікросередовища, а також ефективність налагодженої у ньому системи взаємозв'язків з суб'єктами інноваційного процесу для реалізації стратегій інноваційного розвитку підприємства.

Таким чином, уточнено роль капіталів-підсистем інтелектуального капіталу підприємства в забезпеченні умов його інноваційного розвитку в економіці знань.

Слід зазначити, що перманентна мінливість умов зовнішнього мікро- і макросередовища сучасної економіки потребує постійної актуалізації інтелектуального капіталу підприємства з метою забезпечення його відповідності новим ринковим можливостям інноваційного розвитку. Сформовано комплекс інструментів маркетингу знань, маркетингу інновацій та інноваційного менеджменту для управління процесами актуалізації інтелектуального капіталу підприємства (в розрізі його потенціалів-підсистем та їх елементів) стосовно змін умов зовнішнього середовища. Це дозволить підвищити рівень обґрунтованості розроблення і реалізації стратегій інноваційного розвитку підприємства в умовах економіки знань, зменшить супутні інноваційні ризики.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М., Голишева Є.О., Колодка А.В. Управління інтелектуальним капіталом підприємства : монографія. Суми: ТОВ «Триторія», 2017. 360 с.
2. Шипуліна, Ю.С. Управління розвитком інноваційної культури промислових підприємств: монографія. Суми: ТОВ «Триторія», 2017. 432.
3. Ілляшенко С.М., Ілляшенко Н.С., Шипуліна Ю.С., Райко Д.В. Перспективи і проблеми інноваційного розвитку в умовах четвертої промислової революції. Управління інноваційною діяльністю: теорія і практика: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., професора Витвицької О.Д. Київ: ТОВ «АГРАР МЕДІА ГРУП», 2021. С. 112-131.

Кобєлєва А. В.

аспірант кафедри економіки бізнесу

Перєрєва П.Г.

д.є.н., профєсор, завідувач кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЕЙ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ «СПІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО» ТА «СТРАТЕГІЧНИЙ АЛЬЯНС»

Результати інтелектуально-інноваційної діяльності промислових підприємств настільки міцно увійшли в життя сучасної людини, що оточують її всюди: як властивість інноваційних товарів (технологій), так і в якості центральної виробничо-комерційної ідеї в засобах масової інформації та положеннях державної економічної політики [1-23].

Незаперечним є масове поширення інтелектуально-інноваційних технологій у сучасному суспільстві та посилення їх впливу на всі його сфери, включаючи і економічну. Протягом кількох останніх десятиліть низка вчених та експертів стверджувала, що економіки розвинених країн спираються на технології, засновані на знаннях, і тому їх найважливішим завданням є виробництво та використання нових знань та сформованих на їх основі об'єктів інтелектуальної власності [1]. Ці нові технології, що з'явилися наприкінці 1950-х років, розширювалися зі збільшенням кількості персональних комп'ютерів, а потім різко зросли завдяки широкому використанню електронної пошти та Інтернету – і зараз мають значний потенціал для розвитку сучасної економіки.

Можливість комерціалізації результатів інноваційної діяльності підприємств, що забезпечує їх швидке та ефективне просування з концепції на ринок, має вирішальне значення для успішної конкурентоспроможності підприємств у світлі динамічних змін у сучасному бізнес-середовищі, так як

зростаюче поширення нових технологій та швидкість, з якою вони призводять до старіння попередніх технологій, привело до скорочення життєвого циклу багатьох продуктів. На наш погляд, комерціалізація починається тоді, коли бізнес ідентифікує найбільш прийнятний для себе спосіб використання наукових або технічних досягнень для задоволення потреб ринку, продовжується завдяки розробці, виробництву та маркетингу, включає подальші зусилля з поліпшення продукту. Серед можливих моделей комерціалізації важливе місце займають такі сучасні форми як «стратегічний альянс» та «спільне підприємство». Розглянемо більш детально ці важливі моделі комерціалізації та вис виявимо їх основні переваги та недоліки.

Стратегічний альянс передбачає наявність як мінімум двох компаній, які проводять сумісно з даною науковою організацією чи установою спільні науково-дослідні роботи (рис. 1).

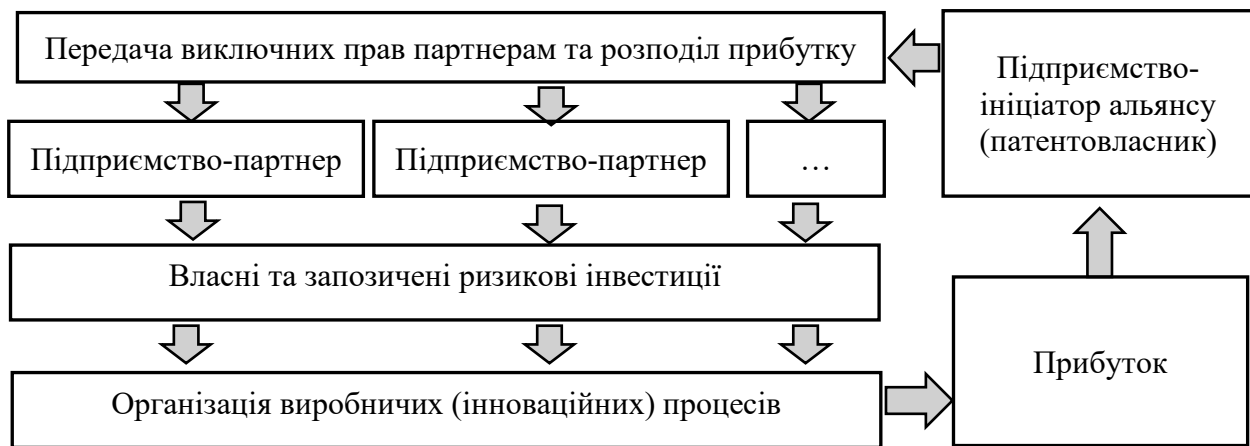

Рисунок 1 – Схема моделі комерціалізації інноваційних технологій – «стратегічний альянс»

Джерело: авторська розробка

Основною перевагою застосування моделі комерціалізації інноваційних технологій «стратегічний альянс» для базового підприємства (підприємства, що реалізує права на інтелектуальну діяльність) є поділ зусиль та ризиків із підприємствами-партнерами [1, 4, 8, 9]. Однак не варто забувати, що і прибуток

також розподіляється між учасниками інвестиційного процесу найчастіше пропорційно вкладеним інвестиціям.

Зазвичай партнерам ініціатора альянсу є підприємства з однієї галузі, конкурентоспроможні, які бачать переваги в співпраці, наприклад, розподіл витрат і ризиків. Альянси виникають, наприклад, в автомобільній промисловості, де конкуруючі компанії доручають дослідницьким підрозділам розробити, наприклад, нову деталь або вузол для них, який компанії потім використовуватимуть у своїх моделях автомобілів. Потім укладається тристороння угода, повноправним учасником якої є наукова установа.

Переваги комерціалізації інноваційних технологій з використанням моделі «стратегічний альянс» [1, 8, 12, 18]:

- для компаній - зниження ризику та витрат;
- для наукових установ - пошук та співпраця з зацікавленими компаніями, які бажають комерціалізувати результати наукових досліджень;
- для наукових установ - довгострокова співпраця, повноцінна участь в інноваційному розвитку та розвитку власних досліджень;
- реальна можливість взаємного навчання - університети від підприємств і навпаки.

До недоліків цієї форми комерціалізації слід віднести:

- необхідність більшої кількості сторін-учасників (партнерів) процесу комерціалізації (включаючи університети), ніж у випадку ліцензії;
- наукова установа (наприклад, університет), зазвичай, отримує кошти пізніше, ніж у сценарії комерціалізації шляхом ліцензування;
- обсяг коштів, які отримує наукова установа в значній мірі залежать від витраченого часу та обсягу роботи.

Цікавою формою комерціалізації є створення *спільного підприємства*. Спільне підприємство створюють з метою об'єднання активів різних підприємств, діяльність яких поєднана однією спільною метою. Наприклад, підприємство створило інноваційну технологію (продукцію), але в нього

відсутнє відповідні фінансові можливості для її виведення на цільовий ринок [1, 7, 13, 17]. Ця форма передбачає наявність двох сторін про створення третьої сторони або угода, наприклад, дослідника (вченого) і компанії, згідно з якою дослідник вносить технологію в обмін на доступ до ринку і, наприклад, спільне врегулювання. Суть цієї форми комерціалізації полягає у передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності у межах спільного підприємства. Основна функція - зведення до мінімуму рівня підприємницького ризику та витрат виробництва (рис.2).

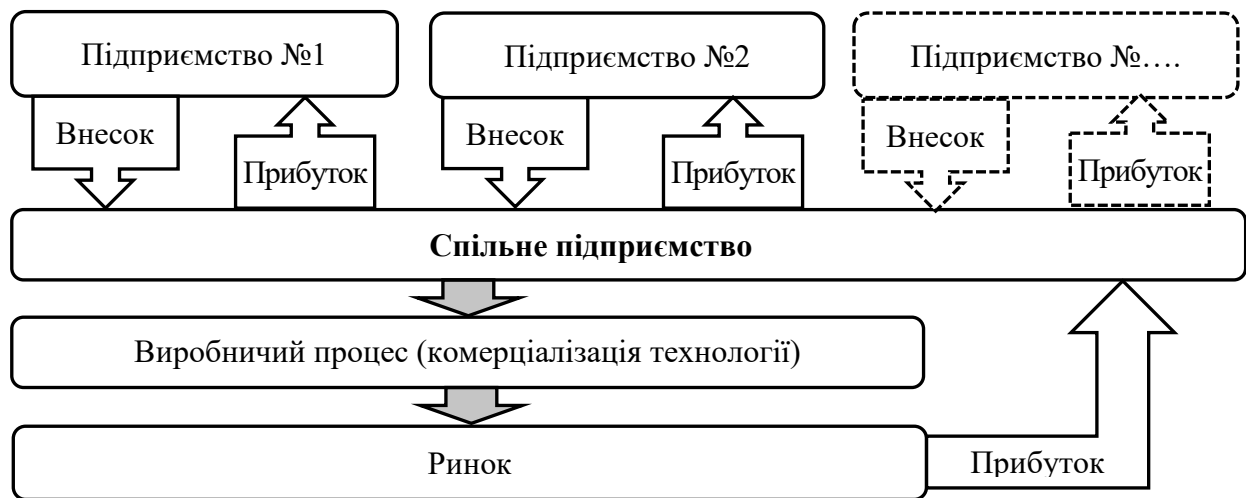

Рисунок 2 – Схема моделі комерціалізації інноваційних технологій – «спільне підприємство»

Джерело: авторська розробка

Спільне підприємство може бути однією з форм комерціалізації відокремлення, однак, за його «чистою» формулою обидві сторони, зазвичай, завжди вносять внески готівкою (а не майном) [1, 2, 14, 19].

До переваг цієї форми комерціалізації слід віднести:

- спільні витрати та ризики обох сторін;
- можливість виходу нові ринки, зменшення витрат на впровадження;
- у разі невдачі кожна сторона зберігає права на свою частку інтелектуального внеску;
- фінансові витрати розподіляються між партнерами у спільному підприємстві;

- використання наявних приміщень у партнерів може зменшити витрати;
- можливість взаємного навчання.

До недоліків цієї форми комерціалізації слід віднести:

- необхідність узгодження рішень обома сторонами;
- прибутки мають розподілятися між партнерами;
- довгострокові інтереси партнерів можуть не співпадати;
- можливі нестиковки різних корпоративних культур у компаніях;
- процес прийняття рішень може затягуватись;
- спільна відповідальність підприємства / дослідника за весь процес трансферу;
- необхідна велика участь з боку наукової установи або дослідника.

Таким чином, процеси комерціалізації продуктів інноваційної діяльності організації різні у діяльності промислових підприємств та університетів. У цілому сутність цих процесів в цей час зводиться до реалізації прикладного призначення інновацій та його переведення з форми фундаментальних наукових відкриттів, винаходів, корисних моделей та ін. (об'єктів інтелектуальної власності, інтелектуально-інноваційних технологій) в емпіричну форму – безпосереднє використання під час господарювання. Оскільки дослідницький університет, зазвичай, створює інноваційні продукти не як свій актив, а як продукт, що реалізується на ринку, то комерціалізація університетських інновацій пов'язана з їхньою передачею промисловим підприємствам та організаціям для безпосереднього впровадження у свою виробничо-комерційну діяльність. При цьому можуть бути реалізовані різні механізми, що потребують самостійного поглибленого розгляду.

Список використаних джерел:

1. Żebrowski P. Komercjalizacja wiedzy w uczelni wyższej – scenariusze i wybór najbardziej optymalnego. URL:

http://spin.umb.edu.pl/s,komercjalizacja_wiedzy_w_uczelni_wyzszej,98.html

2. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
3. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // *Управління розвитком*. Харків: ХНЕУ. 2011. №4. С. 258-260.
4. Гладенко И.В., Перерва П.Г., Тovaжнянский В.Л., Кобелева Т.А. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия // *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2009. № 36-1. С. 12-22
5. Pererva P., Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies*.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.
6. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobielieva, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
7. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobielieva T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
8. Тovaжнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.
9. Kobielieva T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age*. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.
10. Kosenko O.P., Kobielieva T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №1, ч.2. С.140-145.
11. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.

12. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів. Харків: «Основа», 1993. 288с.
13. Назаренко С.М., Перерва П.Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т.5, №3. С.18-29.
14. Romanchik, T.V., Kobeleva, T.O., Pererva, P.G. Compliance as a factor of innovative development of the enterprise. *Bulletin of NTU "KhPI": Economic Sciences Series*, 2018, №1, P.205-220.
15. Tkachev, M., Pererva, P., Kobieliava, T., Tkacheva N. Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. 2017. № 4. С. 67-74.
16. Kocziszky G., Kobieliava T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
17. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.
18. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
19. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
20. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliava T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
21. Грабченко А.И., Смоловик Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
22. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.
23. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // *Вісник НТУ "ХПІ"*. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.

Кобєлєва А. В.

аспірант кафедри економіки бізнесу

Перєрєва П. Г.

д. е. н., профєсор, завідувач кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ВЛАСНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЯК ФОРМА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Зі зростанням конкуренції на світових ринках дедалі актуальнішою стає проблема ефективної комерціалізації інноваційних технологій та інших результатів інтелектуальної діяльності, спрямованих насамперед на розвиток вітчизняних наукомістких виробництв.

Розробка ефективних механізмів залучення результатів науково-технічної діяльності промислових підприємств та дослідницьких університетів до господарського обороту є найважливішим завданням інноваційної політики нашої країни. Подолання існуючих бар'єрів на шляху інноваційного розвитку економіки країни можливе за допомогою використання нових форм та моделей комерціалізації, фінансування та стимулювання наукових розробок, інноваційних технологій [1-23].

Організація процесу комерціалізації знань та технологій, на наш погляд, повинна здійснюватися з комплексних позицій, які включають в себе організаційно-інформаційні, маркетингові та фінансово-економічні аспекти. Ринкове та виробниче освоєння інноваційних технологій є ризикованим процесом, оскільки об'єктом нововведень виступає інтелектуальний продукт, що, своєю чергою, викликає і складності економічної та фінансової оцінки; та проблеми ефективної взаємодії учасників; і вимагає ретельно опрацьованого та безперервно актуалізованого нормативного забезпечення.

Термін «комерціалізація знань» не має юридичного визначення, але в наявній літературі має місце визначення цього поняття [1, 2, 9, 18, 20].

Узагальнення наявних публікацій дозволяє стверджувати, що комерціалізація знань - це примушування того, що щось, що має потенційну цінність і прибутковість, буде продано, виготовлено, доступне або використане з метою отримання прибутку або створення капіталу. Загальноприйняте розуміння цього слова стосується процесу надання іншим суб'єктам, переважно підприємцям, нового продукту, методу чи рішення з метою отримання фінансової вигоди на ринкових умовах. Багато в чому права інтелектуальної власності подібні до матеріальних благ і, так само, як їх можна продати, подарувати, обміняти та вчиняти інші юридичні дії.

Однією з ефективної форм комерційної реалізації інноваційних технологій є їх застосування у власному виробництві для створення нових технологій, матеріалів, технологічного обладнання, організації випуску нової або вдосконалення продукції, що виробляється з метою підвищення її конкурентоспроможності. **Власне використання** технології у виробничо-комерційній діяльності передбачає, що нова технологія або її елементи стануть виробничим ресурсом безпосередньо у підприємства-розробника. При цій формі комерціалізації патентовласник є єдиним, хто одержує прибуток, єдиний гравець на ринку, що надає йому можливість втримання монопольного стану на ринку (рис.1).

Рисунок 1 – Схема моделі комерціалізації інноваційних технологій – «власне використання»

Джерело: авторська розробка

Схема, проілюстрована на рис.1, дозволяє відзначити, що принцип цієї моделі комерціалізації полягає в тотальному контролі розробника технології над інноваційним процесом та локалізації повного обсягу прибутку від

комерціалізації в руках одного власника, що загалом є плюсом для підприємства при здійсненні ризикованих інвестицій.

Якщо приймати рішення про використання інноваційних технологій у власному виробництві, то у разі їх відповідності до потреб виробництва вони здатні приносити додаткові доходи власнику. Тобто, даний спосіб комерціалізації є виправданим, однак для цього необхідні чималі засоби, насамперед, для розробки, створення технології та доведення його до експлуатаційного стану. Під час використання інноваційної технології у власному виробництві можна видавати невиключні ліцензії, що передбачає наявність великої кількості ліцензіарів, або використовувати лізинг на обладнання, франшизу або інжиніринг у вигляді консультативних послуг та ін.

Модель застосування технології у власному виробництві передбачає використання двох способів комерціалізації технологій: «виштовхування на ринок» і «втягування на ринок» [1, 2, 4, 7, 9, 14]. Механізм «виштовхування ринку» передбачає первинність технології. Тут розробник не стільки пристосовується до наявного попиту на ринку, скільки намагається привернути увагу до своєї розробки та викликати попит на неї. Зауважимо, що найвищим рівнем комерціалізації науково-технічних розробок є формування нових ринкових потреб на основі досягнень науки та техніки. Механізм «втягування ринку» заснований пріоритеті переваг споживача. У таких умовах розробник намагається визначити можливий попит на ринку, а потім зорієнтувати на нього розробку. В основу такого механізму може бути покладено ланцюжок створення вартості М. Портера [14, 19].

Перевагами цієї форми комерціалізації є [1]:

- використання у власному виробництві дозволяє уникнути витрачання коштів та часу на пошук покупця інноваційної технології;
- дозволяє утримувати монополію над ринком інноваційного продукту. Монопольне виробництво та збут товарів та послуг, заснованих на інноваційній технології, можуть забезпечити отримання надприбутків;

- можливість здійснення одноосібних контролюючих заходів та прийняття заключного рішення, наявність гнучкості у комерційних діях та відсутність можливих конфліктів інтересів;

- може бути реалізовано здатність за рахунок лізингу приносити додатковий прибуток;

- відсутній ризик повного чи часткового витоку комерційних таємниць патентовласника, які пов'язані з інноваційною технологією;

- є можливість паралельно використовувати послуги інжинірингу, який включає в себе інженерно-консультаційні послуги: дослідницькі, розрахункові, аналітичні, підготовку техніко-економічного обґрунтування того чи іншого проекту, розробку рекомендацій щодо впровадження інноваційного продукту;

- забезпечено здатністю безперервного внутрішнього контролю за виробництвом, а при успішному використанні технології забезпечується можливість створення малого підприємства.

До недоліків цієї форми комерціалізації слід віднести:

- тривалий термін окупності;

- високі ризики провалу у зв'язку зі швидким старінням технологій та складністю комерційної оцінки їхньої ефективності;

- зосередженість всіх напрямків відповідальності за ефективність комерціалізації в рамках тільки одного промислового підприємства;

- при наявності ринкових проблем та невдач при проведенні комерціалізації є значна ймовірність втрати важливих видів ресурсів;

- потреба у значних матеріальних та фінансових витратах для впровадження винаходу.

Основним результатом проведеного дослідження може бути висновок, що планування та управління інноваційною діяльністю – це мета застосування інноваційних моделей або моделей комерціалізації. Зазначимо, що кожна з можливих моделей комерціалізації інноваційних технологій має свої певні переваги і недоліки, що, здебільшого, проявляється у розмірі комерційного

результату (прибутку), витрат на процес комерціалізації та в пунктах відповідальності за ведення інноваційного процесу. В подальшому необхідно порівнювати моделі комерціалізації інноваційних технологій з можливостями виробничо-комерційної промислових підприємств та оцінити потенційний потенціал їх практичного використання. При цьому їх використання дозволить ефективно виводити інноваційні технології та продукти на цільовий ринок завдяки тому, що буде оптимізовано інноваційний процес.

Проведені дослідження дозволили обґрунтувати модель власного використання результатів інтелектуально-інноваційної діяльності як ефективну форму комерційної реалізації отриманих результатів, яка широко використовуються у світовій практиці. Формування та впровадження інноваційних бізнес-моделей комерціалізації інтелектуальної власності (продуктів та технологій) у сучасних умовах дозволить суттєво підвищити економічну стійкість та ефективність інноваційних підприємств, значно скоротити кількість «невдалих» проектів та знизити обсяг «збиткових» інвестицій. Це створить умови для покращення інноваційного клімату та підвищення інноваційної активності підприємств, регіонів, територій та країни загалом.

Список використаних джерел:

1. Żebrowski P. Komercjalizacja wiedzy w uczelni wyższej – scenariusze i wybór najbardziej optymalnego. URL: http://spin.umb.edu.pl/s,komercjalizacja_wiedzy_w_uczelni_wyzszej,98.html
2. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
3. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // *Управління розвитком*. Харків: ХНЕУ. 2011. №4. С. 258-260.
4. Гладенко И.В., Перерва П.Г., Товажнянский В.Л., Кобелева Т.А. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия // *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2009. № 36-1. С. 12-22

5. Pererva P., Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies*.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.
6. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobielieva, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
7. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobielieva T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
8. ТОВАЖНЯНСКИЙ В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник НТУ "ХПІ"*: зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.
9. Kobielieva T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age*. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.
10. Kosenko O.P., Kobielieva T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №1, ч.2. С.140-145.
11. Kocziszky G., Kobielieva T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
12. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.
13. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
14. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
15. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobielieva T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.

16. Грабченко А.И., Смоловик Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
17. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.
18. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // *Вісник НТУ "ХПІ"*. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
19. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
20. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // *Навч.посібник для інж.-техн.вузів*. Харків: «Основа», 1993. 288с.
21. Назаренко С.М., Перерва П.Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т.5, №3. С.18-29.
22. Romanchik, T.V., Kobeleva, T.O., Pererva, P.G. Compliance as a factor of innovative development of the enterprise. *Bulletin of NTU "KhPI": Economic Sciences Series*, 2018, №1, P.205-220.
23. Tkachev, M., Pererva, P., Kobielieva, T., Tkacheva N. Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. 2017. № 4. С. 67-74.

Маслак М. В.

канд.екон.наук, доцент кафедри економіки бізнесу

Перерва П.Г.

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЕХНОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нами встановлено, що конкурентний потенціал інноваційної технології у сучасній високотехнологічній, глобальній (відкритій) економіці забезпечується інноваційною активністю. Але відома властивість інновацій порушувати фінансову стійкість і на етапах проектування та впровадження, які іноді можуть тривати до 3-5 років, донедавна було стримуючим фактором зростання інноваційної активності. У сучасних умовах активного розвитку фінансової інфраструктури та зростання пропозицій інвестицій, стимулюючими факторами стають організаційні фактори, а саме нові бізнес-моделі трансферу технологій, основані на достовірній оцінці технологічного, виробничого та ринкового (економічного) потенціалу технології [1-21].

Метою проведеного дослідження було виявлення майбутніх інноваційних технологій та їх значення для України. Істотним критерієм відбору було те, що інноваційні технології вже самі по собі в багатьох випадках досягають високої актуальності та популярності на ринку в середньостроковій перспективі, в якій розглядаються технології, які вже в цей час представлені на ринку і мають значний комерційний потенціал зростання. Після вибору ряду технологій з майбутніх досліджень та інших джерел, які були в основному актуальні за відповідними критеріями, вони оцінювалися більш точно за технологічними, виробничими, ринковими та економічними критеріями. Це було необхідно, тому що майбутні дослідження лише стверджують той факт, що певні інноваційні

технології будуть важливі та популярні на ринку в майбутньому. Зазвичай, в більшій мірі вони орієнтовані на міжнародний рівень і не пророкують конкретних заяв про їх актуальність та важливість в конкретних країнах. Вони також не надають жодної інформації про загальну місткість ринку, пов'язаної з відповідними технологіями. Для того, щоб визначити їх значення для України, треба для кожної технології провести технологічні, виробничі та економічні оцінки.

Технологічна оцінка проводилася в першу чергу за допомогою патентів, які дозволяють точно визначити технологію і більшість інших аспектів з нею пов'язаних, таких як тренди, обсяги, участь України та ін., які є можливість визначити [3, 7, 9, 15]. Ці показники, в першу чергу, відображають розвиток технологій в короткостроковому і середньостроковому періодах. Подальшими елементами технологічної оцінки є публікації наукового та виробничого змісту, які підтверджують наявність наукових досліджень, пов'язаних з даною технологією, удосконалення виробничої бази, розширення сфер використання технології та ін. Крім того, рекомендується оцінювати зміну вартості брендів, які відтворюють рівень представлення інноваційної технології на відповідному ринку.

Для технологічного аналізу патентів, публікацій і товарних знаків рекомендується визначати міжнародні тимчасові розробки (тенденції), орієнтацію українських підприємств та організацій на відповідну технологію, а також абсолютний обсяг української діяльності в сфері використання та розвитку технології, показників динаміки патентів і наукових публікацій. Крім того, слід звернути особливу увагу на показники якості виробничо-комерційної діяльності. Таким чином, успішна технологічна оцінка, перш за все, описує технологічні компетенції українських підприємств у відповідній сфері діяльності.

Для **економічної оцінки** рекомендується провести ринкові дослідження для кожної технології [1, 6, 12, 17]. Необхідно було подбати про те, щоб визначення технологій, на яких ґрунтується ця діяльність, відповідало визначенню ринкових досліджень і враховувала всі її можливі відмінності від технологічних та виробничих досліджень. Крім того, дослідження ринку

зазвичай відносяться до процедур визначення міжнародної ринкової вартості технології, яка в деяких випадках враховує ринкові особливості таких великих регіонів, як Америка, Європа або Азія. Разом з тим, актуальність такого роду досліджень в першу чергу має місце для українських ринків, для вітчизняних підприємств. Слід зауважити, що місткість українського ринку не завжди відтворює потреби українських підприємств, так як на вітчизняних ринках до багатьох технологій проявляють комерційний інтерес і іноземні компанії, які також представлені на українських ринках. В свою чергу, українські підприємства. Які мають потребу в даній технології представлені на світових ринках, тому їх обсяг також в певній мірі відтворює потреби вітчизняної промисловості. Для того, щоб в повній мірі оцінити значимість інноваційної технології для нашої країни, необхідна конвертація обсягів світового ринку через українські патентні акції. Це стосується всієї виробничо-комерційної діяльності українських промислових підприємств, включаючи експорт.

Другим підходом до оцінки економічної значущості інноваційних технологій може бути розрахунок вартості української діяльності за патентами, при якому зв'язок між патентами і економічною статистикою здійснюється за класифікацією патентів за видами економічної діяльності [5, 14, 17, 20]. Результати цього аналізу рекомендується порівнювати з результатами дослідження ринку. Особливо, коли різні ринкові дослідження для однієї і тієї ж технології призвели до різних результатів, результати економічний аналіз патентів можуть бути використаний в сенсі триангуляції (поєднанні декількох методів) для визначення більш ймовірного значення шуканого показника.

Оцінка технологій за економічним впливом і за загальними технологічними показниками (патентами, публікаціями, товарними знаками) відображає різні виміри важливості майбутніх інноваційних технологій для України. Економічний вплив цих технологій в першу чергу показує актуальність, суттєве покращення загальних технологічних показників, можливості залучення в ці технології на виробничих резервів підприємств та організацій на основі їх

власних компетенцій [14]. Тому рейтинг за цими двома вимірами не ідентичний, через їх відмінності також немає сенсу зміщувати обидва виміри один з одним.

Порівняння показує, що в багатьох випадках ринкова вартість і індекс технологій знаходяться на аналогічному рівні. За нашими даними, сім з десяти технологій з найвищою ринковою вартістю також потрапляють в десятку технологій технологічного індексу. У випадку, наприклад, з гібридними електромобілями, Інтернетом речей, виробництвом водню, рейтинг технологічного індексу значно нижче рангу за ринковою вартістю. У випадку з гібридними електромобілями це пов'язано з меншим середнім розміром /якістю патентів (нижче середнього), у випадку Інтернету речей з низькою українською спеціалізацією, низькою абсолютною кількістю патентів і розміром патентного пулу нижче середнього. У випадку з виробництвом водню всі ці значення в даний час є середніми [1, 11, 21]. Це показує, що в цих технологіях потрібно багато технологічних зобов'язань для досягнення прогнозованих ринкових цінностей.

Визначення актуальності технологій відповідно до ринкової вартості та технологічної компетентності, також може здійснюватися за іншими критеріями. Одним з них є участь малих і середніх підприємств (МСП), оскільки вони сприяють працевлаштуванню в Україні. На наш погляд, щодо просування технологій з високою часткою МСП, можна припустити, що діяльність МСП, зокрема, буде просуватися в технологіях, в яких зараз домінують великі підприємства. Прикладами є технології штучного інтелекту, 5G або Інтернету речей, де МСП могли б надати значний внесок у їх застосування. З цього приводу відмітимо, що в США вже існує відносно велика кількість МСП в цих технологіях.

Список використаних джерел:

1. Kocziszky G., Kobieliava T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
2. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.

3. Гладенко И.В., Перерва П.Г., Тovaжнянский В.Л., Кобелева Т.А. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия // *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2009. № 36-1. С. 12-22
4. Pererva P., Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.*
5. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobielieva, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
6. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobielieva T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
7. Тovaжнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.*
8. Kobielieva T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age*. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.
9. Kosenko O.P., Kobielieva T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №1, ч.2. С.140-145.
10. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.
11. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
12. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
13. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobielieva T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.

14. Грабченко А.И., Смоловик Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
15. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.
16. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // *Вісник НТУ "ХПІ"*. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
17. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
18. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // *Навч.посібник для інж.-техн.вузів*. Харків: «Основа», 1993. 288с.
19. Назаренко С.М., Перерва П.Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т.5, №3. С.18-29.
20. Romanchik, T.V., Kobeleva, T.O., Pererva, P.G. Compliance as a factor of innovative development of the enterprise. *Bulletin of NTU "KhPI": Economic Sciences Series*, 2018, №1, P.205-220.
21. Tkachev, M., Pererva, P., Kobieliyeva, T., Tkacheva N. Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. 2017. № 4. С. 67-74.

Маслак М. В.

канд.екон.наук, доцент кафедри економіки бізнесу

Перерва П. Г.

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ В СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ринок трансферу технологій в Україні нині розвивається у напрямі інформаційної та матеріальної підтримки. Як приклади такого розвитку пропонується виділити формування баз даних науково-технічних проектів, відбір перспективних проектів за підтримки державного фінансування, створення особливих економічних зон та технопарків [1-23]. Всі ці заходи корисні та важливі, але недостатні, оскільки існують перешкоди трансферу технологій, подолання яких потребує серйозного аналітичного опрацювання із залученням експертів високого рівня.

Головною проблемою впровадження нових технологій в Україні є нерозуміння менеджерами виробничих підприємств, який економічний ефект від впровадження нових технологій може бути отриманий у конкретних умовах. Така ситуація виникає через те, що науково-дослідний сектор не має достатніх навичок, умінь та досвіду в сфері комерціалізації результати НДДКР, що в певній мірі можна пояснити відсутністю або науковою слабкістю існуючих методик та методичних підходів до оцінювання економічного ефекту від запровадження (передачі) нових технологій [3, 7, 11, 16]. Це призводить до обмеженості професійного та достовірного інформування потенційних споживачів від розробника, інвестора про фінансову (комерційну) вигоду від придбання та використання інноваційних продуктів та технологій.

Існуюче інституційне середовище, на наш погляд, не в повній мірі забезпечує безперешкодну роботу промислових підприємств, які в своїй виробничо-комерційній діяльності використовують результати інтелектуальної діяльності (об'єкти інтелектуальної власності), тобто має місце бар'єр трансферу технологій. Українська економіка потребує модифікації такого інституту, як інститут виключних прав.

Також необхідне формування нової системи стимулів під час виконання державного замовлення, особливо в сфері оборонної доктрини. Інституційні зміни у цих галузях сприятимуть вирішенню проблеми конфлікту інтересів.

Особливе місце серед бар'єрів трансферу технологій займає специфіка продажу технологій на зовнішніх ринках. Виведення передових вітчизняних технологій на закордонні ринки обмежується складністю захисту інтелектуальної власності. У зарубіжних країнах, зокрема у Китаї, значні ресурси прямують до центрів реверсивного інжинірингу. Реверсивний, або зворотний інжиніринг дозволяє вивчити, як влаштовані та з яких матеріалів виготовлені високотехнологічні продукти у різних галузях, і на основі цього відтворювати продукт самостійно.

Таким чином, можна стверджувати, що сьогодні на результативність інноваційної діяльності більшою мірою впливають організаційні фактори, у тому числі пов'язані з трансфером технологій та бізнес-моделями.

Трансфер технологій – це процес поширення комерційних можливостей інноваційної технології, у формі її передачі, який може бути захищений юридичним договором (а може і не бути, або захищений частково), але включає взаємозв'язок (комунікацію) між особою, яка передає відповідні знання, та особою, яка їх набуває.

Потреба в нових бізнес-моделях диктується необхідністю ефективної комерціалізації результатів інноваційної діяльності промислових підприємств та інноваційних організацій за умов наростання глобалізації та відкритості зовнішнього середовища, розвитку внутрішнього та зовнішнього ринків [6, 7]. В

цих умовах процедура трансферу інтелектуально-інноваційних технологій може проявлятися у формі наступних заходів:

а) передачі прав на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей;

б) передачі результатів досліджень та розробок; передачі ноу-хау; угоди на передачу технологій; купівлі обладнання;

в) у прийомі працювати висококваліфікованих фахівців.

В українській промисловості найбільша частка трансферу припадає на купівлю та продаж обладнання (52,7% та 47,3% відповідно). Це придбання упереджених технологій [1]. Така структура не є прогресивною, світова тенденція говорить про те, що потрібно набувати та продавати інтелектуальну власність, оскільки вона має стратегічне значення для розвитку. У зв'язку з цим найбільша частка трансферу припадає також на купівлю обладнання – 25,4%, а у сфері передачі технологій найбільша частка припадає на продаж результатів досліджень та розробок – 55,7%. Такого роду структура, на наш погляд, є прогресивною, так як вона показує високу наукомісткість та технологічність галузі. У зв'язку з цим активність за кількістю переданих технологій у 7,85 разів вища, ніж у промисловості. Це говорить про більшу відкритість галузі зв'язку, ніж промисловості, і більший рівень комерціалізації технологій в цій галузі [1, 6, 18]. Це підтверджує і більша прибутковість, і рентабельність галузі зв'язку.

Негативною тенденцією та гальмуючим фактором в умовах наростаючої глобалізації та відкритості економіки можна назвати падіння трансферної активності у галузях, які в цей час мають стати драйверами цифрової економіки [1, 3, 8, 14, 20]. Саме у цих галузях сьогодні в світі спостерігається висока інноваційна активність. Низький рівень трансферу технологій цих галузей в українській промисловості стримує активність галузей, які споживають технології.

На нашу думку, таке положення пов'язано з низкою причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру [1]. Виділим з них найбільш суттєві.

а) відсутність власних наукових розробок (досліджень) і, відповідно, технологій або старіння існуючих технологічних досягнень, що свідчить про недостатній технологічний доробок та інноваційний потенціал промислових підприємств;

б) власні науково-технологічні розробки підприємств та організацій або мають науково-технічний рівень, що не відповідає вимогам споживачів та партнерів і не мають ринкового попиту, або цей рівень перевищує можливості матеріально-технічної бази на сьогоднішній день та розробки будуть потрібні лише в перспективі;

в) топ-менеджмент підприємств консервативний та закритий для обміну, не бажає ділитися секретами власного виробництва та створеною зусиллями науковців та інженерів підприємства інтелектуальною власністю з партнерами, які, на його думку, в подальшій перспективі можуть стати конкурентами підприємства. На їхню думку, виключні права на інноваційні технології власного виробництва в достатній мірі не захищені і можуть бути порушені або вкрадені конкуруючими структурами;

г) промислові підприємства хочуть заробляти на свої технологічних розробках самостійно, безальтернативно контролювати весь виробничо-комерційний процес на власному підприємстві (бізнесі) і не бажають ні з ким ділитися доходами та прибутком;

д) існуючий на даний час менеджмент промислових підприємств недостатньо компетентний, не має в достатній мірі навичок та компетенцій, як можна передати технології з найбільшим для промислового підприємства зиском. Це означає, що їм невідомі раціональні правила трансферу технологій та формування ефективних бізнес-моделей.

Важлива роль в подоланні бар'єрів трансферу технологій в нашій країні відводиться асоціаціям трансферу технологій [20, 22]. Ці організації мають відповідний потенціал та можливості для того, щоб розробляти науково-обґрунтовані методичні матеріали визначення економічного ефекту від

впровадження нових технологій, ініціювати необхідні зміни у діючому національному законодавстві, збирати та тиражувати захищені та ефективні бізнес-процеси для трансферу технологій на зовнішні ринки.

Повністю не створено не лише законодавчу базу з питань правової регламентації суб'єктів та об'єктів інноваційної діяльності, але спостерігається інерційна байдужість поглядів на діяльність із боку соціально-економічного середовища. Недостатньо інноваційних венчурних фондів та бірж науково-технічних розробок, бізнес-центрів, є недоліки патентного та юридичного забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, низький попит на внутрішньому ринку вітчизняної інноваційної продукції. Також недостатньо реалізується освітній та науковий потенціал, насамперед вищих навчальних закладів у сфері інформаційно-комунікаційних, високих технологій [6, 13, 18]. Істотним недоліком системи національного регулювання розвитку інноваційної сфери є те, що вона, на відміну від законодавства більшості країн світу, не тільки не сприяє розширенню джерел фінансування інноваційного розвитку, а й протидіє залученню позабюджетних коштів та унеможливорює формування спеціальних, у тому числі відомчих, фондів фінансування інноваційних технологій.

Дослідження показують, що успіх інновацій суттєво залежить від ступеня наполегливості працівників, уміння та можливостей їх здійснення. Слід захищати високопродуктивні ідеї від внутрішнього опору для підприємства, оскільки такі ідеї, спочатку незрозумілі, здатні захопити весь колектив, надати силу і віру в успіх. Підприємець повинен активно підтримувати авторів таких ідей, захищати їх від негативного впливу, не допускати, щоб ідея була знищена ще при зародженні небажанням ризикувати, втратити комфорт або брак часу.

Список використаних джерел:

1. Галимов Т.С. Инновационная активность предприятий: состояние и перспективы // Инновационная экономика и менеджмент. М.: «Аспект Пресс», 2018. С.30-36.

2. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
3. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // *Управління розвитком*. Харків: ХНЕУ. 2011. №4. С. 258-260.
4. Гладенко И.В., Перерва П.Г., Товажнянский В.Л., Кобелева Т.А. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия // *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2009. № 36-1. С. 12-22.
5. Pererva P., Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies*.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.
6. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobielieva, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
7. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobielieva T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
8. Товажнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.
9. Kobielieva T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age*. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.
10. Kosenko O.P., Kobielieva T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №1, ч.2. С.140-145.
11. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.

12. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // *Вісник НТУ "ХПІ"*. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
13. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
14. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів. Харків: «Основа», 1993. 288с.
15. Назаренко С.М., Перерва П.Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т.5, №3. С.18-29.
16. Romanchik, T.V., Kobeleva, T.O., Pererva, P.G. Compliance as a factor of innovative development of the enterprise. *Bulletin of NTU "KhPI": Economic Sciences Series*, 2018, №1, P.205-220.
17. Tkachev, M., Pererva, P., Kobieliava, T., Tkacheva N. Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. 2017. № 4. С. 67-74.
18. Kocziszky G., Kobieliava T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
19. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.
20. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
21. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
22. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliava T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
23. Грабченко А.И., Смолович Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242

Омельченко А. В.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного та трудового права
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ДОГОВІРНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Відповідно до ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, а згідно із ст. 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством [1].

Система договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності визначена у главі 75 «Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності» Цивільного кодексу України [2].

Так, відповідно до ст. 1107 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі таких договорів:

- 1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

2) ліцензійний договір;

3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;

4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;

5) інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Зупинимося на короткій характеристиці кожного із вказаних вище видів договорів розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Щодо ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності слід зазначити, що відповідно до статті 1108 ЦКУ особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове повноваження, яке надає їй право на використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності).

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності може бути оформлена як окремий документ або бути складовою частиною ліцензійного договору.

Така ліцензія може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону. Виключна ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері. Одинична ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері.

Невиключна ліцензія не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері. За згодою ліцензіара, наданою у письмовій формі, ліцензіат може видати письмове повноваження на використання об'єкта права інтелектуальної власності іншій особі (субліцензію).

Щодо **ліцензійного договору** слід зазначити, що відповідно до ст. 1109 ЦКУ за ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог ЦКУ та іншого закону.

У ліцензійному договорі визначаються вид ліцензії, сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права, тощо), розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також інші умови, які сторони вважають за доцільне включити у договір. Предметом ліцензійного договору не можуть бути права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, які на момент укладення договору не були чинними. Права на використання об'єкта права інтелектуальної власності та способи його використання, які не визначені у ліцензійному договорі, вважаються такими, що не надані ліцензіату. Вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія, якщо інше не встановлено ліцензійним договором. У разі відсутності в ліцензійному договорі умови про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України. Умови ліцензійного договору, які суперечать положенням ЦКУ, є нікчемними.

У випадках, передбачених ліцензійним договором, може бути укладений субліцензійний договір, за яким ліцензіат надає іншій особі (субліцензіату) субліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності. У цьому разі відповідальність перед ліцензіаром за дії субліцензіата несе ліцензіат, якщо інше не встановлено ліцензійним договором.

Щодо договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності слід зазначити, що відповідно до ст. 1112 ЦКУ за договором про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності одна сторона (творець - письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленій строк. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності повинен визначати способи та умови використання цього об'єкта замовником. Оригінал твору образотворчого мистецтва, створеного за замовленням, переходить у власність замовника. При цьому майнові права інтелектуальної власності на такий твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором або законом. Умови договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, що обмежують право творця цього об'єкта на створення інших об'єктів, є нікчемними.

Щодо договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності слід зазначити, що відповідно до ст. 1113 ЦКУ за договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах.

Укладення договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені

раніше. Умови договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, що погіршують становище творця відповідного об'єкта або його спадкоємців порівняно з становищем, передбаченим ЦКУ та іншим законом, а також обмежують право творця на створення інших об'єктів, є нікчемними.

Питання державної реєстрації договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності врегульовані статтею 1114 ЦКУ. Так, усі згадані вище договори не підлягають обов'язковій державній реєстрації. Їх державна реєстрація здійснюється лише на вимогу ліцензіара або ліцензіата у порядку, встановленому законом. Відсутність державної реєстрації не впливає на чинність прав, наданих за ліцензією або іншим договором, та інших прав на відповідний об'єкт права інтелектуальної власності, зокрема на право ліцензіата на звернення до суду за захистом свого права. Однак факт передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, які відповідно до ЦКУ або іншого закону є чинними після їх державної реєстрації, підлягає державній реєстрації.

Окреме місце в системі договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності займає **договір комерційної концесії** (статті 1115-1129 ЦКУ), відповідно до якого одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг. Предметом договору комерційної концесії є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації.

У випадках, передбачених договором комерційної концесії, користувач може укласти договір комерційної субконцесії, за яким він надає іншій особі (субкористувачу) право користування наданим йому правоволодільцем

комплексом прав або частиною комплексу прав на умовах, погоджених із правоволодільцем або визначених договором комерційної концесії. До договору комерційної субконцесії застосовуються положення про договір комерційної концесії, якщо інше не випливає з особливостей субконцесії.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Перерва П. Г.

доктор экон. наук, профессор, заведующий кафедрой экономики бизнеса

Кобелева А. В.

аспирант кафедры экономики бизнеса

Национальный технический университет «ХПИ»

К ВОПРОСУ ОЦЕНКИ УРОВНЯ КОММЕРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ТЕХНОЛОГИИ

При оценивании коммерческих возможностей технологического продукта предлагается использовать три измерения. Первое измерение – это рынок. Рыночные условия и взаимосвязь между технологиями и рынком. Второе измерение – это непосредственно сама технология. Технические характеристики, потенциал технологического развития и технологическая новизна в сочетании с правами интеллектуальной собственности (ИС). Третье измерение – это сотрудники предприятия разработчика и предприятия-потребителя технологии.

Исследователи генерируют много творческих идей каждый день, но большинство из них интересны и новы, но не очень практичны. Потому что их часто невозможно применить на практике, или они не могут напрямую удовлетворить значительные потребности рынка, или они не могут быть реализованы эффективным с точки зрения затрат образом, или они вообще не могут быть реальными [1-22]. В этой связи крайне важным и необходимым является оценка уровня коммерческого потенциала инновационной технологии.

Потенциал коммерциализации научно-технических достижений означает «возможность коммерциализации ИС» и/или «возможность успешной коммерциализации ИС». Определение потенциала коммерциализации научно-технических достижений является важнейшей предпосылкой для определения успешной стратегии коммерциализации [2, 7, 16]. Коммерциализация означает «преобразование или перемещение» технологии в прибыльное положение, при

этом технология относится к объектам ИС, патентам или другим запатентованным процессам, материалам, оборудованию, системам и т.п.

Существует ряд препятствий для коммерциализации технологии, которые могут возникнуть на каждом этапе процесса от идеи до рынка [9, 13, 19]. К таким барьерам относятся: недостаток информации, недостаточный человеческий потенциал, экономические барьеры (нехватка капитала, высокие транзакционные издержки и т. д.), торговые и политические барьеры, непонимание местных потребностей, коммерческие ограничения (избежание рисков со стороны финансовых учреждений), чрезмерное и дорогостоящее регулирование, недостаточное регулирование и стандарты, специфические технические барьеры.

Решения о коммерциализации технологии часто принимаются организацией и/или лицом (обычно разработчиком технологии), которые не всегда полностью понимают суть процесса коммерциализации технологии для обеспечения успеха. Одним из способов решения этих проблем является ранняя оценка новых технологий и оценка их потенциала коммерциализации.

Ранняя оценка новых технологий может позволить тем технологиям, которые обладают большим потенциалом коммерциализации, эволюционировать в направлении повышения успешности коммерциализации. Раннее выявление новых технологий с высоким потенциалом коммерциализации имеет много преимуществ. Лаборатории и предприятия, которые на раннем этапе определяют, коммерциализируется ли их технология, могут помочь им решить, продолжать ли разработку технологии и тратить необходимое время и усилия на защиту ИС (например, патентов), на технологию. Оценка потенциала коммерциализации научно-технических достижений может быть также использовано для определения того, какие типы предприятий или отраслей могут быть заинтересованы в данной технологии (или разработанной дополнительной технологии), являются ли они наиболее подходящими для дальнейшей разработки или внедрения соответствующей технологии. В обоих случаях осознание потенциала коммерциализации технологий заключается в

эффективном использовании ресурсов, что способствует увеличению числа новых технологий, которые в конечном итоге создают коммерческое присутствие.

Некоторые современные модели оценки потенциала коммерциализации научно-технических достижений основаны на строгом количественном статистическом анализе, в то время как другие являются нечетким и качественным анализом. Оба подхода имеют свои преимущества и недостатки. По мере углубления исследований, модели оценки научно-технических достижений и увеличения практических кейсов все большее количество исследователей обнаруживают, что оценка научно-технических достижений – это не наука, а искусство. Причины могут быть обусловлены следующими факторами:

1. Научно-технические достижения (технологии) не являются видимыми и осязаемыми. Они в основном воплощены в человеческих знаниях или активах, поэтому трудно определить точное содержание и объем.

2. Экономическая ценность технологий зависит от множества различных экономических и технических факторов и может быть реализована только после коммерциализации на соответствующем рынке.

3. Оценка научно-технических достижений – это субъективная деятельность, во многом зависит от личного мнения исследователя.

4. Характеристики технологических операций определяют то, что с помощью рыночных механизмов трудно достичь при наличии определенной равновесной рыночной цены.

5. В процессе оценки научно-технических достижений профильные специалисты могут столкнуться со многими трудностями.

Учитывая вышеуказанные факторы, оценка взаимосвязи между предыдущими количественными исследованиями и коммерческой отдачей благодаря научно-техническим достижениям является сложной задачей. Во-первых, необходимо кратко оценить научно-технические достижения. Сама технология может быть сложной, но если большинство исследователей считают,

что ее сложность влияет на широкое продвижение и использование продукта, то процесс коммерциализации, скорее всего, ухудшится. Как только технология становится продуктом, ее легко использовать для расширения рынка. Во-вторых, подсчитайте и получите четкую отдачу от инвестиций (экономическая модель). Новые технологии могут привести либо к снижению стоимости, либо к значительному расширению функциональности [10, 15, 21].

На наш взгляд, оценка потенциала коммерциализации технологий – это искусство, но она должна быть наукой, так как должна быть научно доказана техническая или экономическая целесообразность технологии, которая также может включать оценку нескольких аспектов коммерческого применения технологии. Методы оценки можно разделить на три категории: метод анализа рыночных возможностей, метод оценки бизнес-плана и метод комплексной оценки.

Предлагаются методические положения оценки коммерческого потенциала технологии с использованием модели оценки стратегических технологий (STEP). Модель STEP - это комплексный метод оценки, с помощью которого коммерческий потенциал технологии может быть оценен на разных этапах развития. Эта модель особенно подходит для оценки новой технологии, которая все еще находится на ранних стадиях и включает в себя шесть оценок: техническая оценка, оценка процесса, экономическая оценка, рыночная оценка, оценка восприятия и оценка нормативных правовых актов.

1. *Техническая оценка.* Основные технические характеристики являются основой для потенциальных успешных применений. Ценность этих технологических атрибутов представляет наибольший интерес в определении коммерческого потенциала технологии. Целью оценки технологии является определение того, как технология работает и может ли она достичь своих целей.

2. *Оценка процесса* подразумевает приемлемость и адаптивность новых технологий в существующих методах использования или процессах, которые заменят технологии. Чтобы технология была прорывной или адаптивной, изменения, которые необходимо внести, могут выходить за рамки кажущейся

первоначальной стоимости. Прорывная технология - это технология, которая изменяет общую структуру рынка, потенциально полностью устраняя другие конкурирующие технологии или создавая совершенно новую технологическую область. Кроме того, прежде чем пересматривать существующие процессы, оценка процесса должна определить, может ли технология применяться в небольших масштабах. Еще один вопрос, который необходимо изучить при оценке процесса, заключается в том, действительно ли большинство потенциальных рынков обладают техническими возможностями для внедрения этой новой технологии в свою деятельность.

3. *Экономическая оценка.* Экономический аспект технологии оценивается путем обзора и оценки затрат и выгод, которые возникнут в результате завершения разработки и тестирования технологии. Другие соображения включают стоимость внедрения технологии (например, любые изменения в процессе), а также стоимость эксплуатации и технического обслуживания. На ранних этапах развития технологии оценка денежной оценки затрат и выгод может быть достаточно сложной. Тем не менее, можно оценить тип и сумму этих затрат и спрогнозировать потенциальные выгоды и их размер. В бизнесе экономические показатели являются основными. Выгоды от использования или внедрения технологии должны перевешивать затраты. В большинстве случаев предприятия, как правило, учитывают только денежную выгоду. Также необходимо обращать внимание на экологические издержки и выгоды. Независимо от того, как внедрена технология, необходимо учитывать затраты. Предприятию необходимо тщательно продумать все расходы, связанные с внедрением новой технологии, прежде чем рассматривать лицензирование или прямую покупку технологии (в зависимости от статуса ИС).

4. *Рыночная оценка* основана на выявлении и оценке рыночного спроса на технологию. Итеративный процесс определения потенциальной рыночной ниши для технологии предполагает обращения к потенциальным покупателям или пользователям продуктов в этой нише с просьбой определить, существует ли

потенциальный спрос на технологию. Только широкая оценка размера спроса на продукт, если таковой имеется, может оправдать выбор целевого рынка. На данном этапе анализируется потенциал развития технологий. Рыночная оценка также включает в себя конкурентную оценку. В ходе этого процесса определяются конкуренты для каждого потенциального применения и сравниваются с соответствующей технологией с точки зрения эффективности, стоимости и простоты использования или интеграции процесса.

5. *Перцептивная оценка* STEP рассматривает восприятие технологии конечным пользователем и ее потенциал для использования в качестве привлекательного продукта или технологии в качестве оценки восприятия. Этот тип оценки может быть более значительным, когда технология вышла далеко за рамки контроля и пилотного масштаба, чтобы быть полностью реализованной, чтобы люди имели возможность узнать о технологии и ее потенциальных преимуществах и недостатках.

6. *Оценка нормативно-политической деятельности отрасли и рынков* для всех технологий не одинакова из-за уникальных характеристик технологии и физической и культурной суперпозиции этих характеристик в потенциальных географических точках применения. Кроме того, не каждый промышленный сектор или населенный пункт в равной степени охватывает технологию через политику регулирования. Здесь имеет смысл для всесторонней оценки технологии использовать экспертов, которые понимают эти факторы в процессе оценки.

Оценка коммерческого потенциала технологии с использованием модели STEP позволит повысить уровень экономического обоснования процессов коммерциализации и рыночного позиционирования инновационных технологий.

Список використаних джерел:

1. Kobieliava T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of

- Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age*. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.
2. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // *Управління розвитком*. Харків: ХНЕУ. 2011. №4. С. 258-260.
 3. Гладенко И.В., Перерва П.Г., Тovaжнянский В.Л., Кобелева Т.А. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия // *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2009. № 36-1. С. 12-22
 4. Pererva P., Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.*
 5. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobielieva, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
 6. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobielieva T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
 7. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
 8. Тovaжнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.
 9. Kosenko O.P., Kobielieva T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №1, ч.2. С.140-145.
 10. Kocziszky G., Kobielieva T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
 11. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.

12. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
13. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
14. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliyeva T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
15. Грабченко А.И., Смоловик Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
16. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.
17. Назаренко С.М., Перерва П.Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т.5, №3. С.18-29.
18. Romanchik, T.V., Kobeleva, T.O., Pererva, P.G. Compliance as a factor of innovative development of the enterprise. *Bulletin of NTU "KhPI": Economic Sciences Series*, 2018, №1, P.205-220.
19. Tkachev, M., Pererva, P., Kobieliyeva, T., Tkacheva N. Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. 2017. № 4. С. 67-74.
20. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // *Вісник НТУ "ХПІ"*. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
21. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
22. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів. Харків: «Основа», 1993. 288с.

Петренко В. О.

д.т.н., професор, магістр права

Український державний університет науки і технологій

м. Дніпро

Мельниченко Ю. В.

Магістрант

Український державний університет науки і технологій

м. Дніпро

Кондратьєва М. В.

Магістр

Український державний університет науки і технологій

м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В РЕКЛАМНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Об'єктами інтелектуальної власності, які використовуються у рекламі, можуть бути об'єкти авторського права на літературні та художні твори, твори мистецтва, сценічні та кінематографічні твори, музичні твори та інше. В рекламі використовуються торговельні марки. Об'єкти патентного права також можуть використовуватися у рекламі.

Під терміном «використання реклами» слід розуміти процес застосування тих чи інших корисних властивостей реклами, що може здійснюватися в межах виробництва чи розповсюдження реклами. Стаття 4 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає, що використання об'єктів авторського та суміжних прав у рекламі здійснюється на підставі законодавства України, тому використання в рекламній інформації хореографічних творів не змінюють свого статусу, а також своєї незалежності тим чи іншим особам лише на підставі факту їх використання у рекламі [1, 83].

За загальним правилом, успішність кінобізнесу та розмір прибутків, які отримують учасники кіновиробництва, прямо залежать від інтенсивності використання кінематографічних творів та отримання винагороди. На сучасному етапі розвитку кіноринку спостерігаються численні випадки порушення інтелектуальних прав на кінематографічні твори. Кожний з учасників процесу кіновиробництва прагне отримати найбільший економічний ефект від своєї діяльності та бути повністю захищеним від посягань порушників інтелектуальних прав [1, 86].

З появою в Україні приватних телевізійних каналів, прибутковість яких більш ніж на половину залежала саме від реклами, постала проблема переривання рекламою як такою трансляції програм та кінофільмів. Блок реклами, як правило, з'являвся в найбільш гострі моменти фільму, і глядач фактично був змушений дивитись якусь кількість хвилин реклами, щоб дізнатись продовження чи розв'язку кінофільму. Але автору належить особисте немайнове право вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора.

Проте, досить сумнівною виглядає можливість визнання такої поведінки каналу як перекручення чи спотворення твору. Більш реальною виглядає ситуація з вимогою автора щодо збереження цілісності твору, проте навіть в такому разі творцю кінофільму потрібно було вибирати між майновими інтересами (отримання винагороди) та немайновим правом зберегти цілісність твору.

Суть вибору полягає в тому, що перед трансляцією кінофільму в автора попередньо запитували дозволу на використання у визначеному порядку реклами, і якщо він не погоджувався, його фільм (аудіовізуальний) твір просто не транслювався. Проте, наприклад, в Європі відношення щодо цього більш демократичне. Так, відомий італійський кінорежисер Феліні зумів відстояти свої особисті немайнові права на цілісність його творів [1, 86].

Прикладами порушення цілісності кінотвору та його спотворення можуть бути випадки переривання його трансляції рекламними роликами та іншими вставками, переривання трансляції та показу кінотвору під час кульмінаційних моментів, обрізання фіналу кінофільмів, показ кінотвору без титрів, вилучення окремих сцен, перекручення сюжету та змісту шляхом внесення в кінофільм іншого тексту («гоблінівський переклад»), уведення додатково знятих сцен, скорочення музично-звукового оформлення кінотвору при кінопоказі чи трансляції або при записі на матеріальному носії, зниження якості відеограми, перекручення змісту діалогової частини фільму під час перекладу тощо [1, 92].

Таким чином, потрібно забезпечення балансу інтересів виконавців і виробників аудіовізуальних творів з інтересами їх творців.

Внаслідок бурхливого розвитку рекламної діяльності, відбувається створення рекламного продукту, який вирізняється активним використанням об'єктів авторського права, в тому числі і музичних творів, які вирізняються оригінальністю, а внаслідок їх використання при рекламуванні продукції забезпечується позитивний вплив на споживачів. У зв'язку з чим важливого значення набуває питання правомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності в рекламі. Однією з основних форм реалізації прав у сфері інтелектуальної власності виступає договір. Договори на використання об'єктів авторського права в рекламі можна поділити на дві основні категорії: рекламні договори, в яких умови про авторські права викладено як окремий розділ договору; договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

В більшості країн, які є членами Бернської конвенції з охорони літературних і художніх творів та / або Всесвітньої конвенції про авторське право - двох провідних міжнародних угод про авторські права, забезпечується захист для важливих зарубіжних авторів. Авторське право і суміжні права охороняють права автора твору, створеного в результаті творчої інтелектуальної праці. Вони стосуються особливих форм творчості, що мають відношення, головним чином,

до реклами, засобів масових комунікацій – не тільки до друкованих публікацій, а також до радіо- та телепередач, прокату фільмів, комп'ютерних систем, збереження та відтворення інформації.

Так, авторське право в рекламі охороняє форму вираження ідеї, а не самі ідеї. Як тільки ідеї втілюються в матеріальний носій, виникає правова охорона форми твору: розташування слів, нот, знаків. В об'єктивному змісті авторське право в рекламі являє собою сукупність правових норм, що регулюють відношення з приводу створення і використання реклами. У суб'єктивному змісті авторське право – це особисті немайнові та майнові права, що належать особам, котрі створили рекламний твір.

Форма вираження літературного письмового твору — це не літери, слова і розділові знаки. Вся світова доктрина авторського права будується на тому, що форма вираження твору у своїй структурі має дві групи елементів: юридично байдужі, які знаходяться за межами правової охорони і можуть вільно використовуватися багатьма особами одночасно й незалежно одна від одної, та юридично значимі, на які поширюється авторсько-правова охорона. Зміст, втілений в юридично значимих елементах форми вираження твору, охороняється авторським правом, а оприлюднення цих елементів під іменем іншої особи в первинному чи зміненому вигляді — це і є плагіат [2, 28].

Для виробника реклами, який творчо підходить до процесу її виготовлення, головною задачею є створення оригінального і неповторного рекламного продукту, який буде вирізнятися серед інших рекламних продуктів. Такі рекламні продукти набувають значення оригінального самостійного твору, як складного об'єкту авторського права.

Думки вчених відносно віднесення рекламного продукту до складного об'єкту авторського відрізняються. Ця проблематика майже не трапляється в наукових виданнях.

Творча діяльність – це діяльність людського мозку, який здатний створювати тільки ідеальні образи, а не предмети матеріального світу, адже твір

– це не матеріальний, а ідеальний об'єкт [3, 231]. В результаті інтелектуальної, творчої діяльності створюється все якісно нове, неповторне, унікальне й оригінальне, в тому числі і реклама. Творчий характер реклами характеризується її оригінальністю чи новизною, при цьому новизна й оригінальність можуть виявлятися як у її змісті, так і в формі.

Головною ознакою, яка виокремлює рекламу, як об'єкт авторського права від інших повідомлень, навіть рекламного характеру, є саме творчість.

Тобто, появі реклами передуює цілий комплекс дій, результат кожної з яких може бути самостійним об'єктом авторського права, а така оригінальна й неповторна реклама стає самостійним складним твором [4, 22].

Потрібно розглядати рекламу як складний об'єкт, який включає в себе декілька самостійних об'єктів авторського права. У випадку створення реклами як складного об'єкту передбачається, що права інтелектуальної власності мають передаватися на всі об'єкти авторського права, які входять до її складу.

У дослідженні [5, 362] говориться: якщо реклама або її складові виступають самостійним об'єктом права інтелектуальної власності, одним із учасників правовідносин, які виникають у зв'язку з рекламою, є творець, який відповідно до чинного законодавства наділяється майновими та немайновими правами інтелектуальної власності.

Специфіка правовідносин, які виникають у зв'язку із створенням та розповсюдженням реклами, пов'язана з тим, що переважно їх суб'єктами зі сторони виробників реклами виступають професійні суб'єкти господарювання (рекламні агентства, компанії), які і укладають договори про створення реклами з її замовниками. Відносини між творцями реклами та рекламними агентствами переважно будуються на підставі договорів замовлення про створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності або трудових договорів. При цьому за автором залишаються немайнові права інтелектуальної власності, тоді як майнові права у більшості випадків переходять до рекламного агентства або замовника реклами [5, 363].

Особливості використання об'єктів права інтелектуальної власності в рекламній діяльності полягають у різноплановості розпорядження ними в різних галузях виробничого, соціального, культурного напрямків розвитку суспільства. З огляду на це, необхідно декларувати нагальну потребу гармонізації законодавчих актів України до галузевих потреб використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Авторське право, патентне та суміжні права: особливості використання в рекламі : навч. посіб. для вищ. навч. закл./ Т. І. Биркович, І. С. Бондар, Р. Б. Шишка, І. М. Сопілко, Н. В. Філик та ін.; М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2016. 520 с.
2. Штефан А. Причини вчинення плагіату та шляхи його попередження. *Теорія і практика інтелектуальної власності*, 2017. Вип. 4. С. 24-30.
3. Святоцький О.Д. Інтелектуальна власність: словник-довідник / За заг. ред. О.Д. Святоцького. У 2-х т.: Том 1. Авторське право і суміжні права / За ред. О.Д. Святоцького, В.С. Дроб'язка. К.: Вид. дім «Ін Юре», 2000. 272 с.
4. Штефан О.О., Штефан А.С. Авторське право і суміжні права у рекламі: Монографія: К.: ТОВ «Лазурит-Поліграф», 2009. 149 с.
5. Ульянова Г.О. Захист прав творців реклами від неправомірного використання рекламних матеріалів. *Наукові праці НУ Одеська юридична академія*, 2012. С. 360-369.

РОБОТ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У програмі Industry 4.0. передбачається впровадження у виробництво нових цифрових технологій, таких як робототехніка, штучний інтелект (AI) тощо.

Але зауважимо, що *робот* — це предмет матеріального світу. Однак існує думка, що *робот* — це не завжди фізичний механізм, оскільки одним із видів роботів є софтверні (роботи-програми, які вміють взаємодіяти з об'єктами реального світу і давати відчутний результат). *Інтелектуальний робот* — це не форма штучного інтелекту, а автоматичний пристрій, механізм, *наділений «штучним інтелектом»*, тобто «робот розумний», а формою штучного інтелекту є, наприклад, нейромережі.

Отже, слід розрізняти *робота* (промислового) і *робота* зі штучним інтелектом (розумного).

16.02.2017 р. Європейський Парламент прийняв Резолюцію щодо *законодавчої ініціативи* (European Parliament Resolution of 16 February 2017), в якій рекомендував Європейській Комісії низку законодавчих ініціатив у галузі робототехніки та інтелектуальної власності. Парламент також попросив Європейську Комісію розглянути створення конкретного *правового статусу для роботів* у довгостроковій перспективі, щоб принаймні найскладніші автономні роботи могли бути встановлені як такі, що мають статус *електронних осіб*, відповідальних за будь-яку шкоду, яку вони можуть заподіяти.

У доктрині розглядають *робота* як: *об'єкт* правовідносин; *суб'єкт* правовідносин; як *об'єкт*, так і *суб'єкт* правовідносин.

Так, Шишка О. Р. розглядає людиноподібний *робот Софія як суб'єкт* цивільних прав. Якщо автономні роботи і штучний інтелект у ЦК України матимуть окрему деталізацію на рівні *об'єкта цивільних прав*, то за наявності у робота Софії цивільної правосуб'єктності така обставина може теж створити стан правової невизначеності. Чому? Так, якщо за аналогією *порівнювати з людиною*, то її тіло як у цілому, так і будь-яка його невіддільна частина за життя людини не може розглядатися як об'єкт цивільного обороту. Це пов'язано з тим, що розуміння *об'єкта* завжди надається через протиставлення його суб'єкту, через прояв зовнішнього характеру першого стосовно другого. За життя тіло людини є її біологічною складовою. По суті, це і є суб'єкт. А *суб'єкт, як і будь-яка його частина, не може розглядатися як об'єкт правовідносин*. Тобто більш раціональним сьогодні є диференційований підхід із застосуванням суб'єктно-об'єктного підходу [1, с. 255].

Ураховуючи, що у ст. 177 ЦК України *визначені види об'єктів* цивільних прав, та оскільки такий перелік не є вичерпним і підлягає розширеному тлумаченню, відповідно, доходимо висновку, що на сьогодні правовий статус роботів регулюється положеннями щодо об'єктів цивільних прав [2].

Але ця тема є частиною глобальної проблеми, пов'язаної з *необхідністю адаптації права інтелектуальної власності (ІВ) до постійних змін у цифрових технологіях*. Однак останнім часом у центрі уваги перебувають не роботи як такі, а те, як *урегулювати право ІВ на робота*.

Автономного робота можна розглядати як *об'єкт, створений людиною* (розробником, творцем).

Погоджуємося, що *робота*, з одного боку, можна розглядати як *об'єкт ІВ*. Робот, як і будь-яка нова машина, може претендувати на *патентний захист*. *Авторське право* може захищати його зовнішній вигляд, якщо він є оригінальним. На його пам'ять, як і базу даних, може поширюватися право *sui generis*. З іншого боку, роботи як фізичне втілення штучного інтелекту стають

дедалі більш автономними. Роботи, створені роботами, включають дедалі менше людської участі [3].

Робототехнічні компанії, що працюють на європейському ринку, часто подають заявки на отримання *європейського патенту*, який є сукупністю національних патентів, виданих Європейським патентним відомством [4].

Деякі помітні спори, пов'язані з патентами, стосувалися робототехнічних компаній, особливо у США. Одним із таких спорів є судовий процес (iRobot Corporation v Urus Industrial Corporation Case 1:05-cv-10914-RGS.). iRobot стверджувала, що пилосос «Koolvac» компанії Urus порушує патенти на її знаменитий «Roomba», вимагала постійної судової заборони та відшкодування збитків. Остаточне рішення суду підтвердило, що патенти iRobot, а саме патент США № 6,594,844, патент № 6,809,490 та патент № 6,883,201, є дійсними та підлягають захисту. У 2007 році компанія iRobot подала ще один позов про порушення патенту до окружного суду США Північного округу штату Алабама проти компанії Robotic FX Inc., стверджуючи, зокрема, що остання використала запатентовану технологію iRobot у своєму роботі «PackBot». iRobot та відповідач уклали мирову угоду. Сторони погодилися з тим, що iRobot є власником усіх прав, титулів та інтересів щодо наведених патентів, які компанія Robotic FX порушила, створивши і продавши свого робота Negotiator.

Шматков Д. І. зазначає, що в контексті *права ІВ* варто розглядати методи і пристрої (промислове право), програмні алгоритми, втілені у *робототехніці*, а також креативні *твори, створені штучним інтелектом* і наборами рухів, жестів та мімікою машини (*авторське право*). Набуття *авторських прав* не виключає можливості розробників надавати різні вільні публічні ліцензії всесвітньому співтовариству розробників-ентузіастів для забезпечення і підтримки технологічного прогресу, що, наприклад, уже зроблено правовласниками когнітивного робота-гуманоїда ICub. На значно менший обсяг відповідних *авторських прав* можуть розраховувати розробники роботів-тварин та інших роботів, які не можна віднести до гуманоїдів. Це пов'язано з тим, що у цьому

випадку майже неможливо дотриматися дихотомії функціональності та виразності, яка детермінує виникнення авторського права [5].

Припускаємо, що робот може створити роботи за допомогою штучного інтелекту (computeraided), де штучний інтелект є особливим різновидом комп'ютерної програми, а людина є розробником роботи. При цьому є роботи, автономно створені штучним інтелектом (computer-generated works) [6]. Але припускаємо, що діяльність штучного інтелекту не є абсолютно автономною, тому потребує діяльності людини.

Деякі елементи робототехнічних пристроїв, особливо програмний код, можуть бути захищені авторським правом, якщо вони відповідають відповідним вимогам, уключаючи оригінальність. Програмне забезпечення має вирішальне значення у цій галузі, оскільки роботи, які неспроможні функціонувати без базового коду (роботи, позбавлені програмного забезпечення), у принципі не зможуть виконувати поставлені завдання [6].

Розглядаючи Директиву ЄС 2001/29 «Авторське право в інформаційному суспільстві» (Copyright Directive), яка передбачає, що має бути наданий адекватний правовий захист «проти обходу будь-яких ефективних технологічних заходів, які відповідна особа здійснює, знаючи або маючи розумні підстави знати, що вона має на меті», зазначимо, що цей вид захисту може бути корисним проти користувачів або конкурентів, які бажають отримати доступ до комерційно цінного програмного коду.

Положення, яке закріплено у ст. 6 Директиви ЄС 2001/29 схоже з тим, що закріплено в американському Законі про авторське право цифрового тисячоліття (DMCA): це правило було застосоване у 2001 році компанією Sony, коли один програміст створив і поширив через веб-сайт безкоштовне програмне забезпечення для розширення можливостей собаки-робота на ім'я Aibo, що випускається японською компанією (такий користувач, по суті, розшифрував код, що визначає можливості собаки-робота). Компанія Sony поскаржилася, що цей веб-сайт надавав засоби для обходу протоколу захисту від копіювання

картки пам'яті Sony AIBO, щоб забезпечити доступ до відповідного програмного забезпечення, тому був порушенням ДМСА про захист від обходу [7].

Захист ІВ життєво важливий у всіх галузях промисловості, що інтенсивно використовують НДДКР, і сфера робототехніки не є винятком. Робототехнічні компанії часто проводять роки інтенсивних (і дорогих) досліджень, перш ніж зможуть продати свою продукцію та досягти комерційного успіху [8].

Отже, розвиток робототехніки (як предмет матеріального світу) сприяє впливу на суспільні відносини. Але може призвести до порушень прав інтелектуальної власності. Тому набуття та управління правами ІВ, зокрема, *патентами, авторським правом*, може захистити права робототехнічних компаній, а також розробників роботів.

Список використаних джерел:

1. Шишка О. Р. Людиноподібний робот Софія як суб'єкт цивільних прав. Учасники цивільних відносин: новації рекодифікації цивільного (при-ватного) права України: матеріали XIX наук.-практ. конф., присвяч. 99-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 12 березня 2021 р.). Харків: Право, 2021. 420 с. С. 250–255.
2. Бежевець А. М. Правовий статус роботів: проблеми та перспективи визначення. *Інформація і право*. 2019. № 1. С. 61–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2019_1_9.
3. Larrieu, J. Chapitre 9. (2013). La propriété intellectuelle et les robots. *Journal International de Bioéthique*, 24 (4). pp. 125-133. URL: <https://doi.org/10.3917/jib.243.0125>.
4. The European Patent Office is based in Munich (Germany), its activity, and the patents it grants, being regulated by the European Patent Convention (Convention on the Grant of European Patents (European Patent Convention: «EPC») of 5 October 1973 as revised by the Act revising Article 63 EPC of 17 December 1991 and the Act revising the EPC of 29 November 2000).

5. Шматков Д. І. Дослідження авторського права на результати творчої діяльності, реалізованих у робототехніці. Конституційні засади розвитку інноваційного суспільства: зб. наук. пр. за матеріалами інтернет-конференції (м. Харків, 25 червня 2021 року) / за ред. А. В. Стріжкової. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. 175 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_25.06.21/Conf_25.06.21_30.pdf.
6. Bonadio E., McDonagh L., Arvidsson C. (2018). Intellectual Property Aspects of Robotics. SSRN *Electronic Journal*. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3329014>.
7. Rimmer, M., (2001). Respect the Code or the Dog Gets It InCite, p. 31. URL: <https://eprints.qut.edu.au/98504/1/aibo.pdf>.
8. Keisner, A. C., Raffo J. D. and Wunsch-Vincent S. (2016). Breakthrough Technologies — Robotics and IP, Economics and Statistics Division, WIPO magazine. URL: http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2016/06/article_0002.html.

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Інновації широко розглядаються як двигун зростання та довгострокового економічного розвитку. Зарубіжні дослідники вважають інтелектуальну власність життєво важливою особливо для молодих компаній-інноваторів, котрі часто спеціалізуються на виробництві знань, і для цих компаній більшість їхніх важливих активів є активами знань [1]. Ці фірми повинні використовувати ОІВ, щоб підтвердити свою технологічну могутність на ринку технологій. Аналогічно, ІВ важлива під час пошуку та переговорів з партнерами з інновацій та комерціалізації. Крім того, це може покращити їхній доступ до дуже необхідного фінансування. Але, незважаючи на доказ важливості ІВ для фірм-інноваторів у привласненні прибутку від ОІВ та важливості розвитку таких фірм для інноваційного зростання країни, на диво мало аналізу та практичних розробок щодо стратегій оцінки патентів та портфелів патентів в Україні.

Вважається, що у наборі механізмів захисту інтелектуальної власності патенти є найбільш помітними та вивченими юридичними правами інтелектуальної власності [2].

Проведені міжнародні дослідження щодо патентування показують, що існує значна неоднорідність у схильності фірм до патентування, особливо між різними секторами економіки [3, 696-716.]. Це відображає, на нашу думку, відмінності в надійності захисту, яку пропонують патенти з огляду на особливості характеру інновацій в різних галузях, та є особливо цінними в таких як фармацевтика, де знання добре кодифіковані [4, 375-423].

Докази, отримані з різних опитувань на рівні фірм показують не тільки високу розбіжність у схильності до патентування між фірмами, навіть у галузях, але й те, що фірми в середньому більше покладаються на інші способи захисту цінності інновацій, в першу чергу це конфіденційність та можливість швидше вийти на ринок як провідний інноватор, знову ж таки, за винятком фармацевтичних препаратів та інших хімічних речовин, де патенти все ще є улюбленими інструментами для забезпечення віддачі від НДДКР. Але навіть якщо патентування не вважається єдиною найкращою формою захисту в усіх випадках, використання патентів залишається широко поширеним, про що свідчить потік заявок у патентні відомства, що продемонстровано у попередніх розділах даного дисертаційного дослідження. Німецькі вчені [5, 101-118.] називають цей розрив між оціненою відносною неефективністю патентів в опитуваннях та їх широким використанням «патентним парадоксом». Науковці також зазначають, що компанії цінують репутаційний ефект, який може спричинити володіння патентом, допомагаючи їм у транзакціях з іншими фірмами або фінсистемами. Патенти діють як «сигнал» кваліфікації та інноваційності, що дозволяє збільшити та швидше фінансувати венчурний капітал. Загалом, ОПВ можна використовувати для забезпечення свободи дій, створення та продажу продуктів та послуг, збору коштів або пошуку ділових партнерів, створення галузевого стандарту, продажу чи демонстрації технологічної переваги фірми.

У будь-якому випадку розрахунки, що виконуються фахівцями, є основою для прийняття керівниками фірм стратегічних рішень про майбутній додатковий прибуток, котрий повинен приносити створений ОІВ. Розмір цього прибутку залежить від способу використання інтелектуальної власності. Американські дослідники виокремили чотири таких способи[6]:

1. Економічний суб'єкт використовує належну йому інтелектуальну власність для захисту монополії на вироблений ним продукт або послугу.
2. Економічний суб'єкт не використовує прямо свою інтелектуальну власність, але продає її або ліцензує.
3. Економічний суб'єкт купує інтелектуальну власність або виняткову ліцензію на неї.
4. Економічний суб'єкт набуває невиключної ліцензії на інтелектуальну власність, щоб запропонувати новий товар чи послугу в конкурентному середовищі.

Вивчення стратегій та способів використання результатів інтелектуальної діяльності людини важливо, тому що зосередженість на довгостроковій перспективі дозволяє нам бачити тенденції та зміни, невидимі у короткостроковій перспективі, а отже й передбачити певні переваги. Огляд історичних кейсів може дати керівникам підприємств унікальну інформацію, тим більше що кожен проект НДДКР певною мірою, майже за визначенням, є унікальним, окремим випадком, який у багатьох відношеннях не можна порівняти з іншими проектами, але можна відслідкувати лінії вдалого економічного розвитку та перейняти моделі поведінки з ОІВ.

Список використаних джерел:

1. Veugelers R., Schneider C. Which IP strategies do young highly innovative firms choose?. *Small business economics*. 2017. Vol. 50, no. 1. P. 113–129.
URL: <https://doi.org/10.1007/s11187-017-9898-y> (date of access: 21.04.2022).
2. R & D, patents, and productivity. Chicago : University of Chicago Press, 1984. 512 p.
3. de Rassenfosse G., van Pottelsberghe de la Potterie B. The role of fees in patent systems: theory and evidence. *Journal of economic surveys*. 2012. Vol. 27, no. 4.

- P. 696–716. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2011.00712.x> (date of access: 21.04.2022).
4. The choice between formal and informal intellectual property: a review / B. Hall et al. *Journal of economic literature*. 2014. Vol. 52, no. 2. P. 375–423.
URL: <https://doi.org/10.1257/jel.52.2.375> (date of access: 21.04.2022).
5. Hall B. H., Ziedonis R. H. Patent paradox revisited: determinants of patenting in the US semiconductor industry, 1980-94. *SSRN electronic journal*. 2004.
URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.506262> (date of access: 21.04.2022).
6. Poltorak A. I., Lerner P. J. *Essentials of licensing intellectual property*. Wiley & Sons, Incorporated, John, 2004. 236 p.

Сикорська Малгожата

канцлер высшей школы управления охраной труда (WSZOP), Катовице, Польша

Перерва П. Г.

доктор экон. наук, профессор, заведующий кафедрой экономики бизнеса

Национальный технический университет «ХПИ»

ПУТИ УСТРАНЕНИЯ ПРОБЛЕМ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИЙ В ПОЛЬШЕ

Коммерциализация, заключающаяся в скорейшем выводе на рынок нового или значительно улучшенного продукта или услуги с целью достижения финансовой выгоды, является важным этапом инноваций с точки зрения экономики организации и потребительской ценности. На практике внедрение нового или улучшенного продукта или услуги для продажи сталкивается с различными видами внутренних и внешних трудностей — политическими, финансовыми, техническими, организационно-правовыми, маркетинговыми, социальными, ментальными, управленческими. и так далее. В частности, речь может идти о таких препятствиях, как: нехватка финансовых ресурсов, недостаток маркетинговых знаний, слишком сложное (непонятное) или противоречивое регулирование, доминирование на рынке конкурентов (известных компаний с устоявшейся позицией), относительно низкий спрос на инновационные продукты или услуги; трудности в соблюдении прав интеллектуальной собственности, отсутствие рыночных стандартов и правил, неразвитые каналы распределения, отсутствие знаний рынка, отсутствие навыков управления маркетингом или отсутствие управленческих навыков как таковых.

Многие публикации в польских научных журналах и инновационные отчеты промышленных предприятий постоянно задают один и тот же вопрос [1-20]: почему администрация польских университетов не может формализовать

сотрудничество с бизнесом и поделиться вытекающими из этого преимуществами? В этой связи отметим, что в Польше были внесены изменения в статью 4 «Закона о высшем образовании» в следующей редакции: университеты сотрудничают с социально-экономической средой, в частности в области научно-исследовательской и опытно-конструкторской работы для субъектов предпринимательства, в определенных формах деятельности, в том числе путем создания специальной организации, а также из-за участия представителей работодателей в разработке учебных программ и в дидактическом процессе [1].

На наш взгляд, законодательные изменения особенно желательны и не только в Законе о высшем образовании. К законодательным изменениям относятся: изменение комплексного закона о налоге на добавочную стоимость, что вызывает трудности не только у частных предпринимателей, но и у университетов, и других государственных органов. Он не содержит инструкций о том, как вывести изобретение на рынок. Так, ситуация с блоком, реализующим изобретение, обычно зависит от многих факторов. В такой ситуации необходимо обращаться за индивидуальным толкованием положений в налоговую инспекцию, что значительно усложняет принятие многих решений не только бухгалтерии предприятий, но и предполагает очень длительное ожидание разъяснений.

Кроме того, необходим новый подход к региональному или государственному законодательству о закупках. Польское законодательство о государственных закупках не адаптировано к реалиям современной науки. Пороги, установленные в Законе, очень затрудняют проведение исследований, а покупка исследовательского оборудования занимает месяцы и не всегда успешна по многим формальным и юридическим причинам [1, 4. 19].

Нет критического осмысления практики государственных программ, созданных в области науки и бизнеса в последние годы. Институты, финансирующие различные инновационные проекты, постоянно получают информацию о трудностях, возникающих в ходе реализации проекта, но не

принимают мер по их минимизации. Участники долгосрочных проектов сталкиваются с одними и теми же проблемами на протяжении всего срока реализации проектов. Способность делать выводы из прошлого и учиться на ошибках будет иметь решающее значение для успеха Польши в области коммерциализации инноваций.

Необходимы и желательны в ближайшем будущем институциональные изменения в университетах, так как в Польше нет последовательной модели внедрения инноваций на рынок, и все хорошо знают последствия этого процесса. Многие исследования показывают, что университеты не хотят налаживать сотрудничество с бизнесом. Между миром науки и миром бизнеса все еще существует расстояние. Улучшение ситуации требует совершенствования коммуникаций между университетом или их исследовательскими подразделениями и предпринимателями [4, 7, 13]. Более того, как со стороны университетов, так и со стороны предпринимателей существует реальная потребность в трудоустройстве специалистов в данной области, в частности, в таких областях, как экономическое и налоговое право или маркетинг и финансы. Для совершенствования процессов принятия решений необходимо, чтобы команды, работающие в сфере коммерциализации инноваций, имели широкие возможности принятия решений в сочетании с ответственностью за принимаемый риск, а также связывали его с системой стимулирования и патентного надзора.

Нам нужно видение и концепция сотрудничества с бизнес-средой, инфраструктура поддержки предпринимателей, докторантов и студентов, климат, способствующий развитию предпринимательства. Кроме того, следует продвигать вышеупомянутые «хорошие практики», которые показывают, что риск окупается – например, путем широкого обсуждения направлений коммерциализации в университете, которое шаг за шагом проводит новых ученых через сложные законодательные нормы. Хотя примеров лучших практик в коммерциализации очень мало, ситуация постепенно улучшается, в том числе

за счет проведения в стране многочисленных инновационных конкурсов. Именно предприниматели знают реалии рынка, они знают, что нужно потребителю, поэтому они должны быть источником исследовательской инициативы.

Необходимо пересмотреть подход к инновациям, который был принят во многих программных документах, лежащих в основе их финансирования. Во всех оперативных программах, финансируемых ЕС, конечные результаты важны и пользуются большим уважением. А инновационные проекты сопровождаются высоким риском на каждом этапе реализации именно из-за их инновационного характера. Эксперты по инновациям говорят, что отсутствие риска свидетельствует о том, что предприятие не очень инновационное. Необходимо обеспечить безопасное (с низким уровнем риска) и надежное во всех отношениях финансирование инноваций. Должен измениться подход к процессу коммерциализации у всех участников процесса создания, дистрибуции и использования инноваций.

Следует отметить тот факт, что в Польше путь «от идеи к успеху на рынке» очень сложен [1, 4, 12, 18]. Нет необходимости никого убеждать в том, что, помимо хорошей идеи, залогом успеха инновационного предприятия является поиск эффективного способа его финансирования на начальном этапе. В наиболее инновационно развитых странах ЕС существуют различные способы финансирования инноваций. Существуют начальный капитал, стартовый капитал и, наконец, различные виды венчурного капитала. Кроме того, имеют место венчурные фонды, которые помогают запустить массовое производство или открыть новые рынки. В Польше вышеупомянутые формы финансирования инноваций только зарождаются, демонстрируя нам достаточно большую дистанцию между Польшей и инновационно развитыми странами.

На наш взгляд, сотрудничество должно включать в себя различные формы: от консалтинга и обучения для нужд экономики, через передачу кадров, до институционального сотрудничества, включая создание научно-исследовательских консорциумов и технопарков, или поддержку образования

вспомогательных компаний. Наконец, представляется важным противодействовать консервативному отношению соответствующих учреждений и организаций, ответственных за государственную поддержку инноваций и их эффективную коммерциализацию.

Деятельность в области информации и принятия решений должна быть сосредоточена на [1, 2, 4, 9, 15]: а) стимулирование инновационных идей для вывода на рынок новых продуктов, услуг и предприятий; б) инновации в цепочке создания стоимости, что позволит создать более эффективную структуру (это проявится в снижении затрат, повышении качества и увеличении скорости процессов); в) переосмысление концепции потребительской ценности; г) расширение клиентской базы; д) новые бизнес-модели.

Это может привести к формам инноваций, включающим конвергенцию, сотрудничество и совместное творчество в компаниях, основанных на системных связях с партнерскими организациями, индивидуальными клиентами, поставщиками и неосведомленными лицами, а также и совершенствование инновационной деятельности и сокращение масштабов проблем, возникающих при коммерциализации инновационных товаров и услуг.

Представляется, что рост инновационности польских предприятий в основном обусловлен ориентацией управленческого персонала на: стратегическое мышление, воспитание культуры инноваций на предприятиях, готовность идти на риск, выявление команды и решение проблем, формирование системы стимулирования, способствующие вовлечению сотрудников в инновационную деятельность, формированию системного использования знаний и предоставлению индивидуальным заказчикам в процессах создания материализованной ценности в инновационной деятельности, организации системного сотрудничества с научно-исследовательскими организациями и т.д.

Список использованной литературы:

1. Kilian-Kowerko K. Bariery komercjalizacji prac badawczych w Polsce // **E-mentor nr 4**

(51) / 2013. URL: <http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/51/id/1040>

2. Sikorska M., Veres Somosi M., Pererva P.G. Compliance of antimonopoly legislation // Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання. Харків: НАНГУ, 2017. С.156-159.
3. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veress Somosi. Kharkov; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
4. Sikorska M., Veres Somosi M., Pererva P.G. Compliance-risks // Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі. Кременчук, 2017. С. 95-99.
5. Kocziszky G., M. Veres Somosi, Pererva P.G. Model of three levels compliance protection // Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації: зб. тез конф. Кременчук, 2018. С. 86-89.
6. Nagy S., Pererva P.G. Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf., December 2021. Bielsko-Biala, 2021. P. 51-54.
7. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. 2018. № 5. 10 p.
8. Nagy S., Pererva P.G. Compliance principles // Universum View 9. Economics and management: матеріали конф. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2018. С. 89-96.
9. Sikorska M., Nagy S., Pererva P.G. Current evaluation of the patent with regarding the index of its questionnaire // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали конф. Київ: НАУ, 2018. С.21-22.
10. Nagy S., Pererva P.G. Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf., 2021. Electronic text data. Bielsko-Biala, 2021. P. 51-54.
11. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliava T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Науковий вісник Полісся. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.

12. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
13. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
14. Грабченко А.И., Смоловик Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
15. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // Вісник НТУ "ХПІ". Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
16. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
17. Nagy S., Pererva P.G. Monitoring of innovation and investment potential of industrial enterprises // Сучасні тенденції розвитку світової економіки: зб. матеріалів конф. Харків : ХНАДУ, 2018. С. 88-89.
18. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. 2018. № 5. 10 p.
19. Nagy S., Pererva P.G. Sources of financing innovation // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2020". Харків : Томенко Ю. І., 2020. С. 242-246.
20. Коциски Д., Верес Шомоши М., Перерва П.Г. Маркетинг как основа успешной деятельности предприятия // Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта (SIDEC-2017). Харків: НТУ "ХПІ", 2017. С. 153-155.

канцлер высшей школы управления охраной труда (WSZOP), Катовице, Польша

Перерва П. Г.

доктор экон. наук, профессор, заведующий кафедрой экономики бизнеса

Национальный технический университет «ХПИ»

БАРЬЕРЫ ЭФФЕКТИВНОЙ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ ОБЪЕКТОВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В ПОЛЬШЕ

Продвижение инноваций, коммерциализация результатов интеллектуальной деятельности предприятий и организаций, жизненно важно для экономического и социального развития любого демократического общества. Польша одобряет стремление большого и малого бизнеса стать технологически развитым и конкурентоспособным участником международных отношений. По мере роста мирового спроса на исследования и разработки все больше ведущих международных компаний сотрудничают с польскими учеными в различных проектах, а также осуществляют инвестиционную поддержку польских стартапов. Научный анализ процессов коммерциализации интеллектуальной собственности (ИС) и наличием в этой сфере определенных барьеров обусловлен актуальностью обозначенных выше вопросов [1-23].

На наш взгляд, коммерциализацию результатов интеллектуальной деятельности следует рассматривать как общесоциальное (систематическое) явление. Как системное явление коммерциализация прав ИС представляет собой комплекс общественных отношений (экономических, правовых и др.), обеспечивающих восприятие этих прав как блага, потребность в котором другими лицами позволяет правообладателю извлекать выгоду из введения этих прав в оборот [1, 4, 9]. Коммерциализация прав ИС характеризуется процессом, который находит отражение в стадиях, реализующихся друг за другом

В эпоху экономики, основанной на знаниях, важно, чтобы передача знаний была правильно структурирована и плавная. В Польше этот процесс еще формируется, поэтому эта страна занимает одно из последних мест в рейтинге инноваций Европы. Среди многих причин такой ситуации были определены барьеры для коммерциализации объектов ИС (интеллектуальных технологий) и сосредоточены на изменениях, которые необходимо внести в первую очередь, чтобы сделать передачу знаний из науки в бизнес возможной и более широкой.

При знакомстве со многими публикациями [1-23], которые сейчас появляются в интернете и в прессе, складывается впечатление, что польские университеты проводят исследования, которые сразу находят применение в экономике, польская экономика является одной из наиболее инновационных в Европейском союзе. В действительности дело обстоит несколько иначе. В рейтинге инноваций Польша занимает отдаленное место среди всех членов ЕС и входит в группу стран, называемых «новаторами со скромными результатами» [1, 4, 8, 15, 19]. Заметим, что инновационная, наукоемкая экономика требует особого внимания и особого подхода, в центре которого должны быть инновации, выходящие на рынок к потребителям в виде новых продуктов и услуг.

Проведенные исследования позволили выделить различного рода барьеры на пути эффективного трансфера объектов ИС (инновационных технологий), которые предлагается разделить на четыре наиболее характерные группы: структурные барьеры, барьеры низкой осознанности, компетентностные и финансовые барьеры.

К структурным барьерам относится схема расходования денег на инновации, принятая в Польше [1, 6, 10]. При реализации инновационных проектов необходимо учитывать чрезмерную формализацию, бюрократию и механизмы административного «процессуального» обеспечения, что приводит к процедурному расходованию средств, а не к достижению целей развития. Схема распределения средств на инновации в Польше характеризуется высоким консерватизмом. Статистический анализ поданных заявок на инновационную

деятельность показывает, что критерии предоставления государственной помощи не учитывают реальные потребности претендентов (предпринимателей и ученых) и различия между ними. Цель инновационного проекта часто исчезает из поля зрения и заменяется подготовкой заявок, расчетов, разъяснений и сбором подписей. В настоящее время значительная часть средств расходуется неэффективно из-за системных ошибок – несоответствия комплекса мер противодействия существующим барьерам и поддержки потребностей новаторов, чрезмерного консерватизма в финансировании инновационных предприятий, что выражается в распределении средств на крупные, дорогостоящие проекты, которые в итоге приносят относительно небольшие результаты.

К структурным барьерам также относится отсутствие коммуникации между субъектами инновационного рынка (предприятиями, органами государственного управления, научно-исследовательскими институтами, инновационными центрами), которые работают изолированно, мало зная друг о друге, о своем предложении и потребностях других участников системы, что приводит к дублированию деятельности. Такая ситуация объясняется отсутствием комплексного подхода к обучению инновационной деятельности и процессам коммерциализации ее результатов. Для повышения эффективности в этой сфере необходимо выработать новый подход и изменить путь развития. Такие страны, как Швеция или Норвегия, являются хорошими примерами комплексного подхода к обучению.

Еще одной структурной проблемой, с которой польская наука явно не может справиться, является отсутствие сотрудничества с сектором МСП. Исследование показывает, что в Польше в основном крупные компании занимаются сотрудничеством с наукой, но масштаб этого сотрудничества неудовлетворительный. Поэтому представляется важным поощрять предприятия сектора МСП к сотрудничеству с наукой, поскольку они составляют значительную часть польской экономики [1, 14, 21].

Другой группой барьеров, упомянутых в литературе, являются барьеры низкой осведомленности. Среди них: нежелание сотрудничать, нежелание рисковать, низкая уверенность предпринимателей в знаниях, полученных в польских университетах, и опасения сотрудничества с научными учреждениями. В приведенных выше докладах очень четко определены эти барьеры, в частности: расхождение интересов, долгосрочные процессы принятия решений и окостенение научной части университета.

Анализы показывают, что университеты часто имеют неправильное представление о коммерциализации исследований и предполагают, что она заканчивается на этапе распространения результатов, а не на процессе внедрения [1, 2, 5, 20]. Также нет открытости к изменениям, а также правил и процедур в университете, которые указывали бы на четкий курс действий в случае, если предприниматель вступает в контакт с исследователем, когда ученый хочет установить контакт с предпринимателем и осуществлять меры по осуществлению процесса коммерциализации объектов ИС. Однако следует также отметить, что предприниматели искажают интеллектуальные результаты университетов, чьи ожидания не адаптированы к правовым возможностям и потребностям ВУЗов.

Третья группа – это барьеры компетенции, касающиеся государственного управления, органов власти и управления вузов, предпринимателей, а также персонала инновационной инфраструктуры. Вопросы государственной помощи, ИС, проинновационных услуг и новых потоков финансовой поддержки часто выходят за рамки компетенции участников трансфера технологий. В процессе рекрутинга компетенцией сотрудников учреждений, предоставляющих средства для науки и предпринимателей (Министерство науки и высшего образования, Национальный центр исследований и разработок, региональные агентства предпринимательства, маршалы отдельных провинций) входит компетенция сотрудников учреждений достаточная стоимость. Такая ситуация приводит к тому, что решения по сложным процессам, связанным с инновациями, обычно

принимаются людьми с недостаточной квалификацией, и они во многом определяют согласие на изменения в реализуемом проекте.

Кроме того, в Польше финансовые барьеры продолжают создавать проблему в сфере эффективной коммерциализации технологий, поскольку затраты на НИОКР невысокие, а их структура неудовлетворительна.

Барьеры для коммерциализации исследований и разработок и, в частности, объектов ИС, в Польше возникают на каждом этапе передачи интеллектуальной технологии, и, к сожалению, их много. Чтобы ответить на вопрос о том, какие организационно-правовые механизмы позволили бы увеличить количество исследований, которые будут подлежать процессам коммерциализации, необходимо рассмотреть барьеры, которые сопровождают эти механизмы. Основными задачами, стоящими перед польскими предприятиями и организациями в сфере коммерциализации ИС, являются: снижение барьеров для эффективной передачи знаний и обеспечение спроса на инновационный продукт, что позволит в будущем построить экономику, основанную на знаниях. Планирует тратить на инновации, крайне важно, чтобы в новой бюджетной перспективе затраты на инновации были умнее и амбициознее, чем раньше, поддерживаемые новыми механизмами, которые позволят устранить существующие барьеры в системе [1, 5, 22].

Для целей настоящего исследования мы сосредоточили внимание на некоторых видах существующих в Польше барьеров на пути коммерциализации результатов инновационной деятельности, прямо или косвенно связанных с ИС.

Список использованной литературы:

1. Kilian-Kowerko K. Bariery komercjalizacji prac badawczych w Polsce // **E-mentor nr 4 (51) / 2013**. URL: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/51/id/1040>
2. Sikorska M., Nagy S., Pererva P.G. Current evaluation of the patent with regarding the index of its questionnaire // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали конф. Київ: НАУ, 2018. С.21-22.

3. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M.Veress Somosi. Kharkov; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. 689 p.
4. Kocziszky G., M. Veress Somosi, Pererva P.G. Model of three levels compliance protection // Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації: зб. тез конф. Кременчук, 2018. С. 86-89.
5. Sikorska M., Veress Somosi M., Pererva P.G. Compliance-risks // Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі. Кременчук, 2017. С. 95-99.
6. Nagy S., Pererva P.G. Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf., December 2021. Bielsko-Biala, 2021. P. 51-54.
7. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. 2018. № 5. 10 p.
8. Nagy S., Pererva P.G. Compliance principles // Universum View 9. Economics and management: матеріали конф. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2018. С. 89-96.
9. Sikorska M., Veress Somosi M., Pererva P.G. Compliance of antimonopoly legislation // Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання. Харків: НАНГУ, 2017. С.156-159.
10. Nagy S., Pererva P.G. Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf., 2021. Electronic text data. Bielsko-Biala, 2021. P. 51-54.
11. Грабченко А.И., Смолоник Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
12. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // Вісник НТУ "ХПІ". Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
13. Верес Шомоши М., Перерва П.Г. Маркетинг и предпринимательство // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези конф. MicroCAD у 5 ч. Ч. 3. Харків : Планета-Прінт, 2021. С.45.

14. Коциски Д., Верес Шомоши М., Перерва П.Г. Маркетинг как основа успешной деятельности предприятия // Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта (SIDEC-2017). Харків: НТУ "ХПІ", 2017. С. 153-155.
15. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliava T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Науковий вісник Полісся. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
16. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
17. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
18. Nagy S., Pererva P.G. Methods of evaluation of management efficiency // Авіація, промисловість, суспільство: матеріали Міжнар. конф., Кременчук, 12 травня 2021 р.: Ч. 2. Харків: ХНУВС, 2021. С. 443-446.
19. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
20. Nagy S., Pererva P.G. Monitoring of innovation and investment potential of industrial enterprises // Сучасні тенденції розвитку світової економіки: зб. матеріалів конф. Харків : ХНАДУ, 2018. С. 88-89.
21. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship // MIND Journal. 2018. № 5. 10 p.
22. Nagy S., Pererva P.G. Sources of financing innovation // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2020". Харків : Томенко Ю. І., 2020. С. 242-246.
23. Перерва П.Г., Верес Шомоши М., Гладенко І.В., ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Маркетингове забезпечення моніторингу інноваційного розвитку підприємства // Вісник НТУ "ХПІ" : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2012. № 16. С. 24-29

Скоробогатова Н. Є.

кандидат економ. наук, доцент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

доцент кафедри міжнародної економіки

**ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ВИТРАТ НА РОЗРОБКУ ОБ'ЄКТІВ
ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ NEXT
NORMALITY TA INDUSTRY 4.0**

Сутність перетворень, що відбуваються у суспільному житті в умовах переходу до Next Normality та Industry 4.0, досліджено у роботі [1]. Безумовно, вплив інноваційних технологій позначається і на застосовуваних технологіях виробництва, і на видах та властивостях вироблюваних продуктів та послуг. Водночас, розробка інноваційних рішень та їх подальше впровадження у виробництво пов'язані з певними витратами. Тривалий період часу основним критерієм ефективності вкладень виступав рівень їх прибутковості, також розглядався період окупності та низка інших техніко-економічних показників [2]. Проте, трансформація технологічних процесів та соціально-економічних відносин в умовах Next Normality та Industry 4.0 потребує докорінного перегляду базових принципів оцінки вищезазначених витрат. Зокрема, як зазначено у [3], проблема сталого розвитку суспільства спонукає перегляд парадигми подальшого розвитку: від ідеології накопичення матеріального багатства до ідеології «розумної достатності», від ідеології конкуренції до ідеології взаємодопомоги. В даному контексті пріоритети власника та потенційного інвестора повинні зміститися з оцінки результативності до комплексної оцінки ефективності задля отримання бажаного результату при доцільності понесених витрат [4, с. 12-13]. Таким чином, вважаємо, що при

формуванні витрат на розробку об'єкта права інтелектуальної власності, необхідно здійснювати його оцінку з врахуванням повної вартості володіння, що передбачає врахування витрат на придбання та експлуатацію об'єкта. Особливо актуальним даний підхід є в умовах Індустрії 4.0, коли активно розробляються нові інформаційно-комунікаційні продукти, що дозволяють їх авторам отримати комерційний ефект та потребують захисту прав інтелектуальної власності. Зокрема, первісна вартість певного програмного продукту може більша за інші, пропоновані конкурентами. Проте потенційному покупцю слід враховувати не лише ціну придбання даного продукту, але й супутні витрати, пов'язані з володінням ним протягом визначеного часу (наприклад, витрати на сервісну підписку, додаткові налаштування, оновлення базових налаштувань тощо). Водночас, ґрунтовна оцінка потребує врахування не лише економічних показників для порівняння, але й визначення екологічних та соціальних наслідків, а також ступеня інноваційності продукту, що визначається низкою критеріїв. Зокрема, інноваційність продукту може визначатися кількісними та якісними критеріями (якість наданих послуг, зручність у використанні, тривалість можливого використання тощо). Відповідно, здійснення попередньої оцінки витрат на розробку об'єктів права інтелектуальної власності дозволить розробникам визначити їх конкурентні переваги протягом всього життєвого циклу. Таким чином, вважаємо, що формування витрат на розробку об'єктів права інтелектуальної власності з врахуванням наведених принципів дозволить підвищити їх ефективність з врахуванням всіх аспектів, а не лише економічного. Наведений підхід є особливо актуальним до реалізації в умовах обмеженості ресурсів, високого ступеня мінливості та невизначеності зовнішнього середовища .

Список використаних джерел:

1. Войтко С.В. Розвиток економік країн в умовах Next Normality та Industry 4.0 // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2020. - № 17.
2. Скоробогатова Н. Є. Об'єкти права інтелектуальної власності в системі бухгалтерського обліку // Облік і фінанси. - 2021. - №1 (91). - С. 20-28. URL: <http://www.afj.org.ua/pdf/807-ob-ekti-prava-intelektualnoi-vlasnosti-v-sistemi-buhgalterskogo-obliku.pdf>.
3. Шкарупа О.В. Екологічна модернізація соціально-економічного розвитку регіону у світлі суспільних трансформацій: теоретико-методологічні засади // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2015. - №3. – С. 235-249.
4. Шик Л.М., Скоробогатова Н.Є. Управлінський облік: навчальний посібник в 2-х частинах. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. Частина 1: 96 с.

Тарасенко Л. Л.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

НОВІТНІ ЦИФРОВІ ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА ЇХ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ

Авторське право динамічно розвивається та повинно оперативно реагувати на нові виклики, які ставлять перед ним інформаційні технології та нові технічні досягнення. Саме новітні, інноваційні технології змінюють світ довкола нас, надаючи можливість людям освоювати нові технічні можливості. Своєю чергою людина опиняється у діджиталізованому суспільстві, у цифровому середовищі, в якому все менше паперових документів, книжок тощо та «аналогових» пристроїв.

Всі сучасні пристрої (телефони, ноутбуки, комп'ютери, телевізори тощо), які оточують нас, і якими ми щоденно користуємося, прив'язані до мережі Інтернет, підтримуючи з нею постійних зв'язок.

Люди щодня «споживають» нескінченну кількість інформації в широкому розумінні цього слова (новини, статті, публікації, фото- і відеоматеріали тощо), більшість якої є тим чи іншим об'єктом авторського права. Частина таких об'єктів є цифровими, діджиталізованими. Окремі з них існують завжди або майже завжди у цифровій формі. Так, комп'ютерна програма – має виключно цифрову форму. Бази даних, аудіовізуальні твори, фотографії, об'єкти веб-дизайну (та інші малюнки, логотипи цифрового формату) – здебільшого створюються у цифровій формі та використовуються у мережі Інтернет та в інший спосіб у цифровому середовищі.

В окрему групу доцільно виділити нові цифрові об'єкти авторського права, які з'являються впродовж останніх років – NFT, мультимедійні твори, відеоігри (компютерні ігри), Інтернет-сайт, блокчейн та інші. Відзначаємо, що правова природа цих об'єктів саме як об'єктів авторського права є дискусійною, водночас доцільно розглянути та проаналізувати правову природу NFT як одного з таких об'єктів.

Теза, що NFT є новим цифровим об'єктом авторського права є доволі цікавим, але спірним твердженням. NFT сприяє розвитку цифрового мистецтва, трансформації усталеної форми вираження творів мистецтва у не просто цифрову форму, а у форму, яка є водночас і способом фіксації об'єкта, і доказом засвідчення прав на нього, і формою правової та технічної охорони цих авторських прав. Тому дискусійним є питання про те, чи NFT є:

- самостійним об'єктом авторського права,
- способом використання об'єкту авторського права (зокрема, у випадку перетворення художньої картини чи звичайного файлу з фотографією у цифрову токенизовану форму),
- об'єктивною формою вираження твору (цифрова токенизована форма),
- охоронним цифровим документом,
- способом технічного захисту об'єкту авторського права від посягань на нього.

З технічної точки зору NFT є невзаємозамінним токеном (non-fungible token). Невзаємозамінність означає унікальність. Наприклад, колекційна картинка (малюнок, фото тощо), яка представлена токеном і є єдиною у своєму роді, не може бути замінена іншою аналогічною, бо іншої такої в природі вже не існує [1]. Тобто NFT – це спосіб вираження (існування) об'єкту авторського права. Власне це є однією з ознак об'єкту авторського права – об'єктивна форма вираження. Відтак, токенизований твір (фотографія, відео, картина, малюнок, музика тощо) за наявності оригінальності є об'єктом авторського права. Але, на

нашу думку, об'єктом авторського права є не сам NFT, а NFT-твір, тобто твір, зафіксований у специфічній цифровій токенизованій формі. Більше того, цей твір у формі файлу можна як і одразу створити NFT-твір, так і перевести існуючий твір у цифрову-NFT форму. Окрім того, для того, щоб відтворити цей NFT-твір, слід володіти відповідними навичками, технічними знаннями, відповідним програмним забезпеченням та, інколи, і фінансовими ресурсами. Розвиток NFT-мистецтва є також сучасним способом монетизації об'єктів авторського права. Також токенизація творів надає додаткові можливості і щодо захисту авторських прав на такі об'єкти.

Токен існує в одному унікальному (оригінальному) примірнику, що зумовлює його цінність (як витвір мистецтва, який створено в певній формі – картина, скульптура тощо). Концепція NFT продовжила «справу, розпочату блокчейном» і по суті запропонувала реалізацію ідеї створення програмованого цифрового дефіциту, який дозволив запустити процес формування крипто-предметів колекціонування [2]. Погоджуємося, що NFT є специфічним цифровим контентом, який має певну цінність. Водночас вартість будь-якого примірника NFT-твору є доволі оціночним фактором, оскільки, як свідчить практика продажу/перепродажу NFT-творів, ціну на такий товар спрогнозувати складно.

NFT є водночас і цифровим сертифікатом (в якому міститься інформація про об'єкт), що «прикріплений» до будь-якого «цифрового товару» (зображення, відео, аудіо тощо) [1]. Тобто NFT є певною мірою цифровим документом (доказом) створення та існування певного об'єкту, зокрема, і об'єкту авторського права. NFT певною мірою замінює Свідоцтво на авторство, чи договір про набуття виключних прав на твір. NFT – це водночас доказ унікальності твору і фіксація інформації про твір і його автора (володільця майнових прав).

«Токенизований сертифікат» прив'язує об'єкт власності до суб'єкта на певний момент часу за унікальним посиланням. Сертифікат підтверджує, що

цифровий актив являє собою щось неповторне і рідкісне [2]. Для прикладу, покупець NFT-об'єкта отримує блокчейн-сертифікат, що зберігається в цифровому гаманці і підтверджує володіння об'єктом, а інформація про це володіння і про всі його подальші зміни буде доступна всім учасникам системи, відкрито і прозоро; сам твір мистецтва (зокрема, анімація, картинка або відео) при цьому продовжує жити в Інтернеті в загальному доступі [3, 85].

Токени зберігаються у відкритому блокчейні, тому інформація про об'єкт, історія його операцій буде доступна та достовірна завжди, а відтак NFT являє собою право володіти оригінальною версією певного об'єкту, NFT дозволяє зафіксувати авторські права, що підтверджуються в блокчейні [1].

Блокчейн сам по собі забезпечує технічний захист об'єкту авторського права, який токенизовано автором (іншим суб'єктом авторського права). Однак блокчейн не перевіряє справжність робіт і не верифікує автора на вході [2]. Тому можливими є спори щодо авторства на такі NFT-твори, якщо токенизацію здійснено особою, яка не є автором твору та не володіє майновими авторськими правами. Окрім того, токенизація твору може трактуватися як відтворення твору, його переробка (це майнове авторське право), або ж як інша зміна твору (натомість така дія може трактуватися автором твору як дія щодо порушення цілісності твору, його перекручування, спотворення тощо), що підпадає під одне з особистих немайнових прав автора. Тому незалежно від передання майнових авторських прав, автор первісного твору, який в подальшому було перетворено у NFT-твір, може протидіяти такому перетворенню та забороняти подальше використання такого твору. Якою буде відповідь судової практики (в тому числі закордонної, зважаючи на безкордонність цифрового середовища) – спрогнозувати складно.

NFT – мистецтво забезпечує монетизацію власнику відповідного об'єкта NFT. Алгоритм продажу NFT -об'єкту окремі автори описують наступним чином: автор завантажує свою роботу в цифрову галерею, в цей час в блокчейні

Ethereum створюється транзакція, яка забезпечує переміщення токена, який пов'язаний з даною роботою, в криптогаманець автора, при цьому угода підписана цифровим підписом художника, що підтверджує автентичність роботи. Після цього робота завантажується в «Inter Planetary File System» (міжпланетна файлова система). Під час здійснення купівлі роботи в блокчейні Ethereum виконується ще одна транзакція: токен переміщується в гаманець покупця, а вартість криптовалюти, переміщується в гаманець продавця [4, 321].

Принцип токенизації твору окремі автори описують наступним чином: цифрове мистецтво працює за принципом прикріплення унікального та незмивного підпису до електронного файлу, «токенізуючи» його на блокчейні, і цей non-fungible token (NFT) являє собою особливу цінність для авторів – інтелектуальна власність, право на яку підтверджено у блокчейні [4, 321]. В подальшому власник NFT – об'єкту здійснює всі авторські права на цей твір самостійно: використовує сам, дає дозвіл на використання NFT-твору третім особам (в тому числі із застосуванням смарт-контрактів). Також автор (власник NFT – твору) може відчужити права на цей твір, уклавши відповідний договір (купівлі продажу, дарування тощо). При цьому NFT (як водночас і цифровий сертифікат) засвідчує унікальність твору, що дає змогу підвищити його вартість та уникнути в майбутньому незаконного поширення в цифровому середовищі (що притаманно практично всім цифровим та оцифрованим об'єктам авторського права).

Концепція NFT продовжила «справу, розпочату блокчейном» і по суті запропонувала реалізацію ідеї створення програмованого цифрового дефіциту, який дозволив запуснути процес формування крипто-предметів колекціонування, тому NFT ідеально підходить і для гейм-арту, і для рідкісних предметів колекціонування [2]. Погоджуємося з вказаною тезою, і відзначаємо можливість токенизації багатьох об'єктів авторського права залежно від попиту і пропозиції.

У науковій літературі також наголошують, що NFT представляють собою концепцію мета-володіння, яка спирається на код, що дозволяє здійснювати цифрове поширення, подібне володіння, вичерпання ресурсів, перепродаж за винагороду і примусове виконання в контексті системи, заснованої на блокчейні [3, 89]. Більше того, «токенізація» твору, володіння і обслуговування NFT-твору є доволі недешевим способом володіння об'єктом авторського права [2], оскільки транзакційні збори, що стягуються за кожну токенизовану, продану або подаровану одиницю, можуть різко змінювати свою вартість в бік збільшення або зменшення [4, 322]. Відзначаємо, що утримувати NFT-твір може бути доволі недешево порівняно з об'єктами авторського права, які існують у традиційних формах.

Прикладом існування NFT – об'єкту авторського права є NFT-проект "Голос Шевченка", в рамках якого будь-хто може придбати аудіозапис одного з віршів Тараса Шевченка, який прочитаний реконструйованим голосом автора [5].

Вважаємо, що перш за все слід досконально зрозуміти принцип «роботи» NFT і переваги, які надає NFT для об'єктів авторського права, а також недоліки, зумовлені існуванням твору у NFT-формі. Водночас станом на сьогодні до відносин, пов'язаних із створенням NFT – твору, його використанням, здійсненням та захистом авторських прав на нього, слід застосовувати чинне законодавство про авторське право, яке далеко не досконале щодо регулювання відносин у цифровому середовищі загалом.

Список використаних джерел:

1. Данило Цьвок. Що таке NFT і як продати цифрове мистецтво за мільйони. 2021. URL: <https://ain.ua/ru/2021/03/18/nft-renesans-abo-yak-prodati-cifrove-mistectvo-za-miljoni/> (дата звернення 22.04.2022).

2. Ольга Сімпсон. Цифрове мистецтво, блокчейнізація та NFT: юридичний розбір. 2022. URL: <https://ilti.com.ua/czifrove-mistecztvo,-blokchejnizacziya-ta-nft-yuridichnij-rozbir> (дата звернення 22.04.2022).
3. Ізбаш О. О. Інтелектуальна власність у цифровому просторі. Інформація і право. 2021. 3 (38). С. 82-89.
4. Борщевська Н., Нос О. Розвиток цифрового мистецтва як сучасного способу монетизації мистецтва та захисту авторських прав. Актуальні проблеми сучасного дизайну. Київський національний університет технологій та дизайну. 2021. С. 320-323.
5. Птаховська Д. Стартує благодійний NFT-проєкт: вірші Шевченка зазвучали відновленим голосом автора. 2022. URL: https://24tv.ua/startuye-blagodiydiy-nft-proyekt-virshi-shevchenka-zazvuchali_n1959833 (дата звернення 22.04.2022).

Телстов О. С.

доктор економічних наук, професор
Сумський національний аграрний університет

Телстов Д. О.

студент
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Останнім часом результати інтелектуальної діяльності людини все більше визначають рівень економічного розвитку держави в міжнародному співтоваристві. Ефективне використання інтелектуального продукту – одна з найважливіших умов підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку вироблюваної продукції як у цілому, так і окремих її видів. Так, наприклад, темпи зростання обсягів світової торгівлі ліцензіями на право використання різноманітних об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) значно випереджають темпи зростання матеріального виробництва товарів [1].

У 90-х роках минулого століття підприємства України намагалися максимально скоротити або позбутися науково-дослідних інститутів, конструкторських бюро та проектних відділів, інтелектуальний потенціал не враховувався при визначенні статутного капіталу для приватизації та т. ін., що в подальшому змусило витратити на порядок більше коштів для придбання сучасних конструкцій та технологій. На сьогодні більшість промислових підприємств таких можливостей не мають, тому й скорочують обсяги виробництва, банкрутують тощо. В умовах трансформаційної економіки найскладнішим виявилось введення до економічного обігу ОІВ як конкретного товару, що має грошовий вимір.

Під час упровадження адміністративної реформи виникає питання необхідності придбання ОІВ й використання їх на користь об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Для узаконення введення ОІВ до економічного обігу ОТГ, району, регіону, країни необхідно на державному рівні погодити й затвердити методичний апарат. В останнє десятиріччя з нематеріальних активів в Україні, що стають основою все більшої і більшої кількості напрямів життєдіяльності людини, найефективніше розвивається інформаційний або програмний продукт, тому зараз досить актуальним є аналіз, трансформація та створення нових його видів. Продукт можна поділити на дві групи: перша стосується спільного програмного продукту для всіх громад району, регіону, країни; друга – індивідуальний для кожного з ОТГ.

Індивідуальний програмний продукт може розроблятися тією чи іншою ІТ-компанією чи окремим програмістом для певних умов ОТГ і після завершення та прийняття відповідних робіт є об'єктом її інтелектуальної власності. Оцінити ефективність використання конкретного продукту можна при проведенні подальших досліджень, що вимагає від дослідника (маркетолога, програміста, рекламіста) широкого світогляду та знань у різних сферах діяльності людини. За результатами досліджень ОІВ може в подальшому збільшувати або зменшувати свою вартість.

Спільний програмний продукт дасть змогу публічному керівництву громади (старості, менеджерам, PR-нику та ін.) ефективніше управляти, відповідно до чинного законодавства та сучасних методів адміністрування. На сьогодні визначити економічну ефективність від застосування такого продукту досить важко. Наприклад, при тому чи іншому публічному заході (виступі перед громадою, загальних зборах громади, опублікуванні статті в пресі, ведення блогу чи сторінки в соціальних мережах Інтернету та ін.) запровадити ОІВ в економічний обіг можна лише непрямо, хоч цей процес і може одержати кількісну оцінку в грошовому вимірі як авторський гонорар за статтю в газеті чи блозі. Подальший вплив на громаду чи окремого її члена, як-то підвищення

продуктивності праці, рівня соціальної відповідальності, прийняття того чи іншого рішення (бажання піти вчитися, зміцнити свій кваліфікаційний рівень тощо) практично оцінити неможливо. Спільний програмний продукт може бути переданим ОТГ від держави безкоштовно, за прикладом того, як свого часу Білл Гейтс подарував британцям програмне забезпечення підтримки так званого «електронного уряду».

Ми живемо в час бурхливого розвитку інформаційних технологій та PR-комунікацій, що сьогодні збагачують знаннями економічну, політичну, соціальну, духовну та інші сфери життєдіяльності людини. На практиці ринок ОІВ залежить від репутації, повторних транзакцій і довіри виробника та споживача один до одного. У [2] зазначається, що ОІВ, які складаються із знань, інформації, програмного продукту тощо, за своєю природою подібні до інших громадських (публічних) благ і в принципі поступово повинні ставати доступними всім без будь-якої дискримінації, більш рівномірно розподілятися між членами суспільства. Проте так відбувається тільки в теорії. На практиці ж ОІВ є приватним продуктом, що підлягає акту купівлі-продажу, і в умовах ринкової економіки та високої конкуренції його отримання вимагає високих витрат. ОІВ через зазначену специфіку все ж таки пробиває собі дорогу як громадський продукт, хоч і не завжди легальним шляхом. Наприклад, значна частина комп'ютерних програм в Україні є контрафактними, але їх поширення у такий спосіб скоріше сприяють навчанню ІТ-фахівців. Незважаючи на це, органи місцевого самоврядування мають вживати ефективні заходи, спрямовані на розвиток та охорону системи інтелектуальної власності в регіоні.

Всесвітня організація інтелектуальної власності уважно стежить за тим, щоб неформальне авторське право не порушувалося. Крадіжка ОІВ суворо засуджується, в якій би завуальованій та витонченій формі вона не здійснювалася. Наприклад, США вважають, що щороку втрачають десятки мільярдів доларів від різних видів крадіжки ОІВ, дарма що на отриманні висококваліфікованих спеціалістів Сполучені Штати заробляють значно більше.

Так, у 2022 році вони готові прийняти лише до 100 тис. біженців з України (зрозуміло, що вони відберуть фахівців найвищої кваліфікації), хоч деякі набагато менші та бідніші країни приймають їх мільйонами та сотнями тисяч.

Здебільшого ОІВ створюються мізками кваліфікованих фахівців, кількість яких прийнято вважати одним з індикаторів інтелектуального потенціалу тієї чи іншої країни. «Витік мізків» з країни, що в останні 30 років спостерігається, зокрема, і в Україні, – це прямий підрив інтелектуального потенціалу держави, який означає, що в країні вчені та кваліфіковані фахівці не затребувані через незабезпечення належних умов для життя та творчості. Існує й інший погляд на цю проблему. Деякі дослідники стверджують, що в умовах світової глобалізації вчений чи фахівець, їдучи з країни, отримує додатковий стимул для роботи, нові знання, збільшує свій соціальний капітал за рахунок нових наукових, творчих та технічних зв'язків.

Однак, якщо йдеться про ринкову глобальну економіку, то й стосовно «витоку мізків» має бути узаконено відповідний механізм компенсацій, як, наприклад, на світовому ринку футбольних клубів. Тобто, якщо фахівець, приміром, закінчив заклад вищої освіти на бюджетній основі, країна має право очікувати на грошову компенсацію від країни-реципієнта, яка запрошує його, компанії або самого від'їжджаючого спеціаліста (на жаль, у зв'язку з подіями 2022 року цей процес для України лише посилюється, і тепер найбільш розвинені країни через зрозумілі причини можуть залишити у себе більшу кількість висококваліфікованих спеціалістів). Все це поки що перетворюється на нерозв'язну проблему.

«Глибоке сприйняття і розуміння місцевою владою можливостей інтелектуальних ресурсів як ключового чинника територіального розвитку дозволяють досягти поставлених цілей суспільства, надати новий імпульс розвитку територіальних громад регіонів» [3, с. 141]. Те, яким чином ефективно використовувати інтелектуальну власність у межах однієї ОТГ, району, регіону

чи країни в цілому, є предметом подальших наукових досліджень, результати яких знадобляться Україні вже найближчим часом.

Список використаних джерел:

1. Климович Е. С. Как вовлечь интеллектуальную собственность в экономический оборот. *Бухгалтерский учёт в бюджетных и некоммерческих организациях*. 2005. № 23 (143). С. 31–37.
2. Манжура А. В. Интеллектуальная собственность в экономике знаний. *Економічний вісник Донбасу*. 2007. № 2 (8). С. 116–220.
3. Бобровська О., Липовська К. Інтелектуальні ресурси розвитку територій. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 135–142.

Цибульов П. М.

д.т.н., професор, помічник ректора

Хмарський А. Л.

начальник відділу

НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ТИПУ

Проблема. Одним з основних завдань інноваційної діяльності технічного університету є виконання фундаментальних і прикладних досліджень і розробок, а також введення їх до господарського обороту у складі інноваційної продукції та інноваційних послуг, тобто їх комерціалізація. Об'єктивним показником ефективності інноваційної діяльності є сума фінансових надходжень від суб'єктів ринкових відносин за використання результатів наукових досліджень (РНД), що, як правило, є об'єктами права інтелектуальної власності.

Проблема полягає у тому, що сумарні надходження за створення та використання РНД складають незначний відсоток від загального бюджету університету. Це означає, що результати інноваційної діяльності поки що не відіграють визначальної ролі у його розвитку.

Метою досліджень є аналіз особливостей інноваційної діяльності технічного університету дослідницького типу та пошук шляхів до її удосконалення.

Основні результати досліджень. Розглянемо проблему на прикладі НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського». У табл.1, що представлена нижче, представлені фінансові показники університету за останні п'ять років. Із таблиці видно, що сумарне фінансування університету складається з двох фондів: загального фонду і спеціального фонду.

Загальний фонд - це прямі планові надходження з державного бюджету, головним розпорядником якого є МОН. За останні 5 років цей фонд зростає щорічно, у середньому, на 18,3%. Це гарний темп росту. Але слід взяти до уваги, що за цей же час середньорічна інфляція складала 8.5%, а фінансування ВНЗ державою збільшувалося, в середньому, тільки на 7,2%, що не покривало навіть інфляцію. Крім того, з 1990 по 2019 рік кількість ЗВО збільшилася майже вдвічі - від 149 до 280, а кількість випускників ЗВО за період з 14/15 по 19/20 навчальний рік зменшилася на 14,8%, що свідчить про перенасиченість ринку праці випускниками ЗВО. Це загострює конкуренцію ЗВО за здобувачів вищої освіти, як основне джерело поповнення їх бюджету.

Табл.1. Надходження до бюджету університету за останні п'ять років

Джерела надходжень	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього за 5 років/сер. за 1 рік
Загальний фонд КПІ, тис.грн./% до 2017р.	1051132,6 0,0%	1140629,7 8,5%	1298931,2 19,1%	1412869,5 25,6%	1736098,4 39,5%	6639661,4 1327932.3
Спеціальний фонд КПІ, тис. грн.	327369,6	340623,0	388529,9	362043,9	427176,8	1845743,2 369148.6
Сума фондів КПІ, тис. грн	1378502,2	1481252,7	1687461,1	1774913,4	2163275,2	8485404,6 1697080.9
НДР у загальному фонді, тис. грн.(%)	28355,5 2,7%	30139,0 2,6%	30164,0 2,4%	33682,6 2,4%	52288,9 3,0%	174627,0 2,62%
НДР у спеціальному фонді, тис. грн.(%)	34073,2 10,4%	35232,3 10,3%	39345,4 10,1%	50177,6 13,9%	79469,3 18,6%	238297,8 12,5%
НДР у сумі фондів, тис. грн.(%)	62428,7 4,5%	65371,3 4,4%	69509,4 4,1%	83860,2 4,7%	131758,2 6,1%	343418,4 4,8%

Ситуація, що склалася, є наслідком не всіма усвідомлених змін, що відбулися в результаті швидкого переходу країни від планової до ринкової економіки,

ініційованого розпадом Радянського Союзу. Тобто, ВНЗ попали в інституціональну пастку, коли основним замовником наукових досліджень, а також фахівців з вищою освітою є не конкретні суб'єкти ринкових відносин, а МОН, що діє з позицій планової економіки, коли Міністерство фінансів виділяє на освіту і науку відповідну частку бюджету держави, а головний розпорядник цих коштів - МОН розподіляє ці кошти між ВНЗ керуючись не конкретними замовленнями суб'єктів ринкової діяльності, а штучними критеріями: кількістю наукових публікацій та захищених дисертацій, індексом Хірша тощо, хоча ці показники не мають прямого відношення до вирішення конкретної проблеми вітчизняної економіки. Наслідком такої політики є те, що частина випускників не знаходить робочих місць на ринку праці, а результати наукових досліджень університету недостатньо використовуються в реальному секторі економіки.

Зважаючи на викладене вище, приходимо до висновку, що цей фонд не перспективний для суттєвого зростання обсягу фінансових надходжень до університету, оскільки ціль наукових досліджень не сфокусована на створенні конкретних зразків інноваційної продукції чи інноваційної послуги, а розмір фінансування обмежений обсягом державного бюджету, що виділяється на науку.

На відміну від загального фонду, спеціальний фонд формується за рахунок надходжень за надання: платних послуг, валютних надходжень за міжнародними проектами, добровільних внесків, спонсорських коштів, а також інших джерел, що не заборонені законом. Основними складовими спеціального фонду є надходження за освітні послуги з підготовки кадрів, а також за виконання НДР (12,5%, за останні 5 років). Тобто, спеціальний фонд – це самостійно зароблені університетом гроші. І хоча спеціальний фонд сягає тільки 20% від загального бюджету університету, він може стати дієвим інструментом для збільшення надходжень до бюджету університету, оскільки ці гроші отримані на ринкових засадах, коли рушійною силою є конкуренція, а основними законами – закон попиту і закон пропозиції.

Виконання НДР спеціального фонду – це, в основному, виконання наукових досліджень на замовлення конкретних промислових підприємств та інших суб'єктів ринкових відносин. Результати цих досліджень, на відміну від НДР, що фінансуються у складі загального фонду, безпосередньо вводяться в господарський оборот, тобто комерціалізуються, що повинно бути метою наукових досліджень взагалі.

Не зважаючи на те, що за останні 5 років розмір загального фонду перевершує розмір спеціального фонду в 3,6 рази, фінансування НДР через спеціальний фонд в 1,4 рази більше, ніж через загальний фонд. Хоча внесок від НДР до спеціального фонду складає усього 12,5%, саме ці НДР є мостом між університетом і промисловістю. До того ж, збільшення обсягу НДР в рамках цього фонду не має правових і бюрократичних бар'єрів, характерних для загального фонду.

У табл.2 наведене порівняння фінансування НДР через загальний і спеціальний фонди університету.

Табл. 2 Порівняння ефективності фінансування НДР через загальний і спеціальний фонди

Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд
Обсяг фінансування НДР за 2017-2021 р.р., тис. грн.	174627,0	238297,8
Вірогідність використання РНД у складі інноваційної продукції або послуги	Низька	Висока
Наявність загально університетської системи управління плануванням та виконанням НДР	Є	Немає

З табл. 2 видно, що за останні 5 років надходження до університету за виконання НДР через спеціальний фонд мали позитивну динаміку і були на 18% більшими, ніж через загальний фонд.

Вірогідність використання у складі інноваційної продукції або послуги РНД, що фінансуються через спеціальний фонд - висока, тому що вони створюються на замовлення конкретних суб'єктів ринкової діяльності, які зацікавлені у їхньому використанні. У той же час, вірогідність комерціалізації РНД, що фінансуються через загальний фонд, є низькою, оскільки такі РНД з самого початку не сфокусовані на кінцевому користувачеві, а державний замовник визначає це фінансування як безповоротну інвестицію, за використання якої ніхто не несе відповідальності.

Зростання обсягу фінансування НДР у значній мірі залежить від ефективності системи управління інноваційною діяльністю, зокрема, від фокусування цілі досліджень на кінцевому користувачеві РНД, тобто на їх комерціалізації. В університеті існує конкурсна система відбору наукових проектів для фінансування за держзамовленням через загальний фонд. Але результати таких досліджень, по більшості, не мають продовження, оскільки вони є безадресними. Навпаки, РНД, що фінансуються через спеціальний фонд, завжди мають конкретного замовника, але управління ними розпорошене між багатьма інститутами, факультетами і кафедрами університету. Виконавці часто дублюють один одного, тому що не мають інформації про роботи своїх колег. Відсутня також усталена система пошуку замовників РНД.

В університеті вже розроблена і проходить випробування технологія комерціалізації РНД, яка послідовно охоплює етапи: створення ОПІВ, набуття прав на них, пошук потенційних ліцензіатів, заключення ліцензійних договорів чи створення стартапів. Цією технологією управляє Департамент інновацій та трансферу технологій. Але в цій технології відсутня працююча модель «моста» між виконавцями НДР та їх користувачами на ринку інноваційної продукції та

послуг. Також відсутній зв'язок між виконавцями РНД у рамках загального та спеціального фондів.

Висновки. Аналіз ефективності інноваційної діяльності технічного університету через призму фінансових надходжень від виконання НДР та комерціалізації їх результатів дозволяє зробити наступні висновки:

1. Корисність РНД, що фінансуються в рамках загального фонду університету, є відносно низькою, оскільки вони не орієнтовані на кінцевого користувача, мають суттєві обмеження у використанні такого фінансування і, як правило, не вводяться до господарського обороту у складі інноваційної продукції чи послуги.

2. Перспективними для університету є РНД, що фінансуються в рамках спеціального бюджету через договори з суб'єктами ринкових відносин, однак управління організацією і виконанням таких НДР розпорошене між інститутами, факультетами та кафедрами, а також не гармонізоване з НДР, що виконуються в рамках спеціального фонду.

3. Для підвищення ефективності інноваційної діяльності, зокрема через комерціалізацію РНД, в університеті необхідно створити спеціальний підрозділ для забезпечення зв'язку між виконавцями НДР між собою та з суб'єктами ринкових відносин.

Шахбазян К. С.

Учений секретар

Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій

НАН України

**ВРЕГУЛЮВАННЯ У ДОГОВОРАХ РАМКОВИХ ПРОГРАМ ЄС З
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІННОВАЦІЙ (РП «ГОРИЗОНТ
ЄВРОПА») ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ У КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ**

Наразі актуальним є розгляд підходів до формування положень конфіденційності в угодах ДР на рівні ЄС (угоди Рамкових програм наукових досліджень та інновацій), модельних угодах країн ЄС (наукові фонди і міністерства Австрії, ФРН, політика Відомства ІВ Великобританія - в угодах Ламберта), в США (програми наукових досліджень, що фінансуються на державному рівні та збереження конфіденційності при співробітництві між університетами та промисловістю). Також, з'ясовано, яким чином питання конфіденційності визначено в рекомендаціях та модельних угодах ВОІВ.

В цілому, міжнародна практика свідчить про загальноприйнятий підхід: в угодах з досліджень та розробок включено певні положення щодо конфіденційності - на рівні певних принципів щодо поводження з раніше створеною ІВ та результатами, а також – щодо їхньої публікації; в той же час, сторони угод ДР або члени консорціумів, зазвичай, укладають окремі угоди про конфіденційність (чи угоди про нерозголошення) ще на етапі ведення перемовин щодо участі в проекті. В даному розділі надано приклади таких угод із зазначенням їхньої структури та спільних і відмінних рис – в залежності від країни чи регіону.

ЄС. Умови участі в Рамковій програмі наукових досліджень та інновацій HorizonEurope» (2021 - 2027).

Умови участі в РП викладені в Регламенті (ЄС) 2021/695 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 28 квітня 2021 р. «Запровадження Horizon Europe - Рамкової програми досліджень та інновацій, що встановлює правила участі та розповсюдження»¹. В Регламенті підкреслено необхідність дотримання умов збереження конфіденційної інформації (чутлива раніше створена інформація та класифіковані дані включно) мають бути збережені від доступу не уповноваженими особами - згідно законодавства ЄС та країн-членів (п.78 Преамбули Регламенту).

Згідно ст. 39 «Використання та поширення результатів» бенефіціари забезпечують застосування відкритого доступу до наукових публікацій згідно умов, викладених у грантовій угоді (зокрема, це стосується балансу дотримання прав інтелектуальної власності та вимог відкритого доступу, відповідно - забезпечення можливості винятків з умов відкритого доступу, беручи до уваги правила захисту даних, конфіденційність, комерційну таємницю.

Також, в ст 41 «право доступу» зазначено, що доступ обмежується некомерційним та неконкурентоспроможним використанням, і підлягає закріпленню в двосторонніх угодах, що визначають конкретні умови, спрямовані на забезпечення того, щоб ці права доступу використовувались лише за призначенням, а також з належними обов'язками дотримання конфіденційності.

Положення договорів Програми «Горизонт Європа» стосовно умов конфіденційності:² Модельна Грантова Угода - (укладається між Єврокомісією та керівником проекту від імені всіх членів консорціуму виконавців проекту). В нинішній Грантовій Угоді ст. 13 присвячена «питанням конфіденційності та безпеки».

¹ Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) No 1290/2013 and (EU) No 1291/2013 (Text with EEA relevance) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021R0695>

² General Model Grant Agreement For The HORIZON EUROPE Programme (HORIZON) & EURATOM Research and Training Program (EURATOM) 2 (HEMGA — MULTI & MONO) - https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/agr-contr/general-mga_horizon-euratom_en.pdf

Отже, в ст. 13 надано визначення терміну «чутлива інформація». Сторони повинні зберігати конфіденційність будь-яких даних, документів або інших матеріалів (у будь-якій формі), які ідентифіковані у письмовій формі як "чутлива інформація" - під час реалізації проекту та принаймні до закінчення терміну, визначеного у Переліку даних проекту (див. Пункт б). Якщо між сторонами не узгоджено інше, вони можуть використовувати конфіденційну інформацію лише для виконання Угоди по проекту.

Бенефіціари можуть розкривати конфіденційну інформацію своєму персоналу або іншим учасникам, які беруть участь в проекті, лише у тому випадку, якщо вони: (а) повинні знати це з метою реалізації угоди та (б) зв'язані зобов'язаннями конфіденційності. Фінансуючий орган (Єврокомісія) може розкрити конфіденційну інформацію своїм співробітникам та іншим інституціям та органам ЄС. У статті 9 «Субконтракти» зазначається, що бенефіціари повинні дотримуватись зобов'язання, що вимоги ряду статей, включаючи статтю 13 (конфіденційність та безпека) будуть застосовуватись і до субконтрактів.

У статті 15 «Захист даних» щодо персональних даних зазначено, що бенефіціари повинні обробляти особисті дані за договором згідно відповідного Європейського, міжнародного та національного законодавства про захист даних (зокрема, Регламенту 2016/67935). Також, зазначено, що бенефіціари можуть надавати своєму персоналу доступ до персональних даних лише у тому випадку, якщо це виключно необхідно для реалізації, управління та моніторингу угоди. Бенефіціари повинні забезпечити, щоб персонал був зобов'язаний дотримуватись конфіденційності.

Продовження дії прав та обов'язків. Положення, що стосуються конфіденційності, продовжують бути чинними і після завершення або припинення дії Консорціуму.

Обмеження договірної відповідальності

Жодна сторона не несе відповідальності за будь-які прямі або непрямі втрати іншої сторони, для будь-яких збитків, таких як втрата прибутку, втрата

доходів або втрата договорів, за умови, що така шкода не була викликана навмисним актом або шляхом порушення конфіденційності.

Сторони можуть забажати збільшити відповідальність щодо певних випадків: наприклад, питання конкретної відповідальності за порушення умов дотримання конфіденційної інформації. Однак слід пам'ятати, що сторони угоди Консорціуму завжди можуть укласти двосторонні угоди щодо умов надання доступу до певної конфіденційної інформації.

Секція «Нерозголошення інформації»

Вся інформація, незалежно від форми або режиму повідомлення, яка розкривається стороною ("розкриваюча сторона") будь-якій іншій стороні ("одержувач") у зв'язку з проектом під час його реалізації має бути явно позначена як " Конфіденційна".

Одержувачі інформації, додатково та без шкоди для будь-якого зобов'язання не розкриття інформації за грантовою угодою протягом 4 років після закінчення проекту зобов'язані: - не використовувати конфіденційну інформацію з іншою метою, ніж та, задля якої її було розкрито; - не розкривати конфіденційну інформацію без попередньої письмової згоди від розкриваючої сторони; - забезпечити, щоб внутрішній розподіл конфіденційної інформації одержувача відбувався за умови суворої необхідності; - забезпечити повернення такої інформації розкриваючій стороні або знищити її за згодою розкриваючої сторони. Потрібна згода власника конфіденційних даних, перш ніж надати їх субпідрядникам / афілійованим установам, навіть якщо у них є роль у проекті. Одержувачі несуть відповідальність за виконання зазначених вище зобов'язань з боку своїх працівників або третіх сторін, залучених до проекту та забезпечують, щоб вони залишалися зобов'язаними дотримуватись вимог конфіденційності, наскільки це можливо, - під час та після закінчення проекту та / або після припинення договірних відносин з працівником або третьою стороною.

Потрібна згода власника конфіденційної інформації, перш, ніж надати таку інформацію третім особам (наприклад, субпідрядники та філії).

Перераховане вище не повинно застосовуватися до розкриття інформації або використання конфіденційної інформації, якщо одержувач може показати, що:

- конфіденційна інформація стала або стає загальнодоступною не через порушення зобов'язань щодо конфіденційності одержувача;
- розкриваюча сторона згодом інформує одержувача, що конфіденційна інформація більше не є конфіденційною;
- розкриття або зв'язок конфіденційної інформації передбачають положення Грантової угоди;
- конфіденційна інформація була розроблена самим одержувачем, незалежно від такого розкриття інформації від розкриваючої сторони;
- конфіденційна інформація була вже відома одержувачу до розкриття інформації; або
- одержувач зобов'язаний розкрити конфіденційну інформацію з метою дотримання чинних законів або згідно рішення суду.

СЕКЦІЯ 5

Недобросовісна конкуренція у сфері інтелектуальної власності

ПРАВОВІ АСПЕКТИ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Необхідними умовами для ефективних процесів у роботі суб'єктів господарської діяльності в умовах ринкової економіки являється конкуренція. Саме здорова конкуренція стимулює підприємства на удосконалення технологічних процесів, підвищення якості послуг, товарів, продукції, модернізацію обладнання, ресурсозбереження, екологізацію. В цілому, всі ці результати діяльності підприємств в умовах здорової конкуренції, позитивно впливають на державні економічні показники.

На державному рівні передбачено захист конкуренції. Відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» недобросовісною конкуренцією є будь-які дії суб'єктів господарювання, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності. Здійснення державного контролю за проявами недобросовісної конкуренції є одним із найважливіших напрямів діяльності Антимонопольного комітету України, метою якого є забезпечення захисту інтересів учасників товарних ринків (суб'єктів господарювання) та споживачів від проявів недобросовісної конкуренції.

Органами Антимонопольного комітету було припинено 147 порушень Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Із них – 49 порушень у вигляді недобросовісної конкуренції, стосовно яких Комітетом прийнято рішення про накладення штрафних санкцій, та 98 – дій, що містили ознаки таких порушень, які було припинено відповідно до наданих органами Комітету рекомендацій суб'єктам господарювання.

Найбільш поширеними порушеннями у сфері недобросовісної конкуренції є порушення, передбачені ст. 15 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», у вигляді поширення інформації, що вводить в оману [1,119].

Сума накладених штрафів за 2020 рік склала 218,8 млн. грн, з них структура порушень недобросовісної конкуренції складає 1%. Треба відмітити, що порівняно до 2019 року розмір економічного ефекту внаслідок вжиття Комітетом заходів із припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції та попередження неправомірних втрат і витрат юридичних та фізичних осіб збільшився на 7% році та склав 4,63 млрд грн. [1,98].

Згідно до українського законодавства, недобросовісна конкуренція розділяється на наступні види:

- неправомірне використання ділової репутації підприємства (використання чужих позначень, використання товару іншого виробника, копіювання зовнішнього вигляду, недобросовісна реклама);
- створення підприємством перешкод у конкуренції (схилення до бойкоту чи примусового асортименту, дискримінація, підкуп, досягнення неправомірних переваг);
- незаконне збирання, використання та розголошення комерційної таємниці (добування інформації про підприємство протизаконним способом, незаконне використання та розголошення комерційної таємниці).

Недобросовісна конкуренція тягне за собою адміністративну відповідальність. Вона реалізується шляхом накладання на порушників закону штрафів у наступних розмірах:

- у розмірі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (якщо недобросовісна конкуренція була вчинена особами, що не є суб'єктами господарювання);
- у розмірі до 3% від доходу, отриманого від реалізації товарів (робіт/послуг) за звітний рік, що є попереднім тому, у якому було

здійснене правопорушення. Якщо у цьому періоді доходи відсутні, штраф стягується у розмірі п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (для суб'єктів господарювання).

Правопорушник має погасити адміністративне стягнення протягом 30 діб з моменту його отримання. В іншому випадку буде стягуватися пеня у розмірі 1% від загальної суми штрафу за кожний день прострочення [2].

Особи, права яких порушені недобросовісною конкуренцією, можуть звернутися до Антимонопольного комітету України із заявою про захист своїх прав протягом шести місяців з дня, коли вони дізнались або повинні були дізнатися про порушення своїх прав. Строк давності притягнення до відповідальності за недобросовісну конкуренцію становить три роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення – з дня закінчення вчинення порушення.

Список використаних джерел:

1. Звіт Антимонопольного комітету 2020 рік, URL: <https://amcu.gov.ua/pro-nas/zvitnist/richni-zviti/zvit-2020>
2. Сайт «Західна консалтингова група» URL: <https://zkg.ua/yurydychni-posluhy-praktyky/pravovyi-zahyst-vid-nedobrosovisnoi-konkurentsii/>
3. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Волинець І. П.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності

НАПрН України

молодший науковий співробітник

ЗАХИСТ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ РЕКЛАМИ НА РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Перші прояви недобросовісної реклами (задовго до формування самого поняття) виявляли ще у XVIII столітті. Так, американський дослідник Дж. Х. Янг у своїй праці «Медичні месії: соціальна історія шарлатанства у галузі охорони здоров'я в Америці 20 століття» (англ. «The Medical Messiahs: A Social History of Health Quackery in 20th Century America») розглянув один з випадків розповсюдження недобросовісної реклами лікарського засобу. Так, 4 жовтня 1708 року аптекар Ніколас Бун з Бостона заплатив гонорар за розміщення першої реклами псевдо патентного лікарського засобу (нострум) «Еліксир Даффі» в американській газеті Boston News-Letter. У рекламному слогані зазначалось наступне (дослівний переклад): «"Еліксир здоров'я Даффі" – чудовий, за чотири шилінги і шість пенсів за половину пінти однієї пляшки» [1, 13].

Між тим, варто зазначити, що під назвою «еліксир Даффі» продавалися різні так звані еліксири здоров'я, які рекламувалися як універсальний засіб (панацея) для лікування будь-якої хвороби та були популярними спочатку у Великій Британії, а згодом у Сполучених Штатах Америки протягом XVIII–XIX століть. За своїм хімічним складом «еліксир Даффі» складався переважно з алкоголю, а в інших рецептах, що були розміщені в кулінарних книгах інгредієнти варіювались від бренді, фенхелю, лікарського засобу, що прискорює дефекацію до шафрану, іспанського лікеру, родзинок тощо [2].

Так, пройшло понад 400 років з моменту оприлюднення недобросовісної реклами лікарського засобу з означеного прикладу, відтак сучасні виклики у

сфері охорони здоров'я щодо протидії недобросовісній рекламі потребують нових рішень, здебільшого з виникненням нових хвороб, зокрема, поширенням коронавірусної інфекції зі штамом SARS-CoV-2 (країна походження: Китай), що стала збудником світової пандемії COVID-19 (з березня 2019 року).

Варто додати, що у поточній редакції Закону України «Про рекламу» від 08.01.2022 року термін «недобросовісна реклама» означає рекламу, яка вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам, державі чи суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження [3].

Статтею 15¹ Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» встановлено, що поширенням інформації, що вводить в оману є повідомлення неповних, неточних, неправдивих відомостей, зокрема, внаслідок обраного способу їх викладення, замовчування окремих фактів чи нечіткості формулювань, що вплинули або можуть вплинути на наміри цих осіб щодо придбання (замовлення) чи реалізації (продажу, поставки, виконання, надання) товарів, робіт, послуг тощо [4].

Зокрема, з початком поширення пандемії, фармацевтичні виробники, звертаючись до рекламодавців, навмисно проводили рекламні кампанії з продукцією власного виробництва (вже з випущеними в обіг лікарськими засобами), у спробі переконати споживачів у їх дієвості проти нового на той час штаму коронавірусної інфекції.

Окремо Законом України «Про рекламу» визначено особливості рекламування лікарських засобів. В тому числі забороняється реклама рецептурних лікарських засобів, а також лікарських засобів, що внесені до переліку заборонених до рекламування лікарських засобів (ч. 2 ст. 21 Закону України «Про рекламу»); забороняється реклама допінгових речовин та/або методів для їх використання у спорті (ч. 3 ст. 21 Закону України «Про рекламу») [3]. Наказом МОЗ України від 06.11.2012 р. № 876 затверджено

перелік лікарських засобів, заборонених до рекламування, які відпускаються без рецепта [5]. Є підстави вважати, що до переліку лікарських засобів, заборонених до рекламування, які відпускаються без рецепта підпадають більшою мірою лікарські засоби, котрі можуть становити загрозу здоров'ю при самолікуванні. Варто наголосити щодо застосування безрецептурних лікарських засобів, що можуть викликати звикання. До прикладу, назальні краплі/ спреї, які застосовуються при показаннях: закладеності носу, нежиті, риніті, гострих респіраторних захворювань тощо входять до категорії судинозвужувальних. У більшості подібних лікарських засобів в складі активних речовин міститься ксилометазолін («Фармазолін») або оксиметазолін («Називін»), що викликають звикання. Відтак при неконтрольному і тривалому використанні може призвести не лише до медикаментозної, а й до психологічної залежності.

Для протидії недобросовісної реклами Антимонопольний комітет України (далі – АМКУ), постійно проводить моніторинг реклами (особливо лікарських засобів) та надає рекомендації фармацевтичним компаніям та рекламодавцям щодо недопущення недобросовісної практики введення споживачів в оману. У разі виявлення ознак порушень законодавства про недобросовісну конкуренцію, у тому числі, у сфері реклами лікарських засобів – припиняє недобросовісні практики здійснювані фармацевтичними компаніями та іншими суб'єктами господарювання [6, 4–5].

У Звіті АМКУ за 2020 рік, який складено «за результатами дослідження з виявлення та припинення недобросовісних практик в сфері реклами лікарських засобів, біологічно активних добавок, лікувальних процедур, антисептичних та дезінфекційних засобів» наголошено на видах порушень, які найчастіше зустрічаються у рекламі лікарських засобів: 1) Поширення інформації щодо швидкого ефекту лікарського засобу; 2) Поширення інформації щодо якості. Недопустимим на думку фахівців АМКУ вказувати у рекламі на наступні характеристики лікарського засобу: «якість» або «ціна» з різноманітними

оцінками «висока ціна»/ «висока якість» та ін. 3) Поширення інформації щодо лідерства лікарського засобу за відсутності підтвердження [6, 19–20].

У підсумку АМКУ наголошено на важливості використання інформації про лікарський засіб яка буде: точна, повна, достовірна, відобразатиме конкретні характеристики/ властивості, коректно викладена у рекламному роликуну [6, 23], що зрештою формуватиме однозначні твердження, які можуть бути застосовані у рекламі як такі, що не вводитимуть споживачів в оману, а сама реклама не буде розцінюватись як недобросовісна.

В свою чергу, у разі виявлення реклами лікарських засобів, яка вводить в оману та поширює неправдиві твердження, громадяни України можуть подати запит до АМКУ з проханням звернути увагу на таку рекламу та здійснити відповідні дії для припинення її розповсюдження. Зі свого боку, АМКУ надає обов'язкові для розгляду рекомендації рекламодавцям, виробникам реклами щодо припинення дій або бездіяльності, що містять ознаки порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції та законодавства про рекламу, в особливості повідомлення неправдивих відомостей у рекламі, поширення неточної/ неповної інформації, яка може вводити споживачів в оману тощо. За умови виконання всіх прописаних рекомендаційних положень, а також, «якщо порушення не призвело до суттєвого обмеження...конкуренції, не завдало значних збитків окремим особам чи суспільству та вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушення, провадження у справі про порушення законодавства...не розпочинається, а розпочате провадження закривається» (ч. 3. ст. 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції») [7]. Тим не менш, у разі підтвердження вчинення порушення з боку фармацевтичних виробників, органи АМКУ приймають рішення накладити штраф.

Поряд з тим, малодослідженим залишається аспект використання торговельних марок у порівняльній рекламі лікарських засобів. Через відсутність практичних кейсів із виявлення АМКУ недобросовісної порівняльної реклами лікарських засобів, на сьогодні не має конкретного порядку дій щодо

означеного правопорушення. Відколи патентна реформа посприяла зміні підходів до порівняльної реклами в Україні, відтоді не передбачається отримувати дозвіл у власника свідоцтва на використання торговельної марки у рекламі. У такому випадку, видається очевидним захист прав на торговельну марку використану у порівняльній рекламі у адміністративному та судовому порядку керуючись не ст. 21 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [8], а ст. 7 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [4] і Закону України «Про рекламу», у разі: 1) якщо реклама дискредитує, містить неправдиву інформацію про якість однорідних (подібних) товарів інших виробників або продавців, дискредитує діяльність чи становище інших осіб, репутацію торговельних марок, комерційних (фірмових) найменувань, інші особливості конкурентів або зазначення місць походження товару; 2) реклама створює змішування між рекламодавцем і конкурентом, між товарами, торговельними марками, комерційним (фірмовим) найменуванням та іншими позначеннями рекламодавця та конкурентів; 3) товар конкурента, захищений торговельною маркою або комерційним найменуванням, зображено способом імітації [3].

Таким чином, у законодавстві України не визначені обмеження використання торговельної марки конкурента, відсутні критерії порівняння, а також основні приписи, які мають бути наявні у порівняльній рекламі представлених товарів: застереження щодо побічних дій, алергічних реакцій тощо. Водночас порівняльна реклама не може дискредитувати конкурента, містити неповну/ неточну/ неправдиву інформацію про лікарський засіб конкурента та інші твердження.

Список використаних джерел:

1. Young J. H. Medical Messiahs: A Social History of Health Quackery in 20th Century America. Princeton University Press, 2016. 522 p.

2. Daffy's Elixir. *Wikipedia, the free encyclopedia*.

URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Daffy's_Elixir (date of access: 01.09.2021).

3. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР : станом на 8 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр> (дата звернення: 30.04.2022).

4. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР : станом на 16 жовт. 2020 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр> (дата звернення: 01.09.2021).

5. Про затвердження Переліку лікарських засобів, заборонених до рекламування, які відпускаються без рецепта : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 06.11.2012 р. № 876 : станом на 28 лип. 2020 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1948-12> (дата звернення: 01.09.2021).

6. За результатами дослідження з виявлення та припинення недобросовісних практик в сфері реклами лікарських засобів, біологічно активних добавок, лікувальних процедур, антисептичних та дезінфекційних засобів : Звіт Антимонопольного комітету України. *Управління розслідувань недобросовісної конкуренції*. Київ. 2020. 50 с.

URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5ff/5b9/766/5ff5b976685ac541795869.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

7. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III : станом на 21 жовт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 30.04.2022).

8. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII : станом на 14 жовт. 2020 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 01.09.2021).

9. Волинець І. П. Захист прав інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції на ринку лікарських засобів : дис. ... д-ра філософії в галузі права : 081. Київ, 2021. 279 с.

Кобелева Т. А.

доктор экон.наук, профессор кафедры экономики бизнеса

Перерва П.Г.

доктор экон.наук, профессор, заведующий кафедрой экономики бизнеса,

Национальный технический университет «ХПИ»

ИССЛЕДОВАНИЕ НАПРАВЛЕНИЙ НЕДОБРОСОВЕСТНОЙ КОНКУРЕНЦИИ В СФЕРЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Несмотря на глобализацию, постепенное облегчение международной торговли, национальные рынки стали более прозрачными и открыли доступ для транснациональных корпораций, экспортеров из разных стран. Проблема конкуренции приобретает новые масштабы, поскольку конкурирующие производители больше не ограничены конкурентным качеством производимых товаров [1-22]. В этих условиях чрезвычайно привлекательным для предпринимателей в сфере ИС является поиск путей и возможностей незаконного использования рыночных привилегий, что в итоге приводит в итоге к одному из актов недобросовестной конкуренции.

Актом недобросовестной конкуренции, на наш взгляд, является действие, противоречащее закону, если оно угрожает или нарушает интересы другого предпринимателя или потребителя [2, 6, 12, 18]. Предприниматель в контексте законодательства о борьбе с недобросовестной конкуренцией – это любое лицо (физическое, юридическое, организационное подразделение, не являющееся юридическим лицом), которое, даже в качестве вспомогательной, доходной или профессиональной деятельности, принимает участие в предпринимательской деятельности. К актам недобросовестной конкуренции в сфере ИС следует отнести следующие действия:

- такое обозначение компании, которое может ввести потребителей в заблуждение относительно ее личности, например, использование названия компании или аббревиатуры другой компании;

- такое обозначение товаров или услуг, которое может ввести потребителей в заблуждение относительно основных их характеристик, таких как их происхождение, количество, качество, ингредиенты, способ использования, а также риски, связанные с их использованием;

- кроме того, маркировка товара или услуги ложным или вводящим в заблуждение географическим указанием;

- ложное или мошенническое использование охраняемых географических указаний и охраняемых обозначений мест происхождения;

- имитация готового продукта путем копирования его внешней формы;

- распространение ложных или вводящих в заблуждение сведений о своем или чужом предприятии или предпринимателе, если оно имеет целью принести пользу или причинить вред;

- воспрепятствовать доступу других предпринимателей на рынок, например, реализация товаров/услуг ниже себестоимости или затрат на приобретение (демпинг), необоснованное иное отношение к покупателям, либо взимание платы за приемку товара, отличной от торговой наценки и т.п.;

- подкуп лица, занимающего государственную должность;

- производство, импорт, распространение, продажа или владение несанкционированными устройствами, т. е. устройствами, используемыми для незаконного доступа к защищенным услугам в коммерческих целях;

- недобросовестная реклама: противоречащая положениям закона, хорошим манерам или оскорбляющая человеческое достоинство; вводящая покупателя в заблуждение, когда она может повлиять на его решение о покупке товара; вызывающая страх у покупателей, использующая суеверия или доверчивость детей; которая существенно нарушает неприкосновенность частной жизни скрытая реклама – создающая впечатление нейтральной информации;

- продажа товаров или услуг потребителям в сочетании с предоставлением всем или некоторым покупателям безвозмездной премии, являющейся товарами или услугами, отличными от тех, которые составляют предмет продажи;

- организация лавинной системы продаж, т.е. системы, при которой предлагается приобретать товары или услуги, обещая покупателям получение материальной выгоды в обмен на убеждение других лиц в совершении сделок;

- реализация сетями дисконтных магазинов товаров под собственной торговой маркой, то есть с торговой маркой, принадлежащей собственнику сети или ее дочерних обществ, если на эти товары приходится существенная доля стоимости товарооборота.

В нашей стране, на наш взгляд, уделяется недостаточное внимание взаимосвязи между правами интеллектуальной собственности (ИС) и законодательством о конкуренции [9, 15]. Осуществление прав владельцем ИС при определенных обстоятельствах может привести к применению положений законодательства о конкуренции, особенно когда это оказывает неблагоприятное воздействие на благосостояние потребителей или представляет собой злоупотребление монопольным положением. Владельцы ИС также могут попытаться защитить себя от недобросовестной конкуренции, используя свои права и средства правовой защиты, установленные законом. В докладе представлен общий обзор взаимосвязи между ИС и законодательством о конкуренции посредством анализа потенциально проблематичных соглашений и практик с точки зрения правил конкуренции.

Наиболее распространенной проблемой с точки зрения законодательства о конкуренции является возможное нарушение законодательства о конкуренции из-за существования патентов/товарных знаков/авторских прав, которые предоставляют исключительные полномочия, которыми потенциально могут злоупотреблять владельцы прав ИС в ущерб благосостоянию потребителей. Таким образом, законодательство о конкуренции применимо к сфере ИС и может применяться потребителями, любой заинтересованной/затронутой третьей стороной для обеспечения того, чтобы правообладатели ИС не злоупотребляли своим (доминирующим, если не монопольным) положением. В то же время правообладатели прав ИС могут

полагаться на закон о конкуренции, чтобы защитить себя от недобросовестной конкуренции и поощрять более высокую конкуренцию и инновации на рынке.

Вопросы законодательства о конкуренции могут возникнуть в любой области ИС: патенты, товарные знаки и/или авторское право. В большинстве случаев именно правообладатели с сильным рыночным влиянием (если не доминирующим положением) должны проявлять особую осторожность в отношении последствий своей деятельности для законодательства о конкуренции. Как известно, сам факт, что предприятие занимает доминирующее положение, не противоречит правилам конкуренции [14]. Однако предприятие, занимающее доминирующее положение, несет особую ответственность за то, чтобы не заниматься поведением, которое может исказить конкуренцию. Компании, обладающие правами на ИС, сегодня воспринимаются как доминирующие, и их деятельность все чаще попадает под особое внимание антимонопольных органов.

Владельцы патентов чаще всего пытаются злоупотреблять рыночной властью с помощью различных практик, таких как отказ в выдаче лицензии, завышение цен, несправедливое или дискриминационное лицензирование, задержка выхода на рынок конкурентов путем неправомерного использования патентно-регуляторного процесса и т.п.

Завышение цен может рассматриваться как нарушение правил конкуренции, если оно осуществляется предприятием, занимающим доминирующее положение на соответствующем рынке. Владельцы прав ИС обладают определенной силой на рынке и очень часто считаются доминирующими, поэтому они несут дополнительную ответственность, когда речь идет об их коммерческой деятельности [3, 12, 16]. Установление чрезмерно высоких цен патентообладателем может нарушать закон о конкуренции.

Патентообладатели, продлевающие патентную охрану, очень часто прибегают к антиконкурентным соглашениям с потенциальными конкурентами или новыми участниками и тем самым «расплачиваются с конкуренцией».

Наиболее распространенными проблемами законодательства о конкуренции, связанными с товарными знаками, являются антиконкурентные ограничительные соглашения (положения коммерческих договоров, например, запрет на онлайн-продажи, качественное выборочное распространение, вертикальные ограничительные соглашения и т.д.). Нередко производители/владельцы товарных знаков пытаются наложить договорные ограничения, которые не позволяют розничным торговцам продавать свою продукцию через онлайн-рынки. Такие договорные положения обычно появляются в соглашениях о выборочной дистрибуции предметов роскоши или высокотехнологичных товаров.

С одной стороны, такие договоры с ограничениями онлайн-продаж (как правило, в договорах о выборочной дистрибуции) могут быть заявлены как антиконкурентные из-за их ограничительного характера, с другой стороны, владельцы товарных знаков могут полагаться на свое право на защиту репутации и имиджа бренда, чтобы оправдать ограничение.

Авторское право, так же как патенты и товарные знаки, обеспечивает своего рода экономическую власть на рынке, которой потенциально можно злоупотреблять путем связывания, отказа в выдаче лицензии, исключения конкурентов, а также использования чрезмерных лицензионных отчислений, если их реализует доминирующая компания.

Список использованной литературы:

1. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
2. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // *Вісник НТУ "ХП"*. Харків : НТУ "ХП", 2017. № 24. С. 153-158.
3. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.

4. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // *Управління розвитком*. Харків: ХНЕУ. 2011. №4. С. 258-260.
5. Гладенко И.В., Перерва П.Г., Тovaжнянский В.Л., Кобелева Т.А. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия // *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2009. № 36-1. С. 12-22
6. Pererva P., Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies*.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.
7. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobielieva, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
8. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobielieva T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
9. Тovaжнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.
10. Kobielieva T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age*. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.
11. Kosenko O.P., Kobielieva T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №1, ч.2. С.140-145.
12. Kocziszky G., Kobielieva T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
13. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.

14. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
15. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
16. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliyeva T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
17. Грабченко А.И., Смолоник Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
18. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.
19. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч.посібник для інж.-техн.вузів. Харків: «Основа», 1993. 288с.
20. Назаренко С.М., Перерва П.Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т.5, №3. С.18-29.
21. Romanchik, T.V., Kobeleva, T.O., Pererva, P.G. Compliance as a factor of innovative development of the enterprise. *Bulletin of NTU "KhPI": Economic Sciences Series*, 2018, №1, P.205-220.
22. Tkachev, M., Pererva, P., Kobieliyeva, T., Tkacheva N. Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. 2017. № 4. С. 67-74.

Позняк К.О.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського
студентка 4-го курсу

Данильченко М.А.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського
к.т.н., ст. викладач

Лебенштейн Є.О.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського
студент 3-го курсу

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

Ринок електронної комерції (ЕК) впевнено посідає одне з перших місць у світовій економіці. Для прикладу, першу річ (книгу) замовили в Інтернеті у 1995 році на Amazon (США), у 2014 році продажі на ринку електронної комерції перевищили \$1,3 трильони, а у 2021 рік – \$4,4 трлн [1].

Перевагами електронної комерції є: зниження витрат (відсутність фізичної площі, штату продавців), відсутність кордонів в мережі Інтернет, тобто транснаціональність (збільшення користувачів/покупців), динамічна та точна аналітика. Електронна комерція поєднує різноманітні види діяльності: онлайн-продажі, інтернет-банкінг, транзакції у платіжних системах, рекламу, онлайн-маркетинг, бронювання квитків та готелів тощо. За даними досліджень ринку е-комерції SoulPartners, BakerTilly Україна та Aequo за підтримки програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» [2], ЕК в Україні за останні 5 років зросла у 3 рази і досягла обсягів \$4 млрд. Такий зріст насамперед зумовлений наступними факторами:

- зростанням рівня проникнення Інтернету в регіонах – до 63%;
- збільшенням кількості користувачів смартфонів;
- обмеженнями, обумовленими пандемією коронавірусної інфекції COVID-19;
- покращенням логістичної мережі як на регіональному так і на міжнародному рівнях (доступна та швидка доставка);
- збільшенням довіри до електронних платіжних систем;

Особливість відносин у сфері електронної комерції, що виникають із застосуванням мережі Інтернет, тісно пов'язані із товарообігом і супровідною інформацією. У зв'язку із цим можуть вчинятися різні правопорушення, зокрема, що стосуються об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ): плагіат, торгівля контрафактною продукцією через Інтернет-магазини, незаконна торгівля товарами і послугами щодо яких існують права інтелектуальної власності (ІВ). При цьому, об'єктами правопорушень можуть бути і різні об'єкти прав інтелектуальної власності: торгівельні марки, об'єкти авторського права,

об'єкти суміжних прав, промислові зразки.

Стрімкість розвитку електронної комерції в Україні характеризується тим, що замість прогнозованих 15% зростання у 2020 році, відбулося зростання до 41%, що майже вдвічі перевищує середній показник у регіоні «Центральна та Східна Європа» (eMarketer) [3]. Тому ця сфера діяльності не могла залишитися без уваги влади. Регулювання роботи суб'єктів ЕК здійснюється на основі основного Закону України «Про електронну комерцію» [4] та інших, зокрема, «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», та сучасних законів, так званих, «мовного закону» [5], «закону про касові апарати» тощо.

В Законі України «Про електронну комерцію» [4], визначені основні терміни та поняття щодо ЕК, суб'єкти відносин у сфері електронної комерції, зазначені принципи правового регулювання під час вчинення електронних правочинів, в тому числі, вирішення спорів тощо. Що стосується інтелектуальної власності [6], то про дотримання прав на неї йде мова лише для постачальників послуг проміжного характеру в інформаційній сфері «за умови що у нього відсутні відомості про незаконну діяльність або факти чи обставини, які вказують на те, що діяльність має ознаки незаконної». Що ж до продавця, то він «зобов'язаний забезпечити повну відповідність предмета електронного договору, погодженого сторонами, кількісним та якісним характеристикам». Термін «якісна характеристика» в Законі України «Про електронну комерцію» не розкритий, але в Законі України «Про захист прав споживачів» [7] є термін «належна якість товару». Варто зазначити, що надання продукції належної якості не означає відсутність порушення прав ІВ. Тобто можливе порушення відповідно до Закону [7, стаття 21] свободи «волевиявлення споживача та/або висловлене ним волевиявлення». При цьому, в п.4 ст.6 [7] сказано, що «Забороняється введення в обіг фальсифікованої продукції» та «Споживачі мають право на належну якість продукції та обслуговування».

В ст. 30 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [5] зазначено, що «суб'єкт електронної комерції, зареєстрований в Україні, під час своєї діяльності та в разі поширення комерційного електронного повідомлення зобов'язаний забезпечити надання всієї інформації, визначеної Законом України «Про електронну комерцію», в тому числі щодо предмета електронного договору, державною мовою». Допускається використання слів, скорочень, абревіатур та позначень англійською мовою та/або з використанням літер латинського та/або грецького алфавітів.

На даний час в Україні розроблена і обговорюється перша редакція Державного стандарту «Настанови з електронної комерції» [8]. Проте, що у вищевказаних Законах України, що у проекті стандарту, порядок врегулювання прав об'єктів ІВ в ході діяльності суб'єктів ЕК має досить опосередкований характер, в кращому випадку обмежується фразою «з дотриманням чинного законодавства».

Якщо аналізувати «електронну комерцію в інтелектуальній власності», ЗУ «Про авторське право та суміжні права» [9] містить статті (52¹, 52²), що стосуються припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав в мережі Інтернет. До об'єктів відносно яких діють ці статті належать аудіовізуальні твори, музичні твори, комп'ютерні програми, відеограми, фонограми, передачі (програми) організацій мовлення. Припинення порушення здійснюється на основі заяви правовласника надісланої власнику веб-сайту або хостингу. Відповідно до п. 2 ст.52¹, правовласник може звернутися із такою заявою виключно за посередництвом адвоката, який ідентифікує правовласника, встановлює його контактні дані, факт наявності прав, про припинення порушення яких висувається вимога.

Не дивлячись на те, що електронна комерція має суттєві переваги в економічному середовищі, проте форми її реалізації мають певні недоліки. Основні недоліки та ризики в реалізації ЕК в Україні знаходяться у правовому полі і стосуються: безпеки інформації, щодо персональних даних, ризиків шахрайства, недостатності правового регулювання ЕК, зокрема і стосовна захисту прав ІВ. Саме тому частка українців на міжнародних ринках ЕК мізерно мала, експорт ЕК представлений продажами продукції українських компаній через міжнародні платформи електронної комерції (Amazon, Etsy).

Висновки:

1. Згідно досліджень ринок ЕК в Україні стрімко виріс, проте, це обумовлено вимушеними обставинами (пандемія), а не сприятливим економічно-правовим середовищем. Одним із факторів не сприйняття українських компаній на міжнародній арені – питання припинення порушення прав об'єктів ІВ.

2. Аналіз законодавства України щодо «ІВ в електронній комерції» показав, що врегулювання прав ІВ в ході діяльності суб'єктів ЕК здійснюється досить опосередковано, в кращому випадку обмежується вимогою дотриманням чинного законодавства.

2. В Законі України «Про авторське право та суміжні права» описаний механізм припинення правопорушень на веб-сайтах, проте, виключно для обмеженого кола об'єктів авторського права.

3. Для підвищення якості внутрішнього ринку ЕК та розвитку експортного ринку рекомендовано: розробити надійні передові інструменти для запобігання та/або припинення правопорушень, розробити нормативно-правову основу на державному рівні але із тісним співробітництвом з реальним бізнесом, сертифікувати кожного суб'єкта ЕК на відповідність розробленим нормативно-правовим документам.

Список використаних джерел:

1. Рынок электронной коммерции: каким он был в 2019 и каким будет в 2020, Элина Редих, [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://biz.censor.net/r3169606>

2. Большое исследование рынка e-commerce в Украине, Тетяна Грицик, опубл.

- 4.06.2021, [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://ain.ua/ru/2021/07/04/bolshoe-issledovanie-rynka-e-commerce-v-ukraine/>
3. Как изменился e-commerce за карантинный 2020 год и топ-15 e-commerce-площадок по посещаемости, Александра Самойленко, опубл. 29.04.2021, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ain.ua/ru/2021/04/29/e-commerce-2020-v-pandemiu/>
4. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015, № 675-VIII. Дата оновлення 01.08.2021.
5. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 14.07.2021 № № 1-р/2021
6. ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ, ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ – А. Ромашко, О.Юрчишин, Н. Гаврушкевич, К.Позняк - Матеріали круглого столу "Захист прав людини в умовах суспільних трансформацій" (2021 р. м. Київ) / Укладачі: Д.О. Маріц, В. Ю. Пряміцин. – 105 с.
7. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991, № 1023-XII. Дата оновлення 01.08.2021
8. ДП «УкрНДНЦ»/ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО РОЗРОБЛЕННЯ ПЕРШОЇ РЕДАКЦІЇ ПРОЕКТУ НАЦІОНАЛЬНОГО СТАНДАРТУ «Настанови з електронної комерції» від 10.09.2021 Режим доступу:
<http://uas.org.ua/ua/messages/povidomlennya-pro-rozroblennya-pershoyi-redaktsiyi-proektu-natsionalnogo-standartu-922/>
9. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.93 № 3793-XII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

Корогод Н.П.,

Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро,
завідувачка кафедри Інтелектуальної власності
та управління проектами, к.пед.н., професор;

Новородовська, Т.С.,

Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро,
доцент Інтелектуальної власності
та управління проектами, к.біол.н., доцент

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕРЕДОВОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

В Україні майже єдиним джерелом фінансування наукових досліджень є державне, і особливим чином це стосується закладів вищої освіти (ЗВО), створюється велика кількість інноваційних розробок, проектів і технологій, об'єктів права інтелектуальної власності (ІВ). Імплементация таких новостворених передових технологій підприємствами України відіграє ключову

роль як у зростанні конкурентоспроможності підприємств, так і економіки країни в цілому. Водночас, існує проблема трансферу технологій, створених на базі ЗВО, що полягає у відсутності ефективної взаємодії між ЗВО та бізнесом. Тому вироблення політики ЗВО України у сфері ІВ й трансферу технологій, набуття вмінь просувати та комерціалізувати інноваційні розробки від ЗВО до бізнесу, зокрема на основі вивчення, узагальнення й впровадження передового зарубіжного досвіду сприятиме їх затребуваності, допоможе українському бізнесу бути обізнаному щодо їх наявності й звертатися до вітчизняних розробників щодо придбання необхідної технології. Сьогодні зостається фактом, що більшість вітчизняних ЗВО не сфокусовані на комерціалізації результатів своїх наукових досліджень.

Зовсім інший підхід до питань трансферу технологій можна представити на прикладі провідного ЗВО у США в цій сфері - Університету Джорджії, де вироблено і запроваджено Політику ІВ, що, на нашу думку, заслуговує уваги. Взагалі, у результаті співставлення діяльності у сфері трансферу технологій вітчизняних ЗВО і США, визначено основні проблеми, з якими стикаються українські вчені у сфері трансферу технологій та шляхи їх подолання. Зупинимось на окремих цікавих аспектах і наведемо приклад Університету Джорджії - одного із найкращих університетів з налагодженою системою трансферу технологій. Він займає 1 місце в США за кількістю виведених на ринок продуктів (більше 750) за даними AUTM (Association of University Technology Managers), тобто Асоціації менеджерів технологій університетів, яка включає понад 3000 членів, що працюють у понад 800 ЗВО, науково-дослідних центрах, лікарнях, підприємствах та урядових організаціях по всьому світу [1].

На основі результатів наукових досліджень цього університету створено 175 компаній та 1300 нових робочих місць. Щорічний вклад створених компаній в економіку США складає більше 531 мільйонів доларів США (за даними на 2018 рік). Звичайно, ситуація не завжди була такою благополучною. Переломним моментом для створення умов для функціонування трансферу технологій у ЗВО США було прийняття Акту Бея-Доула (Bayh-Dole Act, BDA) у 1980 році.

Цей документ із подальшими змінами та вдосконаленнями містить низку суттєвих положень, зокрема встановлено:

- єдину державну патентну політику;
- ЗВО можуть отримати права на винаходи, здійснені за рахунок державного фінансування;
- ЗВО повинні подавати заявки на патенти на винаходи, на які вони бажають отримати права власності;
- ЗВО можуть розпоряджатися правами на ОІВ (зокрема, передавати на умовах ліцензійних договорів);
- ЗВО мають право утримувати кошти, отримані внаслідок ліцензування;
- після відшкодування витрат залишок прибутку має бути розподілений між винахідником та використаний для освітніх цілей.

Цими положеннями із подальшими удосконаленнями та законодавчими

актами визначено права та обов'язки всіх зацікавлених сторін, створено умови та стимули для уряду, університетів, промисловості та бізнесу для взаємодії, пов'язаної із передачею технологій, і складено посібник для сучасного фахівця з передачі технологій.

На базі цих уніфікованих положень, кожний ЗВО США склав так звану Політику інтелектуальної власності.

У преамбулі цього документу Університету Джорджії, для прикладу, зазначено: «Викладачі, співробітники та студенти Університету (далі - персонал Університету) визнають двома основними завданнями здобуття нових знань та розповсюдження як старих, так і нових знань. Для цих цілей необхідно заохочувати створення творчих та наукових робіт та розробку нових і корисних матеріалів, пристроїв, процесів та інших винаходів, деякі з яких можуть мати потенціал для комерціалізації. Така діяльність сприяє професійному розвитку людей, які беруть участь у роботі, підвищує репутацію Університету, надає додаткові освітні можливості для студентів та сприяє загальному добробуту громадськості в цілому».

Творчі та наукові роботи і винаходи, що мають комерційний потенціал, можуть бути захищені законодавством різних країн, які встановлюють права, що називаються «інтелектуальною власністю» - терміном, який включає патенти, авторські права, комерційну таємницю, торговельні марки, захист сортів рослин та інші права. Така ІВ часто виникає в результаті діяльності персоналу Університету із повним або частковим використанням засобів Університету. Тому стає важливим забезпечення використання такої ІВ для загального блага та прискорення її розвитку та збуту. Права та привілеї, а також мотивація авторів, творців або винахідників, повинні бути збережені для подальшого використання їх можливостей та здібностей в Університеті.

З метою встановлення відповідних прав та обов'язків Університету, його викладачів, студентів та інших працівників у галузі ІВ будь-якого типу в даний час та у подальшому, а також у всіх країнах, регіонах чи інших політичних структурах, Університет створив дану Політику ІВ.

Університет вимагає як умову працевлаштування, щоб всі викладачі та працівники Університету письмово домовились про визнання та дотримання цієї Політики. Студенти та інший персонал, що працюють над науково-дослідними проектами в Університеті, які потребують допомоги або використання засобів Університету, повинні письмово погодитись на визнання та дотримання цієї Політики. У даній Політиці ІВ сформовані викладені терміни ІВ, умови розподілення прав на ОІВ, створені на базі ЗВО, та прибутку від їх використання.

Так, якщо ОІВ створений за підтримкою спонсору (стороннього підприємства, організації, особи тощо), умови розподілення прав на нього повинні бути зазначені в угоді зі спонсором. Якщо такої угоди немає, права на нього за замовчуванням належать ЗВО.

Прибуток від використання ОІВ, отриманий ЗВО в результаті ліцензійної діяльності, за вирахуванням витрат, понесених ЗВО при реєстрації прав та

ліцензуванні ІВ, розподіляється між ЗВО та автором наступним чином:

- перші 10 000 доларів США від накопиченого чистого доходу надходять автору у 100% розмірі;

- якщо прибуток складає понад 10 000 доларів США: 25% прибутку надходять авторові (якщо їх декілька - ця частка розподіляється порівну між усіма авторами); 10% на дослідницьку програму автора; 10% на його відділ (кафедру); 15% на діяльність ЗВО; 40% до Фонду досліджень ЗВО.

Якщо ОІВ створений персоналом ЗВО із використанням засобів та устаткування ЗВО або як службове завдання - правовласником вважається ЗВО. Прибуток від його використання при цьому розподіляється за вищевказаною схемою.

Якщо ОІВ створений власними зусиллями персоналу ЗВО, не на замовлення та без залучення засобів та устаткування ЗВО, без залучення спонсорської підтримки, правовласником є автор розробки.

Персонал університету повинен негайно розкрити інформацію ЗВО про створення творчих та/або наукових робіт, нових матеріалів, пристроїв, процесів або інших винаходів, які, на їх думку, можуть мати комерційний потенціал. Персонал університету при цьому повинен співпрацювати зі ЗВО та підписувати всі документи, які вважаються необхідними для захисту та комерціалізації ІВ, на які поширюється дана Політика ІВ.

Керівники проєктів досліджень зобов'язані інформувати колег про їхні права та обов'язки за договорами, грантами тощо перед початком досліджень.

Співпраця між персоналом Університету та особами, які не працюють чи не пов'язані з Університетом, включаючи наукових працівників інших університетів чи компаній, може призвести до виникнення ІВ, що є спільною власністю Університету та інших осіб або їх роботодавців. Захист та комерціалізація такої спільної ІВ можуть бути складною процедурою без попередньої домовленості між особами. Відповідно, персонал Університету, що бере участь у спільній діяльності або планує її, попередньо мусить порадитись із ЗВО щодо такої діяльності. ЗВО несе відповідальність за оцінку ІВ, розробленої на базі ЗВО, та за визначення перспектив реєстрації прав та комерціалізації. У разі, якщо ЗВО вирішує не здійснювати управління ІВ, створеною персоналом ЗВО, така ІВ може бути передана її автору для розпорядження нею на свій розсуд.

Отже, перш за все, на зразок американських ЗВО, у кожному ЗВО України повинна бути створена та обов'язкова для виконання Політика ІВ. Одне з провідних місць у цій політиці повинно відводитись трансферу технологій. Наведемо особливості даного процесу.

Як було зазначено вище у Політиці ІВ УД, основна місія ЗВО - здобуття нових знань та розповсюдження як старих, так і нових знань. Передача (трансфер) знань ЗВО може відбуватися шляхом:

- навчання (студенти, аспіранти, докторанти тощо);
- досліджень (в тому числі публікації, спільні дослідження з іншими ЗВО,

науково-дослідними установами тощо);

- ліцензійних договорів стосовно інтелектуальної власності.

Трансфер технологій в широкому розумінні - просування місії ЗВО через передачу (за ліцензійними договорами) майнових прав ЗВО стороннім організаціям, як правило, за визначену оплату. Всесвітня організація інтелектуальної власності визначає трансфер (передачу) технологій як «процес, за допомогою якого між наукою та бізнес-спільнотою встановлюється зв'язок і відкриваються можливості для збуту на ринку товарів, вироблених на основі результатів наукових досліджень» [2].

Отже, стратегія налаштування ЗВО на лад комерціалізації результатів власних досліджень та розробок складна, але як демонструє досвід США - досить реалістична.

Окрім створення Політики ІВ у кожному ЗВО України, як зазначалося вище, де чітко будуть прописані терміни, розподілення прав та прибутку щодо створених на базі ЗВО ОІВ, також необхідно усвідомити, що основними розробниками ОІВ ЗВО є вчені-дослідники, автори досліджень та розробок. Саме в результаті їхньої науково-технічної та творчої діяльності виникають розробки (винаходи) у різних галузях людської діяльності, які можна використовувати будь-яким способом у господарській діяльності. Водночас, основними проблемами, з якими стикаються українські вчені:

- низька оплата праці (у десятки разів менше у порівнянні з такою у колег з європейських країн або США);

- деякі передові проекти неможливо виконувати, тому що навіть максимальна сума державного гранту не покриває необхідні початкові витрати на його здійснення;

- якщо дослідження здійснюється викладачем (професором, доцентом) - він має серед основних обов'язків здійснення викладацької діяльності, наукову, методичну та організаційну роботу.

В рамках цих обов'язків в нього залишається менше часу на науково-дослідницьку діяльність, а додатковий час, залучений на дослідження, не оплачується. У такому разі викладачі мають або працювати за сумісництвом як наукові співробітники, або залучати інші механізми (госпдоговірні теми, гранти тощо). На відміну від України, методична та організаційна робота не регламентована, що дає професору можливість визначати час на дослідження самостійно.

Для порівняння, в американського професора основний обов'язок - науково-дослідна діяльність. Професори, які займаються лише викладацькою діяльністю, отримують нижчу заробітну плату, що мотивує залучатися у дослідницьку діяльність. При цьому американський професор має достатню «академічну свободу». Під «академічною свободою» розуміють «...право вільно обирати напрями і методологію власних наукових пошуків, включно із суперечливими або непопулярними поглядами, порушувати будь-які проблеми, здійснювати широку апробацію здобутих результатів наукових розвідок» [3].

При прийнятті на посаду професори США отримують також початковий капітал, достатній для придбання необхідного обладнання для здійснення досліджень. Проте, вони знаходяться в конкурентному середовищі і одним з найголовніших критеріїв оцінки роботи конкретного професора є кількість коштів, залучених до ЗВО. Це також сприяє здоровій конкуренції та підвищує рівень проектів досліджень.

Слід зауважити, що зараз ЗВО США змістили вектор фокусування з крупних компаній та корпорацій до стартапів - новостворених компаній, в основі діяльності яких лежить будь-яка інноваційна технологія [4]. Чому саме стартапів? Тому що крупні компанії (як і більшість інвесторів), частіше обирають не ризикувати інвестувати у проекти ЗВО на ранніх стадіях розробки (саме тоді, коли найбільше потребуються інвестиції), а віддають перевагу вже створеним та випробуваним технологіям.

Таким чином, для позитивних змін в Україні Уряду варто переглянути стратегію розвитку наукових досліджень та збільшити у кілька разів обсяг фінансування, наголошуючи на цінності створених у ЗВО розробок та необхідності їх ефективного просування. Створювати відділи (офіси) трансферу технологій з комплексним і системним управлінням результатами наукових досліджень, від планування і створення ОПВ до їх комерціалізації та трансферу технологій, розроблених на основі ОПВ. Також слід активніше впроваджувати в українських ЗВО зарубіжний передовий досвід у сфері ІВ та трансферу технологій.

Список використаних джерел

1. Duecker K. Biobusiness on campus: Commercialization of university-developed biomedical technologies//Food and Drug Law Journal. 52. 1997. P.453–510.
2. Technology transfer in countries in transition: policy and recommendations division for certain countries in Europe and Asia [Text]. -WIPO. – 64 p.
3. https://vue.gov.ua/Академічна_свобода
4. ОГЛЯД НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТІ ТА МОДЕЛЕЙ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ/О.С.Чмир.–К.:УкрІНТЕІ,2016.– 120с